

D. HEYNSII

CREPUNDIA
SILIANA.

Ejusdem

DISSERTATIO

De veræ Criticæ apud Veteres
ortu, progressu, usûque,
cùm in cæteris disciplinis,
tum in sacris:

ET

EXERCITATIO
CRITICA,

*Demonstrans omnem ferè Ægyptiorum,
Græcorum, & Latinorum Religio-
nem ex Oriente fluxisse.*

*In quibus diversi autorum loci
tam Græcorum, quàm Latinorum,
emendantur, illustrantur,
& explicantur.*

CANTABRIGIÆ:

Ex Officina R. DANIEL, Almæ Aca-
demie Typographi. 1646.

Bibliotheca Cantabrigiæ

THE NEW YORK

LIBRARY

EX-1110

24 Oct. 53 Richardson

Amplissimo, eru-
ditissimóq; viro
DANIELI HEYNSIO,
D. Marci equiti,
&c.

Illustrissime HEYNSI,

Um paucis abhinc
annis Critica tua
Sacra sub prælum
nostrum mitteremus, illud
tibi non ingratum fuisse in-
telleximus. Sed neque verò
tibi unquam non gratissi-
mum fore existimavimus,
A quicq;

quicquid cum utilitate publi-
ca sit conjunctum. Quocirca,
cum Crepundia tua multi
ardentissimis votis efflagita-
rent, & rari admodum es-
sent qui exemplaribus frue-
rentur; iisque vel summo
pretio emptis, vel non sine
infinito labore transcriptis;
aggressi sumus, ut haberet
Alma Mater quibus lenire
posset filiorum suorum im-
patientiam. Sed & eodem
volumine conclusimus Dis-
sertationem tuam De vera
Critica, cui adhæsit Exerci-
tatio item Critica; nè forte
deesset humanioris literatu-
re

re studiosis, (tum verò lin-
guarum imprimis Orientali-
um, quibus incaluit hodie
tota Britannia) studiorum
suorum Cynosura. Quineti-
am, ut ex horum tractatuum
collatione agnoscant Viri eru-
diti, quantum intersit *Ἡγε-
μολογία* in cunis præludentem
Hydra, & eundem *Hercu-
lem* ἐν Λεοντείῃ Ταυροφόνον in-
ter Scaligeri pupillum, &
D. Marci equitem. Exerci-
tationem tuam inscripsimus
verbis quidem Cl. viri Lu-
dovici de Dieu in præsa-
tione ad Grammaticam ejus
Syram; verum ex animo, &

*Dissert. *instituto* * tuo. Vale Illu-
pag. 211 *strissime vir, vale, & fave-*
as tibi omnium addictissimo

Rogero Danieli.

Illustris

C
ri
in
ul
m
lig
eti
pa
ne
Ac
rat
qui
exe
ac
git
vict
qua
stris
liter

Illustrissimo & incomparabili Heroi

J. SCALIGERO

JULII CÆSARIS

Comitis à BURDEN filio,

D. HERNSIUS

S. P. D.

SILVIUM Italicum, illustrissime Heros, primum hac formâ visum, primum laboris diligentiaq; nostræ præludium, tibi virorum primo damus. Consulem Reip. Romanæ, Consuli Reip. literariæ, consuli, sed sine collega, sed perpetuo, & qui imperatorios illos fasces non magis summittere ulli debuisti, quàm potuisti hæcenus, Opus nomine tuo dignum, dignum favore, illustris. *Scaliger.* In quo nec *ἀνὰ νεικῶν*, profectò nec poetice ineptiæ, non humeri Pelopis, aut equorum pabulum viri; sed Pauli, sed Scipiones, sed Magonnes, sed Hannibales deniq; cujus postremi victoriæ magnitudini nihil deest, si aliquid felicitati demas; sed Fabios, è quibus maximus ille, qui cunctando festinandum docuit; Bellum sine exemplo, & in quo virtus cum fortunâ certasse, ac de transferendo orbis terrarum imperio cogitasse videtur; Bellum in quo profectò, magis victoriâ hostili conservata fuit res Romana, quàm negligentia suâ interiit. Tibi verò, illustrissime heros, nihil mirum si debeat publicè literarum patri, privatim meo: nec verò præsen-

tius numen quàm *πλεῖστον* Διός. Quoties igitur vel deambulaveris, vel à gravioribus tecum fueris, tecum erit tuus Heynsius, vel certè pars ejus: Heynsius tuus, inquam, qui jam *παραίξει*, & sub alarum tuarum umbrâ sensim se movet: tecum suavissimus hic comes, qui hoc ipso magni instar est, quod parvus sit, nec circumferri gravetur. Cæterum de hujus poetæ editionibus si quis me roget, idem quod Græculus ille de Homero respondeam, emendatissimam tam omnium editionem esse, quæ minimè emendata sit. Doctissimi igitur Modii codicem secuti sumus ex autoritate tuâ & suâ. Nihil aut parum emendavimus, nè violenti ac immites simus in partem hunc tenerum, & pusillum, verè pusillionem aut nanum: cujus rationem in Notis quoque habendum duximus, ac præsertim modestiæ. Quod si augustissimos vultus tui radios, toti terrarum orbi illustrando jamdudum datos, ad exigua hæc sacra nostra flectere dignatus fueris, haud diu certè quod magis te dignum sit foris quæremus, qui domi jam habeamus. Interim scribentibus aliis, *ἐπεδρῶ* sedebo in hoc certamine, & *μειστοφόνον* expectabo. Vale, illustris & incomparabilis Domine.

Anno cId Id c.

IN
CREPUNDIA SILIANA

Ad illustrem

J. SCALIGERUM,

JULI CÆS. F.

ΚΑΙΣΑΡΟΣ ἀντιθέοιο φερώνυμον, ἱερὸν ἔργον
ἸΟΥΛΙΑΔΗ, πινυλῆς ἀρχέτυπον κρηδίνης.
Ἀπὸ φίλος, φίλος ἄπ' αὐτῶν θάλας, ἔυχος ἀνάκλων,
ὦ ἀνα, περνοτάτων ὄρχαμα παρθενικῶν.
Ὡφελες μὲν δ' ἐχέοντο πάλαι ταχυβάμονες ὦραι,
καὶ χεῖν' ἀρχαίων ἀντίπαλοι χαιέτων.
οὐδὲ γὰρ ἐδ' ἠέσσαν ἐπ' ἡμεῖς ἐσκεν ἡμεῖς,
οὐδέ ποτ' ἡμετέρων χρυσὸν ἔλυε καμάτων.
Νυνὶ δ' ὅτε φῶτος ἔσλος ἐμὴν ἐπύκταζεν ὑπὸ ἡλῷ,
Χρυσὸς ἀνδρείης ἀγγελοῦ ἡλικίης,
Ἐισέη γηπέησι τοῖς ὧν πᾶσι δ' αὖτις
οὐδὲ πόνων εἰδῶς ὦ πάτερ, ἐδ' ἀγέρῃς.
Ἐισέη φεῦ προτάλοισι, καὶ ἀσβεστάλοισι μιμηλῶς
βοσκόμην κέφης πνεύμασιν ἀφραδίνης,
Παππάζειν δ' τοῖσιν ἐμοὶ ποτὶ γένασιν εἴη
Τρπελῶν γλυκερὰς παίγμασι κερσύναις
Σιγῇ ἐφ' ἡμεῖων. ἵνα μὴ ΜΟΡΜΩ με δαίκῃ π,
Ἀπὸ πᾶσι μικρὸν σῶσον ὑπ' ἀγχαλίαν.

Lud ebat D. Heynsius.

Ad illustrem & incomparabilem

J. SCALIGERUM

JULI CÆS. F.

*Ex Sylvis D. Heynsii, in quo de Sili
dedicatione obiter.*

JULIADE magni vis, & sublimis imago
Cesaris, ingeniq; ingens, decorisque paterni
Postuma lux, consorsq; animæ majoris ab alto.
Magne Senex, cui se hæc tandem superanda refer-
Tempora tot priscis veterum labefacta ruinis. (vāt
Cui vasti stellarum orbes, & mania cæli,
Totaque Naturæ validis innixa columnis
Machina, nutantes summittens cardinis axes
Vi mentis perrupta patet, lux publica cunctis
Exorienz, cæcisq; errorum mille tenebras
Discutiens, vastasq; illustrans lumine terras,
Haud usquam g. nitore minor, mens ipsa parentis,
Naturæq; ingentis opus, cui Dadala rerum
Mater inexhaustos nascenti indulgit honores
Extremum conata decus, totosque labores
Et vires emensa suas, seseque coacta est
Vincere dum tantum terris educere lumen
Æqualémq; patri, & vestigia nota prementem
Certat, & antiquas Fatorum evincere leges,
Humanumq; genus, cæcisq; infixæ tenebris
Pectora, pallentisque chori ludibria certo
Illustrare die, tenebrisque infundere lumen
Scaligera de gente, cui Mavortia quondam
Munera, & ærata vibranti robora dextræ
Procubuit genus Æneadum, Tiberinæque latè

Ostia

Ostia, turbatos undanti sanguine rivos
Ad fontes egere suos, dum te ultima rerum
Spes, orbi immortalis honos, extremâque gentis
Meta tua, sævi nil quicquam Martis egentem
Julius antiquo Gallorum protulit orbi,
Effigiemque sui, vivisque exsculpta figuris
Mentem animûmque tibi, totâsque à pectora dases
Divina transfudit ope, ut post fata superstes
In nato sit plena suo virtutis imago.
Pax Batavûm patriâq; & quicquid lucida Phœbi
Lampas anhelanti perlustrat luminis igne
Excedens splendore tuo, spoliisque superbe
Europæq; Asiæque cui prudentia rerum
Subjecit vitæ longo ordine nomina gentis,
Sub pedibûsq; solum, atque errantis nubila turgæ
Securo spectare dedit, nec plausibus ullis
Sollicito, vanâque ultra clarescere laude,
Judicio contenta tuo, dum splendida gentis
Scaligeræ monumenta, atque insuperabile fatum
Regalésque atavorum animos, nil tale merentes
Volvis, & antiquos factis super æthera, finis
Principiûmque tuæ fers nobilitatis, & idem
Nobilitas tibi tota tua es, virtute parentis
Felix, ille tuâ, nec enim protendier ultra
Vis humana queat, non si Parnassia rupes
Extremiq; aditus Musarum, atque invia Delphis
Saxa, Sybillinique lares, & credula quicquid
Fama parens veteres hominum transmisit ad aures
Vim certet conferre suam, non si æmula Phœbus
Ora movens, centiumque adyliis cortina reclusis
Vocibus eructet trepidantem pectoris æstum.
Lux Gallis erepta tuis, Batavûmque colonis

Lucifer, immensas transcendens fulmine terras
Ingeniū, rutilōque accendens proxima quæque
Fulgure flammarū, juvenūmq; arrepta prebendens
Pectora, sydereāsq; invitans ire per auras
Et majora solo tentare, & lumina multūm.
E flammis accensa tuis, offerre sub auras
Aetheris, & notas natura evadere metas.
Haud secūs ac mæsto tenebrarum obnubila vultu
Cynthia, concessis imitatur currere bigis
Luce carens, obscura oculis, & non sua tollens
Lumina fraternos emulget cominūs ignes.
Ergo agē, primitias animi, atque exorsa labantis
Ingeniū pater & tentantis magna juvenæ
Auspicio ductūque tuo, da surgere in auras
Ingentēque aperire viam, rape numine mentem
Afflatūque tuo, levitēque aspiret eunti
Nominis aura tui. Viget, o viget impetus avi
Et menti sat dulcis bonos, da assuescere Famæ
Et sensim majora sequi, nec vulgus inane
Inter & ignavas hominum sordescere laudes.
O quis erit qui me tenebrisq; Acherontis & umbris
Surripiat, celsōque evectam lumine mentem
Donec inaccessas Heroum accedere turmas,
Et gentis lustrare tuas, si pectore nostro
Dulcia tentantes sedem fixere puellæ
Virginūsq; Helicon, & debacchata Camænis
Orgia, sonitūsq; leves, O quæ vehat illum
Exoricens Aurora diem, quo Cæsaris arma
Ardentēsq; in bella viros, sonitūsq; tubāque
Vectus equo majore sequar, per inania mentem
Turbine subvectus valido, & stridentibus alis.
Nunc tamen o rebusque tuis, animisque tuorum
Annibal,

*Annibal, & mœste præludent tempora Romæ,
Juratîque duces, Martique habitata superbo
Pectora, & infausto stillantes sanguine Cannæ,
Et Capitolino nutantes culmine Divi.
Scipiadaeq; & Paulus ovans. Pars magna Deorû.
Cura poli superâmq; cui felicia cœlum
Sydera, stellantemque assignat Jupiter axem.
Seu juvat Orion, flagrantem ubi fervidus ensem
Syderibusque altè radiantem, & luce coruscum
Æthereâ quatit, & solitos assurgit in ausus.
Sive sub extremis Arctœ finibus oræ
Spumantemque dracone viam, quâ destinet ur̄sa
Robora, vel quâ purpureo pulcherrima vultu
Mane novo gelidas Tithonia discutit umbras,
Quicquid eris, (nam te haud doctarum dona sororū
Spreturum manifesta fides) tibi sacra quotannis
Munerâq; & meritas referemus carmine laudes.*

LECTORI

LECTORI D. HEYNSIUS,

S. D.

HAbes, mi Lector, quæ notata mihi in *Silio*, paucis diebus, imò horis, quem cùm prælo mandâssent *Raphelengius* noster, cepit de editione mecum agere, (ut solet fieri) familiaritè, & si quæ in eo observâssent in medium afferrem, seriò obsecrari. Ego, qui nè *καταίει* quidem, id negare: cùm verò instaret suo jure ille, deesse meo muneri nolui, cùm sperarem præsertim æquo lectori non ignotum fore, aliud longè esse habitare in autore aliquo, quàm pro hospite versari, quod mihi fraudi non fore speravi, præsertim in homine Romano, ubi *ἡ ξενία* Lacedæmoniorum locum non habet. *Silium* igitur dum properant operæ, in manus sumpsi, obiter percurri, quædam ad libri mei calcem enotavi, emendaviq̃ue, quæ hîc vides. Codicem præterea Modii in contextu expressimus, versus *ποθεν οντας* ejecimus, genuinos, legitimósque restitui-
mus, idque magis è consilio Modii, quàm nostro (nè quid hîc mihi vindicem) quorum omnium rationem reddere id verò actum agere videbatur, præsertim tùm id abundè jam olim à Modio præstitum sit. Quæ ex insigni mutatione nata multum variare videbantur, alio characterum genere distinximus, nam omnia profectò, infinitum. Versus claudicantes literulâ subinde unâ aut alterâ ereximus, quod candidè à nobis indicabitur. Parva damus, mi Lector, nam majora majori editioni reservamus, & ætati. Nunc verò
bullas

bullas meas & *παρίσημα*, nè à more antiquorum recedam, in elegantiarum, & eruditionis Principis *Josephi Scaligeri* templo depono. Quod ad Notas meas attinet, *Ἑλλησισμὸς*, in quibus totus hic Poeta, notavimus, Græcos Scriptores sæpiusculè in consilium adhibuimus, quæ ab iis mutuata & quomodo, docuimus, ut non legere solum bonæ notæ scriptores discant rudiores, sed & imitari audeant. *Silium* emendavimus, ac passim Authores Græcos, Latinosq; cum eo, & interdum ea monuimus, quæ putavimus antehac neminem, quod non ubique hîc nobis propositum fuisse majora, ut speramus, aliquando probabunt. Græca cum Latinis conjunxi, meo certè cum fructu, nescio an aliorum, quod de se quoque Tullius testatum reliquit. Errores si qui festinanti exciderunt, (& quis in adolescente id neget?) Veniam peto, & ut connivas crepundia fero. Lamias ego odi profectò, quæ oculos domi cùm versantur, in loculis habent, at cùm foris in manu, & plus meherculè erranti scire ignoscere, quàm errare nescire est; alterum enim debent omnes, alterum potest nemo. Luscus credo Strabonem si rideat, ridetur meritò, ita homunculi nos, qui in verbis & literulis suaviter interdum *ζυρομαχῶμεν*, & faciliùs erramus ipsi quàm erranti ignoscimus, *ἀνθρώποισι γὰρ τοῖς πάνσι κοινόν ἐστι τὸ ἑαυτοῦ πλανῆναι*, ut divinus Poeta monet: Bellum *ἱεπέ* Alphabetarium gerimus, & ut Homericæ istæ ranæ cum junco in aciem prodimus, & tanquam de Darii regno aut Cyri agatur, cœlum terram movemus, & omnia cùm egimus

egimus umbram nostram læsimus, quod non
nostro sæpè fit vitio, sed juventutis, cui qui mo-
derari potuit, nã ille tenet quod ignorant omnes.
Sicut pueri in stramine cum ludunt, idem nunc
fœdunt; nunc destruunt: sic hæc ætas cum iudicio
suo utitur quotidie, & veniam meretur tantum
si petat, & errorem si agnoscat, non habet. A
maximis nostræ ætatis viris dissentio sæpenu-
merò, nusquam reprehendo, idque dissimu-
lato ferè nomine. Quid enim miselli nos,
quid sumus qui hanc famam speremus & exi-
stimationem? Sicut culices & id genus insecta
vestem plerumque hominis lædunt, non ipsum.
Sic profectò sancta illa Famæ destinata nomina,
aculei nostri ludunt, non lædunt, tangunt non
penetrant. Herculem placidè dormientem à Py-
gmæis circumventum ferunt, rursusq; somno ex-
cussus, nullâ cum doloris significatione, secum
tulisse omnes, & pro pulice habuisse. Idem nobis.
Larvæ umbratiles sumus, *Scaligeros*, *Turnebos*
stringimus, rident illi, & ut strepitum hunc, &
tinnitum ulciscantur, tacent. In *Heynsio* qui eru-
ditionem requireret, fortasse frustrabitur, qui can-
dorem, habebit. Perfecta enim in hanc ætatem
non cadit eruditio, cadit modestia, quæ enim-
verò optimum ætatis nostræ condimentum est.
Sal juventutis modestia est, quo nisi condiatur il-
la, à fervore suo putiscit. Plura nolo, nè quis mihi
illud *ἄλγος αἰδύει*, cætera enim spero excusabit
vel ætas mea, vel candor tuus. Vale, quisquis es,
& quicquid in Græcis scriptoribus hætenus ob-
servavimus tum angustiori forma à nobis *Silium*
expectabis,

expectabis, hic si passio meus placuerit, qui inter
operas typographicas mihi natus est. Omnia
enim qui paucis à nobis horis præstari potuisse
existimat, iniquus alieni laboris æstimator est.

IN
CREPUNDIA SILIANA

Doctissimi juvenis

DANIELIS HEYNSII.

O Flandricarum Ganda mater urbium,
Quo te superbam prædicabo nomine?
An civitatum quod cluis ter maxima
Quascunque noster aspicit Sol Belgicus?
An Cæsar quod Caroli incunabulis
Sublime celsis inferas astris caput?
An sæta quod sint Marte corda civium,
Multisque dextra nubilus victoriis?
Addunt profecto maximum tibi hæc decus,
Vatumque dignum concini præconiis.
Mibi addidisse laudibus sit fas tuis
Dias in auras luminis quod miseris
Musis amicum, & gratis cor Heynsii,
Quo (si quid augurariæ licet mihi,)
Nitela priscis vindice accedet libris,
Quos multa iniqui temporis longinquitas
Involuit atrâ ad hunc diem caligine,
Sperare namque summa Silius jubet
Per hunc senectâ exutus, & totus nitens.
Qui si his Ephebus lustrat Crepundiis,
Quid non dabit maturus ævi, Serii?

Bon. Vulcanius Brugenfis.
Nobili

Nobili & docto juveni
DANIELI HEYNSIO.

HEYNSI *flor juvenum politiorum,*
Quos Pallas Batavo fovet Lyceo,
Quin perjuria Barbari furoris
Sili quos retulit Camena nobis,
Tandem docta virum per ora mittis?
Quin Martem ancipitem, levésque Pœnos
Deludis Fabio, aut utroque saltem
Beſti fulmine frangis Africano?
Dum blandâ vagus aleâ December
Incertis sonat hinc & hinc fritillus;
Dum sumas alius bibit, coactas
Aut dum frigoribus pererrat undas,
Ipsos remigio pedum laceſſens
Euros & Jovis ante tela vertens.
Suppressi nimium tui labores
Exoptant rutilum videre Solem.
Fac Solem videant, suosque possit
Sili purpura nosse consulatus.

P. BERTIUS.

P. Scriberi

*P. Scriberi Carmen Elicium Ingenii
amænissimi adolescenti D. Heynsio.*

Gratulor hoc ipso me demum tempore natum
Quo juvenile secus nil juvenile sapit.
Aspice Germanos; Museos aspice Gallos,
Aspice quos mundo Belgia terra dedit,
Nomina quid referam citreis quid denique libris
Insculpem, loquitur quos bona fama diu?
Varronésque vocat. Pro quàm mirabitur ætas
Posthuma, dum cælo digna reperta legit,
Nunc virides ederas, nunc laureaserta parabit,
Vindicet ut juvenes perpete fronde comas.
Hoc adolescentes vobis currentibus addo
Calcar, honoratæ currite laudis iter,
Vos meus en hilari comitabitur Heynsius ore,
Et nunc admissæ continuatur equo,
Totus in Hesychio, Suida, Nonnôque poeta,
Esque illi in Siculo vate quod inde petat
Non animadversum doctis censoribus, & quid
Miramur? nasum Rhinocerotis habet.
Nil intentatum, nihil hic nil linquit inausum,
Hoc utinam servant diu mihi fata caput,
Opponam ingeniiis antiquis Atthidis auræ.
Opponam Latio, tu modo livor abi.
Hic mihi dum recitat sua tersa poemata vates
Non possum qui sim, si ve ubi nosse miser,
Tumque meos poscit frena dulcissima plausus
Et mihi qui placeat Calliopea rogat?
Quid loquar? ab miser, ab percussus sydere linguam
Dum mihi dum constat vocis habere nihil.
Mentem animi sensi, tamen illi plaudere, sensi
Illi etiam digitos, sponte favere meos,

Nunc

Nunc ut me capiunt privos quas scribit in usus,
 Ingenio instinctus nobiliore nota,
 Plurima in his non visa aliis, intactaque tangit
 Hic, 6 Divinus noster in arte Probus!
 Hic anima antiquæ charitos, suadæque medulla,
 Delicium Phæbi, delictumque meum,
 Cordolium Invidiæ, quid multis factus ad unguem
 Hic homo, nil illo cultius esse potest.
 Sed quid agit meus, ille meus non falsus amicus?
 Annæ aded se nil cultius esse probat?
 Tradit & artifici sua conjectanea prælo,
 An muscas cultri cuspide figit iners?
 Dii melius: curent alii jam l'ordida, detque
 Heynsiades studii strenuioris opes.
 Hoc age mi Daniel, tua conjectanea profer,
 Surgere queis Suidas, Hesychiusque queant.
 Queis nos queis rerum gnaros, veteresq; laborum
 Distinctè doceas quæ latuere diu,
 Ne tibi sit sacris operari velle Vacuæ,
 Nec subeat mentem Murdia pigra tuam,
 Non satis est prodisse semel, carmenque dedisse
 In lucem, totus culte Poeta veni,
 Prome illa aureolo tibi tersa poemata filo,
 Prome pharetrati nobile amoris opus.
 Prome Cytheriaco dignissima carmina peplo,
 Sic sæpè inclinet se tua Rossa tibi,
 Rossa tuis elegis, notissima fabula cælo,
 Illa inquam omnivolo Rossa petita Jovi,
 Hoc age, prome jocos, divinos prome lepores,
 Te manet in niveis splendida Fama rotis.
 Elogium majus non addo, sit alea jacta,
 Prodi, sisque faber nominis ipse tui.

IN
CREPUNDIA SILIANA

Nobilissimi amicissimique

DANIELIS HEYNSII.

Barbaries invicta diu grassata per orbem
Strinxerat iratas in bona scripta manus.
Bellæque quæ steterant libris & carmine vatum
Cum ducibus fuerant penè sepulta suis.
Jamque peragrabat Romanas Hannibal oras,
Et Capito'inâ struxerat arce dolum.
Una fuit Fabius bellis & cade gravatis
Spes, de ter centum qui super unus erat.
Ille hostem docuit fugiendo posse fugari,
Et fera cunctando prælia posse geri.
Silius asseruit, sed & altera bella movebat
Hannibal, & scriptis insidiosus erat.
Jam fuerant Pictor, numerosique Ennius oris,
Et qui non comptis versibus arma sonat.
Heynhus indoluit: sumensque Crepundia Sili
Detersit facili vulnere multa manu.
Hannibal émc; sugans, & Pœnica tela retorquens
Plurima ludendo vulnere facta sovet,
Si potes instantes ludendo ludere, quisquam
Ludere cedentes te quoque posse neges?

Helias Poetius.

In

In eundem:

MAste animo scriptis Heynsi tibi quareve famā,
Nomen & infaustus eripuisse rogis
Quid vetat? eximiis pectus scatet intus abunde
Dotibus, atque animo condita plura tuo,
Ingenio polles, mens indefessa labore est,
Nil tibi cum desit, ne tua scripta neges.

NATALIS PALUDANUS
Brugensis cognatus.

In eundem.

Consulis arma paras numeris donata Latinis,
Altera qui Phæbo Punica bella refert:
Ipse tuas Veneres Heynsi dilectæ negabis
ulteriùsne situ prodere depositor?
Aut simul alterius Musas omitte, trāsque, aut
Si libet ullius promere, prome tuas.

P. Hondius.

In eundem.

PRome tuas noctes nobis, prome otia, nil his
Doctius esse potest, dulcius esse potest.
Æthereas illis spectabit Silius auras,
Versibus his doctis cognita Rossa tua est,
Illa animum oblectant Heynsi, tu promito noctes,
Nota sit & versu blandula Rossa tuo.
Illa equidem noctes fortè expectabit, & illas
Appetit, ut cupidum blanda puella virum.

Joannes Lydius.

DANIELIS HEYNSII

Gandenſis

In primum SILII librum Notæ.

Gens *Cadmæa*] Ut infra *Arces Agennoreæ* de eadem Carthagine. Paulò enim longiùs hæc à Silio deducuntur, quanquam ipsa Carthago non solum *καὶνὴ πόλις & καρχαδών*, sed & *καρχαδών* dicta fuit. Doctissimus Periegetæ interpretes: *καρχαδών ἢ πόλις ἀπὸ καρχαδώντος ἀνδρός φοίνικος, ἐκαλεῖτο ἣ καρχαδών καὶ καρχαδών*.

Juratumque Jovi fœdus.] Omne enim ad Jovem, etiam non invocato ejus nomine, pertinebat juramentum. Unde alio loco, *Deceptum Jovem* cùm de perjurio loquitur, dixit, Atque hæc causa cur soli Jovis sacerdoti jurare antiquitus apud Romanos per religionem integrum non fuerit, nè scilicet fortassè falleret eum quem colebat. Plutarchus hujus rei causas affert, nescio quas, in problemate *διὰ τὴν τῶν ἱερῶν τῶν διδόντων ἐξέσιν ὁμοίαν*. Πότερον inquit, ὅτι βάσανός τις ἐλάττωρον ὁ ὅρκος ὄντι, δεῖ ἢ ἀβασάνιστον εἶναι καὶ τὸ σῶμα, καὶ πῶς ψυχῇ τῶν ἱερῶν, ἢ ὅτι τῶν μακρῶν ἀπιστεῖται τὸν τὰ θεῖα καὶ μέγιστον πιστεύειν ἐκ εἰκότος ὄντι. ἢ ὅτι πᾶς ὅρκος ἐς κατάραν τελευτῇ τῶ ἐπορκούντος, κατάραν ἢ δύσφημον, καὶ σκύθρωπον, ὅταν καὶ ἄλλοις ἐπαρῶνται νομίζονται τὰς ἱερῆς. Omnes igitur causas ritus illius affert philo-

philosophus ille, præter veram, quæ hæc est:
Non jurabant illi, ne præsidem videlicet omnis,
& qualiscunque juramenti quem colebant offen-
derent, propriè enim perjurii vindicta Jovis erat,
nam & perjuri ut diximus Jovem ludebant, eti-
am alium cum Deum juramento testem adhibe-
rent, ut innuit & epigramma elegantissimum
quod Messenii Jovis Lycii aræ inscribebant apud
Po'yb. lib. 9.

Πάντως ὁ χρόνος ἔυρε δίκην ἀδίκῳ βασιλεῖ,
Εὐρε ἢ Μεσσηνὴ σὺν δὴ τὴν περὶ πόλιν
Ρηϊδίῳ, χαλεπὸν ἢ λαθεῖν θεὸν ἀνδρ' ἐπίορκον,
Χαῖρε Ζεὺ βασιλεῦ, καὶ πόλ' ἈΡΚΑΔΙ' ἦν
Reddidit injuræ tempus justissima regi,

Cum Jove Messena proditor ille paret
Perfacile Haud facile est perjurum fallere Divos
Jupiter exultes, ARCADIAMQUE tegas.

quia omni eum ut diximus foederi, & juriju-
rando præsidere putabant: Nævius, *Jus sacra-
tum Jovis jurandum sagmine*, sagmina enim
verbenæ erant, quas propterea Jovis vocat, quòd
in jurejurando locum haberent, & tritum illud:

Jupiter è cælo perjuria ridet amantiū,
intelligit enim ibi poeta Ἀποδείξας ὅρκους quos
vulgari proverbio dicebant ἐκ ἐμπονίμους.
Atque ea juramenta propterea eleganti vocabu-
lo ταχέως ὅρκοι dicebantur, & Tibul.

Gratia magna Jovi, vetuit pater ipse valere
Jurasset cupidè quicquid ineptus amor.

Cum verò *Deceptum Jovem* dixit Silius noster,
in loco paulò ante à nobis adducto (ut & eum
obiter hic tangamus) manifestè à linguâ de-
fectus

fectus est; τὸ decipere Jovem enim, ibi est, quod significatiùs Græci nostri ἐπορκεῖν τὴν δία dicerent, ut apud Aristophanem Ὀρν. in illo Νῦν μὲν γὰρ ὑπὸ ταῖς νεφέλαισιν ἐγκαχυμενέοι καὶ ψαυ-
τες ἐπορκῶσιν ὑμᾶς οἱ βροτοί. Nec enim ibi ut apud Lyfiam pro ὁμνύειν, aut simpliciter jurare ponitur, sed pro eo quod Tibullus *ludere numina* dixit, quod moneo quia vulgò malè, *ledere* legitur, in illis versibus:

Parcite cælestes, æquum est impune licere

Numina formosos ludere vestra semel.

Sic ἐπορκῶνται οἱ θεοί, Græci παθεῖν κωὶς dicunt, quod Claudianus:

— *Jurata Deorum Majestas teritur.*

Sanguineo cum leta viro.] Perspicua est sententia, ut excudi jussimus, ex hoc enim totius loci pendet sensus, & elegantia, hoc modo:

Sanguineo tum leta viro, atque in regna Latini

Turbine mox sevo venientum band insciac ladi

Intulerit Latio spretâ me Troius, inquit,

Exul Dardaniam? &c. ut sit sensus *Tum inquit, Juno nimirum, Intulerit Latio, &c.* pro quo pessimè *cum* surrepserat hætenus, *leta* autem pro lætata vel gavisâ ὄνομα ἀντὶ κατοχῆς. Locus planus est.

Ac largo sudore virum invenire futuras

Miscentem pugnas, & inania bella gerentem.

σχιαμαχῶντα est autem παντασικόν de quo hic agit poeta, non πάντασμα, nullo subjacente παντασῶ, distinguunt enim inter παντασίαν, παντασόν, παντασικόν & πάντασμα philosophi, idque ex sententia (ut ego arbitror) Chrysippi.

Turbato

Turbato ad lumina somno.] Optimè *ad limina* legi potest quod Clarissimo viro P. Scriverio quoque placere video, nam *famuli ad limina* custodes sunt, & Janitores: glossæ veteres, *ad limina* *ὑποαἶθρος*, quæ Græci per *ἄνδρ'* eleganter sed rarò efferebant, sic *ἰσθία ἀφ' ἑστίας* dici invenio qui τῇ ἑστίᾳ præerat, quod Latinis frequens.

Romanum sevit.] Aprius *sevit*, sine diphthongo legebat meus Putschius, qui ad Amulcarem hæc referebat, ut sæpissimè loquuntur poetæ, commodè autem *sevit*, ut pote in mente adhuc tenerâ. *ἑσέφου*.

A Belo series.] illo nimirum quem Ζῆνα λί-
κου Græci poetæ dicunt, quem Marcus Tullius,
Quintum Jovem, lib. de Nat. Deor. tertio. *Quin-
tus* inquit *in India qui Belus dicitur*, Latini
quoque Lybicum Jovem vocant, ita lege apud
Propertium: *Quod nec arenosum Lybici Jovis
explicat antrum*, cum *Lybie* vulgò legatur, ex-
emplonempe Græcorum usus est Umber ille.
Nonn. Dionys. — *ἡ πότις κῆρη*

Λεξαρχία *ναετῶ* *ἐκ* *βυθῶ* *χρησαῖον* *ὀδῆται*

Ζῆνα *λίκου* *τίκω* *βῆλον* *ἐκλῆς* *ἀργυρίᾳ* *ῥυθλῆς*

Ennen numina Divæ.] Liberam nempe, ita enim Hecaten dicebant Ennai, unde & Bacchus Sicularum *Liberos* dictus est, quod vulgò natus ejus crederetur, cave enim vulgo interpretum credas, qui à Latino utrumque deducunt cūm τὸ *λεῖον* sit *οὐκ ὄντι*, & *λίκου* epithetum noctis est, quod Homero *ὀρεῶντι*, at quotus quisque est omnium grammaticorum qui hic non ineptiat? numina autem *παιδωντικῶς* eleganter dixit in de πο-
λυγνύμα

λυώνυμον, unde & nomina legi posset optimé.

Ordine centum. Stant aræ.] ἑκατὸν enim τῆς ἑκάτης numerus est: unde in illo Maronis *Ter centum tonat ore Deos*, *ter* non cum *centum* ut vulgo receptum, sed cum *tonat* jungendum est, uterque enim numerus & τὸ *ter*, & τὸ *centum* infernis sacer erat. *Ter tonat ore, centum Deos.*

Vultusque in marmore fadat Elise.] De hoc prodigiali imaginum sudore habes in Apolline Cumano exemplum, lib. 1. de Divinatione apud Tullium: De Simulachro Martis apud Obsequentem, M. Cicer. & Gaius Antonio Conss. de Palladio apud Maronem, Sic Conss. Cn. Calvino & Valerio Messala inter alia prodigia teste Dione τὰ ἀγάλματα τὰ μὲν Ἰσπραῶν, τὰ δὲ ἐπερωνώδων. Sic idem lib. 43. inter alia quæ pugnam Mutinensem præcedebant, enumerat τὸς δὲ ἀγάλματων Ἰσπραῶν, & Apollonii Rhodii interpretes notat generaliter tristem casum solere ab his sudoribus imaginum denunciari: ὅταν μὲν πρὸς συμβαίνειν, inquit, χαλεπὸν, ὥστε τὰ ἀγάλματα ἰδρῶν, quod quidem accidisse idem in bello Philippi contra Athenienses circa Chæroneam testatur, nempe ut imagines sudarent.

Euantis Massila palluit iras.] Quid sit, *Massila* hoc loco si scias, nec de emendatione meâ dubitabis, est autem *Massila* Massilæ gentis sacerdos, ut magnus poeta loquitur:

Est mihi Massila gentis monstrata sacerdos,
quod ipsum & declarat vox *Euantis*, quæ enim ira est in euanire? id est furore sacro afflatâ, lego igitur.

Non ille evantis Massile palluit aras,
 Ad aras enim gesta hæc, ut docet perspicuè Polybius, & Titus Livius ab Urb. Cond. **xxi.** *Fama etiam est* (inquit) *Annibalem annorum ferme novem pueriliter blandientem patri Amilcari ut duceretur in Hispaniam, cum perfecto Africo bello exercitus eò trajecturus sacrificaret, altari- bus admotum tactis sacris jurejurando adactum, se cum primùm posset hostem fore Pop. Rom. & omnium maximè luculenter ipse Silius lib. 2.*

Parte alia supplex infernis Hannibal aris
Arcanum Stygia tibat cum vate cruorem.

Et primo bella Aneadum jurabat ab ævo.
 ex quibus omnibus efficitur aras legendum, quod ipsum, ut diximus, vel una vox *Evantis* arguit, *evans* enim *Massyla* sacra sacerdos hoc loco est, hinc *εὐασεῖραι* sacræ mulieres, aut sacerdotes, cujus vocis ignoratio Orphea corrumpit cum scribitur, *καὺτε θεοὶ πατῆροι εἰσβροτοὶ εὐεῖς η- ραι*, cum *εὐασεῖραι* scribendum sit: Sic in Siieno idem: *εὐασὴρ φιλάγρυπνε νεάζων ὁισι Σιληνοῖς.* Quod vocabulum ut ferè omnia sacrorum, à Bacchi sacris ad reliqua translatum est, Ut *Mysteria*, ut *Orgia*, ut *Initia*, quod postremum propriè ad sacra Bacchi patris ab antiquis referri solitum, docet Marc. Tullius, quod ea omnium sacrorum initium fuerint, *Initia* (inquit) *ut appellantur, ita reverà principia vite cognovimus.* Omnium sacrarum certè vocum principium fuerunt. *Evans* igitur eodem modo, commune omnium sacrorum usu factum est, barbari autem *σακάζην*, pro *εὐάζην* dicebant, quod rectè

Interpres

Interpres Græcorum Epigrammatum monet lib. 2. tit. εἰς θνᾶς ad locum hunc: Μέλπωμεν βασιλῆα φελεύον· τὸν γδ, inquit, πρὶ αὐτὸν γινόμενον θειασμὸν εὐοῖ λέγεσθαι καὶ σκευάζειν lege εὐάζειν, ὅθεν οἱ βάρβαροι σαβάζειν. Sed & Erymologus emendandus, Σαβάσιος ὁ δῖόνυσος διὰ τὸν γινόμενον, inquit, ἔφθι αὐτὸν θίασον, τὸ γδ εὐσαβάζειν οἱ βάρβαροι σαβάζειν λέγεσθαι, quæ verba duplici modo corrupta sunt: scribo διὰ τὸν γινόμενον ἔφθι αὐτὸν θειασμὸν, τὸ γδ εὐάζειν οἱ βάρβαροι, &c. nè dubites audi Suidam, ἐτυχε ὅ inquit τῆς περὶ ἡρώεας ταύτης παρὰ τὸν γινόμενον ἔφθι αὐτὸν θειασμὸν, τὸ γδ εὐάζειν οἱ βάρβαροι, &c.

Audito surgentes cardine flammæ.] Optimè, ut puto, emendavi:

Audito surgentes carmine flammæ.

Solebant enim sacerdotes antiquorum carmine ignem sacrum accendere, & vocum quarundam murmuratione. Nihil hic dicam de inepta veterum hujus loci interpretatione, qui, dum aliam omnino lectionem cruere non potuerunt, ineptam & inveteratam defenderunt, quid autem, hoc modo si legatur, simplicius aut verius? agnoscit enim *cantatum ignem* poeta, alibi, ita enim vocat quam hoc loco surgentem carmine flammam. *Cantato*, inquit, *senior quem fecerat igne*, ita namque ibi intelligendus ille, fuit autem hic barbarorum mos, de quo locus illustris apud Pausaniam Ἡλιακῶν, α'. qui in urbe Hierocæsarea, & Hypæpis lignum aridum nullo admoto igni, solo magorum carmine, flammam conce-

ne affirmat, quem locum, ut agnoscas quid per
juventem carmine flammam velit Silius, ascribam
 mi Lector, ne de lectione hac ultra dubitandum
 existimes: *ἐστὶ γὰρ* inquit ille *λυσιτοῖς ἐπικλησὶν*
ποροῖς, ἰσχυρὰ, ἐν τῇ Ἰεργουσιῶν καλὴν ἀνὰ πό-
λει, καὶ ἐν Ὑδαίοις, ἐν ἑκατέρῳ δὲ τῶν ἱερῶν δι-
κήματι, καὶ ἐν τῷ δικήματι ὄδῳ ἐπὶ βαμοῦ τέ-
φρου, χρῶν δὲ ἔτι τέφρου ἐστὶν αὐτῇ πλὴν ἄλλων,
ἐξ ὧν δὲ τῶν πῦρ δὴ καὶ αὐτὴν καὶ ἄλλων, καὶ ἔξ ὧν ὁ πῦρ
φορῶν, αὐτὰ ἐπὶ τῶν βαμῶν, πρῶτα δὲ πᾶσαι
ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, δεύτερα δὲ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, ὅτι
δὴ δὴ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, καὶ ὡς αὐτὴν ἔλκει, αὐτὴν
οὐρα, ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, καὶ ὡς αὐτὴν ἔλκει, αὐτὴν
δὴ πρὸς ἀνάγκη πᾶσα ἀφῶναι τὰ ἔξ ὧν, καὶ
ὡς αὐτὴν ἔλκει, αὐτὴν ἔλκει, αὐτὴν ἔλκει. Dixit
 enim *cantatum ignem* in versu suprâ à nobis ad-
 ducto Silius, ut *cantatas turres*, lib. x. de cantu
 Amphionis :

At silice aggeribus per se scandente vocatis

Iussit in immensum cantatas surgere turres.

Ità alter locus Silii ab altero manifestè illustra-
 tur, ab uno autem Pausaniæ, mirificè uterque.

Gens rediviva Phrygum.] Scribo *recidiva*,
 quod perpetuum de hac gente apud Maronem,
 qui in eo versati sunt esse non ignorant, mirz
 enim emphaseos & energiz singularis, quod pro-
 fectò ignoravit Servius alibi, qui à redivivo vix
 distinguit, non ignorat Ausonius in doctissima
 pro Consulato Gratiarum actione. *Quæ bona*
inquit præstas, efficis ne caduca sint; quæ mala,
prospicis ne possint esse recidiva, & eleganter de
Phœniæ Corippus: Abusto recidiva suo, & quid
subtramus?

Has

Hæc tua sit laus nate velis.] Scribo hæc tua laus, si nate velis, si nobis, inquit Amilcar, denegatum est ab injuria Romanorum vindicare patriam nostram; At certè ô fili Hannibal, hujus rei gloria tua futura est in solidum, modò velis; Quid planius?

Tum nigra triformi Hostia mactatur Divæ.] Magis hæc ὀρκωμοσία quàm θυσία est, id cum fiebat tamen, plerumque juramentum ipsum præcedebat victima, quod hîc non observatur. Fuit autem juramentum hoc Annibalis ex eorum genere proculdubio, quæ ἐπὶ τομίων dicebantur, quæ firmissima maximique ponderis erant, sic Tyndareus apud Pausaniam, cæsà equà juramentum ἐπὶ τομίων à procis filiæ exigit, Hercules capro. At hîc, ut apud Homerum, à quo multa mutuatur Silius, victima juramentum sequitur. Solebant autem exta illa, ad quæ quis juramentum conceperat, execranda haberi, nec sacris usibus idonea, ut nè ipsis κωλακρήταις, ac per consequens sacerdotibus comedenda illa apponerentur, erant autem κωλακρήται, non ut Græci quidam nugantur, ærarii aut thesaurarii, ut hodie dicimus, sed qui τὰ κῶλα, id est, membra, quæ ex sacrificiis supererant, sacerdotibus distribuebant, κῶλα enim majores victimæ partes erant, sicut τραχῆλια minores, ut ex σφηγίν Comici apparet. Unde apud elegantiarum patrem Homerum victima quam juramentum præcesserat, si minor erat, in mare abjiciebatur; si major ab ea Dii & homines arcebantur. Sic simulac juraverat Agamemnon se nè at-

tigisse quidem Briseida, & postquam σφαράγην
 ἔλασεν τὰ μὲν ἡλαί χαλκῷ, τὸν δὲ τὰ λυγρὰ
 πολλῆς αἰλῆς ἐς βαδύ λαΐτμα, ἥκ' ἐπιδήσας
 βρόσσιν ἵχθυον. Thalchytius (inquit) arreptum
 in mare devorandum piscibus mittebat, idque
 quia victima nec πανηγυρικὴ erat, nec χαρμόσυ-
 νον, sed execranda propter juramentum, Diis &
 hominibus, Sic horrendum illud juramentum
 Catilinæ ἐπὶ τρυφῶν sive σπλάγχνων fiebat, ma-
 stato nempe (ut refert Dio) puero: πῦδα γὰρ
 (inquit) πνῆσται καὶ τρυφῶν, καὶ ἐπὶ τῶν σπλάγ-
 χνων αὐτῷ τὰ ὄρκια ποιήσας, ἔπειτα ἐσπλάγ-
 χνευσεν αὐτὰ, ὡς τῶν ἄλλων, nam σπλάγχνευεν
 est, ἐπὶ τῶν τρυφῶν, seu attrectatis visceribus ju-
 ramento se obstringere, quod Crispus epoto san-
 guine cum vino misto factum narrat: Atque
 hinc elegantissimo omnium hominum Ho-
 mero, ὄρκια τέμνειν, id est, fœdus scindere, est
 simpliciter inire fœdus, unde τέμνειν reddit
 Hefychius, συντίθεσθαι, non quòδ τέμνειν per
 se quid tale designet, nugæ enim meræ, sed quòδ
 id sit in loco illo, ubi cum ὄρκια jungitur, ut
 Iliados Γ. non semel, quem locum respicit gram-
 maticus ille; Quæ monemus, ut sciant aliquan-
 do rudiores, quomodo cum fructu in eximio illo
 Græcæ linguæ Prytaneo, versari debeant, quod
 multos fallit sæpenumero, sed de hoc commodi-
 ūs aliàs aliquando, ut speramus. Est autem ὄρ-
 κιον Homero quicquid dicant interpretes ejus,
 victima quæ ad ineundum fœdus cædebatur, ut
 ex illo loco necessariò sequitur:

— ἀτὰρ κήρυκας ἀγαυοί

Ὀρκία

Ὀρχια πρὸς θεῶν σωάρον, κρηττεῖ δὲ δινον

Misaron-- ubi profectò, non vinū ὄρχιον vocat, sed victimam tantum, quam manifestè à vino distinguit. *Præcones*, inquit, *viétimas ferebant, quæ jurijurando & sæderi confirmando adhibende erant, & præterea in cratera vinum miscebant.* Quem locum nunquam mihi extorquebunt, nec veteres Græci, nec recentiores Latini interpretes, qui facit & ut alter quoque ejusdem libri rectè intelligatur.

Κήρυκας δ' ἀνὰ αἶσιν θεῶν φέρον ὄρχια πρὸς

Ἀπρὸς δὲ ὦ, καὶ δινον ἐν φέρον καρπὸν ἀρούρης.

ubi appositione docet quid sint ὄρχια, nempe ἀπρὸς δὲ ὦ, putavit verò Eustathius tam vinum ὄρχια vocari, quàm agnum & ipsam victimā, quod non putasset si versum superiori ē considerasset. Multò magis reliqui Græci interpretes ridiculi sunt, cùm ὄρχια πρὸς in locis illis *μῖσος ὄρχις* reddunt, & maximè omnium Latini, qui versum proximè à nobis adductum hoc modo reddunt,

Præcones per urbem, Deorum ferebant sædera firma:

Quasi verò ipsa sædera per urbem ferri, & circumgestari possint. Τάμειν igitur ὄρχια Homero propriè fuit victimam in sædere incundo mactare, & ex consequenti simpliciter, ὅτι τὰ μῖσος jurare sædusque ferire; τὰ μινεν enim Ionibus pro δύνειν & mactare in usu est, quod & apud Herodotum observes. Non est igitur animalis hæc hostia Silii; *Animalem* enim hostiam dicebant haruspices, quarum anima tantummodo sine extorum inspectione, Diis offerebatur.

Uc docet Trebatius, lib. de religionibus primo, referente Macrobio Saturnal. lib. 3. cap. 9. eam apponebant hostiæ consultatoriæ, de qua hic agit Silius, in qua extra consulebantur.

Fibræ continere:] Propriè, fibræ enim ejusmodi *mutæ* dicebantur in sacris, & *extæ mutæ*, Festus: *Mutæ extæ* appellabant ex quibus nihil divinationis animadvertēbant, & Propertius loqui *fibræ* dixit, & omnium divinissimè Lucanus:

Pulmonis rigidi stantes sine vulnere fibræ

Invenit, & vocem moribundo in corpore quarit.
vocem fibræ tribuit: ita accipiendus locus ille.

Sine funere:] Sine exequiis, & funerali pompa, sic funus à Nasone accipitur:

Egredior sive illud erat sine funere ferri:

Sic Ennio *funus facere* est *κτερίζειν* & debito honore funus prosequi:

Nemo me lachrymis decorat, neque funera fletus

Faxit, cur? volito vivens per ora virum.

Quod nos ita Gracè ex tempore:

Μὴ μὲν λυγρὸν ὄν κτερίσει καὶ ὄντα,

Ζῶν δ' ἔτ' ἀνδραπύων εἴμι δὴ σοφῶν.

ita Græcis Musis nostris interdum inter Latinas luxuriari permittimus.

Creverunt artus:] Ego hæc Silii de illo tormenti genere Hispanis peculiari sumo, quo plectebant servos illi, de qua lib. 4. Propertius:

Ducet damnatas ignea testa manus:

de quo plura nolo, quia id in Propertio suo divinè persequitur incomparabilis Scaliger, qui *τὸ ducere* in loco illo docet esse *flatim liquefacere*.

Nuda

Nudo sine fraudibus ensi.] Nudo ensi μόνῳ τῷ ξίρει, nudus enim pro solus eleganter, ut apud Græcos γυμνός ponitur. Scio hanc præter opinionem vulgi à me hujus loci mentem afferri, non præter Silii tamen, sic lib. 13.

Ille hastam quaterere, & medicatæ cuspidis ictu Prælia moliri, & nudo non credere ferro.

quare? quia nimirum venenum adjungebat, non credebat nudo ferro id est soli, sic hoc loco, nec fidens nudo ensi, inquit, quia nimirum fraudes dolosque unâ cum ense tractabat: summæ elegantix: sic Clemens Alexandrinus γυμνῇ τῇ ᾧ δὴ dixit. Ἐπιδάσκει τὰ θνητά, inquit, γυμνῇ τῇ ᾧ δὴ, id est solo cantu, quod antiqui ἀσά voce dicerent, & Moschus ἔ γυμνὸν τὸ φίλημα τὸ δ' ᾧ ξέρε καὶ πλεον ἔξει. Non habebis nudum osculum, inquit, sed etiam amplius, γυμνὸν igitur φίλημα est μόνον φίλημα, ut Silio nudus ensis & nudum ferrum, est solus ensis & solum ferrum.

Minitantem vana Caicum, Minaces illustris Scaliger ex antiquitate eos dici probat, quos aretologos appellamus vulgò, qui multa cum jactent nihil præstent tamen. Atque hæc divinè magnus ille Heros, ut solet, ad Festum suum ex Catullo & Ausonio. Cæterum ego minitantem hoc loco esse puto πομπύοντα, minitantem vana, μάτῳ πομπύοντα, & λοιδορῶντα, dicunt autem eum πομπεύειν Attici, qui sine effectu ullo conviciis proscindit aliquem, ut apparet ex divina illa, & nunquam satis laudata Demosthenis περὶ σεφάνου oratione, ubi orator ille Æschinem

suum πομπύειν ἀντὶ τῆ κατηγορεῖν dicit, voce à conviciis quæ in pompa Dionysicorum è curru jaciebantur deductâ, quod antiquiores Attici πλύνειν dicebant, ratione aliâ, unde Menander:

Ἐὰν κακῶς μοῦ πλὺ γοναῖκ' ἔπω λέγῃς,
Τὸν πατέρα, καὶ σὺ, τέσ τε σὺς τέτυες ἐγὼ
Πλυνῶ. ita enim legendum.

Effosso concolor auro.] Totum hunc versum Papinio debet Silius, qui in Lyrico ad Maximum Junium:

— ubi dite viso

Pallidus fossor redit, erutôque

Concolor auro est.

Nec Cereri terra indocilis.] Ejusmodi terram Ἀραγον unicâ voce Callim. dixit:

Οὐδ' ἀραρον φερέωσι, μίλη δ' ὅσφιν ὄμπιον
ἔργον,

ita enim lego versum illum Callimachi, qui mutilus citatur à grammaticis; φαρῖν enim *arare* antiquis.

Nec inhospita Baccho.] Sic Moschus, ἢ ξένος ὠδὰς Βακχολικὰς, eodem modo, nisi quod casu suo græcus uti maluerit.

Insanos imbres.] ut Ausonius, *dives insanῶν in modum, insanos* magnos.

Tremuitque exercitus Aſtur.] ἀπᾶν est ἀντὶ κτητικῶ. Sic Græci ἑλλῶα στρατὸν pro ἑλλῶνικὸν dici notant, & Thucydides ἑλλῶα καὶ Βάργαρον πόλεμον dixit, ut monet Thomas Magister, eo modo quo Silius, non quo existimat Grammaticus ille; & σκῦθῶν δῖμον pro σκυθῶν: Sic apud Nonnum Dionys.

Ἄλλος

Ἄλλο ὑποπῆσων μανιώδεια πανδὲς ἰμάθλιω
 Ἐἰς ἐνοπλίω ἀρχαυλον ἀναξέβρα χεύετο πιμύω.
 ubi ἀραϕ legendum monui in meīs ad hunc po-
 etam emendationibus, sic ejusdem poetæ p. 653.
 Ἐρξέμεός τις ὅππῃ αἶραϕ περνώσατε τέκτων
 & 367.

Νύσιος ἀμφέλικτος ἀραϕ ὠρχήσατο πυθμύω.
 atque hæc ἐνιχαῖ sunt. Audaculi verò in iis sunt
 Attici & Dores, cū ἀνδρωπον ἦθος, pro ἀνδρω-
 πνον dicunt, & similia: ut Silius autem exerci-
 tus Astur, sic Claudianus exercitus Scythia dixit:
 Ut Scythia post multos rediens exercitus annos:
 quod fiebat supenumerò in polysyllabis, ut in
 κυζικηνδς, quod pro κυζικηνικός supenumerò,
 Stephanus: κίχην ἢ καὶ τῷ κυζικηνδς ἀπλῶ ἀν-
 τὶ κληπκού, ὡς τὸ τυρσηνοὶ ἀντὶ τοῦ τυρσητικοί,
 quod vocabulum restituendum moneo Hesychio:
 Βάμβρα κυζηκινδν, κυζηκίνοι διὰ τὸ Ἴωνες εἶναι, ὅπως
 μοδύντο ἐπὶ μαλακίᾳ, scribe κυζικηνδν & κυζι-
 κηνοί, sunt enim hi qui Doliones Homero.

Advertère coloni.] imò advenēre lego.

Exacti medius per viscera telis.] Insolenter,
 non sine exemplo tamen, nec absque imitatione
 Græcorum. Sic Hor. --paciis erat mediūsq; belli.

Baleari verbere.] Funditores in universum
 omnes βαλταρεῖς appellat Polybius, πρὸς ἣ τέ-
 πης, inquit, βαλταρεῖς, ὅς κυρίως μὲν καλεῖσθαι σφεν-
 δονήτας, ὑπὸ ἣ τῶς χρεῖαι αὐτῆς συνωνύμως καὶ τὸ
 εἶναι αὐτῆς πρὸς ἀρρεύνειν, καὶ πλὴν νῆσον, lib. 3.
 sic semper οἱ βαλταρεῖς, inquit, καὶ λογχοφόροι, &
 ad armorum genus non ad patriam refert, Ἀντί-
 ρας ἢ καὶ τὸν αὐτὸν χαλεπὸν τοῦ μὲν βαλταρεῖς καὶ
 B 5 λογχο-

- λογχοφόροι διαβιβάσας, τὸν ποταμὸν προσάλα-
σθαι τῆς συνάμεως, lib. eod. & alibi sæpè.

[*Un fœvum aridens*] *Aridens fœvum*, Ho-
merus, μειδάων βλοσυροῖσι προσώπασι dixit de
Ajace suo, ubi Grammatici μειδάων in vultu esse
volunt talem faciei dispositionem quæ risu sit
severior, severitate remissior.

[*Non serpentes*.] Legitimam namque so-
bolem ut Celis Rhenus, sic Lybicis cerastæ di-
stinguunt, quod quomodo fiat, elegantissimis
verbis scriptor elegantissimus *Ælianus* perse-
quitur, lib. de Hist. Anim. r. cap. 57. Διαρρέει ὁ
λόγος λιευκόος, ὁ λέγων, ψύλλον ἀνδρα τῶ ἐαυ-
τοῦ γὰρ μετὰ νύφου ὄντα, καὶ μισοῖν αἱ μιμοὶ χερμί-
την καὶ τὰ τοῦ καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς βρέφους ὑποπτεύειν,
ὡς νόθον τε, καὶ τοῖς σφοτέρω γένει κίβδηλον, πεῖ-
ραν ἐν χερσὶν εἶναι, καὶ μάλα ἐλεγκτικὴν φασὶν αὐτὸν
λάτρευε πληρώσας κερσῶν, ἐμβάλλει τὸ βρίφος,
ὅσοι τε πυρὶ τὸν χρυσὸν ὁ τεχνίτης, τὸ παιδίον ἐξ-
ελέγχων ὁκείνῃ τῇ ἀποθέσει, καὶ οἱ μὲν ὄφθαλμοι
ἐξάνισταντο, καὶ ἠγρόαινον καὶ τῶ συμφυῇ χερσὶν
ἐπείλαν, ἐπεὶ δὲ τὸ παιδίον αὐτῷ προσέφαυτον, οἱ
δὲ ἐμάρτανθησαν. Unde apparet ἐνικῶς à poeta
dici quod *πληθύνει* debebat. Notat ampliùs
Dio Serpentes attractâ puerorum veste protinus
marcescere, quod & pro *Silio*: Φύονται δὲ ἐξ ἀλ-
λῆλων, inquit, καὶ δοκιμάζουσιν τὰ χυμώεντα, ἥτοι
μετ' ὄψεων ποδὲς εὐδύς ἐμκληθέντα, ἢ καὶ τῷ σπαρ-
γάνῳ αὐτῶν ὁπκληθέντων πον, ἔπειτα τῷ παι-
δίῳ τὸ λυμάνονται, καὶ ὑπὸ τῆς ἐδῆτ' αὐτῆς νάρ-
κῳσαν. Psylli enim sunt de quibus hæc dicuntur,
unde idem *Dio*, lib. eod. nempe 51. non Psyllas;
sed

sed Pſyllos, id est, masculos tantum reperiri contendit, quem consule.

Lymphato cursu,] Antiquis, *lymphare* idem quod *oblucinare* erat, utrumque ἐκθεσιάζειν & furore corripi, ut enim à lūco, *oblucinare* dicebant, quod lucos sacros diis existimarent, & qui in iis multum versarentur deorum occurſu & præſentiâ, furore agitari : Sic eum cui conſpectæ nymphæ eſſent νυμφόληπτον vocabant, & *lymphatum*, furioſum nempe, & furore divino percitum. Hefychius: Νυμφόληπτοι οἱ κατὰ χόμῳσι νύμφαις, μάντιες ἢ εἰσὶ καὶ ὀπιδεῖατικοί.

Qualis ubi Ægeo.] Sæpè generaliter mare fluctuoſum poetæ αἰσαῖον vocant, ſic in fragmentis Corn. Galli, non illis Maximiniani :

Non ſecus Ægeo moles obiecta fragori,

Illam manet, fructuà ventus & unda furis.

lege *Firma manet*, ubi Ægeo fragori ſimpliciter eſt magno fragorē & inuſitato, Hefychius Αἰσαίοις θαλάσσης περιαιρίζουσι. Scribo Αἰθαίοις θαλάσσης κόλποις περιαιρίζουσι, nam & Suidas Αἰθαίοις θαλάσσης κόλποις reddit & περιαιρίζουσι, ut κατὰ περιαιρίζουσι ab eodem. Erat autem κατὰ περιαιρίζουσι cum veſtes ſuas, quas diis pro incolumitate ſua ſuspendebant ii qui è mari ſalvi domum revertebantur, conſcinderent, nè à furibus videlicet tollerentur, quam veſtem Neptuno ſacram *ſυρπαρῶν* antiqui dicebant; quâ utitur Nævius in Nautis : quæ omnia ab αἰγ deducuntur, quod procellam antiquis, unde αἰγίλιψ πῖτερος dicitur Homero, ita excelsa, ut eam procellæ petere non poſſint, quod pace omnium Grammaticorum dictum

dictum volui, qui αἶξ in compositione illa pro animali accipiunt, unde & αἶμαλδος, in quo & perinde nugantur, eum ab αἶξ & αἶλς deducatur. Hesychius, αἶγες τὰ κύματα θωρεῖς. Hæc vera Etymologia est, quam ignorant illi, αἶγες inquam fluctus sunt, & procellæ, unde & Ἀργεῖον mare, sic enim propriè scribendum; Ἀργεῖον verò Diores dixerunt primò, suo more non communi linguâ, ut αἶθε pro εἶθε.

Surgente ad sydera ponto.] ἐπαναχωρῶντες, & ἐπαναχωρήσιν κυμάτων dicunt Attici *maris eminentiam*, quod optimè apud Thucydidem observat Thomas Magister.

Curvatis pavidas.] Scribo, *Curvatis pavidas transmittit cycladas undis*: eleganti inquam Metaphorâ, nec paulò minùs tumidâ, quàm cùm infrà:

At gravida arcanis Cymes anus.

Naso de equo durateo:

Militibus gravidum leta recepit equum.

sic hoc loco *gravidus curvatis undis*, ut ibi militibus, quanquam *curvatis* retineo, longè alio sensu tamen quàm fæx interpretum, Homericò more nempe, *curvata* enim *unda* Silio est, quod κυρτὸν & κυρτωδὲν κύμα, Homero:

Πορφύρεον δ' ἄρα κύμα παρυσάδῃ ὕπρ' ἴσον
Κυρτωδὲν. Ὀδυσ. λ'.

Est igitur *curvatus* in altum sublatus poetæ nostro, per κυρτὸν enim Homerus maris tumorem indicat, ut per φρίσσειν, unde φρίξ, *prima maris eminentia*, quæ duo vocabula divino illi viro peculiariora sunt. Hesychius κυρτὸν, τὸ κυρίως
κυρτὸν,

κωρτόν, καὶ τὸ ὑψιλλόν, καὶ μετέωρον κύμα. Agnosco igitur τὸ κυρταῖς, ut eluceat imitatio Homerica poetæ nostro usitata, quam nunquam perspexerunt inepti Grammatici, qui nihil præter Latina somniant, & Græcorum elegantiz bellum indixerunt. *Κυρταῖς undis, κύμασιν ὑψηλοῖς, καὶ μετέωροισ.*

Vibravit lancea.] Sic Homerus sæπε ἐνεργητικῶς pro παθητικῶς, loquitur Menelaus. Ὀδυσ. Δ.

Ἐπεὶ μάλα πῆλλ' ἔπαθον καὶ ἀπώλεσα δίκον,

Ἐν μάλα ναυστιόντα.

Sic apud Sallustium Marius: *Mibi, qui omnem ætatem in optimis artibus egi, bene facere jam ex consuetudine in naturam vertis*, hoc est, ἐμοὶ ὃ τὸ εὖ ποιεῖν ἐξ ἔθους οἷς φύσιν μετέβαλε, vertis enim passivè dixit Sallustius; ut μεταβάλλειν Artemidorus, & Aristoteles. Sic Artemidorus, Ἀρκτὸς ὃ, γυναικὶ σημαίνει, φασὶ γὰρ ὅτι καλεῖται (itā enim legendum) τῆς Ἀργαδικῆς μεταβάλλειν τὸ ζῷον, & Aristoteles sæπε. Sic deliciae Græcarum elegantiarum Aristophanes παρακινήματα ἀντὶ τῶ παρακινήματα dixit. Βατρ. Σκώπτει ἢν μὲ παρακινήσαςτ' ἴδης. & quod manifestius, gravissimus poetarum Sophocl. Oedip. Tyr. — ὃ καὶ θανὼν Κεύθει κέτω δὴ γῆς,

Interpres, ἀντὶ τῶ κεύθει, κρύπτει. Itā igitur *vibravit* à Silio dici, ut κεύθει à Sophocle, putāram, παθητικῶς nimirum; quod ipsum cūm indicarem Illustri Scaligero, à se quoque animadversum nuper mihi retulit. Nunc verò aliud latere arbitror, & peculiariter τὸ *vibravit* à Silio usur-

usurpari, ut à Seneca Philosopho, Epist. 107.
Quaedam in nos fixa sunt, quaedam vibrant, &
cum maximè veniunt, quaedam ad alia perven-
tura nos constringunt: & alibi, adhuc vox illa in
auribus meis vibrat, quod dicerent Attici, αὐτὸν
ἀκούειν. Valerius Flaccus.

Sic ait, & certi memorat qui ritus Olympi,
Pleiones Hyadumque locos, quo sydere vibrat
Ensis, & Actæus niteat quâ luce Bootes.

& lib. 2. --- *mediis famule cor. vivia testis*

Expediunt, Tyria vibrat tharum igneus ostro.

Atque hoc modo potuit Silius vibravit lancea
 eleganter dixisse.

Tarpeia rupe.] Ex hoc loco emendatur nobis
 optimè Propertius:

Tarpeium nemus, & Tarpeia rupe sepulchrum,
 sic rescripsimus cum *Tarpeia turpe sepulchrum*
 malè legatur. Ità nobis hic Sili locum illum
 Propertii emendandum suggessit. Sic de eodem
 Capitolio apud eundem pelsimo hodie instituto
 legitur:

Murus erat montes ubi nunc est curia septa,
lege, Murus, erant montes, ubi nunc est curia, septē.
murus, ubi est curia, erant montes, septem. Ità
 bis de eodem Capitolio cum loquitur bis corru-
 ptus fuit poeta ille.

Superisque habitabile saxum.] Ità sapiusculè
 Capitolium antiqui, Silius noster alibi:

--- *Tarpeiaque Saxa.*

Propert. *Cum quateret lenta murmure saxa Jovis.*
 Atque Silius quidem hæc à poeta principe more
 suo transtulit, qui *Capitoli immobile saxum* alibi,

à Saxeo nimirum termino, à cuius pertinacia, ut antiqui in sacris loquebantur, & immobilitate, Saxum, ipsum Capitolium appellârunt: nam cum aut stipes, aut saxum olim fuerit terminus, Saxum in Capitolio fuit: accipio igitur hoc ut apud Maronem illud;

Templa Dei Saxo venerabar structa vetusto.

sumebat Epaphus libro decimosextimo, præterquam quod hic more poetarum de toto prædicatur, vide quæ notet Macrobius Saturn. lib. 3. cap. 6. & loco dicto Servius. Lactantius de falsa relig. lib. 1. cap. 20. *Quid qui lapidem colunt informem atque rudem, cui nomen est Terminus? Hic est quem pro Jove Saturnus dicitur devorasse, nec immeritò illi bonos tribuitur, nam cum Tarquinius Capitolium facere vellet, eoque in loco multorum Deorum sacella essent, consuluit eos per auguria utrum Jovi cederent, & cedentibus ceteris solus Terminus mansit, unde illum poeta Capitolii immobile saxum vocat.* Videndus & hic Servius.

Nomina parva triumphis.] Atque hæc causa cur laureati Senatores Senatum quotidie intrarent, symbolumque triumphi gestarent, quod quidem ex Commodio Xiphilini observavi, apud quem Dio se cum reliquis Senatoribus lauri folia è corona, quam gestabant, decerpta manducasse scribit, nè gesticulante, & histriionem agente monstro illo, in risum solverentur, καὶ συχοῖ, inquit, παραχρῆμα ἐπ' αὐτῷ γέλῳ σάουτε, ἀπὸ πλάσσης τῷ ξίφει (γέλως γὰρ ἡμᾶς ἀλλ' ἔλυπνεν ἡλασεν) εἰ μὴ δάσσης φύλλα, ἀὖν τῷ στεφάνῳ εἶχον, αὐτὸς τε δίδραχον, καὶ τὸς πλησίον μιν τριδράχμους διατρίχην ἐπέισα.

Fla-

Flatūsq; ciete secundus.] ἐπιτίθετα.

Tuis patribus clarisque senum.] Perpetuò ἐλαλίσει Silius. Cæterum sic *senex* sæpè honoris nomen est Græcis quoque, in quo falluntur multi. Et apud Homerum γέροισιν αἰδοπα δινον. Ubi doctissimi hujus ætatis falluntur profectò in sua versione Homérica, cùm, quod τῆς πμῆς est, ad τὴν ἡλικίαν referunt; est autem Homero γέροισιν δινον *vinum*, *rorarium* antiquis Romanis dictum: *Rorarii* enim *milites* antiquis dicebantur, qui levi armaturâ maximè honorati, prælium committebant, primique in hostem ferebantur. *Rorarium* autem *vinum*, quod rorariis militibus, maximèque honoratis ob rem præclarè in bello gestam propinabatur: rectè igitur Hesychius, γέροισιν τὸ τοῖς ἐπιτίμοις καὶ γέρας διδομένον, & quid manifestius illo Homeri locc?

Ἰδομένον περὶ γέρας πῶ δαναῶν ταχυπόλων,

Ἡ μὲν ἐν πολέμῳ, ἡ δ' ἄλλοιῳ ἐπὶ ἔργῳ,

Ἡ δ' ἐν δαίτ' ὅτε πῖρ τε γέροισιν αἰδοπα δινον,

Ἀργείων οἱ αἰετοί, &c.

Sic apud Maronem, *Perpetui tergum bovis*; & apud Homerum, νῶτος δινεκέης, γέροισιν utrunq; donum est, cùm apud alterum, Æneæ ut hospitii; apud alterum, Ajaci ut re bene gestâ καὶ γέρας apponatur. Sic γέροντες Hesychio ἐπιτίμοι, & γέρον, inquit, ἐπὶ ἐπιτίμῳ, & quod plus est, κίχλησχον δὲ, inquit, γέροντας τὸς αἰετῆας; sic hoc loco *Clari senum*, *Clarius Senatus*, ut δὲ αἰετῶν.

Perfossi clypei.] Querit in problematis suis Plutarchus, cur spolia sola non licuerit renovare

novare in templis, διὰ τῆς, inquit, τῶν τοῖς θε-
οῖς ἀναπνεύσας μόνον τὰ σκῦλα γενόμεναι πε-
ριορᾶν, ἀφανίζοντα τῷ χρόνῳ, καὶ μήτε φρο-
σινεῖν, μήτε ἐπισκιάζειν; πότερον ἵνα τίς δὲ-
ξαιτο οἰόμενοι τοῖς φράσις συνεχλιπεῖν αἰεὶ τῇ
φρόσφατον ὑπόμνημα τῆς ἀρετῆς ζητῶσι κομίζων,
ἢ μάλλον ὅτι τῷ χρόνῳ τὰ σημεῖα τῆς πρὸς τὰς
πολεμίας διαφορᾶς ἀμαυρῶντος, αὐτὰς ἀναλαμ-
βάνειν καὶ χαίρειν ἐπιφρονόον ὄντι, καὶ φιλα-
πυχθῆμον. Mirum profecto homini tanto in re
tam levi aquam hærere, aut saltem veram ipsam
causam non προσάλλειν quàm hic obiter tangit
Silius, cùm inquit,

Perfossi clypei, & servantia tela cruorem.

Servabant enim clypeos, non quòd clypei essent,
sed quòd perfossi, & tela non quòd tela essent,
sed quòd servarent cruorem, quod in novis telis
esse non poterat: deinde colebant ea non quòd
tela aut clypei essent, sed quòd spolia: quod pro-
fectò non erat περιεῖν, ut interpretatur magnus
ille vir, nova enim substituere potuissent, sed non
spolia. Huc pertinent elegantissima duo epi-
grammata quæ lib. i. tit. ἐς ἀναθήματα legun-
tur, quorum alterum hic posuimus:

Τίς δέ τοι μαρμαίροντα βοάξια, τίς δ' ἀφ' ὀρυκτῶ

Δέρεα, καὶ ταύταις ἀρραγέαις βοῆαις

Ἀγκυράσας, Ἀρῆς μιάσσει κόσμον ἄκοσμον;

Οὐκ ἄσ' ἐμῷ ῥίψαι ταῦτά τις ὄπλα δόμων;

Ἀπ' ὀλέμων τὰ δ' εἰκάν ἐν οἶνοπλήξει περάμοις

Κεῖσθαι, ὅς τριγῶν ἐν τὸς Ἐρυαλίαις.

Σκῦλά μοι ἀμφίδρυπτα καὶ ὀλλύμενων ἄδε λυθροῖς

Ἀνδρῶν, εἴ ποτ' ἔφυν ὁ βροτολογεὶς Ἀρης.

Quis

Quis clypeis sacram, quis nam splendentibus hastis
 Quis (Pudor!) illesâ casside cinxit humum
 Mavortî ingratum suspendit gratus honorem,
 D I precor à nostra sint. procul illa domo.
 Justius hæc Bacchi poterant pendere tabernus,
 Haud ea sunt templis, Mars pater, apta tuis,
 Mâ laceræ exuvie, pulvisq; hominûmq; cruorq;
 Sint. Hominum gaudet cadibus ille Deus.
 quæ quidem ita reddidimus, ut nec verborum
 ubique, nec elegantiae nusquam rationem ha-
 bendam duxerimus, ita enim vertimus nos in
 Gæculorum servi esse nolimus. Sed ut nec me-
 lius idem à nobis interdum dici posse despera-
 mus, modò ne Interpretationis leges transgre-
 diamur. Quibus omnibus Plutarchi dubitatio
 manifestè solvitur, & moris illius Romanorum
 qui pro veteribus spoliis nova substitui arma no-
 lebant, ratio redditur. Atque hæc hæcenus.

IN II. SILII librum Notæ.

Perfusus clypeas.] scribo *perfosso* suprà:
Perfossi clypei, & servantia tela cruorem,
 infra, ——— *perfosso corpore Mavors,*
 item: ——— *& binis thoraca petiit,*
Perfossumque locis.

Hæc ignara viri.] *χαμῶν ἀδύδακτος*, sua-
 vissimus Musæus, quod Græci comici ἀταίπα-
 ρος dicerent, nam *ταῦρος* est id qui sumus; de
 hoc aliquando ad Hesychium meum, qui hic
 mendosus, plura fortassè dicam.

Nōn calatibis mollita manus.] Pindarus, α
 μ' ὡδ' ἰστὴν παλιμθάμεν ἐρίλαστον ὀδὸν. & παυ-
 λὸν πόσιν, ἀλλ' ἀπόντοσιν τὸ χαλκίοισι φασγάνῳ τὸ
 μαρτυρία καὶ γίγναι ἀγένης θήρας, id quod Si-
 lius:

Ac straxisse ferus immitis amabat.

Religata fluentem Hesperidum crinem dono.]

Quo dono tandem? nugæ, scribo sensu optimo:

Religata fluentem Hesperidum crinem nodo.
 nodon κροῦρόν, Hesychius κροῦρόν ὁ ὀμαλὸς
 ἥνι πῦλον (scribo ἑ μαλιδος,) ἢ ὁ κόρυμβος
 τῆς ἐκπλοκῆς, ἢ ἐστὶν ἀκίνητος μὲν ἀπὸ μέσου τῆ
 μετώπου ἐπὶ πύῳ κορυφῇ, quem nodum *Retio-*
lum sunt qui appellant. Hinc nodare ἐμπλέκην.

Cui pharetra ex humeris crines nodantur in au-
rum.

Tum vultum intendens.] πτυκόμενον Græ-
 ci poetæ.

Agmina vastabat clavâ.] Ex illo Homérico:

Ἄλλω σιδυρεΐη κορύνην ῥήγνυσκε φαλαγγας, Si-
 lius certè τὸ κορύνην clavâ reddit, nec refert quod
 Græci interpretes de differentia, τῆς κορύνης, καὶ
 τοῦ ῥόπαλις agant, nam quod illi πύῳ κορύνην
 plus esse quàm τὸ ῥόπαλον observant, explodit
 illud Theocriti: — καὶ αὐτῆκα δῶρον ἔδωκα,

Δάφνιδι μὲν κορυῶνα, τὰν μοι παῖδος ἔπρεπον
 ἀγέας,

Ἄυτοφῶν, τὰν δ' ὡς ἀνίστω, μωμάσκατο τέκτων,
 sit igitur, κερηθαῖης ῥάβδος utrunque, vel πα-
 χεῖαν κεφαλήν ἔχευε, ut utrunque Etymolo-
 gix suæ respondeat, in qua sibi placent tanto pe-
 re grammatici. *Clavatores* ejusmodi Romanis
 dictos

dictos invenio, Festus, *Calones militum servi dicti, quia ligneas clavas gerebant quæ Græci ἄλα vocant. Is quoque qui hujusmodi telo utitur, clavator appellatur, unde non aliter quod antiqui calam dicebant, Lucilius:*

Scinde puer calam ut calcas,
ubi Servius fustes ita dictos ait, quos gerebant ad prælium sequentes dominos servi, unde *calanes* antiqui, ut nos *clavatores*, eos dicebant.

Centum angues idem.] Serpentes olim commune in militia antiquorum insigne, serè omnium nimirum τῶν αἰχοφῶρων. Quod evincit vel unum oraculum apud Plutarchum, quod monebat quendam, ut anguem vitaret id cùm præstaret sedulò ille, in militem, cui anguis insigne clypei erat, incidit, ac obruncatus fuit. Quamquam putem ego (pace magni illius philosophi, & Historici tamen) monuisse Deum ut ἀπίδα vitaret, quod commune nomen & clypei & serpentis est, ita oraculo illi æquivocatio sua constat.

Tantòne cavetur Mors reditura metus?] reditura, ὀνδρετον ἀντὶ ἀπλῆς, pro ventura. Aliter cave sumas.

Miserabile humandi Deproperant munus.]
Aliter M. Tullii, aliter Ennii tempore vocabulum *humandi* acceptum fuit, nec enim tunc temporis quisquam *humatus* dicebatur priusquam gleba injecta esset, ac tum demum locus sacer erat: Tullius lib. de leg. 2. *Quod nunc, inquit, communiter in omnibus sepultis penitus humati dicuntur, id erat proprium tum iis quos humus in-*
jecta

jecta contereret, eumque morem, & jus pontificale confirmat. Nam priusquam in os injecta gleba est, locus ille ubi crematum est corpus nil habet religionis, injectâ glebâ tumulis & humatum est, & gleba vocatur, ac tum denique multa religiosa jura complectitur. Vide Varronem lib. de lingua Lat. 4. qui Humilior, inquit, mortuus vocabatur & familia, ante jactam glebam, aut os ad lustrandam familiam exceptum. Quod autem glebam injicere Romani, id ἐπιμοιρᾶσαι κόνην eleganter dixit Moschion, cujus suavissimos versiculos aliquot, dignos qui non in Stobæi solum Phycis legantur duximus:

— γαῖα δ' ὅτιν ἀπορεῖς,
 Ἥδη ζυγαλοῖς βεσπὶν ἠρότρευτο,
 Ἀυτῇ δ' ἐπυρῶσατο, καὶ σεσκεπτοῖς
 Ἐτευξαν οἴκους, καὶ τὸν ἡχιδάμνον
 Εἰς ἡμερον δαίταν ἤγαγον βίη,
 Καὶ τῷ δ' τὰς θανόντας ὤλειαν νόμοι,
 Τύμβοις καλύπτειν, καὶ ἐπιμοιρᾶσαι κόνην
 Νεκροῖς ἀδάπλοις, μὴ δ' ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι
 Τῆς ἀρόδε δοῖνης μνημόνδμα δυσπῆξ.

— terra seminis prius
 Ignara bubus asperum trabentibus
 Jugum patebat, turris alta, testæque
 Hinc inde celsum prodidere verticem,
 Asperque vitæ cultus in mores novos
 Sese reduxit, Lex cadaverum strues
 Terrâ sacravit, pulveremque mortuo
 Levem dedere, luce non sanctos suo
 Tumulo negârunt, nec remansit ulla dehinc
 Voracitatis indicina pristina,

Atqu

Atque hunc pulverem interdum ab amicis prae-
tereuntibus levi manu officii ergo infundi libi
postulabant. Suavissimus Nonnus:

— ἀλλὰ σὺ κέρη

Μῦνον ἔρκοι φθιμῶν γλυκαρῶν πείχῃ καὶ κοῖνῃ
Χεῖρ' ἢ πυμνῶν, ὀλίγῳ χεῖν, ὅφρα πρὸς ἑπὶ
Παρθένῳ ὡς ἐλέαιρε τὸν ἑκταυρῆ.

Decorisq[ue] furorem.] Ut libro 1. *furere ac*
decorare labores. Rursus Graecissat: & quidem
manifestè meus Silius, sic τὸ μαρτυρεῖται illis, prae-
sertim in compositis rarè vitio, saepe etiam laud-
tatur. Sic ὕλομανῆς, Hésychius: ὕλομανῆς ὁ τὰ
ὕλας χαίρων. Nonno ἑρωμανῆς & γυναιμανῆς
διδόνους, etiam cū laudatur dicitur, & ἡλιρμα-
νῆς ὁ τέπληγξ ipsa cicada. Et Comicus Ὀρν.

Ἄλλ' ἀθροῶν λειμώνων

Φύλλων ἐν κόλποις ὀνείω,

Ἡνίκ' ἀν' ὀδυσσεύς ὄρυσμαλῆς ἀχέτας,

Θάλπεισι μαστιγείοις ὕφην ἡλῶ μανῆς βοᾷ.

ubi μανῆς simpliciter χαίρων est, & propensio-
nem animi notat, ut apud Silium hoc loco, *furere*
decoris, ut rectè monuimus alibi: sic τὸ μαρτυρεῖται
quoque interdum, ut ἐγχεσίμωρος, & ἱμωρος
poetae principi, quorum alterum est ἐγχεσι, al-
terum ἱοις χαίρων, utrunque πολέμικόν designat,
& bellicosum; sic *furere* Silio est ὀρυσμᾶν καὶ πολέ-
μικῶς διακρίδαι.

Nam cetera (non latet) hostis.] Tolle
importunam parenthesin & merum Graecismum
efficies, ut sit, *nam cetera non latet hostis*,
τὰ γὰρ ἄλλα ἐχθρὸς ἢ λανθάνει ὢν. videtis
grammatici?

Parietibusq[ue]

Parietibusque domus.] τοῖς τοιχείοις, Homero interprete.

Fatalem millibus hastam.] *Fatalem*, θάνατη. *obscure* elegantissime: *multis fatalem*, πολλὰς ἀειρησομένην.

Singultantem animam.] Cessantem otioque torpentem, ut in lacrymantibus fieri solet, quibus à singultu subintè vox inhibetur: unde Homerus ἀμελήδην, quod intermissionem quandam notat, pro singultatim posuit, quod nunquam ceperunt Latini ejus interpretes in illo: ἀμελήδην γόωσα, est enim ἀμελήδην quod ingeniosus poeta, *Singultu medios impediēte sonos*: Hesychius, ἀμελήδην ἀμολαδην ἢ περιεμένην ἢ ἀλλυγμὴν ἀναβάλλον, nescio an satis rectè, at interpres Latinus vir in hac lingua princeps, *Alitè ejulans* reddit, malè, est enim ἀμελήδην, ἀμολαδην, ἢ ἢ ἀναβλήσας πνος γόωσα. Sic *singultantem animam* Ἀμελήδην χολεάζουσαν ἢ ἀργάζουσαν cum adverbio Homérico.

Pulsus pelago dextrâque precantem] Parvâ mutatione verum erui; scribo, *pulsus pelago, terrâque, precantem*, adumbrata Maronis locutio.

Arcanum stygiâ libat, &c.] Finis hujus libationis est νεκρία, quæ primo libro aperte indicatur hoc versu:

Tum magico volitant cantu per inania manes

Exciti,

quæ quidem plena τῆς νεκρίας definitio est. cui inprimis instituto sanguinem libare conducebat. Claudianus in Rufinum lib. 7.

---quo fertur *Ulysses*,

Sanguine libato populum movisse silentium.

Arcanum igitur vocat quoddam in fossam magicam fundi cruor ille soleat: est igitur hoc loco *arcanus* ἀπορρητος, utrumque enim κρυπτον significat quam elegantissimam significationem non semel in Pausania observavi, qui τὸ ἀπορρητον τῷ φανερῷ opponit: & id quod *seclusum* Romani in sacris dicebant. Sic in Corinthiacis ait, τὰ ἄλλα ἀζάματα esse ἐν τῷ ἀπορρητῷ, ubi manifestè vult in arcano adyti loco. Item, ἀζαμα ἢ ὕδρ ἐν ἀπορρητῷ φυλάσσουσιν ὕδρ, ὅτε ὅστις ἐν φανερῷ διακινῆσθαι. Ubi ex adverso duo illa opponi videntur nisi malis *arcanum* esse quod Apollonio μυστικόν, Maroni *obscenum* dicitur, in sacris nimirum; ita enim Græcam illam Appollonii vocem à Marone reddi animadvertimus.

Infernis Hannibal aris.] *Infernis* ἑρῶ κατὰ ἑρῶν ἱερῶν, Naso de Sichæo.

Occidit in terras conjux mactatus ad aras:

Cujus loci miseret me profecto. Hic enim quia vident viri eruditi τὸ ἐν terras nullo modo sensum præbere idoneum, & ἀπορρητόν esse, legunt *internas*, idque ante deos penates significare volunt. At quo argumento? quâne libr. 4. Virgilius:

--- & sparsos fraterna cede penates dixit
hoc scilicet persuasit illis, & coram Penatibus diis mactatum Sichæum, & apud Nasonem *internas* legendum. Atqui ô boni, si penates eo loco, ut mille aliis locis eidem poetæ, pro domo familiæque simpliciter poni doceam, pueros docere

cere videar, & ità est mehercule, ubi fratrem in-
teremit frater, quis nescit sparsos fraternâ cæde
penates esse, licet coram Penatibus factum non
sit? legimus. ergo,

Occidit infernas conjux mactatus ad aras.

infernis enim diis, ut Saturno, & aliis Cartha-
gini fieri solere ex historia scimus; Saturnus au-
tem inferorum primus; unde Homerus deos, τὰς
ἀμφοτέρων ἐόντας vocat.

Carpebátque dies urbem.] Vide annon paulò
melius *quies*, id est, belli immunitas.

E sicco frustra presserunt.] Mirum siccitatem
fami opponit. Ità tamen ut hæc omnia magis
loquendi genere esse, quàm ad historiam perti-
nere cognoscas, Græci nostri certè insigni ele-
gantiâ ἐνεργαγεῖν, de homine egeno dicunt
& famelico, ut in Epigrammate, & quod pro-
prius instituto nostro conducit, ἀναξήραινεν,
edendo evacuare Callimachus dixit, in divino
suo in Cererem hymno;

Ἄλλ' ὅτε δὴ μύχας δίκον ἀναξήραινον ὀδόντες,

Ast ubi jam vastos siccauit dente Penates:

ubi rectè interpretes ἐρημον ἐπίνοσι, & Theocri-
tus Id. 1. --- ὅτι ἐνεγίστην διζεῖν, minatur ei cui
cibum eripit:

— τὸ πυνδύον ἐπείν ἀνήσεν,

ὅτι πείν ἢ ἀκρίτως ὅτι ἐνεγίστην διζεῖν.

— *Nec relinquere cerium est,*

Ni prius in sicco puerum deponat inanem.

glossator ejus ἐπὶ τοῖς κελύκοις interpretatur.

Arcanis Dea leta polo tum fortè remoto.] Non
displicet Eliæ Putschii elegantissimi juvenis

conjectura, qui solo tum fortè remota legebat,
sequitur enim aliquot interjectis versibus in
oratione fidei :

*Sed me pollutas properantem linquere terras
Sedibus his testisque Jovis secedere adegit
Fecundum in fraudes hominum genus. —*

Potest tamen polo remoto pro remotissima poli
parte accipi; ut *Ἀεῖσοφ.* εἰπλῶν, ubi ὅπως ἀνο-
τάτω, & in cœli ipsius, ut ita loquar, ἡσπέρ
resedisse ait deos omnes, nam *sedibus his* δεικ-
νῶς dicitur.

Sævasque ferarum Attentare dapes.] Accipio
hæc ut illa Euripidis Hecube: πᾶ πῶδ' ἐπαύξασα
σαρκῶν ὅσωντ' ἐμπληθῶ δοῖναν ἀρχίαν θυγα-
Τιδέμω. *Sævas ferarum dapes, δοῖναν ἀρχίαν*
θυγατρῶν vocat; è quo loco hic planè illustratur,
omnino enim geminus est, quas enim dapes in-
telligat docet Græcus, cùm addit, *σαρκῶν ὅσωντ'*
ἐμπληθῶ nimirum *ἀνθρωπίνων*. Nec alia
Silii mens, obscurior enim locus est.

Atque iraturbata.] Ità excudi jussimus, cùm
in omnibus, quas nos quidem vidimus, editioni-
bus ità excusum invenerimus.

Fides delapsa per auras.] ἀνεμώλι.

Atque omnes adsunt pœnæ] Pœna precium
est quod interfecti hominis propinquis solvebat
homicida: Hesychius, Ποινὴ ἀντίπαισις ἢ ὑπὲρ
φόνου διδομένη, καὶ ἢ δωρεὰ, καὶ τὰ διδόμενα χρήμα-
τα ὑπὲρ πινός ἀνθρωπίνους τοῖς αὐτῶ οἰκείοις pro-
priè enim ad cædem spectabant *ποιναί*, unde e-
leganter ab Electra apud Sophoclem Clytemne-
stra dicitur ἀντίποινα λαμβάνων, cùm ob inter-
f. & tam

festam Iphigeniam Agamemnona interficit.
Hinc ἑρπιδίων exactrices, *Pæna* Silio dicuntur, ipsæ Erinnyes, quæ τῆς φονεῖς propriè sequi putabantur, unde ἐμπερίνοισι eidem poetæ dicuntur, Ajace.

Ceu prodita testâ Expulsi fugiant manes.] Manes tectorum præfides poeta facit : Lares enim & Manes pro iisdem ab antiquis colebantur. Unde compitalibus effigies virilèsq̃ue & muliebres ex lana suspendebant Laribus, ut diis inferis, nè nimirum familias violarent, aut morte alicujus familiarium vacuum aut funestam domum redderent; sed illis laneis capitibus contenti ab amicis temperarent. Sicut pilas pro incolumitate servorum quoque suspendebant : Festus, *Pila & viriles & muliebres effigies in compitis suspendebantur Compitalibus ex lana, quòd esse deorum inferorum hunc diem festum, quos vocant Lares, putarent, quibus eo die tot pile quot capita servorum, tot effigies quot essent liberi, ponebant, ut vivis (sic enim invocantur) parcerent, & essent his pilis & simulachris contenti.* Ubi disertè lares pro manibus agnoscit, unde & *Maniam* deam matrem Larum colebant, quam capitibus allii & papaveris placabant, aut effigie suspensâ, ut diximus; cùm olim capite humano placari soleret, quod Junius Brutus indignum P.R. sanctitate ratus, antiquavit: Macrobius Sat. l. 1. c. 7. Idq̃ aliquandiu observatum, inquit, ut pro familiarum sospitate pueri mactarentur *Manie* deæ matri Larum; quod sacrificii genus, Junius Brutus Consul Tarquinio pulso aliter constituit celebran-

*duos; nam capitibus alii & papaveris supplicari
jussit, ut responso Apollinis satisfaceret de nomine
capitum: reliqua vide, locus enim major est quam
ut hoc loco legi debeat. & Scipio patrios Manes
ut πατρώας deos apud Silium nostrum colit,
lib. 15. --- Infernis habitantia numina lucis,*

Et supplex patrios compellat nomine manes.

unde antiqui primò omnium in urbium obse-
dionibus manes excantabant, cantúque elici-
bant.

Excitus sede horrendum proferat, &c.] Cu-
verò de hoc serpente tantum Silius? cur totius
adventu ejus urbem consternatam vult? Geni-
um nimirum urbis depingit: civitatibus autem
suos fuisse genios scimus vel ex inscriptionibus
antiquis, & in horrendo illo Annibalis juramen-
to, cujus lib. 7. Polybius meminit disertè, fit δαί-
μον & καρχιδονίων mentio, ἐναντίον δὲ, inquit,
καὶ ἥρας καὶ Ἀπόλλωνος, ἐναντίον δαίμονος & καρ-
χιδονίων, & in Rutilii itinerario, lib. 1. genium
Romæ habemus.

Religiosa patet peregrina curia laudi,

Nec putat externos quos decet esse suos.

Ordinis imperio collegarumque fruuntur,

Et partem Genii quem venerantur habent.

Ità & urbes, omnisq; ferè populorum congrega-
ta multitudo, genium suum habebat; & P. R. in
urbe genii sui templum habebat, Dio, καὶ τέλει
ἐπειδὴν πανταχόθεν ἀπικαίετο ἐπὶ τῇ ταύτῃ
τόν τε τὸ δῆμον ἰσχυρόν, &c. veteres Hispaniæ in-
scriptiones genium conventus agnoscunt: in
enim legitur;

GENIO CONVENTUS ASTURICENSIS.
Serpente autem genium antiquos significasse, in-
frà vel ex Silio nostro sat manifestum est.

Tum verò excussi amentes.] Scribo *excussi*
mentes: sic lib. 5.

Excussus Consul fatorum turbine mentem,
& sæpè aliàs poetæ omnes.

Lampada flammiferis.] Proprium Erinnyos
telum; unde Papinius *Lampada* loco Erinnyos
posuit:

— *Pallidūmq; visa*

Matris lampade respicit Neronem.

ubi *lampas matris*, matris Erinnyos est.

Toto quod nobile mundo.] *tò nobile* antiquorum
more accipio, non nostro: Fest.

Nobilem antiqui pro noto ponebant.

Attius Diomedes, *Ego me Argos reseram*, nam *hic*
sum nobilis: ità enim lego.

Lentum indignata parentum.] Scribo, *lethum*
indignata parentem: hoc sensu: Tisiphone indi-
gnataensem nimum ad eadem tardum esse,
ipsa impulit dextrâ admotâ gladium cessan-
tem.

Versat materna per ivera visus.] Scribo
visus; quam vocem & libro primo corruptam
video:

Jâmque aut nocturno penetrat Capitolia visu:
lego *visu*; loquitur enim de *opum* illa quæ in
somnia à dormientibus fit, quam Maro conatum
dixit.

Atros insibilat ore timores.] Ubique in Silio
Græcæ eruditionis vestigia, ubique elegantix.

Timor igitur pro furore & insania hoc loco, *atros timores* *μυλαγχολίας*, sic Græcorum æmulus, Venusinus poeta *metum* pro furore posuit, quod ignorarunt operosi illi interpretes in imensis commentariis quibus hunc poetam onerârunt suis : Od. 19.2.

Eua recenti cor trepidat metu,

Plenoque Bacchi pectore turbidum Latatur.

Fratrem mentite Lycorma.] Paucos scire arbitror quid sit *mentite* hoc loco, est autem referens & similis. Sic Nonnus similitudinem in pictura vocat: *ψαδάλειον*.

Ψαδάλειον ἐλέλιξεν ἐλὼ αὐτοῦτον ἔρη, &

Ψαδάλειον σύειγμα δῆρυξυ ἀνδρειῶν; &

Ψαδάλειον ὃ λύρη μαμαλημῶον ἀνδρα δοκίμων,

id est, *πίctum*, quod nos *effictum* dicimus, & Nonnus ipse *μιμηλὸν* alibi. Sic Valerio Flacco *mentiri* est referre aliquem, formamque alicujus inducere lib.7.

Non jam mentite vultum vocemque resumit Colliopes. libro eodem :

Sic ut erat mutata deam mentitaque piētis

Vestibus, & magicâ Circen Titanida virgâ.

mentita Circen dixit, ut Silius *mentitus fratrem*, quod Homerus *ἑισαμύνη*; est igitur *mentiri* aliquem quod poetæ Græci *ἀπομαρτῆσαι τίνα* dicunt, ut Theocritus & alii; de quo nos aliquando plura contra doctorum aliquot opinionem, favente Deo, dicemus.

In III. SILII librum Notæ.

Tercentum numerabat avos.] Peccat in historiam poeta, sed poeticè, nec sine exemplo tamen : Aurelius Prudentius contra Symmachum :

*Cur Cremeræ in campis cornice vel oscine parvâ
Nemo Deum vidit perituros Marte sinistro*

Ter centum Fabios, vix stirpe superstiti in uno.
Numerum observat Nasos

*Hæc fuit illa Dies in qua Veientibus armis,
Ter centum Fabii ter cecidere duo.*

Tit. Livius decad. I. lib. 2. *Fabii cæsi ad unum omnes præsidiumq; expugnatum: 306 perisse satis convenit; unum prope puberem ætate relictum, stirpem genti Fabiæ dubiisque rebus Pop. Romani sæpe domi bellique vel maximum futurum auxilium.* Nec Halicarnassensis Dionysius priorem illam Livii sententiam explodit, sed posteriorem de uno relicto superstite, quam Livius, Ovidius, & Prudentius seriò amplectuntur: Verba nobilis historici hæc sunt, λέγουσι γὰρ δὴ πινες τῶν ἐξ ἡ τριακοσίων φαβίων ἀπολομένων, ὅτι ἐν μόνον ἐλείφθη τῷ γένει παιδίον, πρῶγμα ἔμνον ἀπίθανον ἀλλὰ καὶ ἀδυνάτον εἰσαρπύζοντες; & rationes deinde sententiæ suæ subjungit.

Exin clavigeri] Hic doctissimus vir pro *clavigeri*, *cornigeri* substituendum censet, bonæ fide verò? Sed quo argumento quæso? *Corniger* (inquit) Hammon ubiq; poetis fingitur, nusquam *claviger* autem ὅπου περὶ κῶς de ipso, aut clava ipsi attributa legitur. Neutrum nego, atq;

adeò etiam confirmo: Minutius Felix, *Jupiter cum Hammon dicitur, habet cornua, & cum Capitolinus, gerit fulmina, &c.* Sed quid ad rem? Ille hæc de Ammone dici probet, ego disertim nego. *Clavigerum numen* est Hercules, ut pueri sciunt è trivio. Lapsus est autem vir doctus, cum quæ de Ammone præcesserunt ab iis quæ de Hercule sequuntur non videt τὸ *Exin* se jungere: *Exin*, inquit, *clavigeri veneratur numinis aras*: venerato nimirum Ammone, id est, cornigero numine.

Aripedis cervæ.] τῆς ταχείας· vide quæ in Aufonianis suis annotavit æternus ille literarum censor Scaliger.

Eliseas aras.] ἐχάραξε, ut rectè distinguunt Græci; βαρκοὶ enim τῶν θεῶν, καὶ θεαυῶν sunt; ἐχάραξε autem ἡρώων καὶ ἡρωίδων.

Indè ubi flore novo.] κερύω ἀνθεῖν.

Ἀλλὰ μετ' ἐξούων ἐπεδείξατο κέλειος ἀνδρῶν

Ἡλικίῃ ἐξατῇ, ἐχάραμον, ἐ' δαΐδας.

unde Pindarus, ἐυάνθεμον φωνῇ dixit: περὶ ἐυάνθεμον δ' ὅτι φωνὰν λάχαι νιν μέλαιαν γένειον ἔσπερον, ità enim sumo magis quàm πρὶ τῇ ἀκμῇ ἀνδρῶν cum ejus glossatore; ἀνδρῶν enim Græcis quod antiquæ Latinorum ætati *vestis*: Nonn. Dion.

Οὐδὲ οἱ ἀβροῖς ἰύλας ἐρευδο μέλοισι χυεῖν

Ἀχρῶα χιονέης ἐχαράσσετο κύκλα παρθῆς.

Ἡέης χρύστεον ἀνδρός· ubi ἀνθος χρύστεον, amice lector, esse nota quod Maroni *aurea vestis*, in illo *Aurea Cæsaries ollis, atque aurea vestis*.

unde versus illos Nonni nos aliquando ità reddidimus:

Non-

Nondum dulce rubens puero lanuginis umbræ
Vestit os, niveæque genas circumdedit olli
Ætatis roseæ flos aureus.

Lanuginis umbræ dixi, ut Pacuvius: Nunc
primum opacat flore lanugo genas.

Latôque pavorē.] Pavor & timor non δει-
λία (æpenumero Silio, sed δεισιδαιμονία, om-
né nque religionem ferè aut pavorem, aut ti-
morem, aut formidinem nuncupat: sic infrâ,
prisco inde pavorē Arbor numen habet: sic suprâ,
patria formido patria religio est: sic;

Urbe fuit mediâ sacrum genitricis Elise
Manibus & patriâ Tyriis formidine cultum.

& hoc ipso libro, sacro timore dixit:

Majestate locum; & sacro implevere timore; &
è contrâ, Lucretius religionem pro terrore, pa-
vore, & formidine ponit.

Calcato sædere.] Sic τὸ πατεῖν apud Græ-
cos non modò καταρροεῖν, sed & ὑπερβαίνειν; sic
in compositis ὁ ὀρκωπάτης est ὁ δὲ ὀρκωχλά-
σις, ὁ ἐπιρκῶν perjurus, quem Silius noster
calcatores sæderis diceret, nam calcatum sædus
est ἢ ὑπερβασία Homero.

Tua vitæ justior ætas.] Non vulgaris elegan-
tiæ, sed Græcæ: dixit lib. 9. Maro, tua dignior
ætas, τὸ dignior igitur Maronis per justior red-
dit Silius, sic δίσχυος ἀντὶ τοῦ ἀξίου dixit
Græcus Comicus, omnium venustatum pater
Aristophanes, & τὸ δίσχυον definitur, τὸ πρὸς
ἀξίαν ἐλάττω νυμνηκόν. Sic incomparabilis illa
oratorum gravitas, Demosthenes Philippicâ se-
cundâ, ἡδὲνα γὰρ βυλοῖμιν ἀνέγνωμεν εἰς εἰδικαίους

ἐς' ἀπολλέσθαι, & rectè scholiastes ejus Ulpianus διχαιο, ἄξι' inquit, ubi in malam partem manifestè accipitur vox διχαιο, & toties in oratione contra Midiam, ἄξι' τυχεῖν, & in oratione contra Androtionem, ἄξιος τεθνήσκειν; neque enim, quamvis eo poeta quoque, & præsertim Tragici utantur, penitus ἀναπικόν est.

Sexumque relinquit.] Sexus de scemina tantum antiquorum more: in Glossario veteri MS. Servii Græcolatino, quod beneficio doctissimorum mihiq̃ue amicissimorum fratrum Labæorum ex Bibliotheca Clarissimi Amplissimiq̃ue Cl. Puteani Senatoris Parisiensis, habeo, scriptum reperi, Sexus ἡμα γυναικῶν' optimè.

Ominibus parce & lachrymis.] Principium Orationis hujus quod divinum est, ex principio orationis Hectoris ad Andromachen, est:

Δαιμονίη μὴ μοι τί λίω ἀκαχίζεις θυμῷ,
 'Οὐ γάρ τίς μ' ἔσθ' αἴσαν ἀνὴρ αἴθ' ἐπελάσῃ,
 Μοῖσ' ὅν δ' ἐπὶ πῖνα φημι πφυγμένον ἐμὲ μῆσαι ἀν-
 δρῶν,
 'Οὐ κακὸν ἔσθ' ἤ' ἔδλόν ἐπεί τὰ πρῶτα γέ-
 νηται.

Sic μὴ ἀκαχίζεις vertit Silius, *Ominibus parce & lachrymis*: optimè: ominabatur enim & apud Homerum Andromache, &c. Reliqua occultius translata sunt.

Noctemque retrahat.] ἀναπιμπάζει τὸν ὕπνον, sic pag. 40.

*Ipsa meum vidi lacerato vulnere nostras
 Terrentem Murrin noctes,* ubi itidem ut hic, nox pro somno ponitur.

Turpe

Turpe duci.] Totum versum transtulit Silius, ε' χρὴ παννύχιον εἶδειν βεληφόρον ἄνδρα. Βεληφόρον igitur ἄνδρα ducem reddit; & tales reverâ sunt duces Homerici.

Vigili stant bella magistro.] ἀπλὴν ἀντὶ συνδίου stant pro constant. Sic 15. lib. stans vultus, constans & gravis dicitur :

Alterius dispar habitus, frons hirta, nec unquam Composita mutata coma, stans vultus.

Respectare veto.] Historici pro Mercurio ducem quendam introducunt, qui Hannibali in somnis visus sit, inter quos & M. Tullius. Ego verò hæc decorè fieri à Silio judico, cùm Mercurio hæc verba tribuit, eumque in somnis potissimum introducitur, qui eorum præses est, virgâque eorum præsidem gestat :

— Τῇ τ' ἀνδρῶν οὐματα θέλγει

ὦν ἐθέλει, τὸς δ' αὖτε καὶ ὑπνῶντας ἐγείρει, unde & antiqui discubitori Mercurio linguis faciebant; & apud suavissimum dulcissimumque Heliodorum, ille, πῶς σπονδὴν jam discubiturus ἀπέχεσθαι, ἄλλας πῶν θεῶν, καὶ τὸν ἑρμῆα ἐπὶ πάντων ἐπιγαλέμενος, εὐόνησον ἦται πῶς νύκλα, καὶ φαῖναι αὐτῷ τὸς φιλάτους καὶ γὰρ τὸν ὕπνον ἱκέτα· sic fausta jucundâque ab eo somnia jam dormituri exigebant, ultimâque ei libationem à mensa discessuri offerebant, quam antea τῷ πλείῳ διδ solebant. Hinc & ἑρμῆνα lecti pedem nuncupabant, quod parvos Mercurios tanquam somni præsides insculptos gerebat. Deinde cùm omnes fere quotquot hujus rei meminere scriptores illud de non respectando adjungant,

quam ἑσχημα vocabant, accipiebant, ac postea Mercurio fiebat. Cæterum ad superstitionem illam non respiciendi alludit princeps elegantiarum Hom. Ὀδ. κ.

Ἐνθ' οἷν ἄργεον ῥέξεν θήλυ τε μέλαιναν,
Ἔς ἑρέβος σρέψας αὐτὸς δ' ἀπὸ νοσφὶ τρα-
πέδαι.

quod parum ejus interpretes perspexisse videntur, quod sequitur enim Ἰέμενος ποταμοῖο ῥοαῶν, est quod Maro rivóque fluenti dixit, ubi de ea superstitione agit :

*Fer cineres Amarylli foras, rivóque fluenti,
Transque caput jace, ne respexeris.*

qui Maronis locus ex illo Theocriti originem cepit :

Ἦει ἢ συλλέξασα κόνιν πυρὸς ἀμφιπέλων τις
Ῥιψάτω ἐν μάλα πᾶσαν ἑσθ' ποταμοῖο φέρουσα
Ῥωγάδας ἐς πέτρας ἑσθ' ἕλειον, ἀψ' ἢ νέσθαι
Ἄσπετος. Ubi & ritum eundem vides, & elegantissimam imitationem Maronis, qui misortus Theocriti, quod improprie nimis κόνιν πυρὸς diceret, ipse per cineres reddidit, Quod autem ἄσπετος Theocritus, ἀσπόροις ὄμμασι dixit Æschylus, hoc est *irretitis oculis*, ut Horatius loquitur, solebant enim Athenienses in funere amicorum postquam ædes lustrassent, testam odoribus refertam, averso vultu & non respectantes, ut Silius loquitur, in viam mediam abjicere: Nobilissimus Æschyli locus est, χερσέρις

Στείχω κἀδαρματ' ὥς τις ἐκπέμψας πάλιν,
Δικύησι πύχας ἀσπόροισιν ὄμμασιν.

ad quem locum interpres : τὸ το σπρὸς τὸ πᾶρ
Ἀδυναμία

Ἀδωαίοις ἔδος, ὅθι καθαίροντες οἰκίαν ὄσρα κί-
νω θυμιατῶν ῥίψαντες ἐν ταῖς τειόδοις πρὸς
ὄσρακον, ἀμετασπρίει ἀνεχώρουν. Atque hæc
omnia pro poeta nostro annotare visum est qui
egregiè profectò τὸ πρῶτον servat, & cùm Mer-
curium introducit, & cùm ritum hunc functum
mortuorum præsidii attribuit. Zonaras certè &
somni ipsius meminit & verborum, ad ducem
tamen nescio quem, ut & alii, refert: πρὸς ἃν Ἀ-
νίστα, inquit, θνεία πολλὰ, καὶ ἀγνώστῳ τὸν ἱερεῖα
προκατηγήσατο, καὶ ὁ ψις ὀνείρου ἐφάνη· ἔδοξε γάρ
πότε τὸς θεὸς ἐν ἐκκλησίᾳ καθημένους μετα-
πέμψανταί τε αὐτὸν, καὶ στρατεύσαι ὅππότε χρεώ-
ται πρὸς Ἰταλίαν προστάξαι, καὶ λαβεῖν παρ' αὐτοῦ
τῆς ὁδοῦ ἡγεμόνα, καὶ ἀμετασπρίει ὥς αὐτοῦ
καλῶς εἶναι ἐπιθεῖν, μετασπρίναι δὲ καὶ ἰδεῖν
χειμῶνα μίγαν χωρῆντα, καὶ δράκοντα αὐτῷ ἐπα-
κολεθῆντα ἀμύχανον, καὶ θαυμάσαι, ἐρέειν τι
τὸν ἀγῶν τὶ ταῦτα εἶλω, καὶ τὸν εἰπεῖν, &c.
& quem potuit poeta apriorem fingere ἀγῶνι
αὐτοῦ ἡγεμόνα, quàm τὸν ἐρμῶ.

Miscuerat lucem somno Deus.] Somnus pro
nocte, nec aliter sume. Atque illud quidem ad
astruendam visis fidem, καὶ πρὸς τοῦ φαινομένου
ἀλήθειαν, τὸ λυκόφως enim intelligit quod Ho-
mero ἀμολγὸς νυκτὸς, quoniam illa somnia ἀλη-
θεύειν credebant, unde cum Ὀδυσ. Δ. de Pene-
lope ait princeps poeta:

— φίλον δὲ δὲ ἦτορ εἰάνδῃ,

Ὡς δὲ ἐναργῆς ὄνειρον ἐπίσσυτο νυκτὸς ἀμολγῇ
illud νυκτὸς ἀμολγῇ circumspēctus interpres
Eustathius de ea noctis parte sumit; non quæ
vesperz,

vesperæ sed quæ luci prior est, magisque ad hanc quàm ad illam vergit: verba ejus sunt, Ὅπ κείται ἐνταῦθα τὸ νυκτὸς ἀμολγῶ καὶ αἰ ἰλι- αδι, καὶ ἀρμότῃ καὶ ὦδε τὰ ῥηθέντα ἐκεῖ, ἀσφάδε- ρον ὅ ἴσως νοῆσαι ἀμολγὸν νυκτὸς, καὶ τὸν ἀφ' ἐ- σπέρας, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν πρὸς τῇ ἡμέρᾳ, ὅτε καὶ εἰκὸς ἀληθεύειν τὸν ἐνταῦθα φανέντα ὄνειρον, ὅπ ὅδ' ἀληθεῖς εἰ τοιῦτοι καὶ ἡ Ἰλιάς ἠδὲ ἡλῶσι. Minimè igitur peccarent in Latina versione in- terpretes si crepusculo verterent. Eleganter igitur *Miscuerat lucem somno*, nam τὸ *somnus* pro nocte ponitur, ut è contra bis *noctem* pro somno poni notavimus: sic in illo Euripidis, quicquid dicant interpretes: Hecuba,

— ὦ πότνια χθών,

Μελανοπτερύγων μήτηρ ὀνείρων

Ὀνείρων pro νυκτὸς posuit, nec aliter sument philosophi qui hac in parte à me erunt, lucem enim somno opponit, ut efficiat tempus illud quod utriusque pars est & noctis & diei, quod aptiori longè vocabulo *λυκόφως* Græci, quàm *crepusculum* Latini; Græcis enim color *λυκεῖ* color creperus est, qui dubitationem videnti præbet num plus albi aut nigri in se habeat, id est *τεφρώδης*, parte sui aliquâ album, aliquâ nigrum præ se ferens, ità ut neutrum sit, & utrumq; aliqua ex parte, sic φῶς *πυκνὸν* est lux crepera. Unde *λυκόφως*.

Nec bellum raptis.] legorapidis.

Battiades pravos fidei.] Fortasse *Battiades pravos*. Sed nihil mutandum. Græcum casum amat Silius, ut Tacitus & alii ejus ætatis plerique,

plerique, sic alibi *prævus toge, felix uteri*, & libro primo *sinister fidei* dixit, ut hinc *prævos fidei*.

Et doctus virgæ sonipes.] Ausonius in acutissima pro Consulatu gratiarum actione. *Mirabamur poetam qui infrænes dixerat Numidas, & alterum qui ita collegerat ut diceret, in equitando verbera & præcepta esse fugæ, & præcepta sistendi, quod Silius virgæ doctus dixit; verberibus enim ea præstant Numidæ, quæ frænis alii.* Claudianus, — *Sonipes ignarus habenæ:*

Virga regit. & Silius noster infra:

N. Illaque levis Gelulus habenâ: unde Maro, *Infrænes Numidas* dixit, quem locum respexit Ausonius,

Et Numidæ infrænes cingunt, & inhospita Syrtis, lib. 4.

Populique reposti.] *Δενικὸν ἀντὶ Ἰσπανίας.*

Celtæ sociati nomen Iberis.] De Celtiberis hæc sumo. Gaudet verò opportunè mihi locum oblatum hunc esse, qui opinionem meam de Græci scriptoris cujusdam loco, qui eruditos multos diu exercuit, confirmabit. Is est Nonni Dionysii, lib. 43.

Ῥῆν' ὁ Ἰβηρ βρεφέστατον κορυφώσεται

Hoc loco quare Iber Rhænus dicatur multis inquit doctissimus Falckenburgius, cum nimirum Celticæ fuerit, tandem verò in Johannis Becani sententia mirè acquiescit, qui τὸ Ἰβηρ Germanicam vocem esse putabat quâ illi zelotypiam designant, *Et tuæ* nimirum; Rhænum verò ita appellari, ut *Ζηλήμων* in Epigrammatis dicitur, quod nimirum acerrimus esset sædi concubitus

cubitus vindex. Quæ mihi, ut quod res est dicam, ridicula, nimisque leprologa, ac inepta videntur; nam ut probent illi hujus linguæ peritum fuisse Nonnum, cur tam insigni emblemate Græcum poema suum locupletandum putâssent, causam non despicio; nisi fortè nobis quoque concessum arbitremur, ut cum laude vernacula peregrinæque & exotica Græcis nostris, Latinisque versibus inferciamus. Quod si placuisset Nonno, potuisset ab Ægypto sua ea mutare: sed nunquam ea fuit Græci Latineque credo sermonis egestas, ut ab aliis linguis emendicando, ea quæ desiderabant mutuârent. Locutus verò more antiquorum Nonnus est, qui omnes partes ad septentrionem sitas Iberiam appellabant, sicut oppositas Scythas, & Nomadas: itaque excusandus est Nonnus, ut poetam principem excusat Geographus princeps his verbis, Ταῦτα δὲ διὰ πρὸς τὸν Ἀείδαρχον λέγει ἀντις καὶ πρὸς τὰς ἀκολουθεῖν αὐτῷ, καὶ ἄλλα τέτων ἐπιεικῆσιν, ἀφ' ὧν πῶς πολλὴν ἀγροίαν ἀφαιρήσεται τοῦ ποιητῆ· φημὶ γὰρ καὶ πῶς ἦν ἀρχαίων ἐλλήνων δόξαν, ὡς τὰ πρὸς βορρᾶν μέρη τὰ γινώσκοντα ἐπὶ ὀνόματι Σκυθῶν ἐκάλουν καὶ νομάδας, ὡς Ὀμηρὸς, Ὑπερεὼν δὲ καὶ ἦν πρὸς ἐσπέρην γαστέρων καὶ τοὶ καὶ Ἰβηρις, ἢ συμμίκτως καλπίβητες καὶ καλοσκύθαι, περὶ ἡγερούοντο, ὅφ' ἐν ὀνόματι ἦν κατέχευσα ἐδνῶν ταῖσι μὲν διὰ πῶς ἀγροίαν, ἔγωγε, &c. Tanta igitur cùm fuerit vicissitudo, tanta communitas Celtis cum Iberis, ut juncto nomine Celtiberi dicti sint, quid mirum si Iber pro Celta Nonno ponatur, cùm & Silius noster eos nomine sociatos

tos dicat, & in unum idémque nomen coaluerint: Diodorus Siculus, Ἡμεῖς δ' ἀρκύντως, πρὶ τῶν καλῶν εἰρηκότες μεταβίβασθαι τὴν ἱστορίαν ἐπὶ τοῖς πλησιόχωρος τέττες καλιβηρας, ὅτω γὰρ τὸ παλαιὸν πρὶ τῇ χώρᾳ ἀλλήλοις διαπολεμήσαντες οἶτε Ἰβηρες καὶ οἱ κήτοι, καὶ μετὰ ταῦτα διαλυθέντες καὶ τὴν χώραν κοινὴν κατοικήσαντες, ἐπὶ ᾧ καὶ ὁππρὶν αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους συνδέμενοι, διὰ τὴν ὁππρὶν αὐτοὶ τῆς τυχεῖν τῆς περὶ τὴν χώραν, de hac ὁππρὶν Silius loquitur, Celtiberes namque intelligit, unde *Celtæ sociatum nomen Iberi* optimè legi possit, ut dividatur vox Celtiberi, sed ἑλλωζενεum malo, ità enim hæc sumo. Porro qui mirantur Nonnum τὸ Iber pro Celtis vel vicinis regionibus posuisse, mirentur & Papinium qui pro Occidente eâ voce usus est, *Limes uterq; poli, quem Sol emissus Eoo Cardine, quem ponto vergens prospiciat Ibero*, Iberum enim Eoo, id est, occidenti opponit.

Barbara nunc patriis.] Is mos: in præliis barbarorum clamor & vox: unde apud antiquos *Barbaricum* clamor exercitus dicebatur: Festus, *Barbaricum, clamor exercitus videlicet quod eo genere barbari utantur.*

Nunc pedis alterna.] Pyrrhichen intelligit, quam Nonnus, Σακιάσσαλος ἄλμα, & ἀσπίδων χορείαν vocat:

Καὶ σίχας εὐπύληκας ἱρημονόμων κορυβάντων,
Κνώσπον ἐκρύσαντο σακιάσσαλον ἄλμα χορείης,
Ἰχνησι μετρητοῖσιν ἐπισμαράγυν ὃ χορείης,
Τυπλομήης, ἐκικηδὸν ἀμυλλητῆι σιδήρῳ.
Scribe, ἐπισμαράγυν δὲ βοείης Τυπλομήης.
βοείων

βοῦλον enim vocat Nonnus, quam cetram Silius, quā percussā saltabatur Pyrrhiche; *pedis autem alterno verbere* est quod Nonnus ἔχει μετρητοῖσι, itā pulchrè convenit utrique, *θύριν* hoc saltandi genus Cyprii dicebant, Pindari interpretēs, Ἀειστέλης, inquit, φωνήν Ἀχιλλῆα ἐπὶ τῇ τῷ Πατρόκλῳ πυρρῇ τῇ πυρρῇ χηφῇ χρήσας, ἣν οὐδὲ κυπρίοις φησὶ θύριν λέγειν. Callimachus, ἕλα δὲ κυρήτας γὰρ οὐδὲ θύριν ὠρήσαντο, ubi vox ἕλα non est, quod somniant interpretēs, *commodum*, sed quod Silius *ad numerum* hoc loco. Curetum autem veteres id tripudii genus existimabant; unde locum illum Claudiani lib. 2. de raptu Proserpinæ de hoc sumo,

*Sicut tu sanguineis ululantia Dindyma Gallis,
Incolis, & strictos Curetum despicis enses:*

itā enim legendum, non *despicis* ut vulgò, *per strictos enses*, τὴν ἐνόπλιον χορείαν intelligit, inquam, quæ clypeo strictis ensibus percusso saltabatur. Idem poeta,

Curetumque alacres ad tympana suscitāt enses, ubi tamen *tympana* non ad Curetes, sed ad Gallos referendum, qui tympanum, ut Curetes clypeum, tundeant: Græci certè Pyrrhichen τῶν διοσκύρων esse putārent, unde eam Pindarus γάρμον νόμον appellavit.

Divinæque sagaces Flammæ.] ὁμπυροσκόπες, quos λιβανομάντης Græci dicebant & θυροσκόπες, propriè eos nimirum qui circa flammās versabantur, nam οἱ ἱερεῖς erant οἱ διὰ σπλάγχων μαντεύμενοι θυῆ enim sunt τὰ θυμιάματα, ἱερά δὲ τὰ σπλάγχνα.

Cornipedis fusa satiavis.] Rectè suspicatus est Clarissimus Ortelius in Lexico suo Geographico *Concanæ* legendum. Horatius lib. 3. Od. 4.

*Visam Britannos hospitibus feros,
Et letum equino sanguine Concanum,
Visam pharetratos Gelonos, &c.*

Ubi Lambinus nihil à se tale de *Concanis* unquam observatum ait, cui huic Silii locum opponimus, qui disertè idem cum Horatio testatur. Acron, *Concani* gens Hispaniæ dicebantur, ut quidam volunt Thraciæ, quibus dam vinum deest, lacte & sanguine utebantur, de quibus ait Virgilius: *Et lac concretum cum sanguine potat equino.* Atqui falsum id de Virgilio est, qui in toto opere *Concani* non meminit, neque ibi de *Concanis*, sed de Gelonis loquitur his versibus:

*Bisaltæ quo more solent acérque Gelonus,
Cum fugit in Rhodopen atque in deserta Ge-
tarum,*

Et lac concretum cum sanguine potat equino:
de quo errore Acronis miror nihil monuisse Lambinum, præsertim cum illos Maronis versus adducat; *μυμνονιχὸν* igitur ἀμαρτυρία Acronis fortasse fuisse diceremus, in Porphyrione idem quis ferat? nisi fortè ille Acroni citanti credere, quàm consulere locum Maronis & adire, maluit.

Septimæque his stabulis.] Lego in *stabulis*.

Viventes turmas.] Optimè divinavi scribendum: *Humentis turmas operit delapsa ruina.* de nive enim loquitur.

Squalentes campi.] Græcum non Latinum est,

est, *Squalens* enim pro sicco posuit, more illorum quibus τὸ αὐχμηρὸν & τὸ ῥυπαρὸν & τὸ ἀνομωρὸν designat; *Squalens campus* igitur hoc loco Silio, τὸ ἀνομωρὸν πᾶν ἐστίν, & ut propius ad rem veniam, αὐμῶδες, de eo enim tractu loquitur, à quo Ammon nomen suum ex opinione Græcorum mutuavit, non ex Ægyptiorum, quibus Ἀμῶς (ut me alibi in Plutarcho legere memini,) προσκλητικὴ φωνὴ ἐστίν, inde Ἀμῶς Deus ille, quomodo & à philosopho teste Hesychio dicitur; Ἀμῶς, inquit, ὁ Ζεὺς Ἀειστέλης, de Jove Ammone namque loquitur, à quo Ἀμμωνιάς apud Athenienses, una ex sacris triremibus, quibus Deo illi victimas suas, sacræque omnia advehebant. Erant enim quinque trirèmes sacræ Atheniensibus, primò duæ tantummodo, Salaminia nimirum quæ & Dilia dicebatur, Hesychius: Σαλαμίνιος μία τῶν ἱερῶν πλῶν, sed, Σαλαμινία legendum: & deinde Paralos; quibus duabus postea tres aliæ accedebant, Antigonis, Ptolemæis & Ammonias, ut nos docent magistri Græci. Squalentes autem campos Silius ut hoc loco, sic infra dixit τῶν λιγύων ἐρημίαν.

—ceubella leones

*Inter se furibunda movent, & murmure anbelo
Squalenteis campos, & longa mapalia complent.
[Calcatoſque Jovi lucos.]* Eleganter ex consequenti *calcatoſ* pro *habitatoſ*, sic quod magis mirere (lector) in suavissimo, auróque contra emendo Musæi poematio, χορεύων pro ναίων poni observavimus,

’Οὐδὲ

Ἵουδὲ γυνὴ πὶς ἔμμεν ἐνὶ πολλέσσιν κυθήσαι
 Ἵου λιβάνα θυόεντος ἐνὶ πλερύχαισι χορεύου,
 quod nimirum mons ille assiduis incolarum tri-
 pudis sacrisque saltationibus celebraretur. χο-
 ρεύων igitur ὁ ναέτης, incola, Eleganter.

Stat fano vicina.] τὴν τῇ ἡλίῳ κρήνῳ in-
 telligit. Solis enim fontem hunc dictum inve-
 nio, Quintus Curtius lib. 4. *Est etiam aliud*
Ammonis nemus, in medio habet fontem, aquam
Solis vocant, & suavissimus Herodotus cum mul-
 tis fontem hunc descripsit, tandem addit. ἐπι-
 κλησιν ἥ αὖ τῇ ἡ κρήνῃ καλεῖται ἡλίῳ. Vide de eo-
 dem Antigonum Ἰστωειῶν ᾠδῶν, εἰθ. &
 Lucretium, cujus speciosissimos versus ob ocu-
 los habuisse videtur noster Silius; & Arrianum
 Ἀραβ. lib. 3.

In gremio Thebes.] Sic infra, *Gremio Lybia*
captiva jacebo: In gremio enim Thebes, pro sim-
 pliciter Thebis posuit, ἐν θήβησι, inquit Hero-
 dotus, sed τῆς Αἰγυπτίας, & libro 4. gremio pa-
 triæ pro patria.

Interea tibi prima domus atque unica proles,

Heu gremio patriæ stygias raptatur ad aras.

Sic Aristophanes κόλπῳ λειμώνων eleganter
 τὸς λειμῶνας dixit Ranis, χώρει δὲ νῦν πᾶς ἀν-
 δρώας εἰς τὸς οὐρανούς κόλπῳ λειμώνων ἐγκρέ-
 ων καὶ σκέπῳ καὶ παίζων.

Geminas sedisse columbas.] More poetarum
 hæc à Silio, At rectè Hesychius τὰς ἐν Δαδῶν
 διασηζέσας μαύτας πεντηκῆς dictas esse ait. Mo-
 lossos enim sacerdotes suos & suas πελείας, &
 πελείας dixisse certum est, sicut nimirum ipsi sa-
 cerdotes

cerdotes ἄλλοι dicebantur ab ἐλάτῳ quod ipsum
 Jovis Dodonæi templum erat, qui & ἀνιπλόπο-
 λης ab Homero & χαμαιεύναι, & τομῆροι à Ly-
 cophrone. Ego non dubito quin columbæ fue-
 rint subiectum τῶν ἐνταῦθα μαντιδομῶν, si-
 cut corvi earum quæ κορακομάντης dicebantur
 antiquis, quanti enim in sacris usus fuerint aves,
 declarat τὸ ὄρνις quod sæpenumero κληδῶν vel
 μάντισμα poetis dicitur, dicebant enim omne
 quo de futuro judicabant ὄρνιν antiqui, quod
 falsè ridet & festivè his versibus Aristophanes,
 apud quem Ὀρνιθες dicunt. Ἐσμὲ δ' ὑμῶν
 δαίμων, Δελφοὶ, Δωδώνη, φοῖβος Ἀπόλλων,
 Ἐλ-
 δόντες γὰρ πρῶτον ἐπ' ὄρνεις ἕτω πρὸς ἅπαντα
 τρέπομε, Πρὸς ἐμπειάν, καὶ πρὸς γάμον ἀνδρὲς,
 Ὀρνὶν τε νομίζετε παῖδες ὅσα περὶ μαντείας δια-
 κρίνει, Φήμε γ' ὑμῶν ὄρνις ὅτι, πλεονέκον τ' ὄρνιθα
 χαλεῖτε, Ζεύς μολον ὄρνιν, φωνῶν ὄρνιν, θεράποντ'
 ὄρνιν, ὄνον ὄρνιν Ἀρ' ἔ' φανερώς ἡμεῖς ὑμῶν ἐσμεν
 μαντεῖος Ἀπόλλων· sic omnia tria ut Ausonius
 loquitur, & quicquid ad auspiciū non modò,
 sed vel felicitatem, vel adversam pertinere for-
 tunam videbatur, ὄρνιν dicebant. Tales procul
 dubio columbæ Dodonææ fuerunt quod ipse A-
 ristophanes festivè suprà indicat, apud quem le-
 go ἐσμὲ δ' ὑμῶν Ἀμμων Δωδώνη. Sic sumo &
 locum Demosthenis in artificiosissima περὶ πρε-
 σβείας oratione, εἴτα τὸν εἰς τὰς ὄρνεις εἰσόντα
 καὶ κατὰ πηλαλάκην περὶόντα, καὶ τοιαῦτ' εἰπὼν,
 ἀγορεύει φησὶ, ποῖόν πνα ἡγεῖσθαι δεῖ. Vides enim
 ex his quæ hic docemus quid sit εἰς ὄρνις εἰσῆναι,
 nempe πρὸς μάντις, καὶ εἰς μαντείας, nimirumque
 ab

ab aruspibus augurisque pendere. Nolo enim addere, quàm ridiculi in hoc loco sint interpretes, nè tempus perdam. Nos verò id ità accipiendum meminimus, ut cùm Euripides εἰς ἔμπυρρον ἔρχομαι ait, Iphigenia :

Εἰς ἔμπυρρον ἔλθω καὶ λέγει κάλας τάδε.

Columbarum autem singularem in vaticiniis usum fuisse docet vel unica Argonautarum, unde & ὀϊωνὺς eas Apollonius vocat, Ὀϊωνὸν δὲ πρῶτον πλειάδι περιήσαντα, & interpretēs ἐχρήσατο τοῖς ἐπερῶν ὁ πλεὺν μέλλοντες, utebantur navigaturi inquit columbis. Atque hæc causa cur columbæ apud Dodoneos fuerint, in gratiam nimis hospitum in mari errantium, quarum nomen postea ad sacerdotes ipsas transtulerunt.

[*Niveis tranavit concolor alis.*] Contra Græcam Originem, & omnes quotquot hujus meminere scriptores, Nigræ enim πλειάδες sunt, πῖλον enim τὸ μελανίζον χρώμα, nigricans color, unde & bovem nigram πῆλλω dicunt, & πῆλωμα τὸ μέλαν, & Herodotus de his columbis μέλαιναν ὅτι λέγοντες πῶν πλειάδα, σημαίνουσι ὅτι Ἀργυρίη ἦν γυνή.

In IV. SILII librum Notæ.

[*Saxoque exasperat enses.*] ἀκονῶν.

[*Fratrum ambussumque nivosæ Cautibus.*] Vere de frigore, ut Xenophon τὸ ἀποχάειν dixit, lib. ἀναξ. 7. ἦν δὲ χιών, inquit, πολλή, καὶ ψυχρός, ὥστε ὅτε τὸ ὕδωρ ὃ ἐφύεργτο ἐπὶ δεῖπνον ἐπέχοντο.

ἦτο, καὶ ὁ δὲν ἐν τοῖς αἰγείοις, καὶ ὅν ἐλλήνων
πολλῶν καὶ ῥίνας ἀπειχάοντο, καὶ ὥτα, id est, ambu-
rebantur, ut Silius loquitur.

Noctis fulgentibus umbris.] Scribo fugien-
tibus.

Somnūsque suas confecerat horas.] Scribo duas.

Quantum impulsa valet comprehendere lancea.]
δυσπνεχίς.

Tyrio canit omnia regi.] Scribo, omina.

Et simili vibrabat crista metallo.] Trahunt
hæc viri eruditi, qui in his literis ferè familiam
ducunt, ad aureas Romanorum *cristas*, quod ri-
diculum est: *Crista* enim hic ἡ περικεφαλαία est,
tota galea. Glossarium vetus, *Crista περικεφα-
λαία*. *Crista* igitur *vibrabat simili metallo*, nihil
aliud est quam aureâ induebatur galeâ; non e-
nim *crista* hoc loco, ut aliàs sæpe infrà, λόφος
est. Glossæ Papix, *cristatus*, *galeatus*, *zabatus*;
item *zabatus*, *galeatus*, *cristatus*; item, *cristo*,
galeâ fulgeo: quem locum, cùm hæc à me nota-
ta videret, indicavit mihi clarissimus Sriverius.
nec me movet, quòd, *auricomæ*, cassides dicantur
poetis, ut Silio nostro:

Quatit aura comantes Cassidis auricomæ cristas
Ubi *aurivomæ* legendum fortasse, nè ingrata sit
repetitio, at quis nescit *auricomum* simpliciter τὸ
χρυσόν, & aureum esse. Sic lib.6. Maro:

Auricomos quàm quis decerpserit arbore sætus.
Crista igitur, nè quid se defatigent posthac in his
eruditi viri, ἡ περικεφαλαία est, & *auricoma* cas-
sis ἡ χρυσὴ solummodo, non ἡ χρυσὴν λόφον
ἔχουσα.

Flavam qui ponere victor Cæsariem, &c.] Ponere, in arbore nempe. Solebant enim antiqui sacrum diis capillum arbori mandare, quam ab eo capillatam, seu capillarem appellabant: Festus, *Capillatam, vel capillarem arborem appellabant, in qua capillum tonsum suspendebant.*

Et rutitum sub vertice nodum.] Ejusmodi adolescentes κορωνιστὰς à coma in prælio appellabant: Plutarchus, περὶ τῶν γυναικῶν ἀρετῶν ἐπιχλήθῃ γὰρ ὑπὸ βαρβάρων μαλακός, ὅπερ ἐστὶν ἀτίπαις, ὅτι μισθόκιον ὦν παντὰ πασιν καὶ τῶν ἡλίκων ἐπὶ κομώντων, ἔς κορωνιστὰς, ὡς εἰκέν, ἀπὸ τῆς κόμης ὠνόμαζον, ἐν τοῖς πολεῖς τὲς βαρβάρους παλαιοῖς ὁππρηνῆς ἴν, καὶ λαμπρότης· est autem κορώνη γένος ἐμπλοκῆς, quam *nodum* hic proculdubio appellat Silius; nam quæ in superiori parte verticis relinquebatur eminentia, σκόλλυς dicebatur, hic verò fuit sub vertice. Omnis autem diis fluminibusque sacer capillorum nodus πλοχμός, & σκόλλυς dicebatur, fuit autem hic talis, περὶ ἧς Ἀρτεμίδωρος ἀνέκετο.

Laudabat Iethi.] ἐμαυδέεισθε τὸ θανάτου.

Diram Vel portas quassare trabem.] Oportet & hic elegantiam, quæ planè à Latinis abhorreat, agnoscatis Grammatici: quis enim Romanorum ità loquitur, *Trabem diram portas quassare?* Atqui scitè τὸ *diram* hoc loco potentem esse, & ut cum barbaris dicam possibilem, more Græcorum, quibus τὸ θεινόν est ἰκανόν καὶ δυνατόν. Est igitur *diram quassare portas* ἰκανῶς καὶ τὰς πύλας μετοχλίσζειν.

Mietus terrorque furorque.] Personæ Homericæ

ricæ Δῆμῳ, φόβῳ, καὶ ἔεις furor igitur ἔεις hoc loco est, quod notabis Iliad. Δ.

Ἦρσι δὲ τὰς μὲν ἄρης, τὰς δὲ γλαυκῶπις Ἀθήνη, Δῆμῳ, ἥδὲ φόβῳ, καὶ ἔεις ἀμοτον μεμαυῖα.
Impulit hos Mavors, hos pulchro caesa vulcu
Pallas ovans, terrorque, metusq; immensa que
fervens

Terribilis furor, -- ita nos cum Homero interdum ludimus. Δῆμῳ autem, & φόβος sunt ἀράγοντες Ἄρης, ut ἔεις, χασηγήτω, ἐπάρητε. Artemidorus, καὶ φόβος, καὶ δῆμος, ὅς ἐνιοι ἄρεως ἦεν λέγουσι, Scribo, θητής, id est, ἀράγοντας.

Felix uteri] Εὐτεχίος, Fœcunda: sic Cato felices arbores dixerit, quæ fructum ferunt, teste Festo. Aliud autem (nè quis erret) in libris pontificii juris erant felices, & infelices arbores. Sic ficus alba ex felicibus erat, nigra ex infelicibus; ut ex libris Veranii de verbis pontificalibus docemur: Felices enim erant quæ diis superis sacræ erant; Infelices quæ diis inferis, & averruncis, quibuscumque fructus nigri: sic sentes omnes, rubum, & similia, quibus prodigia comburebant, inter infelices arbores numerabant.

Quamquam otibus partem Visus.] καὶ πῶς μοι ὀφθαλμός ὦν.

Huic horret thorax.] Et hoc loco Ὀμμεῖζει Silius. Horret enim est quod apud Græcum illum φρίσσει, id est, πεπύκνωται, densatum est & stipatum, lib. 5.

Et villosa feris horrebant pectora setis.] Sic & Ennius quartodecimo Horrescit telis exercitus asper utrinque: item in Erechtheo :

Arma arriunt, horrescunt tela,

Sparsis hastis longis campus splendet, & horret:
 quæ non rectè intellexisse Macrobius Satur.
 lib. 6. cap. 4. mecum videbis, mi Lector, si locum
 illum cum iis, quæ hîc ex Græcis notavimus, con-
 tuleris. Sic apud Homerum *seges aristis* φρίσσον
 dicitur, *Homo capillis, pugna hastis, mare flucti-*
bus, atque hoc quidem multis partibus melius
 quàm quod Eustathius adfert, qui πεφεικῆαι
 ὀρδύμεναι exponit, ad Homeri mentem accom-
 modatum est. Sic Σάκισιν τε καὶ ἔγχασιν πεφει-
 κῆται est πεπυκνωμέναι, ità quoque optimè acci-
 pi potest, cùm Hieronymus Philosophus apud
 Clementem, Herculem φειζόπειχα vocat, opti-
 mè inquam de pilorum densitate sumi potest, ut
 sit λάσιος, quamvis non me lateat idem quoque
 esse posse quod ταπαρόπειξ, quo Dicæarchus de
 eodem Hercule utitur.

Panásne superbas.] Scribo, *Panózne superbo*
in super, & nomen Trebiæ delere minaris?

Æternos cessare repente Eridanus cursus.]
Æternos cursus, αὔπνους Sophocles dixit, de
 fontibus.

Dextra impellente magistri.] In jure nostro
 magister est qui πεικὸς dicitur, cujus fidei totius
 navis anchora & cura commissa est, qui cum ex-
 ercitore contrahit. Unde exercitoria actio nasci-
 tur, nam exercitor est ὁ πρὸς τὸν πλοῖον τὸν
 πλοῖον, πεικὸς ὃς ἐμπιστεύεται τὰ τῷ πλοῖον
 πείγματα, vide Harmonopulum lib. 2. tit. 11.
 ff. de exercit. Act. l. 1. §. *magistrum navis*, cui
 non dissimilis is est, qui ἐμπροσ Homero dici-
 tur,

tur, ut eleganter contra vulgi Homericorum interpretum opinionem, disputat in Homericis quaestionibus suis Porphyrius. Hic autem simpliciter. Glossarium vetus, *magister navis* ὁ κυβερνήτης, qui poetis ἰδυωτῆρ, sic Apollonio ἰδυωτῆρ Ἀγκάιος est ὁ κυβερνήτης.

Mos fuit in populo.] Ennius,

— *Poinci solutei sos sacrificare puellos.*

Causam detestandi hujus, immanisq; verè ritus, & originem apud Trogi abbreviatorem habes, finem verò apud Plutarchum. Causa ergò pestis diuturna, Finis res in bello infelicitè gesta. Justinus lib. 23. *Cùm inter cætera mala etiam peste laborarent, cruentâ sacrorum religione, & scelere pro remedio usi sunt. Quippe homines ut victimas immolabant; & impuberes, quæ ætas etiam hostium misericordiam provocat, aris admovebant, pacem deorum sanguine eorum exposcentes, pro quorum vita dii rogari maximè solent.* Sic ab infelicitate Carthaginensium ortus mos ille, & desinit; victi enim in gratiam cum victore, nisi prius tam impio ritu abolito, redire non poterunt, qui eos ἠνάγκασαν teste Plutarcho ἐγγράψαι ταῖς ὁμολογίαις, ὅτι καὶ τὰ τέκνα πωλοῦνται καὶ νεώτεροι καὶ παλαιότεροι.

Inclusum suspirat pectore Bacchum.] Rursus συνδιδόν ἀντὶ ἀπλῶ, more Siliano, rectè itaque Glossæ veteres, *Suspiro ἀναπνέω* sic lib. 12. *telus atro exundante vapore Suspirat:* & lib. 13. *eructat acerbam Cocyti lato suspirans ore paludem.*

In V. SILII librum Notæ.

CÆcis infederat armis.] Cæcis καρυμυδαῖς, sic lib. 10. Saxum ingens vasto libratum pondere cæca Venit in ora manu. Sic cæcum vallum, Romani milites dicebant, quod specie falleret ignotâ, plûsque occultaret, quàm primâ fronte apparebat. Festus, Cæcum vallum dicitur, in quo præacui pali terræ adfixi, herbis vel frondibus occultantur, quod infrâ. describitur, lib. 10.

Quaque patet campus planis ingressibus, illic Cervorum ambustis imitantur cornua ramis, Et silvis occultitur cæcum in vestigia telum. ubi cæcum telum, ut hîc cæcis armis, est καρυμυδαῖον.

Effigiem in pelagi.] Doctè suavissimus Perschius meus, pro in morem pelagi sumebat, ut sit δίκλω πῆς θαλάσσης, & instar pelagi. Est igitur id quod Nonnus peculiariter, μίμμηα· sic

Ἀντίτυπον μίμμηα δερκοντέοιο περσώπῃ· quod Silius, Effigiem in draconis diceret, nam δερκοντέοιο περσώπῃ pro δράκοντος simpliciter, qualia multa apud poetam illum viros quoque optimè in ipso versatos fugerunt. Ab hoc autem Silii nec illud Nasonis procul abest;

Quam satius Iapeto mixtam fluvialibus undis, Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum, quod quidem nos ità Nonniacè reddidimus,

Ὁν λόγος Ἰαπετῦ οὐρσας ποταμοῖο ἐγῆσιν

Ἀντίτυπον μίμμηα θεῶν πλάσσειν αἰετὶ βόντων.

Sensim fastigans.] μωνήρης dictio.

Phæbea (sede cui casside fulva) Ostentans ales] Scribo, furva Ostentans ales, Furva ales corvum est,

est, quod etiam in auguriis verum est, nam & ales, & oscen corvus est, unde *Phœbeius oscen* Ausonio, sicut Silio *Phœbea ales* dicitur, nam & ex volatu, & ex crocitu ejus augurium fiebat.

Per patrios consul muros.] Rectè per sanctam urbis partem obtectatur, & *patrios*, id est, Romanos addit, unde & DD. cùm in ll. de sanctitate murorum occurrit aliquid, id potissimum ad Romanos muros restringere videntur. Vide ad tit. de divis. Rerum § *Sanctæ quoque res*.

Vescique interritus ales gaudebit.] Quia ex aviditate fit *solissimum*, ex *solissimo* silentium, quid sit autem in sacris silentium, sciunt qui Festum legerunt, & M. Tullium lib. 2. de Divinat. de hoc dictum illud Claudii, qui ut inquit lib. 2. de Nat. Deorum idem Tullius, cùm cavcâ liberati pulli, non pascereantur, mergi eos in aquam jussit, ut biberent, quoniam esse nollent.

Illacerabile victor Aptarat.] ἀρρηκτον.

Sic in Apollinea.] τῷ Ἀπόλλωνι ἀνακειμένη. *Pruna Apollinea* est, Ἀπολλῶνεια φέλλα ut Aristophanes loquitur; quam *pineam* vocat Maro loco illo unde totus hic desumptus est, lib. 11.

*Summe Deum sancti custos Soractis Apollo,
Quem primi colimus, cui pineus ardor acervo
Pascitur, & medium freti pietate per ignem
Victores multa premimus vestigia pruna.*

Fallitur autem quisquis τῷ πύκλῳ Apollini propterea sacram fuisse arbitratur, quæ Vulcani erat, sed propter τὸ ἐνέξαπτον à poetis sumitur, unde & αἰ δα δες, & λαμπάδες, πύκαι, dicuntur,

& Homero *πῶλεσθαι* τὸ θέρμενόν ἐστι, & τὸ καυσικόν, ut cūm bellum *πῶλεσθαι* dicit. Unde optimè, & doctissimè antiquus Grammaticus, *Pinus ardor*, apud Maronem ignis *πείρασι*, inquit; nam *Pinus* apud poetam illum, seu *Pinus ardor* simpliciter *ardor* est, vel *ignis*, quam elegantiam, vulgò ignotam, Sophoclis exemplo illustrari posse confidimus; qui *πῶλες ἤφαιτοι*, ut Virgilius *pinus ardor*, dixit, Antigone: *πῶλε δ' αἰματέρων αἱμάτων γένουσι πλεθύναι τε, & σπέρματα πυρρῶν πῶλεντα ἤφαιτον ἐλεῖν*, sic Thriphiodorus *πυκνὴν πόρ* dixit;

**Εἰδὰ δὲ πυκνέστος ἀναχόμενοι πρὸς ὀρμύ.*
Atque hæc, quæ ad illustrationem loci illius Maronis conducere videbantur.

Inviolata teras] Scribogeras. Cæterum vereor nè doctissimus hujus ævi interpres Maronis frustra sit, dum ea, quæ in Euripide, & Eusebio observavit, ad illum Virgilii locum confert.

Victorque vaporis.] Non rectè hæc capiuntur, nè apud Maronem quidem; mens est *sic sacer semper, & inviolatus sacerdos maneat*: experimentum enim, quo sacerdotes à profanis, pios ab impiis distinguebant, erat ignis, cui salvi si insistebant, puri erant, & à noxa alieni. Unde antiqui, cū extra noxam se alicujus criminis esse probare vellent, per ignem incedere, eoque modo innocentiam suam omnibus testatam facere optabant; sic apud Sophoclem Antigone, Nuncius inquit, vel per ignem incedere promptum se fuisse:

**Ηὐδὲ*

Ἡμῶν δ' ἔτοιμοι καὶ μύδρως ἐλεῖν χερσίν,
 Καὶ πῦρ δέρεσθαι, καὶ θεὸς ὀρκωμοτεῖν,
 Τὸ μήτε δρᾶσαι, μήτε τῷ ζυγεῖσθαι
 Τὸ πρᾶγμα βελεύσασθαι, μήτ' ἐργασμῶν.

quales & apud Siculos erant Δεῖλοι, & Pallenī, quorum in Ætna meminit Æschylus: erant autem crateres illi sulphure igneo, undaque semper æstuentes, hiatúsque terræ immanes, quos juraturi, purâ veste discincti, oleâque ramum manu tenentes, ac coronati accedebant, manúq; voragini admotâ jurabant; salvíq; verum qui jurabant, revertébantur; qui secus, absorbebantur à lacu, ut nos docent Callias, & Xenagoras.

Accensis gaudet acervis.] De perpetuo Apollinis igne Callimachus in hymno Dei illius:

— Ἀεὶ ᾧ τοὶ αἰῶνες πῦρ.

Οὐδὲ πότε χθιζὸν ἀεὶ βόσκειται ἀνδραγατέφην.
 id est, — *Semper tibi pervigil ignis:*

Nec cinis besterno carbonem nutrit acervo.

Acervum enim, ignis materiam eleganter Maro, & Silius dicunt.

Dona serenato referas.] *Serenato*, placato ἱλασμοῦ, quam elegantiam non ignorant Græci poetæ, Orpheus,

Ἐυάζων φιλόδυσσε γαλινίδων διάσοισι.

nam est εὐμής, & benevolus; totum igitur Silii nostri versum hunc:

Dona serenato referas solennia Phæbo:

sic redderemus.

Δῶρα γαλινίδων φέρετε τετελεσμένα φοίβῳ.

nam τετελεσμένα, sunt quæ præstari possunt & solent. Cæterum ab hoc loquendi genere factum

ut paulatim reges, quos benevolos sibi, & placatos vellent, *serenos* appellârunt, & *χαλινὸς* Græci, ut Sereni oculi infrâ sunt mites, & placati.

Ferrûmque è corpore cantu Exigere.] ἐπαοιδῇ, Cantui enim Homerus eam vim in medicamentis tribuit, ut sanguinem sistat, Odyss. T.

Ὡς τὴν αὖτ' ἑλπίδα μὴ μόνον ἀντιδίοιο,
Δῆσαι ὅπως μὲν ἔπαοιδῇ δ' αἶμα καλαινὸν
Ἔξειδον. Cadit ergo Dioclis opinio, qui ἐπαοιδῇ τὴν παρηγορίαν, id est, consolationem Homero esse volebat, putabat enim eam consolationis vim esse, ut sanguinem sisteret, quod ex illo loco probare nitebatur.

Ἀλλὰ σὺ μὲν δρεφῶπων πομπήν περ πύτω...

Silio enim simpliciter ἐπαοιδῇ cantus est. In sequentibus autem *torto* pro *toto*, ut nonnulli volunt, optimè legi potest; tales enim sunt Druidæ, Druidæ enim Chelydri dicuntur dum in fago latitant, Nicander :

Κῆρυξ ἢ πὶ δρυΐδαο παράσκει, τὸν ἢ χέλυδρον
Ἐξίπτεροι καλέουσιν, ἢ δ' ἐν δρυσὶν οἰκία τεύξαι,
Ἢ ὅμ' πρὸς φηρεῖσιν ὄρεσιν αὖτις βήσας.

Interpres : ἔστι ἢ ὄφεις δρυΐναι, ὅς ἐν αἰνὰς λίμνῃ διατείνετο ἐν δρυσὶν, ἢ φηρεῖσιν ὅταν ἢ καταλιπὼν τὴν λίμνην εἰς τὴν δρυὶν ἔλθῃ, τότε δρυΐναι καλεῖται.

Villosa feris horrebant pectora setis.] Homerus *Hirsutum*, cùm pectori tribuit, ad animum refert, ut λάσπον κῆρ, ad quod non infestivè doctus me Hercule scriptor Sinesius alludit in Calvitiei encomio, τὶ δ' αἰψιλῶ μ' ἔχει τὴν καφαλῶν, λάσπον ἢ τὸ φρενῶν, ὅιον τὸν Αἰακίδῃ μὴ πύνησις

πείσῃς ὕμνησιν. Appositè, sic apud Tragicos
 δασέα βυλεύματα, *Hirsuta consilia*, sunt κείνα,
 & sapientia, quæ singularis elegantia esse, qui in
 utraque lingua versati sunt, non negabunt: Phy-
 siologi autem pectus tale versutò homini, & va-
 fro tribuunt plerunque, sed temerario sæpiùs,
 argumento credo à naturali calore deducto, cui
 id proprium est, & Adamantius: σέρνα ἢ αὐτὰ
 καὶ ἑαυτὰ πετειχωμένα θριξὶν ἀμφιλαφίην,
 δερμοβύλους, καὶ διψύχους λέγει, τὸ ἢ πᾶν σῶμα δε-
 δασυῖσθαι περὶ σέρνα, καὶ ἀμφιλαφεῖ βοᾶ δει. &
 talis revera fuit hic, quem depingit Silius, toto
 corpore περὶ ἀμφιλαφεῖ, hirsutus. Aliud est
 indicium hirsuti pectoris; ut rectè cum Ada-
 mantio Polemon observat. σέρνα ἢ αὐτὰ καὶ
 ἑαυτὰ πετειχωμένα θριξὶ δασείαις δερμοβύλοις,
 καὶ διψύχους [scribo διψύχους, σημαίνει.

Latèque tenebat.] Frondosi nigram, &c. Scri-
 bo *tegebat*.

Par juxta quercus.] γαράνδρουν vocant Græ-
 ci nostri quercum ejusmodi, sicut σαρωνίδας eas
 quæ per ætatem concavæ sunt.

In VI. S I L I I librum Notæ.

T*Errigena impatiens dare terga.*] De dra-
 cone. Sic Nonnus πεδωτρεφὺν τὸν δράκοντα
 appellat, vide problem. Aphrodisæi: atque hinc
 Phil. 'Ις. Ζωικῇ inquit, 'Αυτὸς ὅτι τῆς γῆς ὁ
 δράκων: ubi τῆς γῆς pro γαῖνῃ, sive γηγένει, vel
 γηγυῖται ponitur, ut loquitur ille, qui τὸ ἄργυρον
 γηγυῖται vocat.

Sonus

Sonus omnis, & aure Exterrent.] ὁποσεῖς erant, sunt enim ὁποσεῖς Quos omnes terrent aure, *Sonus excitat omnis*, ut loquitur Maro, è cuius loco hic desumptus est.

Nec Trebia infauitas superasset, &c.] Superare hoc loco est παρῆθεῖν, ut è contra τὸ παρῆθεῖν Demostheni τὸ νικῆται, & superare; ità apud Anacreontem in illo,

Μέγα δ' ὁπρώσωποι ἔσω, Τόδ' Ἀδωνίδος παρῆλ-
θον.

Ubi mirum in modum duo magni viri falluntur, primò, cùm non vident legendum esse παρῆθον, non verbum enim, sed participium est, deinde, cùm præterire tacendo esse putant, quorum alter in versione poetica sua reddit.

Eburna præteribam Adonidea colla. alter,

Sed eburna præteribam Adonidisque colla.

Malè, cum reddendum sit,

Facièque latus esto, Superansque Adonideam.

ità totus illius loci pessimè luxatus fuit sensus, qui aliàs venustissimus est. Sic optimè Odario illi in hoc loco sua constabit sententia, & poetæ suavissimi mens. Aliter enim distinguenda illa, aliter accipienda, ut apparet ex sensu à nobis restituto: nam quod illi de collo addunt

Ἐλεφάντην & πρᾶχλος

ad sensum proximi & sequentem pertinet. Atque hoc obiter, quicquid enim Anacreonti damus, optimè à nobis collocari putamus, præsertim in carmine illo, quod & Græcorum omnium, & Latinorum ingenia provocat.

Mediæ stat margine puppis.] Hanc propriè in
navi

navi partem hortatori destinatam fuisse vel ex illo Polybii loco qui lib. 1. est, apparet: οἱ δὲ τὰ πληρώματα ζωαθρόισαντες ἐδίδασκον ἐν τῇ γῇ καπιλατεῖν ἢ τὸν τῦτον audi Lector hoc modo fiebat, καθίσαντες μὲν ἐπὶ τῶν εἰρεσιῶν ἐν τῇ χερσὶ, τὰς ἀνδρας τὴν αὐτὴν ἐχοντες τὰ ξιν ταῖς ἐπ' αὐτῶ τῶν πλοίων καθίσαντες, μέσον ἐν αὐτοῖς σήπαιτες ἢ καλῶ. Vides disertim medium tribui locum hortatori, seu celeustæ, sed & quæ sequuntur magna ex parte huc spectant.

Qui voce alternos.] Celeustem ut diximus intelligit, unde & idem nomén loco erat, & ei qui in loco: Utrunque enim Portisculus dicebatur; unde apud Nonium legitur hoc modo, Portisculus propriè est hortator remigum, id est qui eandem perticam tenet quæ portisculus dicitur. Malle. nec placet nimium, quod suspicati sunt viri docti, ibi legendum qui quandam perticam tenent, sed hoc modo, Portisculus propriè est, hortator remigum, id est qui eandem pergulam tenet, quæ portisculus dicitur, in qua excursus, & exhortamenta moderatur. Portisculus, inquam, ut vel triviales noverunt, est ipsa pergula, & qui in ea. Exhortamenta autem essent Nonnio τὰ ἐγκληύσματα, si τὸ ἐν in ea voce eam vim haberet, quam in παραπροσβεία. Sciunt quid velim eruditi. Sicut enim excursus ἐξδρομὴ est illi grammatico, sic exhortamentum est παγκύημα, clamor inconditus, & qui præter ordinem. Fortasse autem in illo Laverii loco in Cithera: Nec palmarum pulsus, nec portisculi: de loco sumendum, non de Hortatore, contra Nonium,

Nonium, qui τὸ κέλευσμα remigibus canebat, Hunc Orphea inter Argonautas Apollonii fuisse docti hujus temporis arbitrantur; in quo falluntur vehementer, fuit enim Tiphys, quod vel ex illustri libri 1. loco probari est.

“Υψι δ' ἄρ' ἔνθα καὶ ἔνθα μελασπέφαντες ἔρϊμα,
Πηχύϊον προὔχοντα πεισκαλμεῖσιν ἔδνησαν
Τῶν ἐπαμοιβασθεῖς αὐτοὶ ἐνέσταδεν ἀμροτέρω-
δεν,

Στέρναθ' ὁμοῦ, καὶ χεῖρας ἐπὶ λασσαν· ἐν δ' ἄρα
τίους

Βήσαθ' ἴν' ὀπρωμένε νέες καὶ χαμερὲν ἐρύσσαι.

Κεκλόμβρον δ' ἦυσεν μάλα μέγα. quid quæso est, Κεκλόμβρον αὐτῶσαι μάλα μέγα, nisi υποκαλεῖσαι, & Celeusten agere? Nam Orphea Celeusten quod putant, quia cytharam remigantibus illis pulsar, oppidò quàm ineptum est. Quid enim opponent versibus illis? & quod quæso Celeusma canit Orpheus qui

“Ἡμεῖν δ' ὥς γαῖα, καὶ ἔρρονος, ἠδὲ θαλάσσης,

Τὸ πεῖν ἐπ' ἀλλήλοισι, &c. quæ omnia non magis ad Celeusma, quam ad me spectant, quid quod doctissimus interpretes post versus illos:

(Τοὶ δ' αἶμοτον λήξαντος ἐπὶ προὔχοντο κάρηνα,
Πάντες ὁμῶς ὀρδοῖσιν ἐπ' ἕασαν ἠρεμέοντες,

Κληθμῶ.) qui de Orpheo loquuntur in exemplaribus quibusdam ità scriptum se invenisse testantur.

“Ἡμεῖς δὲ τριτάτῃ φάνη ἠὲς τῇ δ' ἐπὶ νύκτι,
Βεθύσον ἐκείτοιο κατ' αὐπιδι δαυρυμόροις,
Τῆμος αἶρ' ἐκ διόθεν ποιῆ πένον, ὦρτο δ' ἵππος,
Κεκλόμβρον, βάνειν ἐπὶ σέλημασιν.

de quibus quid dicturi sint non video, Celeusma certè apud Aristophanem habes verè nauticum, ità enim distinguit ab aliis, & Lucianus Tyranno ἢ καὶ ὑπὸ καλεῦσαι δίδοι χ. ἢ δι' ἡν ἄρ' ἡ κέλδομα δίδα ἢ ναυτικῶν. κ. δίδα, καὶ πολλὰ ὁ χάριων τῶν ναυτικῶν. ità & Martialis:

Quem nec rumpere nauticum Celeusma,

Nec clamor valet Helciariorum.

Ennius signum vocat, τὸ κέλδομα, & dare signum καλεῦειν.

--- *Portifculus signum Cum dare cepisset.*

Verrunt testa Deum.] *Verrunt πλύνουσι.* Crinibus enim templa extremà impendente calamitate verrebant Romanæ, quod πλύνειν Polybius lib. 8. dixit, Ἀι δὲ γυναικες παραπορευόμεναι τὰς ναῦς, ὧν ἐκέτευον τὰς θεάς, πλύνουσαι τὰς κόμαις τὰ τῶν ἱερῶν ἐδάφη· τῷτο γὰρ αὐτοῖς ἔθος ὅτι ποιεῖν ὅταν τις ὀλοχέρης τιμὴ παρίδα καταλαμβάνη κίνδυνον. Illustris locus, quod obscurius Lucanus, *Laceráque in limine primo* inquit, *Attonitæ fudere comas*, melius autem *verrere*, quàm πλύνειν Polybius, dixit Silius, Sacro enim vocabulo utitur, nec ità longè petito: *Everræ enim purgationes domús erant*, ex qua efferebatur mortuus, unde everriator hæres dicitur, qui id mortuo debet: eadem voce de eodem ritu & Claudianus de laudibus Serenæ utitur.

Non illo nitidos nunquam bellante capillos

Comere, non solitos gemmarum sumere cultus.

Scribo non solita es:

Numinibus votisque vacas, & suppliance crine
Verris humum.

Et

Et sedet ingentem, &c.] Sic lib. 12. *Campo Nola sedet*. Hanc elegantiam à Græcis mutuatus est, ut ferè omnes, Silius noster, verbo enim *sedet* de planis locis utitur, sic Sicula Siren Theocritus, ἡμῶν χάριν dixit τὸν ἐμπέδον, Locumque planum, & æqualem *sedentem* vocat Idyll. 17.

Τὰχα ὃ κράναι ἐρόηται,

Ἡμῶν ἐν χάρι. malim enim ἐμπέδῳ reddere, quàm κοίλῳ cum Græco interprete. Has elegantias non animadvertunt profectò, qui Græcas delicias despiciatui habent.

Ingentem pascens Mevania taurum.] Nihil muto. Hunc versum vir hujus ætatis doctissimus hoc modo citat: *Et sedet ingentem spectans Mevania campum*. Sed μνημονικὸν puto ἀμάρτημα est, præcessit enim *Projecta in campum*, ut bis idem repeti non possit. Unde sequitur Mevaniam hoc quoque loco non campum esse, sed urbem in campo sitam, nec enim cum eodem summo viro sentio, qui hæc de campo dici existimat, multisque id rationibus evincere nititur. Atqui sicut suprà cùm simpliciter *Campo Nola sedet* dicitur, *Nola* profectò campus non est, sed urbs quæ planiciem, sive campum prospectat, sic hoc loco *Mevania* projecta in campo dicitur, non campus ipsa. Quis enim ità loquitur ut campum in campo esse dicat? Nihil muta igitur, nec de campo, sed de urbe, sume, quæ de Mevania hoc loco dicuntur.

Ruit ingens corpore & armis.] ἐν δὲ δούρ.

In VII. SILII librum Notæ.

Ultima fessis Anchora cur Fabius.] Malim
ultima passis Anchora cur Fabius. Aliter ul-
 tima Anchora est quam ἰσθμὸν Græci, Sacram La-
 tini dicunt. Pollux ἀγκυρὰ ἰσθμὸς ἢ χεῖρ ἀνα-
 γκνῆς ἢ χεῖρ πῦρ, appositè. Talis erat Fabius, ad
 quem non nisi in summo discrimine perventum
 est. Doctum poetam!

Junoni pallam.] Tota œconomia ex Virgi-
 lii primo, illius ex Homeri 15. est.

*Inventum dum se cohibet, terimurque sedendo
 Vincendi genus.*] Optimâ ut puto ratione cum
 metri, tum sensus habitâ, Est adjunxi, quod de-
 erat in omnibus, quæ ego quidem vidi, exempla-
 ribus.

Infractâsque minas dilato Marte fatigat.]
 ἀπολυμνίζει.

*Mediam somni cùm Buccina noctem Divide-
 ret*] Propriè tamen *clepsydri* Romani noctem
 dividebant, *tubâ* autem committebant; & sicut
tubâ inchoabant, sic *cornicine* claudebant, ac re-
 vocabant. vide Vegetium lib. 5. cap. 8. de castro-
 rum ordinatione. Quartum igitur *tibicinem cor-
 nicen* sequebatur, quod observandum.

Excubias sortitus iniquas.] Hinc Græci in
 ἀλγῇ noctem dividebant, à sortiēdo, ut anima-
 lia olim cùm sortiō ederent, unde *πείλαχος* ἢ
πείρα μοῖρα pars prima, & præcipua animalis.
 Quartum autem ἀλγος respondebat quartæ Ro-
 manorum tubæ, Νυκτὸς ὅτε βίτατον ἀλγος ἵστα-
 ται ἐγγύθι δ' ἡώς. Tertium verò vigilem Silius
 propiorem

propiores nocti medix quam gallicinio constituit, de his vide Censorinum; factum autem quia tribus horis vigilia constabat, ut φυλακὴ spacium horarum trium Græcis interdum designet. Hanc autem tubam intelligit in Fragmentis lyricorum poeta ille, qui pacis tempore gallum solam tubam esse ait, quod nos in elegiis nostris ita expressimus:

Solâq; quæ possit placidam tuba rumpere noctem,

Sopitis placido sub Jove gallus erit.

quarta enim tuba τῇ ἀλεξυσοφωνίᾳ proxima erat. In sacris literis in Ὁψέ, μεσονύκτιον, ἀλεξυσοφωνίαν, & τὸ πρωὶ nox dividitur; ubi Ὁψέ ea pars est quam antiqui *Luminibus accensis*, & *primâ face* vocabant, quæ concubium præcedit, ultima vespere, sicut τὸ πρωὶ prima diei: sic Petrus ter ante conticinium CHRISTUM negarat, ter enim canit Gallus, in quo & quarta Romanorum tuba τῇ ἀλεξυσοφωνίᾳ imitabatur, ter canebat enim. Ausonius:

— *Ter clara instantis eoi.*

Signa canit serus deprenso Martesatelles.

Ensibus ignotus senior.] *Scribo ignotus.*

Soliti defendere lymphâ.] Ἑλληνικῶς sumo τὸ defendere, ut τὸ ἀμύνεσθαι illis arcere, & sedare est: miræ elegantix ut omnia sunt quæ sequuntur de hoc sene.

Irriguis citus extulit hortis.] γρηγάγυς eleganter hujusmodi homines dicebant Græci, qui ex oleribus, herbisque per pauperiem vivebant, quâ voce Callimachus Hecale utitur, eitantibus grammaticis.

Rorantes

Rorantes humore dapes.] Nimis quam eleganter, & vividè, ut profectò mihi ejusmodi prandium apparari videre videar. Ego verò, mi Silii, ne ἀσύνετος conviva sim, ad suaves illas, & humore gemmeo leviter roranteis dapes tuas, afferam ex Anacreonticis meis huc aliquid de roscido humore hoc, quẽm graphicè hic depingis; tum nè ingratus in te sim, tum ne Lectori molestus.

Λιβάς λιβάς τρεῖνῃ,
 Πόθεν πόθεν σ' ὕψθεν
 Δι' ἀνδρῶν θέουσαι
 Βεβρεγυμένων ἑσπινῶν
 Λάραι χάριν αὔραι;
 Δακρὺ ρόδων τ' ἴωντε,
 Καὶ μαλθακῶν ὀδωδῶν
 Σ' ἐπεμψεν ἡ κυθήνη
 Ἡρὸς, τε καὶ ὀπώρας,
 Κείνων τ', ἀποδόνων τε,
 Ἀχαιδίδων τ' ἐταίρην.
 Καὶ τὸς νέον φανέντας
 Σταλάγμασιν τριβοῖσιν
 Ἐλεε τὸς ἔρωτας.

quæ non multò aliter ità ex tempore Latinè reddimus.

O gutta, blanda gutta,
 O unde te superne
 Per flosculosque dulces,
 Herbâsque lenis aura
 Miti vehit susurro?
 Te lacrymam suavem
 Viola, rosaque; te, te

Venus

*Venus beata misit,
Dulcēque te sodalem
Verisque, liliique,
Lusciniaque, gutta
Ter blanda, iussit esse.
Natosque jam recenter
Tuis beata guttis
Lavit suos amores.*

Nullōque cruore Polluta castius mensa.] Ex superstitione veterum propter τὴν τῶν ἐμψύχων ἀποχλῶν, quam ob causam aram in Delo Piam appellatam ait Porphyrius, quod nihil animatum in ea unquam sacrificatum fuisset, ea autem fuit procul dubio Apollinis ἑστία, de qua Cloatius. *Deli ara est Apollinis Γενήτορος*, in qua nullum animal sacrificatur; quam Pythagoram velut inviolatam adoravisse produnt: de qua multa Macrobius lib. 3. Sat. cap. 6. ματαιὲς enim antiqui τὰς τῶν ψυχῶν ἀφαιρέσεις, multi quoque præter Pythagóricos putabant, unde apud Euripidem sacerdos ille ait.

Τὴν τ' ἐμψύχων βρώσιν ἐδεσῶν περὺ λαγμαι.

Primum Vestæ deterfit honorem.] Τῆς ἐστίας. Eo enim nomine ignem prius inventum dictum fuisse notat Porphyrius, hominésq; quibus communis ejusdem ignis usus esset, συνεστίας quasi coignes ab eo dictos, τὰς γὰρ παλαιὰς, inquit, φασι τῶν ἐμψύχων ἀποχέσθαι, ἢ δὲ εὐσεβεῖν, διὰ ὅ τὸ μήπω εἶδέναι τὴν τῆς πυρὸς χρῆσιν, ὡς δ' ἐμαῖον πρῶτον τε καὶ ἱερὸν νομίσαι, ἐστίαν τε προσεῖπεν, καὶ συνεστίας ὑπὸ τέττι φησὶ, &c. in libro περὶ τῆς τῶν ἐμψύχων ἀποχῆς.

In mediam jecit libamina flammam.] Has, quæ in focum jaciebantur, omnium ferè libationum antiquissimas fuisse docent veteres, quæ *ψαῖα* dicebantur Græcis, quodd oleo farinâque constarent: Porphyrius, ἀπὸ ῥῆξαντο ἢ τῆς ψαυδαίσης τροφῆς πρῶτον ἐς πῦρ τοῖς θεοῖς, quibus postea in fine tantùm sacrificiorum utebantur, quodd ex guttulis aliquot vini, & mellis, aut olei constarent, quas parca manu in ignem effundebant. Erat autem hominum plerunque tenuis fortunæ, qualem hîc describit Silius, ut & τὰ ψαῖα, quodd vel ex eo apparet, quodd de homine paupere & egeno, εὖσαι τὰ ψαῖα τεισὶ δακτύλοις ἐκ πηλῶν, Græci dicere festivè solent, id est, tribus digitis ex perula *Psæsta* sacrificare, ita enim ea libamina appellata fuisse diximus.

Postquam iterata tibi sunt pocula.] Doctissimis versibus ἀκροθώρα describes Silius, ita enim Græci ἡμιμέδυσον, & quem prima vini ad hilaritatem afflavit aura, vocare solent. De hoc sumo certè apud Aristophanem locum lepidissimum, qui ad vocabuli ambiguitatem festivè alludit Ἀχαρ.

Φέρε δέ τοι παῖ θώρα πολέμισήμιον,

Ἐξ αἶρε παῖ θώρα καὶ αἶμοι τὸν χρᾶ,

Ἐν τῷ ἢ πρὸς τὰς πολέμους θωρήσομαι.

ubi interpretes ἐπειδὴ θώρα τὸ σῆθος, θωρήσας λέγουσι τὸ μεθύειν, καὶ θώρας τὰς ἀκρομήδους καλεῖσσι, scribo ἀκροθώρας ubi ἀκρομέδουσι sũnt οἱ ἡμιμέδουσι, errat enim vulgus dum in ἀκρομέδουσι, ἀκροχάλιξ, ἀκροθώρα, ἀκρον de extremitate sumunt, quodd contrà est; remissum enim

enim quid & exiguum notat, non minùs quàm ἀκρέατος ἐστὶν Hippocrati. Tantum abest enim ut de immodico vino sumendum sit, ut medicorum filii τὸν θωρηασομόμον τῷ ὕδασι ποτῇντι sæpè opponant, ut Hippocrates Aphorismorum lib. 2. Aphor. 22. cùm τίω θώρηξιν τὸν λιμὸν λύειν αἶν. Galenus, οὐκ τῷ τοίνυν ἀντιθεῖναι τοῖς ὕδασι ποτῇνται τοὺς θωρηασομόμους, ἐδ' ἡλῶσιν ὅτι τὰς ὀνοποτῆτας ὀνομαζέει θωρηασομόμους, ὥστε καὶ θώρηξις ἢ τῷ ὄντι πόσις ἔσται αὐτῷ λέγεται. Sed quid desideramus, cùm Erotianus τὰς ἀκρεθώρεας esse dicat τὰς μὲν ἐπὶ πλείον ὀνομαζόμενους.

Jam pede risum Jam lingua titubante moves.] More bibaculorum Græcorum; secundis poculis voluptatem, hilaritatēque tribuit Silius, pluribus somnum: quod in mentem suavissimos Eubuli versus reducit, qui laceri, mutili, & corrupti, apud Suidam in voce ὀνως leguntur: quos cùm idem cum Silio nostro agant, emendatos hic proponam:

Τρεῖς γὰρ μῶνες κερτῆρας ἐγκεραννύω

Τοῖς ἐν φρονέσι, τὸν μὲν ὕγείας ἔνα,

Ὁν πρῶτον ἐκπίνουσι, τὸν δ' αὖτερον

Ἐρωτος, ἡδονῆς τε, τὸν τρίτον δ' ὕπνου,

Ὁν ἐκπίνοντες οἱ σοφοὶ κακλήμφοι,

Οἵ τε βαλῆζουσιν, &c. plures enim sunt.

E quo suavissimi Comici loco hæc expressit Silius, nam quod ille de hilaritate, & somno, omne reservavit sibi.

Fulgentes sole racemos.] ἀφ' ἡλίου ζοντας. aliter cave sumas.

Abruptūque putassent Ingenium patres,]
Inge-

Ingenium abruptum ἰταμόν.

Non deneger ille Belligeri ritus taurino mem-
bra jacebat Effultus tergo.] Possent fortasse hæc
non ineleganter ad ἐνόπλιον ὕπνον referri, ac
tunc Taurino tergo id esset, quod βοεΐν, cū pro
clypeo sumitur, & ut νωμῆσαι βῶν Homero dici-
tur, in scuto enim dormiebant milites, quod ἐν-
νόπλιον ὕπνον dicebant, unde poeta maximus: κα-
ταχοιμηθέντες ἐν ἑντεσιν οἷσιν ἔχαστος: & Non-
nus de clypeo disertè:

Ἵστακος αὖτις ἐδάρθεν ἐπὶς ὑπένερθε βοεΐης.

Claudianus, — Nec mollia fesso

Strata dedere thorum tenebris, si cæca repressit

Nox iter, aut spelæa subit metuenda ferarum,

Aut pastoralis jacuit sub culmine fultus

Cervicem clypeo ---

ubi fultus clypeo dixisse videri potest, quod Silius
fultus taurino tergo, mihi verò hæc simpliciter
placet ad simplicitatem veterum referre, præser-
tim in castris. Notum est enim Homerum pel-
lem βοδὸς ἱπὶ κατὰ μέροισι, vel οἷος ἄσπετον substerne-
re dormientibus, Ὀδ. γ'.

Καμὲν ἀδὲ ψηπὺν βοέλω σέρεσ', αὐτὰρ ὕπνῳ

Κώεα πολλ' οἷων τὲς ἱερνέεσσι Ἀχαιοί.

quod & Nonnus in eleganti illa Bacchi ad Ni-
czam oratione Dionys. 15. secutus est:

Ἐσπομαι λῶ ἐδύλης θαλαμηπόλα, ἐν δ' ἡ μὲν ἄθροα

Ἀυτὸς ἐγὼ σφρέσω σέο δέμνια, πῶσι πετᾶσσι

Δέρματα παρδαλέων πολυδαίδαλα, πῶς ἄμα
βέλλω

Φεατὰ λεοντήης ποικιλότετρα νῶτα χαλύπτης

quod nos ita inter scribendum,

*Cura tui thalami nobis erit, ipse cubile
Substernam, mea vita, tuum, quæis insuper acres
Exuvias pardi, sævique horrenda leonis
Tegmina subjungam variis horrentia villis.*

hæc ut de venatrice & viragine; Homero autem etiam domi perpetuò pelles, vel χαμᾶδης, vel ὅτι δρυῖων sternuntur. Silio hæc χαμᾶδης, utpote in castris, unde paulò antè:

*Qua super intratos projectus gramine campi,
Presserat ante thorum.* Ità simpliciter sumi potest.

Haud procul hasta viri] ex Homero Iliad. κ'. Τὸν δ' εὗρεν παρὰ τε κλισίῃ, καὶ νηὶ μαλαίνῃ, Ἐωὴ ἐνὶ μαλακῇ, ὅθ' δ' ἐν ἴσθ' ποικίλ' ἐκείῳ Ἀσπί, καὶ δῖο δ' ὕρε, φαινή τε τρυφάλεια.

Frænis ora exagitata fovebat.] Id tribus modis magistri equitum fieri docent, fovere enim est ἀπαλύνειν, & remulcere, ut Apuleius loquitur, tractandòque labra emollire, quod aut manu fiebat, ut hic; aut aquâ tepidâ, aut oleo, Polluxi καὶ τὰ χεῖλη ὅ ἀπαλύνετο ὅπως τοῦ χαλινῆ συνίη, ἀπαλύνουσι ὅ χεῖλη χειρῶν τειβῇ καὶ ὕδατος χλιαρῆ προσβολῇ, καὶ ἐλαίῳ, quod dempto freno fiebat addito solummodo capistro, nè mordendi, sed respirandi tantùm facultas adesset. Idem Grammaticus, ἢν μὲν γὰρ καχαλινωμῆον ἀγνῆ δὲ αὐτῷ παραινῶ, ὡς ἀχαλίνωτον κημῆν τὸν ἵππον, ὁ γὰρ κημὸς ἐν δάκνῃν μὲν ἐκ ἐᾶ, ἐμπνέειν δ' ἐκωλύει. Scribo ἐκπνέειν, delumptus enim locus ille ex hoc Xenophontis de re equestri, καὶ αἰεὶ ὅποι ἀχαλίνωτον ἀγνῆ, κημῆν δει, ὁ γὰρ κημὸς ἀταπνῆν δ' ἐκωλύει, δάκνῃν δὲ ἐκ ἐᾶ.

Discut-

Discurrit tessera castris.] τὸ σύνθημα, vide Onosandrum Stratag. cap. 25. Nam παρὰ συνθήματα sunt, quæ non voce, sed manu dantur, discurrit autem, quia à duce ad τὸν ἑστηκὸν perveniebat, Onosander, οὗ ὃ τὰς πρώτους τοῖς ὑπαμύσιν εἰπεῖν, ὁκείνους ὃ ἀναγγεῖλαι τὰς μετ' αὐτὰς τοῖς κατόπιν, εἴτα ἑξῆς ἄχει τῷ τελευταίῳ, τὰς ὑπὸ πόδε σιμαλνοῖας. Sic Venerem tesseram fuisse Caji Cæsaris, sæpenuerò docent historici, Dio lib. 56. τὸ τε ὄλον, inquit, τῷ Ἀφροδίτῃ εἰκνετο, καὶ πείθειν πάντας ἔδειλεν, ὅτι καὶ ἀνδράσας ἀπ' αὐτῆς ἔχει, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ γλύμμα αὐτῆς ἑνοπλὸν ἐφόρει, καὶ σωθήμεα αὐτῇ ἐν τοῖς πλείστοις, καὶ μεγίστοις ἐποιοῖτο. ea signum Senecæ, & aliis. Sæpius autem vox una erat, interdum plures. Sic imperator ille apud Dionem, cum ulcisci adversarium suum vellet, Venerem illi pro tessera dabat, vel Cinædum, vel simile: sic Chæreæ tribuno Venerem, vel Priapum Caius dabat. Seneca in libro, an in sapientem cadat injuria: *De Chærea*, inquit, *tribuno militum sermo non pro manu erat, quod languidus sono, & nifacta nosse suspectior, Huius Caius signum petenti, modò Veneris, modò Priapi dabat, aliter atq; aliter, exprobrans armato mollitiem, &c.* Interdum res tota & sententia; sic apud Polyænum, Acues tesseram militibus dedit, ut eos qui tessera peterent interficerent, καὶ εἰνεῖν (ut ille loquitur) τὰς τὸ σύνθημα ἑρωτῶντας, quod & factum Damnatòque Deum quondam per carmina.] *Martiana* intelligit.

Pacemque serenis Connivens oculis ibat.] ὁ-

νομα ἀντὶ ἐπιρρήματος, est autem *connivere* pacem, quod ἐνιλλώπειν, oculis nimirum in angustum deductis, leviter intueri aliquem, cujusmodi oculos *contuolos* dicebant antiqui: Festus, *Contuoli oculi sunt in angustum coacti conniventibus palpebris.*

E furto genitus.] φάειον ἐνὶ νῶ, hoc furtum ad verbum Græci poetæ dicunt; unde Musæus, σκοπίεσσαν ὑποκλέπειν Ἀφροδίτην, & eleganter ὑποκλέπειν ἐν νῶ, id est, furari, pro concumbere dixit Sophocles, σκοπίς ex ejusmodi furto natos Homerus vocat, non longè aliter quàm Jurisconsulti nostri, qui furtum etiam propriè, cùm sumitur à σκοτῶ dictum volunt (id enim furvum est) διὰ τὸ (ὡς ἐπὶ πλείστον) ἐν σκοτῶ γίνεσθαι. Pindarus παρθενίαν ὡδ' ἵνα eleganter, è furto natum vocat, Olymp. 5'. Παρθενίαν ὡδ' ἵνα χρῦψαι κόλπῳ: sic Græcis qui belli Messeniaci tempore nascebantur, παρθένοι in universum vocabantur, quod ex virginibus ab omnibus habitis procreati essent. Maronem certè Græcorum elegantias imitatum vides, cùm furari in Georgicis de concubitu dixit,

Qualis ubi Oceani renovatus lucifer unda.
Renovatus ex Hespero nimirum lucifer, lib. 12.

*Haud secus Oceano rediens Cythereius ignis,
Cum sese Veneri jactat splendore resecto:*
unde factum ut Hesperus pro Lucifero, & pro Hespero Lucifer ponatur. Homerus certè Ἰασπ' ἀντὶ τοῦ φασγάνου posuit in illo:

Ὅιος δ' αἰσὴρ ὅτ' ἐμὲτ' αἰσράσι νυκτὸς ἀμολγῶ
Ἐσπερος, ὃς καὶ νύκτος ἐν ἑσπέρῳ ἵσταται αἰσὴρ.

νυκτὸς

νυκλὸς enim ἀμολγόν, contrā quān sentit vulgus,
eam partem Homero esse probavimus, quā ori-
tur Lucifer; quod nec ignoravit Maro, qui in
versibus paulò antè à nobis adductis, Homeri-
cum ἱάπερος per Lucifer vertit, nec mirum, dul-
cissimè Pisides: — τις τ' αὐτὸν εὐσύνοπλον αἰεέει

Καὶ φωσφόρον γούς, καὶ σκοπίπας ἱάπερον,

Ὅν οὐκ οἶδεν αὐτὸν ἐργάτῳ διπλοδρόμον,

Κήρυκα νυκλὸς, καὶ προσήτῳ ἡμέρας;

Sic Musæo dicitur, βαδύσκιος αἰθήρ, Hesperus;
non quod per se sit, sed quod respectu Luciferi
& officii sui: βαδύσκιος enim ibi est ὁ διὰ τῆς νυ-
κλὸς φαίνων. (αἰθήρ.

Ἐκ περάτων δ' ἀνέφαιε βαδύσκιος ἱάπερος

Cujus stellæ aureo fulgori nos hanc elegiam
dedimus, quam hic ex Amorum meorum libris
proponam, ut enim pictores ad virorem laba-
scentem oculorum aciem, & obtusam recolligunt,
sic defatigus lectorum animus ad hæc reviviscit,
multiæque à lectione respirat. Nunc hæc habe,
mi Lector, dum reliqua aliquando.

Hespere, qui blanda Veneris fax aurea cura,

Agmina pacatæ mollia noctis agis,

Inter tot roseo videntes lumine fratres,

Qui tremulo circumfulgure castra movent,

Solus ab Aurora thalamis, licet alter, & idem

Exoriens dubium non finis esse diem.

Hespere qui læto prosultans molliter ore

Lenis amatorum mitia corda feris,

Hespere, cui Venus aurati per cærule campi

Alunera mutato nomine bina dedit.

Qui rot basia lenta, rot & saspiria, rot qui
 Semina nequitie liberiora vides.
 Hespere rex, cui tot tremulis suspensa labellis
 Blanda puellarum pectora vota ferunt,
 Cum levibus primum tepuit mens nescia caris,
 Primæque dimisso lumine gutta cadit,
 Rosquo tevis mæstos perrepens gurgite vultus
 Signa labascentis mollia mentis agit.
 Hespere, qui blandos foribus specularis amores,
 Aurea nocturno tempore regna tenens,
 Dux choreæ, Venerisque genus, quo præside furim
 Mihi lascivius fœdera necit amor,
 Quem comitem Venus, & curæ levioris epopœon
 Præposuit thalamis, dampnat arma, suis.
 Blande susurrorum genitor, te, noctis ocelle,
 Garrula festivo murmure Cypris asit,
 Te blandi gemitus, tepidisque agnata labellis
 Gaudia, te juvenum mollia furtiva virum,
 Et tacitus rubor, & tremulis mens victa papillis,
 Sertæque sub faciles florea missa fores.
 Scilicet excubias rosæ stationibus ante
 Pervigil aeterno lumine functus agis.
 Eurybatè blanda redeuntis imagine Lunæ
 Censor amatorum candidè lychne desum.
 Pronube ludentum vicedia sub nocte sororum,
 Quas vigor, & choreæ, curæque noctis habet.
 Hespere rex, tibi materno de pectore virgo
 Dulcia jam prono sydere bella parvet,
 Hespere, te subeunte leves declinat ocellos,
 Mæstæque gaudendo pectora pungi hymen.
 Hespere, quem multo gemitu, lacrymisque decoris
 Illa tepens primosomite turba videt;

Qua toties blando prædata est perfida furto,
 Et juvenum placido lumine corda tulit.
 Ab! ab! tum gemitūque, & inani pallida luctu
 Concidit, inque viri prælia torva venit.
 Hespere, tot lætæ tibi post suspiria mentis
 Aurea libata virgine Zona cadit.
 O pater, O sic te lepto fulgore nitentem
 Detineant flammis ydæra parva suis,
 Dii faciant nunquam sis Lucifer, Hespere, ni jam
 Luceat in gremio ter mea Rossa meo.

In VIII. librum SILII Notæ.

Effigiem sovet amplexu.] Hanc in lecto collocabant etiam matronæ. Papinius genethliaco Lucani:

Hæc te non thiasis procax dolosis
 Falsi numinis induit figura,
 Ipsum sed colit, & frequentat ipsum.
 Imis altius insitum medullis,
 Ac solatia vana subministrat
 Vultus, qui simili notatus auro
 Stratis prænitet, incubatque somno.

Unde & Maro effigiemque thoro locat, de eadem enim agit de qua hic Silius, quamvis sciam aliter quoque sumi.

Ab imagine pendet.] τὸ δεικνύω: nam cū Grammatici βῆρας tantum de homine dici existimant, non assentior illis; at πᾶν τὸ βεβαιῶν, βῆρας esse concedo, nec enim de etymo pugno, sed non solum hominis effigiem ita dictam fuisse

contendo, omnes namque dii βροτοειδής & humanâ formâ colebantur, postquam in usu defierant τὰ ξόανα esse. Erant enim ξόανα ante Idolorum cultum non effigies propriè, sed quasi symbola, per quæ dii colebantur, ut ecce, loco Junonis stipes dedolatus Thespiis colebatur, & Samii pro Junone sua tabellam habebant, sic Romani loco Martis hastam venerabantur, sic stipes, qui pro Termino colebatur, ejus ξόανον erat. Hujusmodi igitur ξόανα dicebant. At postquam dii formâ hominum coli ceperunt, βρέτη, ut doctè Clemens monet, vocatz sunt imagines quoque Deorum.

Hec sacri vatum errores.] Magni reddo, eodem modo apud Claudianum. Sic *ισθὲν* Græcis τὸ μίγα est, & Homerus *ισθὲν ἰχθυῶν* non solum τὸν ἀνετον, sed & τὸν μίγαν vocat: Hesychius, *ισθὲς ἰχθύς, τὸν μίγαν, καὶ ἀνετον λέγει, ἰσθὲν τὸ μίγα*, quamvis ab Eratosthene, in illo *χευσεῖον ἐπ' ὀφρύσιν ἰσθὲν ἰχθυῶν*, aliter accipiat; fortasse quòd fragmentum Callimacho ab Athenæo ascribitur. Sic cum Homerus *ισθὲν μῆδος* Ἀλκινόοιο, & *ισθὲ ἱς Τηλεμαχόιο* dicit; magnum Alcinoi, magnúmque Telemachum designat: sic *ισθὲν ὄσων* medicorum filiis, à magnitudine dictum; & *ισθὲ νόσος* iisdem epilepsia, quòd maximus morbus sit, ut observat Plutarchus: sic Euripides *ισθὲν κύμα*, fluctum ingentem Hippolyto dixit, & fortasse quam *τεικυμία* Græci, nos *dicimur* dicimus: — *εἰς ἀλιρρόδες*

Ἀκταῖς ἀποβλέψαντες, ἰσθὲν εἶδομεν

Κύμ' ὕδατος σπείζον -- eundem enim, *Κλύδον*.

τα & τειχυμίαν vocat infrà. Ἀυτῶ ὃ σὺν κλύ-
δωσι, καὶ τειχυμίᾳ.

Inter tela sili Mavortis hebescere.] Scribo *situ*,
quam vocem & Propertio redde, lib. 3. Elegia 20.
Lenibunt tacito vulnere nostra sinu, scribo *situ*.

Battus Cinerem mollium sorte fovebat.] Ità
in plerisq; quos vidi; sed *Cyrenen* scribendum, ut
excudi iussimus. Battorum ibi quàm fuerit ce-
lebre nomen, & familia, docet paræmia Βάτῃς
σίλφιον; in qua, quod toti Cyrenæorum agro
competebat, Battu ascribebant; qui propterea
σίλφις λειμῶν à Sophocle appellatur, ac laserpi-
tifer à Catullo: σίλφιον enim illi βασιλείας ἀν-
τιξίον iudicabant; unde in antiquis Cyrenæo-
rum nummis, ab altera parte Battus regno, ab
altera σίλφιῳ ab illis donatur, idémq; in annu-
lis suis gestabant Cyrenæi, sic & Βάτῃς σκοπία.
Vide de his Suidam.

Dextramq; tetendit.] Hæc ad supplicum ri-
tus refero; quos qui rejiciebant, dextram *abscôn-
debant*, qui secus *tendebant*; recta enim dextera,
ut mentum, & genu, erant ἡ ἱκετείας σύμβολα.
Unde Ulysses apud Eurip. Polyxenam audire
cùm nollet, dextram sub veste occultabat. Arq; ità
quidem accipio nobilissimum locum Hecube:

Ὅρῶ σ' ὀδυρεῖσθ' δεξιαν' ὑφ' εἰμάτος

Κρύπλοντα χεῖρα, καὶ περιώπον τέμπαιον

Στρέπλοντα, μὴ σὲ περιδίγω γυμνάδος,

Θάρσει, πέφλογας ἑμέων ἱκέσιον Διὰ. Ità igitur
sume: vel *dextram tetendit* ἡ δεξιῶσι simpliciter.

Infelix germana thori.] Δυσέρως Græcorum
more, sic μελέα πένων, Eurip. Med.

Et sub lucem ut visa secunderent, Oro callicolas.]
Sub lucem, est ore vultuq; ad lucem converso. Ita
 namque expiabantur somnia; unde Sophocles,
Somnium monstrare soli, pro ad solem, & ut Sili-
 us loquitur, sub lucem expiare dixit, ἡλίου inquit,
 Δείκνυτ' ἔναρ, ita loqui Silium docuit me ipse,
 lib. 13. ubi *nigras sub lucem pecudes mactare ju-*
bet, ad quem locum plura vide. Hæc non capie-
 bantur vulgò.

Ter cum clamore vocarat.] Superstitio an-
 tiquorum, aut phantasia; quam μυκλὴ ἀγλα-
 ματων Græci poetæ dicunt, cum imaginum
 Ionos, vocēsque audire nobis imaginamur, A-
 poll. 4.

Ἡ ὄταν αὐτόματα ξόανα ῥέη ἰδρῶντα

Ἀίματι, καὶ μυκᾷ σηκοῖς ἐνὶ φαντάζοντι.

Ac vincto pueror in atri.] Eonapios in Aede-
 ficio quomodo fiat ea lustratio docet, τὸν περὶ
 παῖδα καλεῖ, τὴν δ' ὦψιν καὶ τὸ προκώπων ἀποσπῆ-
 σαι τῷ ὕδατι βυλόμενον, καὶ ὁ διερέπων πρὸς
 αὐτὸν ἔλεγχον, ἀλλ' ἢ ἀεισεραῖ γὰρ χεῖρ, &c. Græ-
 ci tamen sæpius animati spectrum, somniūque
 abolēbant, idque ex consilio anstis, quam φει-
 μακρίαν illi vocabant, Plutarchus περὶ δεισιδαι-
 μονίας.

Ἀλλ' εἴτ' ἐνυπνον φάντασμα φοβῆ, χθοί-
 αι τ' ἐκείνης κῶμον ἐδέξω, τὴν φειμακρία
 καλεῖ γερῶν, καὶ βάπτιστον σπαιτὸν εἰς θαλάσ-
 σιν, καὶ καθίστας ἐν τῇ γῇ διαμέδουσιν. Por-
 phyrius, εἰ δὲ πότε συμβαῖη καὶ ὄνειρώπηη,
 πνευμαχρῆμα ἀπὸ καὶ θηρον λεγέσθαι τὸ σῶμα
 idque cum aversione fiebat, quod ἀποδοπιμ-
 ασίδηται

παίδων dicebant, quia ad Jovem ἀποτρό-
παιον in somnia mitterent, cum se lustrarent:
Hesychius, ἀποδίοποι μπεῖδιαι τὸν ἀποτρόπαιον
ἐκ βέβαιαι, ἐκ πῆμπεδαι, μακρὸν ἀποχρ. διαίρεδαι,
Scribo & distinguo ἀποδίοποι μπεῖδιαι, ἀποβέπε-
δαι τοῦ τοῦ ἀποτρόπαιον δία, ἐκ πῆμπεδαι μα-
κρὸν, ἀποχρ. διαίρεδαι, ita locus ille & mutilus, &
luxatus, penitus bene jam habet.

Ora manu lacerans,] δρῦπναι unde ἀμφι-
δρυφεῖς παρναῖς, Homerus lugentium mulierum
vocat. δρῦπναι enim παρναῖν est quod in lege
12. tabularum *genam radere MULIERES*
GENAS NE RADUNTO, NEVE LES-
SUM FUNERIS ERGO HABENTO.

Cætu tum forte remotus ab omni.] λιαδεῖς,
Homero.

Surdumque parentum Nomen,] *Surdum* Si-
lio est τὸ τυχρὸν & τὸ εὐπελές, & quod nullius
precii est; in quo, ut in reliquis ὀμνεῖζα. Sic ille
Iliados Δ.

Κωρὸν γὰρ βέλθ' ἀνδρὲς ἀνάλκιδας ἐπιδασοῖο.
Sic infra, *haud surda tractavit prælia fama;* nec
à more Sophocleo, qui Oedipo Coloneo κωφαῖ
ἐπὶ dixit, τὰ ψυχρὰ, καὶ εὐπελῆ, καὶ ἐδὴν σαφεῖς
ἔχοντα.

Numerare parentem Affaracus retrò.] *Retrò*
ἀνωθεν ut Theocritus:

Εἰ πὶ ἔφ' ἐδλδν Χαῶν ἦν' ἔτ' ἀνωθεν.

Ipsius mensis seposita Lycei Setia.] *Seposta*
elegantiae veteris est, pro *preciosa*, vel *magna rei*,
ut apud Tibullum, *Nunc indue vestem Seposi-*
tam: non mirum autem tanti Setinum à Silio si

fiat. Audi Plinium lib. 14. cap. 6. Divus Augustus, inquit, *Setinum prætulit cunctis, & ferè secuti principes*, causam addit, *confessa propter experimenta non temerè cruditatibus noxiis: ab eo saliva, &c.* & Athenæus Falerno καφότερον esse fatetur.

Et in celebri miserunt valle Velitræ.] Imò è celebri.

Tunc quos à niveis exegit Luna metallis insignis portu.] Ennius.

Lunai portum est operæ cognoscere cives.

Luna Geograph. lib. 5. Σελήνη est. Porro hallucinatur graviter vir doctissimus, qui Σελαώτη cum Lunensi marmore confundit, & hos Nonni versus, lib. Διονυσιακῶν 6. huc trahit.

Τῇ μὲ ξανθὲς Ἰαπωνίᾳ ἐπέβηχε, τῇ δὲ Σελήνῃς
 ἔειχε λίθον πάλλευκον, ὃς εὐκαρτοῖο θεῶν
 Λειπομήνης μινύθει, καὶ ἀΐξει αἰὲς πότι μιν
 Ἀρπυγιάς σῆλαι ὕψος ἀποσίλωσαι κρύψας,
 Ἥλιον χυετῆρος ἀμείλγεται αὐτόρονον πῦρ.

Hinc, pueri, fulvus torquem velavit Jaspis,

Hinc lapis, umbrosæ sequitur qui cornua lunæ,

Qui cum luce Deæ pariter majorq; minorque

Cernitur, ardenti cùm stillat lumen ab ore,

Et Phæbo proprios emulget vultibus ignes,

Fallitur ergò cùm Σελήνην ibi oppidum esse putat. Deinde quis Lunense marmor crescere cum Luna, & decrescere unquam prodidit? at de Selenite quis nescit? Plin. lib. 37. cap. 10. *Selenites ex candido translucet, melleo fulgore, imaginem Lunæ continens, redditque eam in dies singulos crescentis minuentisq; numero, nascique putatur*

in Arabia. Ex quibus Plinii evincimus, primò, *Seleniten* esse de quo Nonnus loquitur; nam & idem de imitatione Lunæ tradit, & colorem *πάλλευκον* esse concedit. Secundò *Seleniten*, non in Etruria nasci, ubi Luna est, sed in Arabia, quem & *Pallenen* producere *Periegetes* asserit.

Ἐνθα μάλιστα ὅπου καὶ σκοπὰς Παλλήνης,
Φύεται ἀστεὶς καλὸς λίθος.

& quis sit paulò infrà docet, nimirum *λυχνίς* τι πύρος φλογὶ πάμπαν ὁμοίη, *Lychniten* igitur poeta ille *Seleniten* appellat. Interpret ejus ad verba hæc, *λυχνίτης ὁ λίθος λέγεται*, οἱ ᾧ καὶ σιληνίτιω καλεῖσι τὸν τοιούτον λίθον, causam addit, & quidem eandem quam Nonnus, ἐπειδὴ συμπαῶς φασὶν ἔχει ὁρδὸς τὴν σιλήνην. *Satin'* ergo certum est de *Selenite lapide*, non de *Lunenfi marmore*, loqui poetam illum? quem enim usum *Lunenfe marmor* in torque habere potest? cujus tanta magnitudo est, ut ingentes columnæ ἐλαπίδι uno celentur, Strabo μέταλλα ἢ λευκὴ λίθον, λευκὰ τε καὶ πικρία γλαυκίζοντος, πσαῦτ' ὅσα καὶ τηλικαῦτα μονολίθως ἐνδιδόντα πλάγως, καὶ σήλῃ, ubi enim verò vides lector; primò, quantum *σιληναῖον marmor* à *Selenite* differat; deinde *Silium* ab eruditione nusquam recedere, qui *marmor metallum* vocat Græcorum more, cum Strabone, nam & *Hesychius* μέταλλος λίθος inquit, qui & lapides *metallum* vocari docet..

Mala gramina primam Monstravisse ferunt.] sumitur *Mala* ut apud Theocritum τὸ κακόν, id est magicum, & beneficiis idoneum, Ὅς μοι ἀντι γυναικὸς ἰδὺκα κακὸν καὶ ἀπαρδύνον ἦμας, sic apud

apud Tibullum, *Sola tenere malas Medæ dici-
tur herbas*, sic Idyllio Theocriti eodem:

Σὺ γὰρ τοι τῆς φάρμακὸν ποτὶν αὐριον οἶσῶ,
Item:

Τοῖα δὲ ἐν κίς αὐτὰ φάρμακα φημι φυλάσσειν
τῷ βίῳ φάρμακα sunt τὰ ἐν κίς μαγεία ἐπι-
πίστωτα, sic ἔδηκα κατὰ ἡμῶς, nihil aliud est
quàm, τοῖς φαρμάκοις δὴ χειρὶν ἢ φαρμακίῳ τε-
ταται ἢ ἐπίστωτα. Sicut illud Catulli:

Et nē quis malus invidere possit.

& in legibus 12. tab. *malum carmen* dicitur ἢ
ἐπαιδὼν.

Et Lunam excussisse polo.] Observavi autem
ad defectum Lunæ mortuorum animas placare
antiquos solere, quos tantisper in tenebris, mi-
rrique doloribus detineri putabant; atque hæc
causa cur ære ad defectum Lunæ, & tinnitu ute-
rentur, quod vulgò ignoratur. Hanc superstiti-
onem me Plutarchus docuit in libro de facie
quæ in orbe lunæ apparet, *Σερμώτατα*, inquit,
ἐπάγει τὴν κίνησιν, ὅπως ταχὺ διαφῶ τὴν σκο-
πίαν τὸ πᾶν ὑπερφύσσει ψυχὰς τῶν ἀγαθῶν
ἀπειθῶν, καὶ βοῶσαι ἐκείνῳ ὅτι ἐξακέουσιν ἐκ
σκιάς γινόμεναι τῆς ἐν τὸν ἑρανδὸν ἡμετέραν. Au-
din' ipsas beatorum animas tantisper surdas
esse, & suavissimam illam cæli Harmoniam
nullo modo exaudire putabant, quare ære &
tinnitu succurrebant. Quod verò ad damnato-
rum animas, αἶμα δὲ καὶ τὰ τῶν αἰτῶν καὶ ποταμῶν
ψυχὰς πλεονάζοντα διὰ τῆς σκοτίας ὁδοῦ
μεῖναι, καὶ ἀλαλάζουσαι προσέειπαι ergo ob hanc
causam, inquit, καὶ κροτῶν ἐν ταῖς ἐκλείψαι
εἰσάγει

ἡνέδασιν οἱ πλείους χαλκώματα, καὶ ψόφον ποι-
 ῆν, καὶ πάνταρον ἐπὶ ταῖς ψυχαῖς. Cavitates enim
 duas in Luna credebant, alteramque *μυχὸν ἐνέ-
 πν*, alteram quæ minor erat, Elysiū esse, su-
 perstitiosa antiquitas.

Sarni mitis opes.] quidni *ditius*?

.. Ambustlas sine cuspidē corvos.] *παπυρακτα-
 μύας.*

Irrasæ robora clauæ.] αὐτοφυῆ κορύνην, The-
 ocritus dixit, *irrasus* namque ἄξοθ, ut ἄξοα
δέεγτα Nonno, quam vocem egregiè scrip. ori
 illo *δορυσακῶν* λη restituiimus, ubi scribebatur,
ἄξοα τεχνήντη συνήρησεν δέεγτα δισμῶ. Au-
 sonius *ingenuam clauam* diceret τὴν αὐτοφυῆ,
 & *irrasam*, ut Silius loquitur.

Mantua Musarum domus, &c.] & *smyrneis
 æmula pleëtris.* Nec negant Græculi, quin ecce
 fatentur ultro.

Καὶ φίλθ' Αὐσονίοισι λιγυρῆρος ἔσπετο κύκνος,
 Πνείων ἐυεπὶς Βιργίλλιθ', ὃν πότε Πρωμ
 Θυμβραῖς ἄλλον Ὀμηρον αἰέτρειε πᾶτειθ'
 αὐδῆ. id est:

*Extulit Ausonii dilectus carmina cygnus
 Spirans dulce decus vocum Virgilius illum
 Lingua sibi Romana novum pueritovi Homerum.*

Pro utroque viri docti sunt, de victoria certat
 uterque, ego me alteri similem malim, quam
 de utroque rectè judicare posse. Interim fatea-
 mur, ut priores cultu sumus, ità inventionē re-
 rum posteriores, quod temporis fortasse vitium
 non nostrum, addidimus tamen inventis for-
 tasse, quæ invenire non potuissemus, Magne
 Homere

Homere, Magne Maro, quam de altero judicare: velim nisi vetaret alter, & utrique victoriam ascribere, nisi uterque mereretur?

*Sublimes animi, ô superûm contermina cælo
Pectora, cognatûmque Deis genus, ô vaga Fama
Sydera, naturæque ignes, certantia fatis
Nomina, uter vestrum cedat, nisi cedat & alter,
Et superet cedâtve simul collatus uterque?*

Sed in Silio sum quid ago? nunc pergo.

Nec nubem frontis amabat.] Tragica loquutio: Sophocles Antigone νεφέλην δ' ὀφρύων ἵδρ' αἵματός τ' ῥέος αἰχμῆς, dixit νεφέλην ὀφρύων, ut Silius *nubem frontis*, quod Tragicorum est; Comici τοξοποιεῖν τὰς ὀφρῦς, festivè dicerent. Sic Aristophanes Lysistrate.

Ὅυ γδ ἐπέει τοξοποιεῖν τὰς ὀφρῦς:

Dio unâ voce συνεφῶν de facie dixit lib. 55. ὡς εἶδεν αὐτὸν σκυθροπῖσιντα ἤρετο διὰ πυνυροῖ. & Euripides Phœnissis Creontem συνεφῆ dixit.

Ἀλλὰ γδ Κρέοντα λεύσσω τόνδε δεῦρο συνεφῆ
Πρὸς δόμους εἰχόντα.

In IX. SILII librum Notæ.

Non sum equidem Salmone satius.] Scribo *sim.*

Vomit immixtas mugitibus auras.] Non malè iras leges.

Cur trepidas da nate magis.] Lege *Da nato manus.*

Atque

Atque erepta volentem Induere excelfo caesi
gestamina trunco,] Claudianus in Rufinum lib.
2. Vestita spoliis donabere quercu: ubi ille ve-
stire, ut Silius induere, de quercu spoliis ornata.
vide Tranquillum in Caligula.

Atque arma hostilia mersu Appetit,] rectè arva
in nostro est; quis enim non videt exprimi illud,
& humum semel ore momordit, ad quem locum
vide quæ Servius de hoc more notet ex Lucano,
mihi enim frigida videntur.

Velle ac nolle ambobus idem.] Qui Silium
quædam à Salustio, ut à Livio dicendi genera
mutuatum esse contendet, non frustrà erit; tale
& hoc, ille enim firmam amicitiam per velle &
nolle idem definit, quæ Græcis ab illa volunta-
tum congruentia ἀρμός dicitur. Magni Etymo-
logici autor, ἀρμός ἢ φιλία, ἢ τὴ ψυχῆς ἀρμονία,
Hesychius, ἀρμός Scribe ἀρμός εἰρήνη, συνδή-
κη, φιλία, unde τὸ ἀρμεῖν apud Hom. Iliad. η.
ἰδ' αὖθ' ἀν φιλότῃ δέτμαρον ἀρμήσαντες,
ubi rectè interpres, ἀρμήσαντες, φιλιωδύντες,
ἀρμόν γδ πλὴν φιλίαν φασί. Sicut nimirum A-
pollonius ἀρμόν ἔθεντο μετ' σφίσιν, unde ἀρμο-
ι familiares ejusmodi & amici, & ἀρμιοί
quam vocem Leonidæ restitue quæso Epig. lib.
4. tit. εἰς ποιητὰς, & lego hoc modo.

Ἀρμῖος ἦν ξείνοισιν ἀνὴρ ὅδε, καὶ φίλος ἀσπίς,

Πίνδαρος εὐφώνων Πιερίδων ὁρόπλος.
id est,

Pieridum columen fuit hic, dilectus abunde

Civibus, & cunctis, Pindarus, hospitibus.

pro ἀρμῖος enim ἦτορ in omnibus editioni-
bus

bus legitur, quod scholion aut-glossam fuisse, maléque pro hoc surrepsisse, vel ex illo Plutarchi videmus, qui in doctissimo *πρὸ ψυχρονίας* tractatu, hoc modo, Ἀρθμα ἔτι φίλα καὶ συνηῆ καλεῖται, ἀναρθίως δὲ τὸς ἐχθρὸς, καὶ πλεονέχης, ὡς ἀναρμίστων πλεὺς διαφορὰν ἔχων· ὃ δὲ τὸ Πενδάργον ποιήσας τὸ ἐπικλήθειον, Ἀρμύθῃ ἐξέλοισιν αὐτὴν ὅδε, καὶ εἰλῇ αὖτις ἐναρμίστων (δύλον ὅτι) πλεὺς ἀρατῶν ἡγέμερος· unde & amicitia *ἰσότης* antiquis dicebatur.

Turbato superavit gorgona visu.] Quod Græci poetæ γοργότερον γοργῶς ποτιδέρχεται dice-
rent, *Turbatus* enim γοργός est hoc loco, hinc & *Dores* γοργῶ vocant quod Attici μορμῶ, terri-
culamentum, quo, in officio continere pueros solent parentes; unde apud mythologos ad gorgonis conspectum saxei finguntur homines, quod turbati, & pavore seu furore consternati, saxei dicantur; sic accipio Catulli locum.

Saxea ut effigies Bacchantis conspiciit Eury-
id est furore turbata, & τεταραγμένη, & ad in-
star saxi stupens. Rectè autem hæc de Minerva.
Palæphatus enim Cyrenæos πλεὺς Ἀθηναίων γοργόνων καλεῖν, ὡς περ πλεὺς Ἀρτεμιον, θράχας βέν-
δειαν, observat à terrore nimis, & turbatio-
ne: rectè enim monet Servius in loco Virgilii, unde suum desumpsit Silius, *turbatus* pro terri-
bilis poni.

Eripuere oculos aure.] Rursus Græcæ ele-
gantix vestigium: *Æter* enim Græcis sæpenume-
ro pro σκοπός & tenebræ ponitur, unde ἡσέρον καὶ
ἡσέρονδης, σκοτεινόν: sic *αἶψα*, quod fœmininum
ab

ab æer Græci esse volunt, Silio pro tenebris, ut æer Horatio: *Densò paventem condidit æere*, id est tenebris.

Discede telo Flagranti (nil oramus) Carthaginis arces.] Totum hunc Homeri locum ob oculos habuit.

Ἡ πὶ ἐμοὶ τρεῖς μὲν πολὺ φίλταται εἰς Διάν, Ἀργεῖ τε, Σπάρτη τε, καὶ ἑυρυάγῃα Μικήνη, Τὰς δὲ ἀφ' ὧν, ὅπως τοὶ ἀπὶ χερσὶν ἐπὶ κῆρι, Τάων ἐ πὶ ἐγὼ πρόδ' ἴσμεναι, ἔστ' μαγαίρω. & quod Græcus ἐ πὶ ἐγὼ πρόδ' ἴσμεναι, nil oramus, non longè aliter dixit, ità certè, ut appareat & constet sibi invitationis ratio.

Patuit liber superum certamine.] Unicâ voce Homerus οἰώδῃ,

Τρωῶν δ' οἰώδῃ καὶ Ἀχαιῶν φύλοπις αἰνῇ. ubi doctissimus interpres χωρὶς Διῶν ἐγένετο, & ἐμοῖωδῃ τῆς ὁρᾶς Διῶν συμμαχίας.

Moderantem cuspide Lucas Maurum in bella boves.] Qui Græca viderunt, hæc loquendi genera non ità inusitata sciunt, sic illi Δαυλίαν Κορώνην Dauliam cornicem, Philomelam vocant, ità legendum apud Hesychium, Δαυλίαν κορώνην ἀπὸ τοῦ αἰνῶνα, ἔπος ὅ, inquit, αἰνῶν ἐλέχθη, quod Didymi, & Tharræi paræmiæ confirmant, apud quos eodem modo legitur, ut emendavi. Valeant igitur ineptorum hominum somnia, qui à luce *lucas boves* elephantas dici volunt, ac non contrà à loco.

Levum qua tegmine thorax Multiplicis line claudet latus.] Lineum thoracem feræ dentibus opponit Silius: *Λινοδάγκτες* enim erant venatores,

natores, non milites, antiquis; quòd id armaturæ genus, & Leonum, & Pardonum dentibus ferrendis idoneum crederent. Accommodatè ad locum hunc Pausanias Articis, οἱ δὲ δῶρα καὶ ἐλινῶι μαχρῶσις μ' ἔχ' ὁμοίως εἰσὶ χηστῆται, διαστὰς γὰρ καὶ βιαζόμενοι τὸν σίδηνον, θηρεύοντες δὲ ὠφελῦσιν, ἐξαποπλῶνται γὰρ σφίσι καὶ λεόντες ὄδοντες, καὶ παραδαιών. Homerus tamen λιηδῶρην, Aiacem suum in Catalogo fecit.

Nec cuiquam virtus.] Maroni suo hæc debet Silius, cujus verba speciosissima lib. 10. sunt.

Staturum ante tuos currus promissimus urbi.] *Lege staturi*, quod, puto, monuit quoque alibi Illustris Scaliger.

In X. SILII librum Notæ.

Sors una videtur, Aspera, si occumbat ductore superflite Pæno.] *Lege Mors una videtur Aspera.*

Non hostica tela Excipias tergo.] Homeri Μὴ τίς τοι φεύγοντι μεταφρένω ἐν δόρυ πῆξῃ nam ἐπὶ ἧς ἐναντίων τραυμάτων loquitur.

Mersa Nare legit.] *Scribo tersa Nare legit,*

Qui nunc contraria bella Ipsi ferre Jovi valeat.] ὅς αὖ δὲ πατρὶ μάχεται. totum Homeri de Diomede est.

Spissis arcana cubilia dumis.] Græci eodem modo κοιτᾶια, sed propriè τὰς ὀρενὰς ἐναῖς dicunt.

Celatus

Celatus gorgone parmam.] Unde Aristophanes parmam, sive clypeum γοργόνωτον ἀσπίδος κύκλον, dixit, quod id commune omnium in clypeo insigne, ut in Homérico Agamemnone, & aliis apparet, φέρε δὲ γοργόνωτον ἀσπίδος κύκλον ad quod fortasse non infestivè allusisse videri Libanius potest, cùm inquit ὡς περ τινα γοργὸν πῶ ἐμὴν ὁρῶντες ἀσπίδα.

Tacitòque premens vestigia rostro Lustrat.] τεχνικῶς dixit *premens*, nam qui vestigiis isdem non insistent canes, ἔκκυνοι dicebantur, quod vitium pessimum est. Unde ἔκκυνεῖν τὸ ἐκχωρεῖν, & extravagari, καὶ τὸ πλανᾶν. Hesychius, ἔκκυνεῖ, ἐκχωρεῖ, scribe ἔκκυεῖ. Xenophon libro de venatione τιλάτωσιν γίνονται ἔκκυνοι πονηρὸν μᾶθημα, ubi aliquando πᾶθημα legendum, notare me memini.

Nec manes tam parva intramus imago.] Magnum Paulum, magnum Silium! nam profectò spirant hæc verba non minùs poetam Romanum, quam ducem. Mira nugatur Servius ad locum, unde hic fortasse dimanavit.

Et nunc magna mei sub terras ibit imago, infra Silius noster :

—dum castæ procedat imago Sibyllæ.

Est igitur *imago*, *umbra*, *facies*, & *species* Silio, cui hæc quatuor idem sunt; id quod Homero εἶδωλον; Matthæo Evangelistæ & Euripidi φάντασμα. Οὐ σ'. ὃ γεραιὰ καὶ δαυεῖν Ἀχλὺς φάντασμα. Ἀχλὺς ἀλλὰ πῶ δ' ἠπίσατο. Hecuba: quod Caius Mattius apud Homerum speciei simulacrum transtulit.

An maneat specii simulacrum in morte silentium.

Et transtra & malilaceroque aplustria vela.]

Glossæ in Juvenalem veteres, *Aplustria*, tabulatum ad decorandum superficiem navis appositum, alii dicunt *rostra navis*, ornamentum puppe, ἀπλαστὰ. ita enim distinguendus locus ille: Glossæ veteres *Aplustre*, Ἀπλαστον, καὶ τὸ ἀκρον τῆς πρῆρης. Ubi frustra sunt viri docti, qui illud ἀπλαστον in πρῆρης mutant. Duas enim significaciones glossator annotat, primam quam ignorat nemo, cum *aplustre*, id est quod ἀπλαστον Græcis, nam simpliciter, ut Pollux rectè cum omnibus, τὰ ἀκρον τῆς πρῆρης ἀπλαστα καλεῖται. Secunda est, cum pars proræ est, quam & Juvenalis glossator alludit, cum tabulatum esse dicit. Interpretes Apollonii ἀπλαστον πανίδιον καὶ πλὴν πρῶρον, quod mirari se ait in thesauro suo Henricus Stephanus, ubi locum hunc adducit, cum Homerus inquit in puppe collocet, adducitque versus notissimos ἐκ τῶν ὅτι πρῆριν ἐν πρῶρον, ἐχὼ μὲν δὲ Ἀπλαστον καὶ χροστὴν ἔχων. Sed fallitur, ut & alii, cum enim pars puppis, ornamentum est: cum proræ πανίδιον, tabulatum, & sedes nautica, idemque quod πρῆριν & παρὰ. Ut videas quam longè à via aberrant multi, qui cum ἀπλαστον in glossis πρῆριν esse dicant: nec quid πρῆριν sit norunt, nec quid ἀπλαστον, utrunq; enim in puppe esse putant, cum in prora sit utrunque, quod nos, ut speramus, ita probabimus, ut nè illi ipsi viri docti id negaturum sint: πρῆριν igitur, id est quod παρὰν poetæ vocant, sedes, ut rectè diximus, nautica in prora, & tabulatum,

unde

unde Pollux ἐδωλίων ἀποφραγμάτων vocat. Vides igitur causam cur Glossator Juvenalis *aplustre* tabulatum esse dicat, hoc est, ἐδωλίων, quia nimirum idem est quod πηλὸν, cum pars proræ est. Cum igitur in glossis, nescio quibus, *Aplustre* εἰδος πλοῖου legitur, minimè πηλὸν scribendum, quod nimis à scripturæ vestigiis recedit, sed εἰδος; partem enim eam cui insident remiges, ἀφλασον, vocari docent magistri Græci. Ut mirum sit vel hæc tam multis nobis, ut sententiam nostram amplectantur, probanda esse.

Laceròque aplustria velo.] Mirum cur in voce ἀφλασον, Henricus Stephanus non *velo*, sed *bello* citat. Ἀφλάσσει igitur partes sunt duæ, σηλὶς & ταρία: est autem ταρία, quod Silius hic velum appellat, id est, τὸ βάκλον τὸ ἐκ τῆς σηλίδος χρημαζόμενον, linteam illud quod è baculo qui πρὸ ἀφλάσσει infixus est, dependet; φώσων Lycophroni, Ἀφλάσει καὶ φώσωνας ὀργυμωδίας, pro quo Erymologus in dictione φώσων, ἀλφειται citat, quod secutus est ineptissimè Phavorinus, at ἀφλάσει legendum est, ut apparet: laceræ autem partes λακίδες dicebantur, de quibus hic Silius: Hesychius λακίδες τὰ ἐν ἀριστερῇ γήματα, lego χρίσματα, quod in nobilissimo Alcæi fragmento, apud Heraclidem Ponticum est, quem locum, cum corruptus miserrimè hæcenus fuerit, ascribam.

Τὸ δ' ἐνδεὲς κῦμα κυλίνδεται

Τὸ δ' ἐνδεὲς ἄμεις δ' αὖ τὸ μέσον ναῖ

Φορήμεθα σὺν μελαίῃ.

Χημῶνι

Χειρὶ μοχθεύοντες μεγάλα, καὶ
 Παρ' ἧ ῥ' ἀντλῇ ἰσπέδαν ἔχει.
 Λαῖφθ' ἢ πᾶν ἄδελον ἦδη,
 Καὶ λακίσεις μεγάλαι κατ' αὐτό.

Mirum est neminem vidisse hactenus, non constare versum secundum, nec tertium, scribe hoc modo, & constabit uterque, τὸ δ' ἐνθεν ἄμμι δ' ἂν τὸ μίωον Ναὶ φορήμια σὺν μελαίνῃ ita sensus est,

*Hinc fluctus alto voluitur impetu,
 Atque inde dum nos puppe nigra
 Per medias properamus undas:
 Versamur alti turbinibus freti,
 Mali sub ipso dum lateat equore
 Pars ima, nec velum supremis
 Jam lacerum superest procellis.*

Hinc ornus, & alta Populus alba comas.] Imò vice versâ, & albæ populus alta comas, apud Tibullum tamen Populus alba lego,

*Quàm cito purpureos deperdit terra colores,
 Quàm citò formosas populus alba comas,* id est ἡ λεύκη, quæ τῇ αἰγείρῳ opponitur.

Superaddita dona Funerem decus expertis.] Quæ pyræ infindebantur & rogo, ἐδλά unicâ voce Homerus vocat, Ὀδ. εἶραν βῦν, ἥ τις αἰείῃ Ρέξεν ἐν μεγάροισι, πυρὶ τ' ἐμπλησέμεν ἐδλάοις.

Et clypeus.] Clypeo antiqui totum apparatus funebrem supponebant, unde divinus Sophocles totum mortuorum apparatus ὑπαπιδιον Ajace dixit, μία δ' ἐκ κλισίας ἀνδρῶν ἴλα τὴν ὑπαπιδιον κόσμον φέρετω. Interpres ὑπαπιδιον,

ον, ἐνὸς πλιν. Sed melius ibidem Triclinius, τὸν ὑποπιδιον, ἢ γυνὴ ὑποκρίτω τῆς ἀπιδιδου, πάντων γδὲ ὀπλων ἡ ἀπιδιδου δῆλκει.)

Jámque Annibal unus Sat decoris laudator erat.] *Laudare*, ut *laudator*, vox funesta: unde & posteriores scriptores Græci, qui non res suas, sed Romanas tractant: ἔπαινον, τὸ δῆλκιδιον vocant: est autem *laudare*, crebrius aliquem nominare, quod in funere alicujus fieri, & in deploratione solet, sic apud Livium lib. ab urbe condita 1. soror Horatii, quæ uni ex Curiatiis desponsa fuerat; *Flebiliter nomine sponsum mortuum appellabat*, quod propriè *laudare* erat. Antiquâ enim linguâ erat *laudare*, nominare, & ὀνομαζειν simpliciter: sic Maroni, ad linguam antiquam plerumq; alludenti, *Illaudatus Busiris*, est infandus, & nunquam nominandus:

— *Quis aut Eurysthea durum,*

Aut illaudati nescit Busiridis aras?

Sic cum Homero Ἰλιν ἐκ ὀνομασθὲν dicitur, *ilaudatum* Ilium reddes optimè, & Euripidi ἀνώνυμος est illaudatus, ut cum Erinnyes ἀνώνυμοι θεαὶ dicuntur, Iphygenia in tauris:

Ἐἰς τὰς Ἀθλῶας δὴ γ' ἐπιμύθε λοξίας

Δίκλω δὲ γαχεῖν τὰς ἀνώνυμοις θεαῖς.

Illaudatæ Deæ, quod quidem ex actionibus civilibus antiquorum manasse credo, cum Gellio & Macrobio.

Superbas Virtute & factis animas.] τὸ *superbum* Græcorum more sumit Silius, aut Homericè veriùs, cui τὸ ὑπερβιον τὸ μέγα est, & τὸ ὑπερβεν πόνος συνάμεως: sic ille in bonam partem

tem Ὀδυσ. ὁ. Iumit, qui de patre suo, Ἐὐρύ-
 κλει τοῦδε διδὰ καὶ φέρει, καὶ καὶ θυμὸν, Ὀλοῖς ἐν-
 εἶναι θυμὸς ὑπὲρ ἑῶς ἢ σὺ μὲν ἴσθης ubi designat ἡ-
 λικην illam δόξαμιν, quam nos vernaculo idio-
 mate nostro *Wortelichheit* dicimus, quod nec
 ab natura vocis recedit.

Primamque intraverat urbem.] τὸ πρῶτον.

In .X I. SILII librum Notæ.

Hiantem desidia populum.] More Græcorum,
 qui χαίοντες, τὲς μὲν δακρυόλας, & desidi-
 olos homines dicunt.

*Miserisque bonis perit horrida virtus.] Bonis
 miseriis, quod Catullus bonis ne bonis diceret, ne
 quanto felicius Græcus ille, κυτταυρήτης Achil-
 les suus dicitur? Glossarium vetus, bona, τὰ ὑ-
 πάρχοντα, recte.*

Atque ortu convivium Solis Deprensa.] Tibull.

Illam nulla queat melius producere noctem,

Dum rota Luciferi provocet orta diem.

Ita enim legendum, ut sit Latinus casus; non,
 ut vulgò, accusandi.

*Vestris devictum colla catenis.] Lego devin-
 ctum.*

Ingitur tanto comitante Senatu.] Lego toto.

*Nec dum Templorum intranti postes.] Lego
 intrati.*

Fuscabat & Hesperus umbra.] Sic infra,

Abstulerat terras nigrantibus Hesperus umbris,]

Hesperus, pro ἡ ἰσπερ, more Græcorum, qui
 ἡσπερ σπερ τῷ ὄσπρῳ opponunt. *Ante*

Ante omnes ductor honori Nominis.] Hæc ad superiora referenda. Porro per augustum ritum, πρὸ φιλοποσίας intelligit, quod proprium regum, principum, magnorumque virorum olim erat; nam quod ille *augusto libat carchesia ritu*, est *πρὸ πίπιν*: doctissime Hesychius, τὸ *πρὸ πίπιν*, esse dicit vino honorare, *προπίωμεν*, inquit, *διὰ τὸ δίνει πινύσμεν*. Ubi eleganter grammaticus ille ritum augustum hunc, ut Silius loquitur, subindicat: Huc alludit propriè Maro, quod animadversum satis hætenus non puto.

*Hic regina gravem gemmis auroque poposcit,
Implevitq; mero pateram, quam Belus, & omnes
A Belo soliti.* —

& paulò post: *Summo tenus attigit ore, Tum
Bitæ dedit increpitans*, vidēsne? regina ipsa *Summo tenus attigit ore*, id est, *πρὸ πίπιν*, & bibendi ordinem honori Trojanorum, ut Silius loquitur, instituit: olim enim rex aut regina tempore Festi alicujus, aut cùm hospitem aliquem liberius paulò, & augustius exceptum vellent, pateram aliquam aut phialam, pro ratione hospitis vino *ζωστήρω*, ut cùm Homero dicam, & purius misto, ab ipso pincerna sumebant, paulumque summis labris leviter delibabant; quod esse singulare & firmum amicitiae symbolum volebant, posteaque aliis eandem ordine convivis penitus educendam præbebat, quod illi *πρὸ πίπιν* propriè dicebant. Hinc Græcis *προπίπιν* suum, quod paulatim aliter usurpari, & simplicius multò sumi cœptum est; pro quo Anacreon in *Σποαυ.σματίοις*, *ἐκπίπιν*

dixit alibi, & Homerus *δαίδακτο, ἀντὶ τῷ προί-
σσει*, ponit: Dies quā id fiebat *φιλοτησία* anti-
quis dicebatur, ut & ritus ipse, de quo adven-
tus Suidas. Non longè autem *φιλοτησία* aliud
erat quàm quod Belgæ nostri gallicā voce *Santi*
dicunt. Sic in Dione videas *φιλοτησία, πίνειν*, &
Xiphilinus de Gallo, cum quo perfidè agebat
Tiberius, *ἐν ᾧ* inquit, *τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ παρὰ τῆς
Τιβεριᾶς ἐπαύθη, καὶ φιλοτησία ἔπειν* ubi non
satis rectè interpretes, *amicè propinabat*.

Augusto libat carchesia rēu.] vel *πίνειν*,
vel *πρὸς πίνειν*; utroque enim modo τὸ *libare* hoc
loco sumi potest, pro *πίνειν* tamen malo. Por-
rò, quod *πρὸς πίνειν* Græcis, id *καταπιδέζειν* Bar-
baris dicebatur, quod eo libentius moneo, ut
floridissimum elegantissimūmq; Xenophontis
locum, qui κύρου ἀναλ. lib. 3. est, accuratius
contra summos, & in Græca lingua principes
viros investigare possim; qui is est. *Ἀναστέλλει
Σεύθης συνῆξις, καὶ συγκαταπιδέζει τὸ μετ'
αὐτοῦ κίεξις, καὶ ὡς ταῦτα εἰσῆλθον, &c.* Ubi duo
illi magni, de quibus locuti sumus, viri, non
συγκαταπιδέζει, sed *συγκαταπιδέζοντο*, nescio quo
μενέροντι Eustathii ἀμαρτήματι adducti legunt;
ἀ *πιδέζον*, inquit, quod est *μελίζειν*. At ô boni!
quis *μελίζειν*, aut *καταπιδέζειν* de potu dixit
unquam, cui mens sana? Thraëum igitur mos
fuit ut è conviviis discedentes, si eui gratulari
vellent, quod supererat de vino, reliquum omne
in vestes convivarum effunderent. Atque ego è
corrupto Suidæ loco Xenophontem non corru-
ptum esse, ubi illi arbitrantur, argumentis evin-

cum necessariis, alterúmque ex altero, & Suidam
 & Xenophontem emendabo. Suid. κατασκευάζειν γλῶσσην, ἔδος ὅν θράκιον ἐν συμποσίαις, ἵνα
 ὅταν πίωσι τὸ ἔδος οἱ συμπόται ὅσον δυνάμει,
 τὸ λοιπὸν τῆ οἴνου καταχέωσι καὶ ᾗ ἱματίον τῆ
 συμποτῆς, ὅτῳ ἔλαρον κατασκευάζειν. Ubi Sui-
 das manifestè & se vitiosum clamat, & quomo-
 do emendandus sit, ipse apertè docet, cum hunc
 vicum ità luculenter describit. Lego autem bis
 κατασκευάζειν. Quem profectò Suidæ locum
 docti illi viri, si vidissent, nunquam ità de hoc
 loco judicandum existimassent. Sed quid pluri-
 bus disputo? Cum ipsum Xenophontis locum
 adducat idem grammaticus, ἔγωγε ξενόφων
 inquit, τῇ ξ πῆς σῆ χώρῃ ἀναβάσας. & nè dubi-
 temus, καὶ ὁ ἔξ ξενόφων, inquit, ἀναστὰς, ὡς εὐθύς
 συνέπε, καὶ συνεκατεσκευάζετο τὸ μετ' αὐτῆς κέρας.
 Et videtis, viri magni, probè à nobis emenda-
 tum Suidam, & non emendandum esse Xeno-
 phontem, nisi cum pro ὡς εὐθύς, ὁ Σεύθης scri-
 bitur. Sic igitur in Xenophonte legitur, ὁ Σεύ-
 θης ἀναστὰς. & rursus paulò post, ὁ σεύθης ἀνα-
 στὰς, ridiculè admodum, semel enim tantum sur-
 gere potuit. Scribe igitur loco priori ὡς εὐθύς
 ἀναστὰς, & ad Xenophontem, cujus bibere erat,
 refer; quod mirum vidisse neminem hactenus.
 Sed & Platonem huius ritus testem advocat Sui-
 das, τότε inquit μέμνηται καὶ ὁ μέγας Πλάτων.
 Cujus locus, nos, ut in promptu sit, efficiemus,
 nè quid deesse videatur. Is est lib. de legibus 1.
 Μέδους δ' αὐτῆς σφεί, inquit, ποτὶ πρὸς Σκῦδας
 χρῶνται καὶ Πέρσαι χρηστὸν, καὶ ἐπὶ Καρχηδόνιοι, καὶ
 καλῶς,

Κελ/αι, κ' Ἰσθρες, πλεμικὰ ὄντα ταῦτα γένη, ἡ γὰρ
 δα' ὅρ' ὑμεῖς, ὑμεῖς γὰρ, ὅρ' λέγεις, τὸ πλεῖπαι
 ἀπὸ χροῦ. Σκυῖται δ' κ' θράκας ἀκράτῳ παλῆπαι
 χρωμένοι, γυναικας δ' κ' αὐτοὶ, κ' χ' ἡ' ἱμαπῶ
 κατὰ χροῖνοι, καλὸν κ' εὐδαμον ἐπιτύδευμα ὅτι
 τηδὺν νενομήχασ. Habes virum virorum maxi-
 mum. Quicunque igitur hunc Xenophontis lo-
 cum, cum illo Suidæ conferre dignati fuerint,
 videbunt, & benè à nobis emendatum esse Sui-
 dam; tum pristinam Xenopontis lectionem opti-
 mè contra summos viros vindicatam, eundemq;
 optimè emendatum.

Irrorat mensis.] post ὅρ' πονεν enim τὸ ἀνι-
 σθην sequebatur, at τίω πονδύλ' τὸ εὐ οἰκῶν,
 quod πολλὰ χροῖα δ' ἐπὶ χροῖαι dicunt Attici.
 Lucianus in elegantissimo festivissimóque dia'o-
 go, qui tyrannus inscribitur, κ' μ' ἀνένδοντες, οἱ
 ποῖς συμποσίοις, μεγάλη τῇ φωνῇ ἐπὶ χροῖαι μοι
 πολλὰ χροῖα, κ' ἀχροῖα, κ' πρεσποδονεῖν αὐτῷ
 ἔχσος ἔποιμος, εἰ ὦντ' ἔδ', κ' ὅλ' ὅρκος αὐτοῖς
 ἦν ἔχσος.

Ardescitque Iyæo.] Hinc αἰ' διοπαῖδα Deum
 illum dixit Anacreon, citante Hesychio.

Et tu securis concede penatibus.] Lege securus.

Acta secundis despiciat.] Lege αὐτῶ, quod
 quam vim hîc habeat, sciunt qui quidem Lati-
 nè, & qui Catullum viderunt; præcipuè locum
 illum elegantissimum, ex elegantissimo de
 nuptiis Pelei Idyllio:

*Sed quid ego ignavis nequicquam conqueror auris
 Exter nata malis, quæ nullis sensibus auditæ
 Nec missas audire queunt, nec reddere voces?*

nam

nam *augeri re aliquâ* antiquis erat possidere, aut habere simpliciter; quod eo lubentius meo, quod è Græcis poetis manavit, quibus τὸ αἴξεν est τὸ ἔχεν, atque adeò totum suavissimi Catulli locum ità expressimus :

Ἄλλὰ πῆ μοι ταῦτα, φίλον δὲ ἐπέφραδεν ἥπερ

Ἀργαλαῖς ὁδύνησι πρὶ γήθεσσιν ἄλλουσι

Ἥσίοις ἀνέμοισιν, οἱ ἔδ' ἔποθ' ὅιοι ἔασιν

Οὐ πρ' αἴξοντες πυκινῶ φρεσὶν ἥσι μενοινῶ

Διδόνει ὑποβλήδω λαλέειν ἔπος, ἔδ' ἐπακῶσαι;

Ubi observabis obiter, quod Catullus *externari malis* ait, esse quod poetæ Græci, ac præsertim, poetarum rex, significantissimâ voce ἀλύσειν dicunt; deinde αἴξεν π, esse, ut antiqui, & Silius ex emendatione nostra, *aliquo autem esse*. Ità Catulli locum dum emendamus, Silium obiter illustravimus, quæ grata iis speramus fore omnia qui utramque Musam, Græcam, Latinâmq; quid sit conjungere, vel primis labris degustarunt.

Parvula nos arcu.] Μικκυλα Dore, & Τυττά; depicta enim hæc ex Moschi fugativo amore videri poterant: ille enim τυττὸν ἔοι τὸ βέλεμον. Sed Silius, more Græcorum; myriada ἑρωπιδῶν introducit, τυτθῆς omnes, & μικκύλας, parvulôsq; : atque hinc fortassè à statura *cupidines* dicti, quasi *cubitines*, quod cubitum non excederent, puerulos enim parvulos, exiguâq; staturæ Græci eodem modo πῆχης dicunt, quòd cubito uno altiores non sint. Hinc πῆχης pueruli illi qui in Nilo pingebantur: Philostratus in Iconibus, πρὶ τὸν Νῆλον οἱ πῆχης αἰδύρουσι

παιδά σύμμετρα τῷ ὀνόματι, καὶ ὁ Νεῖλος αὐτῷ
 ὑπεργάνυται, τὰ τε ἄλλα, καὶ ὁ πικρὺ πνεῦσιν αὐ-
 τὸν ὅσος Ἀργυπίοις περσεχθήναι· περσεχθῆναι ἔν καὶ
 ὅς ἐρχεται αὐτῷ ἐκ τοῦ ὕδατος βρέφη ἀπαλά, καὶ
 μεθιδνόντα, μετέχεν δι' ὅμιαι αὐτὰ καὶ τοῦ λαλοῦ.
 Mirum pictorem, qui sine colore quod vult ocu-
 lis subicit, exprimitque! Lucianus Anach. εἰ-
 περ τὸν Νεῖλον εἶδεν γραφῇ μεμιμημένον, αὐ-
 τὸν μὲν κνίμενον ἐπὶ κροκοδείλει πνός, ἢ ἱπποπο-
 τάμῃ, ὅς δὲ πολλοὶ χεῖρεσιν ἐν αὐτῷ, μικρὰ δὲ
 τινὰ παιδά παρ' αὐτὸν, πύχνης αὐτὸς καλῶσιν
 Ἀργυπίοι. Sic Hesychius πυγμαῖος vulgò dictos
 πυχάλους esse vult, & unius cubiti.

Et multius nostro de vulnere sanguis.] Ex il-
 lo, *Et nostro sequitur de vulnere sanguis*, Non
 uno enim eodemque modo Maronem imitatur
 Silius, sed modò παρωδεῖ, modò σωτῶναι, ac
 ex multis Maronianis unum aliquid efficit;
 nam & σύνταγμα Græci propriè, poema quoq;
 peculiare vocasse videntur; quale Timolaus La-
 rissæus ex Homero consarcinavit, qui post sin-
 gulos Homericos versus, suos interseruit; unde &
 τραγικὸν σύνταγμα indigitavit opus suum, cujus
 exordium erat,

Μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆϊ,
 ἣν ἔθετο χυτοῦ κεχρωμένῳ ἔινενα κύρῃς
 Ουλομένῳ, ἢ μύει' ἀχαιοῖς ἄλγ' ἔθηκε
 Μαρναμένοισι, ὅτε βωπὴν ἀτερ πόλεμίζον ἀνακτοῖς,
 Πολλὰς δ' ἐρδόμενες ψυχὰς αἶψα προΐαψεν,
 Ἐκτορες ἐν παλάμῃσι δαΐζομένων ὑπὸ δαυρὶ.
*Mollitæ flammis lymphæ languentia somni
 Membra solvent.]* χλιαραὶ. nam τῷ θερμολο-

τῶν quoque finem somnum constituit elegantiarum princeps Homerus :

Ἀλλὰ μιν ἀμφίπολοι ἀπονίψατε, κῆτδ' αἶτι δὲ
οὐκ ἔστιν,

Δίμνια, καὶ χλαῖναι, καὶ ῥήγνα σφαλδέντα,

Ὅφρ' ἐν θαλάσῳν χρυσόθρονον ἥω ἵκηται.

quod moneo, ne quis illud ἀπονίψατε, de frigida sumat; cæterum quod Silius, dixit, *mollite flammis lymphæ Membra fovent*, voce unicâ mirè significativâ dixit Homerus, nempe τῶ ἱαίνεσθαι, quod est, Plutarcho interprete, διὰ χυσὴν παρῆχον, καὶ ἀλέαν τῷ σώματι μετ' ἡδονῆς, in libello, ni fallor, de Primo Frigido. Ut autem rectè Homeri locus capiatur, ἀπονίπην Attici propriè post prandium, aut cœnam se lavare dicebant, unde ἀπονίπ'εον, id quod sumpto cibo adhibebant. Thomas magister, Ἀπονίπ'εα, καὶ ἀπονίψαθ, ἢ νίμματα, ἢ δὲ νίψασθαι, ὡς ὁ πολὺς λέγει, ἀπονίψαθ ὅ, φατὶν οἱ τεχνικῶς μὲν τὸ φαγεῖν.

Patrias paulatim decolor artes.] Decolor, ἀνόμοις, Naso :

Fama Pelasgiacas subito pervenit ad urbes

Decolor, & facili inficienda tuis.

Phrygiam ad Niloticam loton Memphis.] He-

sychius λωτὸς, τεράζημα π, καὶ αὐλὸς. Et hoc loco αὐλὸς est, vel tibia, nam quod Suidas λωτὸν ἐπιθαλάμῳ αὐλὸν esse vult, quod videt sæpiusculè in Epigrammatis, ubi nuptiarum fit mentio, λωτὸς quoque fieri, languidum est, & Ἰαλέμεν ψυχρότερον. Illi verò qui speciem quandam peculiarem tibix esse volunt, ex Lybico ligno materiam ejus nobis dant, & λωτὸν esse ξύ-

λον λιευκόν volunt, inter quos est & Eustathius; ego autem simpliciter sumo, ut pinus, ut buxus apud poetas, cum μετωνυμικῶς sumuntur: Cui rei fidem non unus facit, sic in illo Philippi Epigrammate, quod est lib. Anthol. i. tit. εἰς αὐλητῆς Ἰμερόν αὐλήσωντι πλυθηκῶν διὰ λωτῶν, Ἔπι λιγυρδόγγῳ φοῖβος ἐπὶ Γλαφύρῃ, Eurip. certè eleganter λωτῖνας ἀνδῶνας tibias vocavit, Oedipodei eas porro φῶπγας Alexandrini dicebant: quibus eostribuit cum reliquis Ægyptiis Silius, qui peculiariter iis è loto factis utebantur, ut Græci ex hinnuli ossibus, undè Græcorum αὐλῆς sive tibias, ὀστίνους absolute dixit Aristophanes, ὀστίνους διφυσᾷ τε πρῶκλῶν κυνός. Urbanum Scurram!

Lapidem testudine promptā Ducere & in muros potuisse volentia saxa.] Scribendum meliùs fortasse multo *lapidem testudine promptum Ducere, & in muros posuisse volentia saxa*: idem enim lapis promptus & Saxa volentia, non reluctantia, nam qui promptā testudine legunt, accipiunt ut κραυγὸν μίλος, apud Nonnum, in eadem hac fabula; quam elegantissimis versibus persequitur ille, ubi inter alia hæc:

Σιγαλήν ἢ λυρή μεμελημένον ἄνδρα δοκεύων,
Κραυγὸν ἀνακρούοντα μίλος ψευδήμονι πέτρῃ
Ἄγχι μολεῖν ἔσπευδεν, ὅπως ἔδν ἕας ἐείσας
Πυρρῶδ' ἔμω φόρμιγγι, καὶ ὑμῆτερν φρένα τέρεψης
Μολπῆς ἐπὶ λατῶνοιο λιδοστόον ἦχον ἀκέων.

In quibus omnia animadverto præter sensum idoneum, quod profectò miror non monuisse doctissimum Falckenburgium, nec suboluisse ipsi corrupta hæc esse, vel ἐκ τῆς περιώπων ἐναλλα-

γῆς,

γῆς, quæ perpetua est; scribendum enim Ἀμφι-
 μολεῖν ἑαυτεῦδες ὅπως πιδὼν ἔαε ἐρεῖσιν, Πυργιδ-
 μω φόρμυγι, καὶ ὑμετέρῳ φέρεα τέρψιν, &c.
 Nonni mens, versus, dictio, inventio mirifica,
 densus est: Tu, inquit, mi lector, si Amphiona
 illum lyrâ excellentem, ibi in clypeo depictum,
 petram mulcere vidisses, festinâsses accedere pro-
 culdubio, ut auribus tuis lyræ innixus, mentem
 recreare posses auditu musæ illius septem fidibus
 aptatæ: tam ad vivum hæc omnia erant repræ-
 sentata, quod nos ita aliquando;

*Illum si tennes agilem percurrere chordas
 Aspiceres, picto fundentem dulcia saxo
 Carmina, sperâsses accedere, & auribus illic
 Turrificæ innixus cytharæ, persundere mentem
 Illecebris, sonitūque levi, lapidēsq; moventes
 Carminis aptati placidos haurire susurros.*

Quæ ita reddidimus, ut non possint ignorare
 studiosi adolescentes amplius quid sit Ὠδὸς ἁλ-
 ον sæpenumero poetæ illi, nempe pictum, & ca-
 latum; qualia sunt multa in hoc poeta parùm
 propriè dicta, speramus autem nos posse, cùm
 quod ad emendationem, tum quod ad illustratio-
 nem illius conferre, quod voluptatem doctis au-
 ribus, molestiam harum literarum obrectatori-
 bus afferre queat. Verbum non addo, ad Silium.

Namque chaos] Ex Orphei Argonauticis, si-
 ve ille sit verus legitimusque, φορμυγκτὰς ἀοιδῶν
 πατὴρ εὐαίνητος ὄρφευς, sive 'spurius nothusque,
 quod credo:

Πρῶτα μὲν ἀρχαῖα φάος μελανήρατον ὕμνον,
 ὧς ἀπὸ μνηστῆ φύσις, ὧς τ' ἑρᾶνδς ἐς πύργους
 ἦλθε,

Τῆς δ' εὐρυτέρῃ γένεσιν, πυθμῖα θαλάσσης, primò scribe χάεος, deinde non opus erat virum maximum adeò se defatigare, ut legendum putaret πυθμῖα δ' ἄλμης, nos nullo cum negotio id ità emendandum vidimus, γῆς τ' εὐρυτέρῃ γένεσι πυθμῖα τε θαλάσσης: quid facilius, & simplicius? quod enim præcedit eodem casu dicitur, quo istud à nobis emendatur.

Frangebat carmina Theuittas.] Et hæc à Græcis oriunda est elegantia, qui molles, effæminatósque modos, μοιύςque, κατεκλασμένους, id est, fracta carmina, & musicam mollem κατεαγυῖαν dicunt. Plutarchus in lib. de Musica: Δῆλον ἔν δ' π' οἱ παλαιοὶ, ὅτι δ' ἄγροισιν, ἀλλὰ διὰ περιήρῃσιν ἀπεύχοντο τῇ κατεκλασμένῳ μελῶν. & suprà ἐχρήσαντο δ' αὐτῇ οἱ παλαιοὶ καὶ τῷ ἀξίῳ, ὡς καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτιθεύμασιν πᾶσιν, οἱ ὅτι νῦν τὰ σκευὰ αὐτῆς ὄφρα τῶν ἀντὶ τῆς ἀνδρωδους ἐκείνης, καὶ θεωσιῆς, καὶ θεοῖς φίλης, κατεαγυῖαν, καὶ κοπιῶν ἐς τὰ θεῖα τραγῶν, &c. opponit ergò τῷ κατεαγυῖαν μεσικῶν, τῇ ἀνδρωδί, *frangebat* igitur apud Silium rectè, ἐδήλυν, nam δηλὺς αἰοιδῆ, est ἡ κατεαγυῖα. Tales erant Ionici illi modi, κατεκλασμένοι nimirum, & ἀσχηγῆς, & οἱ τὰ Ἰωνικὰ συνείργοντες. Cinædi Luciano, & effæminati, fractίque homines. In utramque autem partem multum τὰς ἐπαοιδὰς tribuebant ἀντίποι, undè Sophocles ἐπαοιδᾶς τῷ φύσιν, pro frangi, & emolliri; sed in bonam partem dixit; Ἀλλὰ νεθετέμενοι φίλων ἐπωδῶν ἐξ ἐπαοιδῶν φύσιν, ubi ἐπωδαὶ sunt παρηγορίαι, & admonitiones, quæ ferum, & agrestem animum

num emolliunt, & liquefaciunt. Summæ elegantix hæc.

Lauro redimita subibat Optatos puppis portus.]
Cave has nauticas coronas cum iis confundas, de quibus MARO lib. 4. *Puppibus & latè nautæ imposuere coronas.* Sed obiter proræ coronandæ morem observa, lauro triumphi, oleâ pacis tempore; de prora enim hæc sumenda, & tutelâ navis, quam coronabant, & in triumpho, & in pace: de altero hic apud Silium: de altero apud Petronium: *Stante ergò utraque ncie, cùm appareret futurum non tralaticium bellum, egrè expugnavit gubernator, ut, caduceatoris more, Tiphæna inducias faceret. Datâ ergò acceptâque patrio more fide, protendit ramum oleæ à tutela navigii raptum. &c.* De tutela autem infra agemus.

*Quos signum illustre superbis Mos levage-
stare viris.]* Idem infra. Bene hæc in libris de Civitate Dei assecutus est Augustinus. At lævâ manu quod ait, eas gestâsse illustres apud Romanos, vel ex Tranquillo notum, qui de C. Cesare: *Nam cùm alloquendo, exhortandôque sepius digitum levæ manûs ostentans affirmârit, se ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensusus esset, annulum quoque detracturum sibi: extrema concio, &c.*

Anne iterum Hannibalem dedi placet?] Turbato esse hos versus, neminem puto esse quin animadvertat, nam versum illam quò referemus?

Tandem tot titulis, tôtq; exornata trophæis?
non dubito ego quin transpositio optimè mederi huic loco possit, hunc in modum: *Anne*

*Anne iterum Hannibalem dedi placet? atra
veneno*

*Invidia, nigroque undantia pectora felle
Infelix muta, dextra hæc, en dextera,, quam tu
Æneadis lacerare dības, & littora, & amnes,
Tandem tot titulis totque exornata trophæis,
Et stagna, & latos implevit sanguine campos.
Optimè, nec dubito.*

IN XII. SILII librum Notæ.

Atque assuetis fulmina ferre Unguibus.]

Hinc Silio armiger Jovis, & poetæ Venusino dicitur; quod non vidit doctissimus ejus interpres: aquila enim, quia sola ictus fulminis immunis est, ales fulminis minister, & armiger poetis dicta est. Vide Plin. lib. 2 cap. 55. Unde & Pindarus in Pythiis, aquilam in Jovis sceptro collocat divinis versibus,

Εὐδαι δὲ ἀνὰ σάκπῳ Διδὸς αἰετὸς, ὠ-
κεῖαν πτέρυγ' ἀμφοτέρω-
θεν χαλάζαις. —

pro qua, alii reges eiconias vulgò in sceptro gerebant, ut ex Aristophane didicisse me memini.

Herculeum commendat iter.] Commendat, Silio est fædat, & inficit, ut suprà apparet; quod Evangelistæ κοινῶν dicunt.

Apparet Prochyte.] quam Græci Πιδυ-
κοπῶν ἀπόσπασμα, & partem ab iis avulsam vo-
cant.

Apparet procul Inarime.] De hoc inter do-
ctos

Quos controversia est. Plinius lib. 3. cap. 6. audacter Homero Inarimen dictam ait, quæ aliis Græcorum Pithecusa dicitur, & post eum, Simia ipsius Solinus, Polyhistor. cap. 8. idem affirmat; at ego utrique *μακρὰ κλαλεῖν φράσις*, falsum esse dico, nec Inarimen enim novit Homerus, sed *Ἀριμα*. Locus ejus in catalogo est. *Ἐν Ἀρίμοις ὅθι φασὶ Τυφάτος ἔμμεναι ἑνὰς*, ubi disertè ejus interpretes *ἐν* Præpositionem esse monent uno ore omnes, & *Ἄριμα*, combustum Phrygiæ locum esse, inter quos Hesychius; alii, montes, inter quos Hesiodi interpretes, ad locum Theogoniæ illum :

Ἥδ' ἐρὺν ἔιν ἀρίμοισιν ὑπὸ χθονὰ λυγρὴ ἔχιδνα
alii aliud, quorum opiniones diligenter refert Eustathius. Ego, nè eodem argumento urgeam, unum aliis invisum adducam, quod iis oppono, qui & hodie Plinio plus tribuunt, quam vero. Nonnus, *Διοιουσιακῶν δ' ἦλθε καὶ εἰς Ἀρίμων φόβον αὔρος*, Inque Arimum seuum venit specus, ubi, fremant licet, & æstuent, non negabunt quod in Homero negare conantur. Atqui poeta ille intellexit Homerum credo. *εἰς* autem cum *αὔρος* ibi, non cum *Ἀρίμων* jungitur. Argumentum firmum & immobile. Nam Nonnus *εἰς* utitur, ut *ἐν* Homerus, *Ἀρίμων* autem absolute ponitur. nam *εἰς* excudendum fuit.

Immitem quatiebat equum.] *δυμοῖδ' ἡ λυκοπόδα* Græci immitem equum vocant, à frænis *λύκοις* dictis, sicut lupatis Latini, quòd ea maxime mordere, & agitare ore soleant equi ejusmodi. Nam altera illa Græcorum de his sententia, quam

quam affert quoq; Plutarchus, quod ii λυκοσώδες vocantur, qui cum lupis semel erepti sunt, multo celeriores effecti sunt, quam fuerunt antea; mihi ridicula videtur, quamvis maxima Græcorum pars in hac superstitione sit; sunt igitur λυκοσώδες simpliciter quod Silio *immites*, à frænis illis, ut diximus, unde sequitur, *spumantia sevo Fræna cruentantem morsu*, id est, λυκοσώδες.

Parnassia Cyrrhæ Portantes responsa.] *Responsa Parnassia*, sunt Delphica hoc loco simpliciter: aliud sunt ἀνδρακας παρνάσιος, apud Comicum Græcum. Parnassium enim illi est τὸ μέγα, magnum, Ἄχαρ. Ὀλίγον τ' ἀπιδανον ἀνδρακας Παρνάσιος, magni carbones, à montibus enim Græci magnitudinis vocabula deducebant. Sic ab Ἀιτνῇ τὸ Ἀιτναῖον, est τὸ μέγα: Hesychius Ἀιτναῖον κένταρον, τὸν μέγαν, ita nos enim distinguendum monuimus; & Ἀιτναῖος πῶλος, equus magnus Sophocli dicitur. Sed & hæc, & hujusmodi obiter dicta sint, quæ alio loco brevi, volente Deo, pluribus docebimus.

Phæbo jam intrata sacerdos.] Insolenter dictum, ut suprâ, *Intravit mentes superum*, intrata igitur ἢ κενότοχος est.

Centum festa Jovi centum cadat, &c.] Sunt fortasse qui hoc loco, ut apud Maronem accipiunt, cum dicitur,

Centum quadrijuges agitabo ad flumina currus, ego tamen de ἐγχορμῇ fumo. nam per currus centum, centum hostias αἰνίτῃς: erat autem numerus ille mirum in modum receptus, præsertim

sentim in sacris antiquorum, & religionibus: Sic dii habebant ναὺς ἐκτομπίδους, templa hecatompeda, βωμοὺς ἐκτομπίδους, & ἀνδρῶνας, antiqui ἐκτομπίδους sibi struebant, & παρθενώνα ἐκτόμπιδον, ut docet ex Lycurgo Harpocraton, vocabant, non magnitudinis, sed elegantiz, & commoditatis ratione habitâ antiqui. Peculiariter autem Jovis putabatur, unde ab Homero observârunt veteres, non sine ratione, Ægida ἐκτοινδύσανον Jovi tribui: Julianus Apostata, δοκεῖ δ' μοι καὶ Ὁμηροῦς ἔχει ἀπλῶς, ὅδ' ἀργῶς ἐν τοῖς ἐπεικῶν ἐκτοινδύσανον αἰγίδα τῷ Διὶ δοῦναι, qui impius imperator, multa de hoc numero ex antiquitate notat in pia illa (Catulli more loquor) epistola ad Serapionem sua, cui centum caricas cū mittat, & ficus, doctissime & numerum laudat: ἐκτόμῳαυτὴν autem cū sit id quod Tragici βέβαιον φόνον dicunt, rectè monent antiqui poetam valdè improprie ἐκτόμῳαυτὴν δῖον dixisse, quanquam neque me fallit, τὸ ἐκτοιν, & ἐκτόμῳαυτὴν, & hîc apud Silium nostrum ἀοεστῶν optimè, & τὸ πολὺ, ingentēque magnitudinem, numerūque designare posse: ab Lacedæmoniis autem profecta videtur, qui centum urbes cū haberent, ἐκτόμῳαυτὴν celebrabant. Auctorem ejus Cononem quendam fuisse reperio.

Tegitur valle, & frondentibus umbris.] Umbris pro arboribus, ut infra lib. 14.

Multas nemorum consumpserat umbras.

quod apud Valer. Flaccum, & alios videas.

Castigatur aquis:] ἱμάσσειν. Homerus ὅτι τ' ἀμφὶ τυφῶνι γαῖαν ἱμάσσει.

EN-

Ennius antiqua Mefappi.] Magnum profecto ingeniorum æſtimatorum, admiratorumque ubique videmus Silium noſtrum, qui nunquam facundior eſt, quàm, cùm facundorum, magnorùmque virorum mentionem facit. Sequor ergo te, mi Sili, & quæ de Ennio, Homero Latio noſtro prædicas, hoc Enniano verſu, quod ſubſcripſi, confirmo.

*Q*uem Calabrei montis, jacet heic, Rudiùmque genuit,

Horrida quei patriùm certamina preima duellùm,
Indu ſolo quai cecidit iniqua licentia Poinei.

Aggrettus farei carinantibus vorſibù quondam
Quei meminit pavom ſeſe, veter Ennius, eſſe.

Queiq; propagmina dia & ſanguen diſ oriundum,
Ad coili tetulit, pangendo, coirula templa :

Et Fabii cata dicta, Saguntinifque quod ille
*In*ſexit polchram virtutem, ut perpetuaſſint.

Cùm neque cluſebat Caſmoinas, nec melos ullum
Caſcum pangebatur, ſecu' Romanum, neque dicti
*A*xoriens ſtudioſus erat populoſ ſacer, heilum.

Que ſeret, aut multa mactatus veivere ſama:

Sos ergo ut preimum, ſtabiliſ aſque ſcamna ſolùmque,
*Capſarét*que altai Romai moinia Poizus,

Navo repertus homo Romanis Enniper, quei
Solus multa tenens, antequa, ſepulta, vetuſta,
Dulciferai Moſai Laiſi reſtituit rem,

Quei pede cen ſtembus ſtat equus qui ſepiù curſu
Vicit Olympia, nunc ſenio conſectu quieſcit.

Latiaq; ſuperbum *Vitis* adornabat dextra decus.] Ex vite illa munus Ennii, nimirum, cognosci

gnosci vult: centurionum enim illa propriè, & Romanorum, quod designat τὸ Latiae, quod perpetuum hujus ferè vitis epitheton est. Sic apud Lucanum lib. 6. Scæva virtute vitem Latiam meretur, quod quidem multis describit ille, tandem verò addit,

Promotus Latiam longo gerit ordine vitem,
& Silius noster infrà;

Sed parvum decus Hannibali; nam vitis honore
Perfunctus Latiae. subito stimulat agrestes.
& lib. 6. — *— Livinus ab alto*

Priverno vitis Latiae praeignis honore.

Sacer hic, & magna sororum Aonidum cura &
dignus Apolline vates.] λεῖπῃ τὸ ἐστὶν, in omnibus,
quæ nos quidem vidimus, exemplaribus.

Transmittunt alvo vada.] Scribo usitatâ metonymiâ, *Transmittunt alvo vada.*

Alifanus Iaccho, Haud inaratus ager.] Modius, *Haud inamatus:* Ego, *Haud ingratus.* Sed ex his non pendet reipublicæ nostræ, nec patriæ salus. Utrumque recipi potest.

Jupiter Æthiopum remeans tellure.] Diospolin intelligunt apud Homerum Grammatici per Æthiopus.

En agè namque oculis amota nube.] Verba Maronis sunt paulùm modò immutata, lib. 2.

Aspice (namq; omnem, quæ nunc obducta tuenti
Morta'es hebetat visus, tibi, & humida circum
Caligat, nubem eripiam)

IN XIII. SILII librum Notæ.

D*Extras jungamus inertes*] Scribo *inermes*, de fœdere loquitur.

Cum mania sulco Signaret.] Sulcum hunc primigenium antiqui dicebant, qui in nova urbe designationis causâ imprimebatur; ego tamen ex eorum numero hæc esse puto, quæ ἐνικῶς à poetis dicuntur, plures enim ducebantur, quod vel ex uno Nonno apparet, qui hunc urbium delineandarum morem graphicè depingit, multosque sulcos agnoscit:

Πολλὰ δ' ἔνθα καὶ ἔνθα, μετ' ὀμφῶν κανεῖται
"Αὐλακὸς ἐτμήχοντο, πολυχρῆτων δ' καλεῖσθαι

"Εδρανα κερχαρῶσθαι βοῶν ἐχθρακτο σιδῆρων
ubi paulò insolentius ab eo urvus, sive vomer βοῶν σιδῆρος appellatur, quanquam huc aliter aliquando sumpserim:

Famulumque Dianæ crediderant.] Valerius Flaccus,

Dixerat, & summas frondentibus intulit aris,
Libavitq; dapes, placidi quas protinus angues
Umbrarum famuli linguis rapuere cornu scis.

ubi simpliciter pro genio, & abusivè. Aliter paulò, ut arbitror, Maro; cujus interpretes hic Silius noster: nam, quem ille genium loci in illo, incertus, *geniumve loci, famulumve parentis esse putet*, Silius, *numen loci*, ut dubitare amplius, quid sit loci genius, docti viri non debeant. Et certè Græci promiscuè θεὸς hujus, & hujus loci, colunt simpliciter. Sic Xenophon, θεὸς Μανίας, qui eisdem, quod observa amplius, He-

roas vocat, ἀναΓ. β'. ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἀετὶς διξίδος
 παρὰ τοῦ προηγμένου, προσδιδάσκει διότις καὶ ἡρώσι
 πῖς πῶν Περσέδα γλῶσσαι κατέχουσιν, ἰλεως καὶ ἐν-
 ῥομῆς δὲ χρῆται αὐτὰς: quæ vides convenire cum
 iis, quæ de voce famulus disputavimus suprâ,
 quam hîc quoque habes; eadem enim ratione, ge-
 nii locorum Heroes, Græcis dicuntur; quâ Deo-
 rum corûmque qui in Heroum, deorûmque nu-
 merum relati sunt, Famuli Latinis, inferiora
 enim numina sunt, & heroes Græcis, & famuli
 Latinis; & Deos autem, & famulos, ut hîc ex
 Silio quoque vides, locis præficiebat antiquitas;
 cave enim confundas, quamvis promiscuè sæpe
 iis utantur scriptores. Ut ecce, fons ille quem
 sacrificaturi accedebant Sparti, Martis erat, re-
 ste Pausania: genius autem loci, & famulus, ut
 loquuntur poætæ, ipsius Martis, fuit serpens ille
 celeberrimus, qui Martius propterea à Nasone
 dicitur; non autem ut docti arbitrantur, quod
 bellicosus fuerit, quod frigidum est, quem &
 quod violârit Cadmus, à Marte punitus fuit.
 Famulus enim Serpens ille, Dei illius fuit, ut
 cervus Silii nostri, Dianæ. Sic anguis ille su-
 p. à, quem violârat Marus, Nympharum Famu-
 lus fuisse dicitur. E quibus omnibus, vides pro-
 fectò Deum cum Famulo suo singulis locis præ-
 fectum fuisse: Tum rationem, cur Famulus is
 Genius dicatur, multò manifestiùs redditam,
 quam à doctorum quoquam, tum hoc loco, cer-
 vum, qui loci genius erat, eâdem ratione famu-
 lum Dianæ dici. Romani certè, inferiora quoq;
 numina, Deos, Deâque ministerio aliorum
 devo-

devotos, Anculos Anculáſque dicebant, ab anculare, quod ministrare erat, vide Festum, & incomparabilem ejus interpretem. Atque hæc causa cur terram, montes, & agros osculari antiqui, & salutare soleant; non quòd montibus aut agris id præstarent, sed eorum præstitibus diis, & famulis eorum. Est igitur in diis *famulus*, quod in homine genius. Maro Anchisæ famulum, non genium tribuit: causa in promptu est, apothecum enim ejus intelligi obiter vult, Deumque fuisse tum temporis, nec hominem amplius. Hunc *genium*, *Magnum* in inscriptionibus antiquorum vocari video, ut ex Neapolitana illa patet manifestissimè, quæ ita habet:

PRO. SALUTE. ET. VICTORIA. AUGUSTORUM
DEO. MAGNO.

GENIO. COLONIAE. PUTEOLANORUM. ET
PATRIAE. SUAE.

Q. AURELIUS. HERMADION. SEVIR. AUGUSTALIS. ES. CURATOR. EORUM,
EXTRUXIT. ET. DONUM. DAT.

Atque hinc Artemidorus fortasse Serpentem Heroibus sacrum facit, sicut Latini genio, & Virgilius *famulo*: καὶ θεοὶ inquit, ὧν θεὸν ἱερεῖς, οἷσιν ἡ οἶδε. Ζεὺς σβαάσμιθ, ἡλιθ, δημήτηρ, καὶ κόρη, ἐργή, Ἀρχήπιος, Ἡρώες. Puto nos igitur dilucidè, quid famulus Maroni, quid Silio sit, enodasse. Incomparabilis certè Turnebus assequi videtur.

Dum daret auspiciū usque.] Optimè doctissimus Ianus Guilielmus *jusque* legebat,

Hospitium commune peremptis.] Meliùs fortasse, *auspiciū*. Adit

Adit omnia jamq; Concilia.] *Scribo namque.*
Nullique hominum lacrimabile vulgus.] οἱ τυ-
 γόντες. Sic alibi *nec flebile vulgus*, Homero uni-
 cō vocabulo eleganter οἱ ἀχλαυσοι, cui τοῦ ἀει-
 δακρύτης opponit, naturæ ille genius. Sunt au-
 tem οἱ ἀχλαυσοι, qui in bello, vel nullum omni-
 no, vel ἀκείπον nanciscuntur sepulcrum, erat
 enim τάφος ἀκείρης, ὁ κοινὸς τοῖς πολλοῖς ἐν τῷ
 πολέμῳ, communis in bello cum multis, nec
 certo alicui destinatus, in quo qui simul sepelie-
 bantur, Homero ἀχλαυσοι dicuntur. Vides u-
 triusque elegantiam.

Dextera lascivuit cesa Tegeatide capra.] Quid
 sit *lascivire* hoc loco sciunt, qui paululum modò
 in humanioribus hisce studiis versati sunt. Cæ-
 terùm versiculi hujus mentem fortasse non ine-
 leganter Græcè expressimus.

Δεξιόφιν μὲν τῷ ἢ νάκος τετραπόδος αἰγός
 Ἐκκρεμὲς ἠύρητο, πάρος ἢ νιν αὐτὸς ἐπιφρον.
 ita laxiores Græci sunt quàm Latini: cur δεξι-
 όφιν malim, quàm δεριτερῇ, videt doctus lector.
 Cæterùm ab hac lascivia, βαβάντης Pan Græcis
 dicebatur, Diphilus. χαῖρε χρυσοκίρῳ βαβάνῃ
 κήλων Πάν.

Pastorale Deo baculum.] *Pastorale baculum*,
 agolum χαλάβροξ, λαγωβόλος, quod autem nos
pedum, agolum antiquiores dicebant, Festus. A-
 golum *Pastorale baculum quo pecudes aguntur*.

Sub lucem pecudes.] *Sub lucem*, accipio hoc
 loco pro φῶσθε, & quod Sophocli dicitur πρὸς
 πρῶτῳ ἡῶ, ubi de ritu eodem agit, & Maroni ad
Surgentem solem 12.

Illi ad surgentem conversi lumina solem.
 Solebant enim τὰ καθάρματα, lustrationes,
 expiationes & similia sacra ad surgentem solem
 ore conversi facere. Hinc Sophocles Œdipod:
 Coloneo jubet, χαῖς χεῖδαι πάντα πρὸς ἥ-
 λῳ ἡῶ, ubi rectè interpres, πρὸς τὴν ἀνατολὴν,
 causam interpretationis suæ addit, καὶ γὰρ πᾶς ἡ-
 ὄρσις, inquit, πρὸς ἥλιον ἐπορεύετο, & in Electis,
 Τοιαῦτα πᾶσι παρέργος, ἥνιχ' ἥλιος, δείκνυσι τὴν
 ἡμέραν, nam οἱ τοὺς καθάρμας, ait Scholiastes, ἐν-
 ταλύντες, πρὸς πᾶν ἡῶ ἴσαντο, quod in expia-
 tione quoque somniorum fiebat, ad quod allu-
 dit Sophocles eleganter loco proximè adducto;
 & Cratinus in Chirone suo. Ἀγὰρ δὴ πρὸς ἀ-
 τῶν ἡῶ πρῶτον ἀπάντων ἴσω, καὶ λήμματα χαῖ-
 ῶν μεγάλων, ita & Silium suprà loqui mo-
 nuimus, lib. 8.

*Fundunt mella super Bacchéque & lactis bo-
 norem.*] Interpretem Homeri manifestè hîc agit
 Silius: versus, quem in animo habet, hic est,
 εἰ, Πρῶτα μαλικρῆτ' ἀνέπειτα δ' ἡδὲ ὄνειρ.
 Vides eruditionem poetæ, μαλικρῆτον per lac,
 & mel vertit, nam & τῷ μαλικρῆτ' divinus ille
 Græcus, & τὸ μέλι, & τὸ γάλα, id est, mel, & lac
 complectitur: Didymus μαλικρῆτ' τῷ μετ' μέ-
 λους γάλακτι, quod opponitur antiquis Græ-
 carum Criticis, qui per melicratum μέλι καὶ ὕδωρ,
 id est mel, & aquam intelligi credebant, & ejus-
 modi mixtionem fingebant: præterea, quod
 dixit Homerus χαῖν χεῖδαι, id Silius simplici-
 ter fundere vertit, unde intelligimus profectò
 MEL, LAC, & VINUM perfectam χαῖν effici-
 se;

sed audi Euripidem καὶ λάβει χάρις τίςδε, inquit,
 ἐκ χειρῶν, κόμας τ' ἐμαῖς, Ἐλθῆσαι δ' ἀμφὶ τὸν
 κυλισμένησας τέφρον Μελίκρατον ἄρει γάλακτος,
 ἡνωπον τ' ἄχνω. Ubi verò sunt interpretes homi-
 nes, qui apud Homerum, per *melicratum*, mel
 & aquam intelligi volunt, cùm Euripides illud,
 μελίκρητον γάλακτι, id est lac cum melle com-
 mistum vocet? quod rectè Scholiastes vertit, τὸ
 ὑπὸ μέλιτος καὶ γάλακτι κακραιμνόν. Ubi tria
 illa Silii nostri habes, MELLA, BACCHIQUE
 ET LACTIS HONOREM; nam, ut rectè Hely-
 chius, καὶ illo loco ἢ τῶν νεκρῶν σπονδὴ est, li-
 batio quæ mortuis infundebatur, quam Æschy-
 lus τίλασαν in illo versu dixit, κακράρει.

Οὐδ' ἔχει πὶ φῶ χάρις τόνδε τίλασαν,
 nam ibi τίλασαν est πᾶν τὸ ἐπιδυόμμεον, omnèq;
 quod defunctis infunditur, ut rectè monet inter-
 pres ejus. Rectè verò observant Græci interpre-
 tes καὶ χεῖται apud Homerum πτόπον ἐπι-
 μαλογίαι esse, quale est illud apud Apuleium,
 atrium atrium, ἐν οὐνικατρὰ capra, apud Var-
 ronem. In Sophoclis autem Oedipode Coloneo
 prohibetur, nè vinum τίς χάρις addatur, quia
 fiebat τίς ἐκυνύσιν, ibi enim disertè cùm quæ-
 reret Oedipus, quā re hydriam suam impleret
 ad sacram libationem, respondetur, Ὅσατος, με-
 λίσσης, μηδὲ περιστρέφειν μέθυ. Sacra enim illa-
 rum Dearum nephalia erant, unde Brinnias,
 αἰόνες θεῶς vocant Græci. Apollonius Rhodius
 μεγαῖδας λοιβὰς dixit πῶ καὶ καὶ. Ἐπὶ ᾧ μεγαῖδας
 καὶ λοιβὰς Βέλτω κικλήσκων quem de tota hac
 re consule lib. 3.

Corpora lanigerum procumbunt lecta bidentum.]
 Universas inferorum victimas ἑντομα Orpheus vocat, non minùs, quàm eas, quæ in fœderibus mactabantur, qui poeta χαῖς suas elegantissimis, & iisdem penè, quibus noster Silius versibus, describit.

Φιβὺς δ' αἰψὰ κόμιζον ἰδ' ἑντομα πορπύναϊσι,
 Παιμῆλαν ἐν βόθροισι χαλκίαδον, αὐτὰρ ἑρῶσι
 Ψυχὴν ἱλασμένην ἀπείδωι μελίγματα χύτλων
 Ὑδαπ, δ' ἡδὲ γαίλακτι, μελισσορύτων ἀπὸ να-
 λουδαῖς συμπροχέων, id est. (συν)

—Tum sipite multo

*Ingentem struxere pyram, pecudumque suarum
 Corpora nigra solo scrobibus stravere sub ipsis,
 Placarique animam laticemque undantis olivi
 Dulcia defunctis libamina, lacteæque umbris
 Pocula, tum puras cineri suffudimus undas.*

lego autem, ut ex versione mea apparet, μελισσορύτοις ἅμα ναυμοῖς, pro ἀπό. Deinde χύτλων, laticem olivi reddidimus ex grammaticorum mente, qui χύτλων ὕδρελαιον esse volunt, quamvis pro λουδαῖς simpliciter optimè sumi possit. Antiquitas tamen, & ἐλαιόπωνδα in mortuorum sacris agnoscebat. Prima enim, ut docet Porphyrius, fuerunt ὕδρόπωνδα, ut tum temporis libationes has, ἰνθαλία dicebant, cùm vino carerent, quod & observat Orpheus. Eam aquam *asferiam* dicebant antiqui Romani, quam nimirum diis inferis libabant, mortuisque; quod & ad vinum postea transtulerunt, unde & inferiæ. Secunda erant μελίπωνδα, quæ & hic agnoscit Orpheus, quibus & ἐλαιόπωνδα Porphyrius

phyrius addit. Omnium verò postremò ceperunt *οἰνόπουνδα*, quæ ignorat Orpheus ille, utpote diligens antiquitatis affectator, unde in sacris Cretensium tabulis ità scriptum erat, τὰ αἰὲρ ἀρχαῖα ἦν ἱερῶν νηράλια ὧν πολλοῖς ἰω, νηράλια δ' ὅτι τὰ ὑδρόπουνδα, τὰ δ' ὑγ' ταῦτα μελίπουνδα, &c. τέλθ δ' ὅτι πᾶσιν τὰ ὑπερονυχρότα οἰνόπουνδα. Valeant igitur inepti Grammatici, qui Homericas *χοᾶς*, νηράλια esse volunt, cum non sine vino consent. Habes igitur ad unum omnia in Orpheo, quæ in Silio, aded ut nè βόθρον quidem prætermittat, quem Silius *effossam*, seu *refossam humum*, & nos scrobem cum Valerio Flacco diximus, quæ erat inferorum Deorum altare. Festus, *Altaria sunt in quibus ignis adoletur, altaria ab altitudine dicta sunt, quod antiqui diis superis in edificiis à terra exaltatis sacra faciebant, diis infernalibus in effossa terra*: quæ verba ad intellectum Orphei, Homeri, Apollonii, Silii, Valerii Flacci, Horatii, & aliorum conducunt.

Fundunt mella.] Ab hoc melle, verbum est in mortuorum, inferiorumque sacris *μελίωσται*, quare miror summopere lexicographos (qui hoc tempore, compositorum derivatorumque rationem habent) quod id referendum sit dubitasse, quod vel unum i' lud Apollonii arguit:

Μυροβλή δ' ἐκείτω Πρηνίδα μελίωσι

Λείων ἐκ δὲ παθ' συβλήϊα ἔργα μελιωῶν.

Manifestè probat nihil aliud esse *μελίωσται*, quàm *μέλι* in sacris mortuorum fundere, unde & *μέλιωσι* dictæ mortuorum animæ, felle enim

vivis, melle mortuis faciebant antiqui, ut docet Porphyrius in antro Nympharum; nam mel inquit symbolum mortis est, quod vitam miseriis constare, mortem earum finem esse putarent; & *μελίχοι θεοὶ* sunt dii infernales; Orpheus, *κὶ κέρρον ἄνακον, κὶ τὸ σῆρὲς ἀγλαδὸν ὕδωρ*, *Μοιλιχίης τε θεὸς & μοιλιτώδης* Theocrito inferorum dea, *Μὴ φύῃ μοιλιτώδης*, ὅς αὖθις *καρτιρὲς ἐστ*. Sic apud Zosimum in oraculo illo Sybillino lib. 2. *Δαίμονες μελίχοι* opponuntur τοῖς ὕεραιδαις; unde errant interpretes, qui, mites dii, reddunt, *Δαίμοσι μοιλιχίοισιν ἰλασμάτα, κὶ μακάρουσιν Ὀυρανίδαις τὰ δὲ πάντα τεθνησιώσιν* *να κείσθω*. Perfectam autem *ψυχαγωγίαν* describit Silius, quod vel ex melle, & lacte apparet, ut docet idem Porphyrius.

Bacchique & lactis honorem.] *Vox honor*, ἐκ περὶ ἧς est. Sic apud Latinos, *flor* sæpe sumitur, sic Plauto *flor vini veteris* vetus vinum est; quod Euripides *οἶνε ἄχην* dixit, ἄχην enim ibi vacat, ut hīc *honor*, & *flor* apud Plaut. nam quorsum illa interpretis ineptiæ ἄχην λέγει οἶνον κορυφῶν, ὅταν γὰρ ὁππῆχεν ὁ οἶνος τῷ ἐν μέλει, κὶ γάλακτος κρέματι, ἐπιπολαίως κείτω: dictum est enim eo modo, quo monuimus, ἄνδρ' enim sæpe abundat apud Græcos, ut apud Latinos *flor*. Sic Pind. *μυσικῆς ἐν αὐτῷ*, pro *μυσικῇ* dixit; sic ἄνδρα μήλων, sunt τὰ μῆλα, & ἄνδρα ὕμνων παλαιότερων, Pindaro eidem sunt veteres hymni, sic ἄνδρα χρυσὴ φλέγι, Olymp. εἰδ'. 2. Hæc elegantiae summæ.

Castâ cervice juvenca.] *Castâ cervice* ἀζυγῇ
contra

contrà Græci ἀζυξ pro casta ponunt, cum ἀζυγα κέρως τὴν παρθένον vocant, est igitur *juvenca casta* cervice, quam ἀδμήτα Homerus vocat.

Stat juvenis.] Corrupta hæc. Jacet poete mens, quæ generosa est, & magnifica. Scribe, *Sta juvenis, faciémq; erebo, quæ surgit in omni,* Exclamat vates, patere.

Dum vanos ritus curat.] Scribe *cura*, ita stabit versus, quo modo & excudi jussimus.

Probatum est Hyrcanis adhibere canes.] *Probatum est νερόμισται,* mortuos nimirum Hyrcani canibus objiciebant, ut Caspii vivos: Porphyr. in lib. περὶ τῆς ἐν ἡμψύχων ἀποχΐης. Τρεῖς νοί, καὶ Βάντσιοι, οἱ μὲν οἰωνοίς, καὶ κυσὶν ὀφθαλμοὶ ζῶντας, οἱ δὲ τεθνεώτας.

Claudit odorato post funus.] Ægyptii enim mortuos suos erectim statuebant, Herodotus, ὅτε ὑδαν μὲν παραδεξάμενοι μιν οἱ προσήκοντες πιεύνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα, ποιησάμενοι δὲ ἐσεργασίον τὸν νεκρὸν, καὶ κατακλισάντες, ὑπὸ θησαυρίζουσιν ἐν οἰκῇ μακρῇ θησαυρίζοντες ὁρδὸν πρὸς τεῖχος· id est, *Recepto deinde mortuo consanguinei effigiem ligneam fabricandam curant in hominis figuram, sculptam cavatamque, cum postea includunt mortuum, inclusumque hoc modo in reconditorio illo, ad parietem erectum diligenter servant:* ita enim vertendum erat, non ut vulgò Saxi tamen mentio apud Herodotum non sit, nisi ejus. quo loco cultri in condendis mortuis, utuntur. Quare non immeritò suspicatus sum, legi optimè posse, *Claudit odorata post funus Saxia taxo,* id est reconditorio, è taxo fabrefacto, &

σηκαίῳ δίκηματι, ut loquitur Herodotus.

At gravida arcanis Cymes anus.] Sic acyrologiarum pater Nonnus, quamvis acutus aliàs, elegans, & quod ad inventionem, divinus poeta, sæpenuerò loquitur, qui τὸ ἐγκύμον, & ἔσκυον vulgò, ut Silius hic τὸ *gravida* usurpat; quod nos aliquando imitati, cùm versiculum illum ab ipso prætermisum Divi Johannis cap. 8 eodem carminis filo redderemus, καὶ πάλιν κατὰ κύβητος ἔξαφον εἰς τὸ γινώ, quod nos ità.

Ἀλλὰ θεῷ γένος ἐνδυς ἐπὶ χθονὸς ὀμμαῖα πῆξαι,

Ὦν ἐτέρων ἀπάνδρων εἰς ἐλέλιξεν ὁπωπῆς,

Καί γα χυρὸς ἐν κοινήσιν ὀμόπλοκα δάκτυλα κέμψαι

Ἀσπίδα κύκλα χέρασσι καὶ αἰθέρος ἔσκυον ὀμφῶ

Χεῖρὸς αἰμυλλήῃσι χαρῶν ἐχάρασσά το παλμῶ.

Quod nos fortasse magis Nonno, quàm elegantiz dedimus. Cæterùm hæc proponimus, ut videant studiosi, & ab omni invidiæ labe alieni, candidique animi, quid sit ad omnium Scriptorum ingenia se accommodare posse. Putamus enim grata hæc fore eruditioribus, cùm pauci sint qui de his judicare, & carmen Græcum cum ea felicitate, quantam à nobis ipsis exigendam putamus, scribere possint. Aliud autem scimus Nonniacè, aliud Homericè id præstare, in quo fortasse utroque, doctorum de nobis expectationi satisfiet suo tempore: meminimus autem hæc ad literarum principem nos scribere.

Verum ultra Oceanum.] *Ultra* hoc loco, id est, quod πέραν, cùm τὸ πέραν significat, aliter non sumo: ità Silio constabit suæ imitationis ratio, longitudinem enim designat, à qua non recedit,

recedit in voce Oceanus, cùm Homero Oceanus sit circulus ille, qui ea quæ suprà terram, ab his quæ sub ea distinguit; ὁ κύκλος ὁ τὰ δύο ἡμισφαίρια ὁρίζων.

Membra nostra cremaverunt in morte hærentibus armis.] *Hærentibus armis.* Homerus σὺν τεύχεσιν, ubi hunc ritum tangit, cujus integer fere versus à Silio nostro versus: Ἀλλὰ μὲν κακῆ καὶ σὺν τεύχεσιν ὅσα μοι ἔσσι. Notum enim ex eodem est, ut arma cum militibus, sic singula cum singulis artis suæ instrumenta cremari solita, & Iliad. 2. Ἀλλ' ἄρα μὲν κατέκνη σὺν ἔντεσι δαιδαλέοισι, quos Silii versus nos si Tragædiam Græcam scriberemus, hoc modo reddendos putaremus.

Οὐ τῷ πόντος σῶμα μὲν τῶν τῶν

Ἐκυρσεν, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὶν πυρρότα

Ζῶντι τεύχεσιν κοῖν' ἐμοὶ ἐπυρπόλεν,

Tragicis enim τὸ ἐκ ὀπίδην, est quod Silius non parvum, & deinde κοῖν' ἐμοὶ, est quod vulgaris lingua diceret, σὺν ἐμοὶ, neque aliter hoc apud Tragicos accipiendum. Sic apud perfectum poetam Sophoclem, Ajax inquit,

Τὰ δ' ἄλλα τεύχεσιν κοῖν' ἐμοὶ τετάφευται.

de eodem ritu, de quo hic agimus. At quotusquisque est, qui hæc styli discrimina, & elegantias observat?

Et sufficit improba purpura.] Improba ἡ μεγάλη.

Cui stant sacro sua menia Nilo.] sua suo nomine dicta, de Nilo autem ad distinctionem: octodecim enim Alexandrias enumerat Stephanus; ea autem hæc est, cujus jam condendæ po-

lentam depascebantur aves; polentâ enim seu farinâ, ut volunt alii, urbi novæ locum designabant Macedones, Q. Curtius lib. 4. *Fama est cum rex urbis futuris muris polentam, ut Macedonum mos est, destinasset, avium greges advolâsse, & polentâ esse pastas, scribo (& polentam esse depastas) cumque id omen pro tristi à plerisque esset acceptum, respondisse vates, Magnam illam urbem advenarum frequentiam culturâ, multisq; eam terris alimenta præbituram.* Arrianus aliter paulò lib. 3. quem adi.

Tellure vagus qui victor in omni.] Ad eò quidem admirabilis ut Græci comici. Ἀλεξανδρῶ-
δης, pro Σάμασον, & admirabile posuerint. Sic Menander,

Ὡς ἀλεξανδρῶδης ἦν τοῦτο; καὶ ζῆτῶ πνα,
Ἀυτόματος ὕτος παρῶσαι, καὶ διγθεῖν δηλαδὴ
Διὰ θαλάσσης δὲ τόπον πιν' οὐκ ἔσται μοι βατὶς.

Atq; hec cuncta prius.] Quæ scripsit de bello Trojano certè poeta ille, ex aliis saltem cognoscere potuit, post Trojani enim belli tempora natum quis nescit, non ante ea? & longiùs ab illo, quàm pro opinione vulgi. Velleius Paterculus, *Hic longiùs à temporibus belli quod composuit, quàm quidam ventur, absuit, nam ferme ante annos DCCCL. floruit, intra CC natus est, quo nomine non est mirandum, si sæpè illud usurpat.* Planè igitur contrà hæc Silii, qui ea Homerum scripsisse vult, quæ futura erant de bello Trojano. Quamquam hæc de cæcitate poetæ illius, quæ opinio vulgò obtinuit, acuti homines accipere possent, omnia enim cecinit Homerus priusquam vidit,
qui

qui quidē nihil vidit, unquam de quo divini hominis defectu hoc epigrammate lusi aliquando:

Ἀρμονίης κόσμοιο κίαρ μέγα δῖος Ὅμηρος,
 Ἀμφὶ θεὸς τε βροτὸς, Ἀμφὶ βροτὸς τε θεός.
 Ὅμματ' εὖ δὲ σήθεσι, πέλωρ αἰντὸν, ἔχουσιν.
 Οὐδὲ γὰρ ὀφθαλμοῖς φέγσας ἴδε γλυκεροῖς.
 Πάντα μόνος βλέψας γλυκερῆς πῖλιν ἀμφοτέρω
 αὐγῆς,

Πάντα μόνος δῆρκεν ὅς δινε, τυφλὸς ἔγω.
*Incluta Naturæ mens linguâq; dius Homerus,
 Ultima lex hominum, proxima meta Deum.
 Ille oculos gessit sub pectore, nobile monstrum!
 Hinc facies oculos non tulit illa suos.
 Omnia qui vidit, terrâmq; hominésque, Deosque,
 Omnia qui potuit cernere, cæcus erat.*

In XIV. librum SILII Notæ.

[*Acrae qui carmine sylvas, Quique Syracosia.*]
 Quam mihi volupe est, mi Sili, audire ea quæ de Siculis musis, ac præsertim de Venere illa, festivitatis, simplicitatis, leporis bucolici Theocrito judicas, cujus inimitabilem venustatem, elegantes, peculiarésq; in lingua illa idiotismos nemo verè percipit, nisi qui ipse elegantiarum corculū, & anima sit: quod posteritati hoc extemporaneo epigrammate Dorico testatum volui.

Βώκολε Μωσάων καὶ πυρρὸν σῶμα, σεῖο λέγοντι
 Πολλάκι παρ' λιγυρᾷ ἐσδομένην πηλέα,
 Ἦχῶ δαυτερόφωνον ἀκρόμυρ' αἰδὺ δολύσαν
 Πάντα φίλον ξανθὰς βοσκέμεναι ἀγέλας.

[*Nec sceleri mora, jungit nova fœdera.*] Fortasse conjungit, ut constet versus. G 4 Et

Et cereri placidos.] scribe placitos.

Mille rapit turmas, atque hinnitibus.] τὸ αἰγ;
delevimus, ut flet versus.

Pabesq; liquentis Acheti.] Scribo, ingentis.

Non illum mundi numerasse capacis arenas Vana fides.] Hinc ille jactabat. *Ἰδὼ δ' ἐγὼ ψάμμου τ' αἰθμῆς, καὶ μέγα θαλάσσης.* Et Græci coeperunt, sicut *διακόσιοι* & similia, sic *ψαμμοκόσιοι*, à numero arenæ supputare; pro infinita, & inexplicabili multitudine. Sic Comicus, *δεαπὲς ψαμμοκοσίους* se numerare ait, indè & vox *ψαμμοκοσιογάργαρον* multitudinem notat, & quasi *αἰθμηπικὸν* formatum est, infinitum tamē, quia, ut ait Pindar. *ψάμμος αἰθμηὸν θεωπέφυγα.*

Fæminea traxisse ferunt contra ardua dextra.] Vox *dextrâ* hic multitudinem notat, ut *manus*, cum *Graia manus* dicitur ὁ πῶν ἐλλώων σπατὸς, quod nisi observes, nec hæc capies.

Tortæ certantia murmura conchæ.] Optimè *tortæ*: eas enim conchas, quas inflabant Græci, *tortæ* quoddam essent, *σραβήλινε* vocabant; nam & hominem quoque tortum, & *σραβήλιναν σραβήλον* dicebant, & *σραβαλόκομος* dicebatur ἑλόκομος, à tortura crinium, ità enim legendum apud Pollucem, cum Sophoclem hominem ἑλόκομον, *σραβαλόκομον* dixisse docet. De conchis autem illis docet Hesychius, *σραβήλοισι* inquit, *κοχλίας*, & paulò plenius infra, *σραβήλῳ τῇ κόλῃ καὶ ἰσάλπζον.* At *κρεμβαλίζεν* dicebant, cum ex conchis, & ossibus simul collisis mixtum sonitum edebant, quo harmoniæ genere antiqui usi sunt. Hesychius *κρεμβαλίζεν κοχλίας,*
καὶ

ἢ ὅσα ἅμα συγκροτῶντας, ἐεισὺν πνα ἦχο^ν
 ἀποτελεῖν (lege εὐρυθμον) τοῖς ὀρχημῶσις (ita
 enim lego) ut Athenæus de eodem, qui ita in
 Hesychio quoque, ut monuimus, legendum esse
 probat, ex Didymo, apud eum ὄσρακω tamen, ut
 ὅσα in Hesychio, scriptum est. Cæterum quam
tortam concham Silius, unâ voce σφόδρον Lyco-
 phron vocat eleganter :

Καὶ δὴ κατὰδε γαῖαν ὀρχηστὴς Ἄρης

Σφόδρῳ τὸν αἵματηρὸν ἐξάρχων νόμον.

Nam sicut id quod κρεμβαλίζειν dicebant, in
 conviviiis, tripudiisq; locum habebat; lyræque
 vicem sustinebat : Sic τοῖς κογχυλίοις in bello
 utebantur. olim enim, antequam usus pervul-
 gatus esset concharum, ut nunc tubicines, qui
 Martem accendunt ; sic tum πυρροφόροι, qui ab
 utraque exercitus parte erant, & λαμπάδιφοροι
 quoque vocabantur, qui utrinque aciem obeun-
 tes, lampadas facésq; gestabant, quas, ubi tem-
 pus postulabat, emittebant, & in hostem conji-
 ciebant, atque ita primum inter se conflictum
 ordiebantur. Sic lampadibus conchæ, conchis
 tubæ, & præsertim Thyrrhenæ successerunt.

Adventante notho.] Non placet quam ex
 MS. substituit lectionem Modius, *admentante*
 nimirum, ut placeat, emendatione exili effici-
 am; scribo *Augmentante Notho.*

Tutelaque Deum fluitant.] Æternum Ba-
 tavix lumen magnus ille medicus, qui nobis
 onomasticon suum cum maximo studiorum
 emolumento dedit. Tutela inquit Petronio, &
 Senecæ signum in prora, unde navis nomen ac-

cipit, *ὅς τις παρόντων* Luciano. In quo, meo quidem iudicio, non parùm fallitur. Primò, cùm Tutelam τὸ παρόντων esse vult, quod prætèr eum tamen, & glossator, qui Philoxenus existimatur, putavit; & alii, nè maximus ille vir sine auctoritate lapsus videatur. Legent autem hæc cum venia eruditi, penes quos iudicium hujus rei erit, ut reliquorum. Deinde cùm in prora locat. Tertiò cùm ab eo navem appellari putat. Quid sit igitur *Tutela*, ex hoc Silii satis superq; videmus, cùm τὸ δέσμιον addit, quod glossæmatis loco nobis erit. Tantùm igitur *ὁ παρόντων* à tutela abesse putamus nos, quantùm à prora puppis. Alterum enim in prora, in puppe alterum. *Tutelam* in puppe esse ex ejusdem Silii loco vidimus suprâ cùm inquit,

Trojanam ostentat trepidis de puppe Minervam:
nam Palladio tutela istius navis concredita erat, propterea que in puppe collocabatur. In quo exemplo, nè cavillentur viri docti, puppem *συνεδοχῶς* sumi, aliis argumentis agemus. Primò igitur Maro lib. 10.

— *Æneia puppis*

Prima tenet rostro Phrygios subvoluta Leones.
Quis verò hominum adeò rerum ignarus est, ut nesciat leones ibi fuisse *παρόντων*, non tutelam? quis prætèrea τὸ *ὁ παρόντων* in puppe fuisse dicet, cùm Virgilius id apud rostra collocare audeat? nisi fortè & rostrum in puppe ponamus. At contrâ idem Maro lib. eodem paulò infrâ cùm inquit,

— *Huic totum insignibus armis*

Agmen

Agmen & aurato fulgebat Apolline puppis.

Quis verò Apollinem eo loco fuisse signum, aut *Παρόσημον* navis autumabit, ac non tutorem numénque ejus, ut Silius loquitur? quis verò tutelam in prora quæret, cùm Apollinem discretè in puppi locet Maro? Sed controversiam de hac re nostram, interpositâ manifestè autoritate suâ dirimet Valerius Flaccus, qui Medeam in genibus Minervæ collocat in puppe,

Puppe procul summâ vigilis post terga magistri

Hæserat auratæ genibus Medææ Minervæ.

quos versus more Apollonii ita reddidimus.

Ἡ δ' ἔματ' ἰδυντήρα, καὶ ἀκροτάτῃ ὀπὶ πρύμνῃ

Ἔζετ' ἐνὶ χρυσείοισι θεῆς κάλποισιν Ἀθηνῆς

Ἀιαίν Μηδεία.

Locat deam tutelarem non solum in puppe, sed ne præterea dubitemus, post tergum gubernatoris, de cujus loco in navi, qui dubitat cum ratione insanit. Atque hæc quidem argumenta ad eludendam imperitorum hominum opinionem, qui contrariam sententiam mordicus arripiunt, sufficere poterant. At quàm manifestè tutelam non esse τὸ *παρόσημον* probat Silius, cùm *Deum tutelæ* vocat. At contrà Galba in sigillo suo canem ex prora navis prospectantem gerebat, canis enim *παράσημον* erat, ex prora inquam, non è puppe; adī Dionem. Et quid? evicimúsne *παράσημον* in prora esse, & aliud à tutela? quis enim eanem tutorem navis credet? quod non nisi numinum & Deorum erat. Scio autem, & interdum effigies quoque Deorum in prora fuisse, sed pro signo & *παράσημο*, quod moneo,

monco, ut liqueat, Deorum imagines, quoties in puppe collocatae fuerunt tutores fuisse, quoties vero in prora, signa tantum. Ultimum restat, Sortiri à signo, non à tutela appellationem naves antiquorum, quod probarem pluribus, nisi doctioribus jam notum putarem; si verò quis ea de re ultrò dubitandum existimet, is investiget num Joves, Veneres, Mercurios, Apollines, Vulcanos inter naves suas habuerint veteres ut Pristes, ut Centauros, ut Chimæras Cassides, ut Tigres: nam, quod Silius noster navis cujusdam, cui Hammon nomen erat, meminit, in illo cornutum Dei illius caput, & ἡ παρασεμὼν parasemon fuit, non tutela, quod aliquando fieri solere diximus. sic cum Hercules ad Æthiopis lebete navigasse ab Euphorione dicitur, & Ephesio Alexandro, cujus hic versus est χαλκείῳ λήβητι μίχας διενήξατο πέντον, in signe navis *lebes* fuit, unde tota navis *lebes* dicta, ut à Marone *Tigris* vel *Centaurus*, quæ id signum præferret. Onerariæ porrò naves signum non ubi reliquæ sed in malo gerebant, corbem nimirum unde *corbitæ* dicebantur, Lucill.

— *Huic majus bacillum,*

Quam malus ratis in corbita maximus ulla.

Ardet & Europe. ἢ Pollux ἐστὶ μὴ πνα πλοῖα λύβια λερόμυα κριοὶ καὶ τράγοι, ὡς εἰκάζειν, ὅτι ποῦτον ἢν πλοῖον καὶ ὁ ταῦρος, ὁ τὴν Ἑυρώπῃ ἀγαγών· in quo loco deest proculdubio καὶ ταῦρος, concepit enim ita proculdubio Pollux, ε, ζ, π, λ, λ, κ, καὶ τ, καὶ ταῦρος, ὡς, &c. nec dubito, quin lybica hæc navis *taurus* dicta fuerit, & talis

lis fuerit *taurus* ille celeberrimus Europæ vector, quod originem fabulæ, Græciæ *μυδοτόκος* præbuit, quamvis aliter sentiat Palæphatus. Pergamus.

Vim primi sensere canes.] Thucydides οἱ δὲ κύνες μᾶλλον αἰδήσιν παρῶν τοῦ ἀποβαίνοντες quod ita extulit Lucretius. *Cum primis sæva canum vis Strata viis animam ponebat in omnibus egram.* hæc moneo, ut non solum Lucretium, Sed & Silium cum Thucydide conferas, quem uterque secutus est.

Bis ternis ratis ordinibus.] Ejusmodi naves *ἑλοπίδες* vocant Græci, nempe *πολυκάπες* in quibus multi remorum ordines, nam *his ternis δοείσως* accipio, ut sæpè aliàs.

In XV. SILII librum Notæ.

HAs lauri residens juvenis viridante sub umbra, &c.] Decedit à more Silius, cum ἐν τῷ ὀπισθοδρόμῳ collocat, & in extrema ædium parte laurum illam, quæ ἐν τῷ μεσαύλῳ erat, id est parte mediâ, quam CAVUM Romani dicebant, laurus enim tales Romani in impluvio nutriebant, quod nec 2. lib. nec 7. ignoravit Maro, qui in mediis Priami, & Lavinii ædibus laurum constituit. *Laurus*, inquam in impluvio Romanis erat, idque sub dio, atque hoc est quod ait Maro, *Ædibus in mediis, nudòque sub aeris axe.* id est, *sub dio*, quod in *impluvio* dicitur, unde apud Herodianum Imperator ille prodigiosam

sam palmam in impluvium suum referri jubet & lib. 7. Maro.

Laurus erat tecti medio, in penetralibus altis.
Ubi rectè monet idem grammaticus, *Penetrale* de omni domus interiore parte sumi, licet in-
testa sit, *Penetrale* namque ibi impluvium est,
ut rectè observat Servius. Græci præ foribus, ut
Romani in ædibus, *laurum* suam habebant,
quam καμύδα dicebant, Hesychius καμύδα, δά-
φνις ἢν ἰσῶσι ἀπὸ πυλῶν, cujus ramos ἀντήνας
dicebant.

Ædibus extremis.] ἐν τῷ ὁπισθοδρόμῳ, ut su-
prà, *primam urbem* τὴν ἀπόπολιν dixit, Græci
autem, ut Romani, in tres domum partes cum
dividerent; *προδρόμον*, & *ὁπισθοδρόμον* primam, &
ultimam faciebant, *προδρόμος* autem prior χόρτος
erat. Sic apud Theocritum Idyll. 24. ubi le-
gitur :

Ἄρχεῖος, κ' ἠγών, καὶ ὁ Θέσπελ' ἰπποδωκίαι,

Ἄπης, καὶ Κλεύνικος ἐπίνομος ὁ σπαρῶτας

Ἐν χώρῳ παρ' ἐμῇ. lego ἐν χόρτῳ.

Hujus principium *προνώπιον* erat, & oppositum
huic *ἐνώπιον*, quorum in altero funera sua anti-
qui, in altero imagines majorum collocabant,
προνώπιον enim τῷ ἐνώπιῳ oppositum erat, sic
Patroclum pedibus ad januam versis ἐν τῷ προ-
νώπιῳ positum fuisse significare vult Homerus;
unde qui Sophocli *δύεσσι* dicuntur, Euripidi
πρηνεπῆς sunt, qui nimirum foris, & extra li-
men versantur, & quod etiam elegantius multo,
πρηνεπῆς οἱ θάδοντες mortui Euripidi dicun-
tur, quod in *πρηνεπῳ* collocarentur, sic Alcest.

Ἡδὲ

Ἡδὴ περὶ αὐτῆς ὅτι καὶ ψυχόρραγεῖ.

Quæ ita esse, qui vel modicum harum rerum gustum habet, non negabit; præsertim, si hæc cum iis, quæ ante nos hac de re viri eruditi notârunt, conferre dignatus fuerit. Aliud autem erat ἐπιδόδομος Atheniensibus, ipsam nimirum ærarium.

Stans vultus.] ἐστῶς Sic Polybius λογισμὸν ἐστῶτα, constantem, firmamque ratiocinationem dixit, τοῖς δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τότε ἐγένετο φανερόν, πὶ διαφέρει στρατιωτικῆς προπτείας, καὶ κανοδοξίας στρατηγικῆς, πρὸνοία, καὶ λογισμὸς ἐστῶς, καὶ νευεχίς, lib. 3.

Formasque ferat.] *Forma*, hoc loco est quod Græci eleganter dicunt χρῆμα, sic Herodotus χρῆμα ὕδης, Ὁ βασιλεὺς ὕδης χρῆμα μέγιστον ἀνεφαίνῃ ἡμῖν. quâ voce ferè ἐκ περὶ αὐτοῦ, utitur Silius, ut voce πρὸς ὦπον Nonnus, quod doctissimos, optimèque in eo versatos homines nondum observâsse miror. Sic cùm inquit ἀντί-τυπον μίμημα δρακοντείοιο προσώπου, πρὸς ὦπον δρακοντεῖον est δράκων simpliciter. Sic Dionysiacōn, αἱ Συμφυεῖς ὃ δρᾶκοντες ἐπιρρώοντο προσώπων Παρδαλέων, πρὸς ὦπον παρδαλέων sunt παρδαλεῖς, sed & voce τύπος eodem modo utitur, Ἐὶ Νῆμας ἰσάζοιτο τύπον σουδῆς, id est οὐτ.

Laurumque superbam, In gremio Jovis.] In genibus enim Jovis Capitolini laurum deponebant victores. Sic Augustus apud Dionem, ἐς τὰ γόνατα τοῦ διὸς κατέβητο, *Capitolinum* intelligit igitur *Jovem*, quod addit Dio in præcedentibus; unde notatus ab historicis Augustus, quod

quoddam Asinio Gallo, & Caio Marcio cons. lauream in Jovis Feretrii templum deposuerit, παρὰ τὸ νομισθῆναι, & morem omnium, ut rectè monet historicus ille.

Cui dextera clara, domusque Ter deno bove.] Antiquorum more, quorum census in bubus erat, & pecudibus, unde ex bobus & præmia proponi, & multæ irrogari solitæ; & notat Festus, ovibus duabus multari antiquos solitos in minoribus criminibus, in majoribus autem bubus. Unde postea facta æstimatio est pecoralis, & armentalis multæ, & boves centenis affibus, oves denis æstimabantur; sic non dubito quin numeret Homerus, per ἑννεάβοιον, & δωδεκάβοιον, æstimatione ad boves factâ; unde & eidem poetæ antiquitatis studiosissimo ἀλφεισίβοιαι dicuntur virgines, quæ multam dotem conferre in nuptias possunt. Sed & bobus emere inter alia solebant, ut apparet quoque ex venditione Jurisconsultorum nostrorum, quam *permutatis rebus* nominant, ex patre antiquarum elegantiarum Homero, qui Græcos suos inter alia αὐτῆσι βόεσσιν emisse docet:

Νῆες δ' ἐν λήμνοιο παρίσταν' οἶνον ἄγεσαι,
 "Ενθεν ἂρ' ὀϊκῶζοντο παρεκομώωντες ἄχαιοι,
 "Ἄλλοι μὲν χαλκῶ, ἄλλοι δ' αἰθωνίσι σιδήρῳ,
 "Ἄλλοι δ' ῥινοῖς, ἄλλοι δ' αὐτοῖσι βόεσσιν.

ubi legendum est αὐτῆσι tamen, quod neque observavit elegantissima illa majoribus characteribus edita Henrici Stephani editio, nec quæ cum brevis interpretis glossis Basileæ prodiit, cum tamen interpretes ipse non ignoraverit. Solebant enim

enim antiqui pecudum, & armentorum nomina inter numerandum fœmininè efferre. Homeri interpretes, ὁπόταν ᾖ φηὶ πλείους θρεμμάτων διαλέγονται οἱ πενηταὶ, καὶ τὸ δηλυκὸν προέβρονται ex quo tamen imperiti librarii nondum viderant excudendum esse αὐτῇσι apud Homerum; id ipsum Ionibus ascribit Eustathius, qui αἱ ὄνοι, αἱ ἵπποι, αἱ χόμηλοι, & similia dicunt, ut manifestum sit αὐτῇσι legisse, non Eustathium solum, sed & ita reverà legendum esse. Ex qua observatione manifestum est, quod observat Pollux, παρὲς βῆς πρὸς τὸ ῥινὸς ἐνπιθεὶς φανερώς ὅτι τὸ ζῶον, ἀλλ' ὃ τὸ νόμισμα, ut benè intellexerunt Jurisconsulti. In quo Pollucis locum παρὲς βῆς, manifestè legitur, tamen αὐτοῖσι βῆσι quoque, ut in libris Jurisconsultorum est, excusum legitur. Ità antiqui & ante inventionem nummorum, & post eam, per *boves* numerabant. *Bos* enim & animal, & qui æquivaleret animali nummus, bovemque insculptum haberet. Sic & inter armenta & inter substantiam *boves* erant, sic δολιχοῖσι utebantur peculiariter Delii, & in Draconis legibus delinquentes δολιχοῖσι pendere jubebantur. καὶ μὴ καὶ τοῖς δολιχοῖσι νόμοις ὅτιν, ἀποτίνην δολιχοῖσι, ait Pollux, & apud Delios *bovem* valere idem quod binæ drachmæ Atticæ, nam Delii primo usi *bove* putantur. Hesychius, δολιχοῖσι ἀειθμὸς πόσις καὶ παθμὸς ἐφ' ᾧ βῆς, ἐνιοὶ δὲ δολιχόντων βῆν νόμισμα ἔστι φασίν. quæ bonus Phavorinus totidem penè verbis descripsit, qui profectò nimium lapsus est, dum non vidit legendum ἐνιοὶ δὲ δολιχόντων

λίαν τὸν βῆν νόμισμα ἔδ) φασίν: nam quid fit πῆ
 δειλόντων, non ille nos credo docebit, ita enim
 & legendum docet, & ipse Pollux qui de boue
 ὄδεν ἔνιοι Δηλίαν, inquit ἀλλ' ἐκ Ἀθιναίων,
 ἱήσον ἔδ) τὸ νόμισμα νομίζουσιν. Ità vides, & quam
 miserè ibi cæcutiat Phavorinus, & quàm verè
 emendatus ille Hesychii locus nobis sit. quæ in
 gratiam eorum monemus maximè, qui Phavo-
 rini auctoritati nimium tribuere solent.

Caeloque educitur ara.] Ἀρά τὰ φθ). Notum
 enim antiquis πᾶσαν ἐξοχήν τε καὶ κορυφήν,
 omnemque eminentiam aram dictam. Sepul-
 chra autem sua in gratiam viatorum, nauia-
 rumque in mari errantium, in altum educebant
 antiqui, Unde elegantissimè πύμνον naviganti
 ἀντίλλειν dixit Colythus, φυλλίδος ἀντίλλουπι
 φιλήνορος ἔδραχε πύμνον terræ enim plerunque
 arborem floridam, aut palum infigebant, quod
 σῆμα propriè dicebant, quod tamen Homero pro
 terræ aggestione postea sumptum est, Apolloni-
 us Rhodius lib. 2. καὶ δὴ τοι κέχυται τῷ δ' ἀνέ-
 ρος ἐν χθονὶ κείνῃ Τύμνον, σῆμα δ' ἔπειτα, καὶ
 ὀψιγρόισιν ἰδέσθαι, Νῆτε ἐκ κοπίνοιο φάλαγγε δα-
 λείδει δὲ τε φύλλοις, Ἀχρησ' ὑπὸ τῶν ἐνεργῶν ἀχρη-
 σίδος. Cujus loco, in hominis violenter mortui
 exequiis hastam efferebant, quam tumulo ipsius
 infigebant. Meritò igitur ara à Silio, dicitur tu-
 mulus, qui non solum terrâ aggestâ, sed & ar-
 bore infixâ in altum educebatur; causam addit
 Appollonius, καὶ ὀψιγρόισιν ἰδέσθαι. Unde Sopho-
 cles tumulum eleganter ἐπόψιον τόπον vocavit
 Antigone, ὄρμα δ' ἐλόντες πρὸς ἐπόψιον τόπον.

Ara

Ara igitur τὸ πρὸς ἐπὶ ψι⊙ hoc loco est; qualem
& Homericus Hector suis tribuit, veteres enim,
ut nos turres, ita tumulos suos ad mare ple-
rumque, & in terra erigebant, ut ad eas viam
suam dirigerent hospites, ex iis enim de itinere
quod restabat, quodque perfecissent, judicabant.
Unde apud Maronem Ecloga 9 pastor ille:

*Hinc adeo media est nobis via, namq; sepulcrum
Incipit apparere Bianoris.*

Quod quidem ille ex divino, & nunquam lau-
dato satis Idyllio Theocriti 7. transtulerat:

Κἄπω τὰν μακάριον ὁδὸν ἀνυμεν, ἔδδ' τὸ σῆμα
Ἄμιν τῷ Βρασίλῃ κατεφαίνετο.

Sic tota libri undecimi Illiados œconomia circa
tumulum Ili versatur.

Imperfectisq; Deorum Cessit honos.] Hostilis
nimirum adventus apud antiquos sacra turba-
bat, & in mediis sacris ominosus habebatur, vi-
de quæ de his in Problematis suis diligenter
Plutarchus annotavit, & ad Maronem Servius,
qui ad privatos, Ulysses nempe, & Diomedem,
ex historia ea restringit, *turbare* autem in sacris,
κολέειν eleganter dixit Apollonius:

—μὴ δὲ σε δῦπος

Ἡὲ πεδῶν ὄρησι μετασφραθῆναι ὀπίσσω,

Ἡὲ κυνῶν ὑλακῇ, μὴ πῶς τὰ ἔχουσα κολέουσαι,

Οὐδ' αὐτὸς κτ' κόσμον ἐοῖς ἐπ' ἀγροῖσι πλάσσης.
κολέειν enim est ibi quod Silius *imperfecta sacra
reddere*. doctissimus ejus poetæ interpretes κολέ-
ουσαι ἀτελεῖ, καὶ ἀπεργατὰ ποιήσεις ἔχουσαι τῷ ἐν-
γυμνῶν.

Ruptis linquunt altaria sacris.] Ruptis sacris
ἀναδάσεις,

ἀναδύσῃς, Dio, ἀν γάρ πινε πρὸ τῆ καυασίου ἔδῃ,
ἀνὰ δαυα πρὸ χθύντα αὐτῷ παῖτα γίνεταί.

Venales animæ.] οἱ μίδοροι, qui latrones
antiquitus, Latrones enim eos antiqui dicebant,
qui conducti militabant, ἀπὸ τῆς λαβείας.

Illunem naῖτι.] ποῦτεν illunem ἀσέλλων,
σκοταμύνιον, Homerus.

Rhodanίque comas intonsa juvenus.] De vo-
tiva coma hæc accipio, quam tondere, nisi voto
peractō, non solebant, eam enim fluviis quodd
deberent, Rhodano intonsam juventutem tribuit
Silius, quam ferè in bellum profecturi, abiturive
vovebant, reduces persolvebant, concludit enim,
ut Philostratus, Silius, qui Mæmonem inton-
sum pingit, propter vicinum Nilum. Atque hoc
quidem modo, hæc Silii accipio. Sic apud Ho-
merum Achilles comam, quam Sperchio, si voti
compos domum revertisset, devoverat Peleus,
infortunio mactatus mortuo Patroclo persolvit:

Σφοχέ' ἄλλως σοὶ γὰ πατὴρ ἠρήσατο Πηλεὺς,
Κεῖ σέ μιν νοσήσασα φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν
Σοὶ τε κόμας κάρηεν, βέξεν θ' ἱερὰς ἐκατέμβει.
quem Homeri locum alludit doctissimè Papi-
nius.

*Huic & purpurei cedat coma saucia Nisi,
Et quam Sperchio tumidus donabat Achilles,
Ipse cum primam niveam præserpere frontem
Decretum est, humerósque modo nudare nitentes*
qui locus valdè corruptus, scribo autem vocis
unius transpositione, *nodóque humeros nudare
nitentes*, quid sit in coma *nodus* facer, suprà do-
cuimus. Hæc comarum sacrificia, ut ità dicam,
&

& primitias θαλύσια κομῶν, dixit eleganter Nonnus:

Ἄρπθαλῆς γδ—

Τῆς ἐμδὲς λιπόπατρης ὅτι χυβὸν ἔχεν ἰύλων,
Δάρδε θ' Ἰδαίνης μεταβάσσειτο κόλπον ἀρέρης,
Καὶ φρυγίῳ σιμῶντι θαλύσια δῶκα κομῶν,
Θυμβραῖν ποταμοῖο πῶν ἄλλοτερον ὕδωρ
id est, ut nos:

*Filius ille meus tenui lanugine malas
Vix dum pectus adhuc, primæva flore juventæ
Dardanius, Idæas quondam properabat ad urbes,
Primitiâsque coma Simois tibi maxime fudit,
Cum biberet dulces Thymbraei fluminis undas.*
Sic Orestes, cum ad fugam se cum sorore, parâset,
comam totondit unde Comana dictus ille locus fuit.

Casside cornigera dependens insula.] Scribo, cornigera, ut suprâ, *Juvenûmque reposita, Instaurant galeæ con decus, & rostrique coruscâ* Perstringunt conum galeâ: quamvis nec cornigera, si legatur, accipio, ut viri docti plerique, sed pro setis equinis, & crinibus more Græcorum, & aliâ sæpè, & hîc sumo, Maro lib. 22.

—*Simul aptat habendo*

Ensemque clypeûmque, & rubræ cornua cristæ.
Ubi doctè monet Servius *cornua* ut κίεες apud Græcos accipi, cum pro coma ponitur, unde κείρειν inquit. *Cornua* igitur in galea αἱ τελευτæ sunt, equinæ setæ, aut similes; sic Hesychio κίεες θρίξ est, & delicatuli Grammatici, quales sunt multi apud Græcos, in loco illo Homérico κίεας ἀγλαὲ de Paride, pro coma sumunt hominis;

nis; unde κροτάδες dicebant, teste Polluce, qui disponendis crinibus vacabant, τὸς ἀπὶ τῶν κρότων χειροτέχναι, ὅτι κρέας ἢ κόμην inquit.

Parceq; petulum Perstrinxit corpus.] Iliad. λ'.

— Νῦν δ' ἐμ' ἐπὶ γαστρίᾳ παρὸν ποδῶς.

Fæmineis Lasum vana inter cornua corpus

Unguibus.] Homerus ἐκ ἀλέγῳ, ὡς εἰ με γυνή

βαλοῖ, ἢ παῖς ἀφρων, ἐ quo uno duos efficit versus Silius.

In XVI. SILII librum Notæ.

Portentâque vestra secundi Condite.] *Condite secundi*, est secundò date; ità enim eleganter, & aliter quàm vulgò sumi potest, secunda enim auspicia prima condebant, & confirmabant, quæ cùm fausta erant, *adtestata* dicebantur antiquis, fulgure autem constabant plerumque. *Adtestatis* autem opponebantur *peremptalia*, sicut enim *adtestata* superiora confirmabant, &, ut Silius loquitur, *condebant*; sic *peremptalia* tollebant, & destruebant, quasi.

Dimitte bilingues Ex animo socios.] *bilingues* sunt δίμματα, quos πολυγυπίλης Homerus vocat, quam vocem Hesychio redde, id est, vafri simpliciter, & πολύκερτοι, qualis erat Homericus Ulysses, unde ità antiqui primum Ὀδυσσεύς versus legebant,

Ἄνδρα μοι ἔννεπε μῦσα πολύκροτον.
quod Livius Andronicus,

Inseque Musa virum versutum vertis

Ad.

Admotæ stabat subiecta bipenni. Non Romanorum more sed Græcorum, qui *πέλακω* vocant quod Romanis antiquis *Acieris* dicebatur. Sic Valerius Flaccus, cū legisset apud Apollonium,

Ἀγκᾶος δ' ἐπέριβ' κτ' πλατὺν αὐχένα κόψας
 χολκείῳ πέλαι, κροτῆρας δέκερσιν τένοντας
 ita transtulit, --- *juvenctum*

Dejicit Ancas, non illo certior alter

Pingua lethifera perfringere colla bipenni.

χολκεί igitur Apollonii *πέλακος*, *Acieris* est; *bipennem* enim pro *securi* ponunt Græci.

Mente favete pari.] Translata hæc omnia ex quinto divini operis sunt. Cæterum quod ille *Ore favete*, Silius noster *mente favete dixit*; quorum alterum *σηᾶν*, alterum *ἐνοῶν*; utrumq; *Silentium* sub se complectitur: τῆς ἐνοίας enim in sacris symbolum *silentium* est: Horatius, *Utrumque sacro digna silentio* *Mirantur umbra dicere*, apud Maronem certè *ore favere* est *σηᾶν*, non *ἐφημεῖν*, ut vulgus putat; nam *favere* pro *silere* antiqui dicebant. Festus, *Veteres poetæ pro silere usi sunt favere*: & Callimachus in elegantissimo, & purissimo in Apollinem hymno *ἐφημεῖν* pro *ἡσυχάζειν*, & quietum esse dixit, *Ἐφημεῖ κ' πόντος*, ubi rectè interpres, *ἡσυχάζει*, γῆλωιᾶ, est enim ἡ τοῦ πόντου ἐφημεῖα, quod Romani antiquiores *flustum maris* dicebant, ipsa tranquillitas & malacia, hinc *ἐφημεῖν* in sacris sæpè est *σηᾶν*, quod antiqui, *pascere linguam*, dicebant. Idem Callimachus, *Ἐφημεῖτ' ἄτολεις ἐπ' ὑπὸ λῶν* αἰοιδῆ, id est, *σηᾶτε* *Tacete*, inquit

quit, ut *Apollinem audiat*. Sic totum Silii ver-
sum hoc modo reddi posse eleganter arbitror.

Εὐφραεῖτ' ἀτρυγέες ἐπ' ἡμετέρῃσιν ἰωῆς.

Sic *favere* apud Senecam Philosophum de vita
beata, cap. 26. Et quoties mentio sacrarum litera-
rum intervenerit. *FAVETE LINGVIS*, hoc ver-
bum non ut plerique existimant, à favore trahitur,
sed imperatur silentium, ut rite peragi possit sa-
crum, nullâ voce malâ obstreperente.

Cum subito abruptis fugiens altaria tauros

Exiliit vinculis, &c.] Piacularia eâque diversa
conjungit poeta, utrumque enim piaculum erat,
& cum ab ara profugisset victima, & cum mugi-
tum edidisset: quod factum quoque ante Pom-
pei cladem notat mirificus ille prodigiorum ob-
servator Dio, & alibi sæpè. Hanc hostiam effu-
giam antiqui dicebant, quæ autem supposeba-
tur, *succidaneam*, si grvida erat *fordam*; si ste-
rilis, qualem Proserpinæ Homerus tribuit, *tau-
ream*.

Indibilisq; diu letus.] Fortasse, Missilibus.

*Quanti est ut cedas Romamque relinquant.] le-
go quanti est ut eas.*

In XVII. SILII librum Notæ.

Numēn quod numina nobis Cuncta creas.] Unde ἀμυδάς & ἀμυία dicta Rhea, quod omnium Deorum mater & nutrix.

Servili fers ora ducis.] τὸ Servili proprium esse, nec sumendum ut vulgò, monuit vir maximus Justus Lipsius.

Qui patris & una Celarat patruui.] Gestabant enim milites olim, præsertim primani, expressam consanguineorum aut amicorum in clypeis effigiem. Sic infelix ille Morreus apud Nonnum uxorem in scuto gestabat, cujus caput amputabat Chalcomede, ià enim accipiendus locus ille;

Καὶ λίθος ἡγεῖται πορονημένος ὁξυῖ ῥοιζῶ
Ἀσπίδος ἀκρον ἀεγῆεν, ὅππῃ χρυσήλατος εἰκῶν
Χειρὶ βίης νότον εἰ χεῖρας ἑλδύμωνι μορφῇ.

Incocti corpora Mauri.] *Incocti corpora*, μελανόχροες, cave enim credas τὸ *in σερπηκὸν* esse: Sic antiquis *incoctæ* dicebantur mulieres, quæ plùs æquo calamistris utebantur.

Atque hæc sunt quæ nos inter operas Typographicas ad Silium effudimus. Tu verò, mi Lector, si quid boni in tam tumultuario opere sit, id Deo ascribe; si quid secùs, id mihi, qui non solùm ut homo errare potui, sed ut adolescens, cum venia debui; tertiam verò partem penè notarum mearum, propter nundinas Francfurtenses quæ instant, omittere necesse habui,

habui, itaque finem facio si prius de duobus monuero: * *de Omissis nimirum & Erratis.*

*Atque hac in gratiam incomparabilis viri, cui studiorum nostrorum rationem reddendam aliquam hoc maxime tempore existimavimus dista-
sit.*

Ουτος γὰρ ἀνὴρ ὃς μάλιστα ἐκ ἀμφοτέρων
Λιμῶν πέφανται ἢ ἐμὴν βεβαίως.
Ἐκ τοῦ δ' ἀναψόμεθα πυρμυήτιον χάλλον
Μολόντες αὖτε, καὶ πόλισμα Πηλεΐδος.

FINIS.

* *In hac editione Omissa suis locis
inseruntur, Errata autem omis-
suntur.*

D. HEYNSII
DISSERTATIO

De veræ Criticæ apud veteres, ortu,
progressu, usûq; cum in cæ-
teris disciplinis, tum
in sacris,

Magnum olim antiquorum in discen-
dis disciplinis, magnum in docendis,
studium, iudicium, industria, ac di-
ligentia eluxit. Nam & eas præmit-
tebant, quæ hoc tempore à quibus-
dam vix discuntur, & ab iis, quasi minoribus
initiati mysteriis, ad reliquas se conferebant,
quibus qui non prius imbuuntur, minus absolu-
tè aut discunt cæteras, aut docent. Una fuit, cui
nullum certum argumentum, nullam discipli-
nam propriam, aut unam, sed in universum om-
nes, subjecerunt : quæ Judiciaria, aut Critice,
ab illis dicta est : ad quam sensim & per gradus,
ut plerunq; nihil inchoatur simul ac perficitur,
deventum est. Postquam autem Aristarchus,
aliique ejusdem fere temporis illustres viri, Ethicam,
Politicam, Physicam, Astrologiam, Geo-
metriam, Geographiam, Medicinæ initia, ac
Theologiam, quam tum adhuc *μυθικὴν* dice-
bant, in Musæi, Orphei, Lini, Epicharmi, Em-
pedoclis, antiquissimorum Philosophiæ auto-
rum enarratione, qui aut singulas seorsim singu-
li tractassent disciplinas, aut in universum om-

nes, generali opere, quale est Homericum, sparsissent, ac adhibuissent, maximo successu sibi vindicare cœpissent; postquam extitissent jam, qui ἐρμῆσεις, λύσεις, συζητήσεις, ὑποφάσεις, quibus omnes in scriptorum antiquorum enarrationibus scientias complexi erant, in autores, ac præcipuè Poetas, quos, quod omnes olim disciplinas conjunxissent, in omnibus, ut sapientum antiquissimi, excellerent, παντάλας eleganter magnus Plato dixit, edidissent; multum animi ejusdem artis professoribus accessit. Inter quos & Crates maximus vir fuit: qui nugarum ac minutiarum omnium, in quibus anxie hærebant cæteri, pertæsus, omnia Homeri scripta, & eorum enarrationem, ut præclarè docet Strabo, ad principia disciplinarum, & tractationes serias, gravesque revocavit: ipse ὑπερδύσεις ἐπισημονιχῶς dicebat: is, qui, ut Sextus Empiricus notavit, *Omnem eruditionem, ac scientiam in Critico requiri*, dixit. Idem scripta veterum, Homeri primò, mox Platonis quoq; & Aristotelis, disposuerunt ordine, ac digesserunt. Idem, qui & quæ non rectè dicerentur, castigabant: si quæ loco mota essent, transponebant: quæ utilia ad vitam, aut ad disciplinas essent, excerpebant. Idem variantes lectiones, & ambiguas notabant. Suo denique auctori cuique, quod cujusque esset, ascribebant: ita ut probarent singula, ac confirmarent: quæ διατιθέεις, ἀδειπίσεις, χρησμοδίαί, χρήσεις, γεφῶν μεταδύσεις, γεφῶν διαφοραί, ἑγκρίσεις, ut nunc cætera omitam, il' is dicebantur. Porro, diu ante Aristarchum, par na-

turæ rerum, & scientiarum omnium fatali quadam lege capax Aristotelis extiterat ingenium, qui, ut primus nomen Critici, quod verè à Dione Chrysostomo ac aliis notatum est, meruit ac tulit, ità artem hanc adversus omnes sui ac superiorum temporum Philosophos, Pythagoram, Democritum, Empedoclem, Heraclitum, Epicharmum, Parmenidem, Xenophanem, Melissum, Anaxagoram, Protagoram, Eudoxum, Solonem, Anaximandrum, Anaximenem, Platonem, Speusippum, in divinis ac humanis exercuit scientiis. Nihil tamen majus est, augustiùsque, quam cum magnus eruditionis ille ac Criticorum Princeps, libro Politicorum secundo, omnes veterum Respublicas, ex artis hujus legibus examinat: omnes censor illustrissimus ad disquisitionem vocat: non Minois, non Lycurgi, non Solonis, non Hippodami, non Phalaræ, legislatoris antiquissimi, non ullas cæterorù vel R. spub. vel leges, sine nota Critica dimittit. Idem, qui Homerum accuratè Alexandro suo emendatum, idem, qui judicia de omnibus poetis (quorum aliquot in libro de poetica vestigia supersunt) cum stupore omnium, magister summus divulgavit. Idem, qui & Comicorum fabulas cum cura recensuerat, ac emendàrat: idem, qui & singulas, cum accurata, quibus fuerant repræsentata, ratione temporum digesserat: quos libros, ut testantur veteres, *Διασκαλίας* dixerat: de quibus plurima ad Athenæum magnus Casaubonus. Quæ res, præter alias, Chronologiam ab errore vindicavit. In quam

curam temporum ac rationem, postea Callimachus, & Eratosthenes incubuerunt: quo & *Ἰσχυρὸν πρᾶξις* spectabant, quos antiqui celebrant: quæ omnia, cum universis disciplinis, Criticorum diligentia, ac studio tum nitebantur. Sed immane quos quantosque sumptus, in theatris, in Comœdiarum ac Tragoediarum representationem fecerit antiquitas. Cum non mores tantum ab utrisque emendari, ac prudentiam conferri; sed & scripta antiquissima, & formas Reipublicæ, ac vitam magistratuum, cum summo spectatorum fructu, in Comœdia examinari, factiones componi, ac gravissima subinde publico suppeditari crederent consilia. Ut cum ranis Comici ascribunt Critici antiqui, quod distractas eâ tempestate partes civium in urbe composuerint, summates plebi, plebem, & qui exulassent, ut in factionibus non raro solet fieri, proceribus conciliaverint. "Ὅτι δὲ πρῶτος ἀνέλαυνε τὸς ἀνέμους τοὺς ἀνέμους, καὶ τὸς πλεῖστους τοὺς φονεῖς, dicunt illi. In eodem Dramate, Euripides & Æschylus, de Alcibiade, qui omnia potuerat, ac sponte tum discesserat, non aliter quam in Senatu solet, consuluntur. Ità enim quæritur:

*Ἡρώτων μὲν δὲν αἰεὶ Ἀλκιβιάδην τὴν ἔχον
Τροφὸν ἐκ τῆς πόλεως, ἢ πόλιν δὲ δυσχερῆ.*

Et responder prudentissime Euripides:

*Μισὸν πλεῖστον, ὅστις ἀφίκεται πρὸς τὴν
Βουλὴν πόλεως, μολὼν δὲ καὶ βλάπτειν τὰ χυρῆ.
Καὶ πρῶτον αὖ τὸ πᾶν πόλιν δὲ ἀνέχον.
Ceterum exoror, qui patriam tardè juvat,*

*In opprimenda patria cum sit celer,
Sibi que quidvis expedit, non patrie.*

Æschylus autem,

*Οὐ χρὴ λέοντος σὺ μρον ἐν πόλει τρέφειν,
Μάλιστα μὲν λέοντα μὴ, ὃ πόλει σέφειν;
Ἦν δ' ἐκ τραφῆς περ, τοῖς τέρεσσι παρῆλθ' ἔν,
Cetulum leonis nunquam in urbe nutrias,
Ipsum leonem nutrias multo minis.
Sin educāis, cenſeo, ut morem geras.*

Quo prudentius nihil, nihil πολιτικώτερον, vel dici vel excogitari potest: cum & hæc prudentia Comœdiæ ejusdem pars non postrema esset, quæ sententiam, de scriptis, veterum pronuntiat, ac sciscitis quæ & cæterorum hoc exemplo tum in publicum judicium protraxit. Ejus igitur Comœdiæ autores, quæ, potius rerum Populo, Athenis, nata est, cum partim, ut jam dixi, Reip. primarios: partim libros veterum ac scripta, ad censuram poscerent, translata, ad paucorum regimen Republicæ, quia alterum impune amplius non erat, in autores solos, styli aciem verterunt: cum ad antè quidem, sed non tantum, fecissent: quemadmodum inter Aristophanis Comœdias, quæ Veteri accensentur, ἀδελφῶν lepidissimas, cum Æschyli tum præcipuè Euripidis, Rana illic habent: quem & Aristoteles cum maximo judicio ubique ad partes vocat. Quam partem, è veteri potissimum Comœdia desumptam, Lucilius & Flaccus, ad Romanam Satyræ, ut ipse Flaccus proficitur, cum censura morum, transulerunt: quippe, ut multa Accii, Pacuvii, ac Ennii Lucilius, ita plurima Lucilii ac aliorum,

falsè exagitat Horatius. Igitur, ut hi Theatrici Poetæ, ac Dramatici, quibus, si antiquitatis habeatur ratio, non minima ex parte ortum suum ars hæc debet, veterum scriptorum iudices tum erant; ità & illorum primi suos habuerunt iudices. Optimo, ni fallor, instituto: tum, nè omnia impunè, aut securè, & extra artem dicerent: tum, ut ex collatione singulorum, ipsa tandem ars absolveretur, ac ad ultimum perfectionis perveniret gradum. Qui de vocibus, de rebus, dispositione, partibusque singulis iudicium pronunciabant, ac peculiarem in hac gente tum constituebant magistratum: quos, quòd in tute-la Bacchica theatra essent, *Διονυσιαὶς Κριταί*, *Bacchicos Iudices*, dicebant: cùm nec provocatio ab iis esset, nec de iis quibus illi iudicarent, cæteri sententiam pronunciarent magistratus. Quòd apud Aristot. Rhetor 3. Euripides respexit: qui, cùm, tanquam impiè locutus illo versu,

Juravit lingua, mentem injuratam gero,
accusatus esset; ille, *Suos se habere iudices; ibi respondisse, vel, si opus esset, responsurum, dixit:* à quibus qui damnati essent, *ἐκτίμην* dicebantur. Quæ res maximis nonnunquã factionibus in civitate ad potentiorum gratiam & plausum agebatur: quemadmodum cùm Nebulas, incomparabile, ut Critici observant, Drama, docuisset Aristophanes, per factionem Alcibiadis, qui Socrati favebat, excidit. Quod iudicium, ad alios poetas quoque, postea translatum est: cùm ab iis primam sumpsisse originem vero fit simile: unde & Homerum quidam, ac Hesiodum (de quo

quo & apud Plutarchum quinto Symposiacorum habes) in Heroum tumulis, aut, ut alii, in Aulide aut Chalcide, certasse volunt: quibus & suos fuisse judices: inter quos Panoëdes quidam celebratur. Quam opinionem antiqui cujusdam Critici, ut arbitror, libellus confirmat, qui 'ΟΜΗΡΟΥ ΚΑΙ 'ΗΣΙΟΔΟΥ 'ΑΓΩΝ inscribitur. Ptolemæus sanè, quemadmodum Præfatione libri septimi loquitur Vitruvius, post constitutam à se Bibliothecam, sex poetis judices constituit: quibus & Aristophanes Criticus, maximo successu se adjunxit (quo tempore & Aristarchum sunt qui extitisse velint: eo nempe, quo præclara poetarum Pleias extitit) cum Athenienses quinque numero haberent. Unde dictum vulgò tritum, 'Εν πέντε κριταῖς ᾧ-
vaσι: de quibus multa Græci. A quo magistratu, nobilissima hæc judicandi ratio, ad Romanos transiisse, ut alia, videtur: quales illi judices, qui scriptis suis de autoribus (quorum ingens postea succrevit numerus) quales illi, iidem, qui sub Principibus, in locis publicis de recitationibus ac scriptis scenicis sententiam ferebant. Augusto Principe, non semel Tarpæ, Poetarum Judicis, Horatius, Poeta Criticusque, meminit: quem Tarpam, *Judicem Criticum*, ejusdem Scholiastes dixit: *Metius Tarpæ fuit, inquit, Judex Criticus: auditor assiduus Poematum, & Poetarum in æde Apollinis, seu Musarum, quo convenire solebant Poetæ, suæque scripta recitare: quæ nisi à Tarpæ, aut alio Critico, qui numero erant quinque, probarentur, in*

H. 5

scenam

scenam non deserebantur. Ex quo patet, eos quoq;
 Criticos vocatos. A quo Magistratu & Comœ-
 dia antiqua, ad divinum Aristotelem, ab Ari-
 stotele ad Aristarchum, Cratera, Apollonium,
 Callimachum, atque alios, quos Philologos,
 Polyhistoras item & Πολυμαθῆς, à varia ac
 prope inexhausta eruditione dicebant, ars no-
 bilissima pervenit. Nam de Critica Socratica
 hic nondum agimus. quanquam sciam, maxima
 ex parte, ea quæ *παρασκευαῖα*, quæ *ἀναγνώρισις*,
 quæ *ἐκείνη* item à Platoniciis dicuntur, huc re-
 ferti posse: neque ignorem, quantum ex anti-
 qua sui temporis Comœdia, vel Socrates profe-
 cerit, vel Plato: cum præsertim, non ironicè
 modò, sed & comicè, Protagoram, Hippiam,
 Prodicum, Gorgiam, cæteròque ambitiosos sui
 sæculi exagitat sophistas. Porro sub antiquis
 illis, qui de Comicis ac Tragicis sententiam fe-
 rebant, iudicibus, à quibus tota *δοξαστικὴ* in-
 primis & *ἀδελφικὴ* profluxit crisis, plures inter
 se commitebantur. Ideòque hæc certamina,
ἀγωναί, ἀγωνισματά, sed & *συγκρίσις*, Græci;
commissiones dicebant Latini. Unde Augustus,
 nomen suum commissionibus obsolescere vera-
 bat. Et Caligula, impurum animal ac detestan-
 dum, scripta Senecæ, *commissiones meas* nun-
 cupabat, ut sic affectatum ac theatricum dicendi
 genus denotaret. Committi igitur, hoc est, con-
 ferri inter se, Comici ac Tragici Poetæ solebant:
 à iudicibus, nimirum. Quod in committendis
 quasi inter se ac componendis poetarum scriptis,
 Critici secuti sunt: qui non solum dispositio-
 nem,

nem, quam *κατακδω* dicebant, sed & dictio-
nem ac sententias, partim eas, quæ *ἐννοιαὶ* à Cri-
ticis Rhetoricis dicuntur, partim alteras, quas
γνώμας dicunt, & has solas quoque interdum,
committebant. Cujus rei elegans exemplum
in libello, qui ΜΕΝΑ'ΝΔΡΟΥ ΚΑΙ'
ΦΙΛΙΣΤΙ'ΩΝΟC ΣΤ'ΓΚΡΙΞΙC in-
scribitur, habemus: quem Latinis versibus, am-
plissimus clarissimûsque Janus Rutgersius *ὁ μα-
καελτς*, affinis ac amores olim nostri, venustissi-
mè expressit, atque in erudito, ac diserto Varia-
rum Lectionum opere vulgavit. cujus causa,
multa ad libellum istum, quæ huc spectant,
olim notabamus, quæ ibidem Lector habet.
Quam judicandi consuetudinem ac morem, ele-
ganti Dissertatione, summæ eruditionis autor
Dio Chrysostomus representavit. qui Philocte-
ten Æschyli, Euripidis, ac Sophoclis, tanquam
unus ex Judicibus, commisit etiam Plutarchus,
qui Menandrum inter se ac Aristophanem com-
posuit: non sine summa, ut libere hoc dicam,
admiratione mea: ut qui, inter veterem Comœ-
diam & Novam, sive ultimam, immane quan-
tum interesse non ignorem: cùm, & instituto,
& dicendi ratione, & pro constitutione Reipub-
licæ haud parùm differant, neque eodem tem-
pore, quæ tam diversis scripta sunt, committi
vel potuisse vel debuisse videantur: quod in
tanto viro, cujus non vulgare in Heroum Paral-
lelis, quæ & ipsæ morum ac vitæ singulorum
commissiones quasi sunt, judicium quis non mi-
retur? cùm pleræque veteris Comœdiæ virtutes,
vitia

vitia alterius fuerint. Poeticus, nempe, sermo, ac *pulcherrimus*, aliâque ejusmodi: ut ideo & tempora, & mores hominum, ac finis utriusque, distinguenda fuerint. In quibus distinguendis vel inprimis, verus solidusque Criticus soliditatem eruditionis, ac judicii periclitari solet. Cum qua singulisque illius membris ac partibus, vir summus Aristoteles, Dogmatica conjunxit. Cujus nostra tempestate ut discipulus, ita præceptor suppar, Cæsar Scaliger, eandem in Poetarum, Grammaticorum, Philosophorum ac Medicorum scientiis, (cum Gaza, Cardano, Platone, Theophrasto, interdum, ut in Animalium historia, cum ipso Aristotele congressus) divinus ejus nec parente minor filius, Josephus, in recensendis, emendandis, transponendis, partim autorum scriptis, partim jam provectior, adversus Historicos, Chronologos, Astronomos, Astrologos, cæterosque Mathematicos, Erotasthenis, Callimachi, Eudoxi, & aliorum secutus consuetudinem, in emendando tempore, adhibuit ac solidè expressit. Nam ut omnium disciplinarum, unum quoddam vinculum ac corpus est, ita hæc de omnibus, aut una aliqua quam sibi sumit, omnibus instructa, judicat, ac, quasi princeps omnium, pro tribunali sedet. Quæ eadem usus, summus præstantissimusque vir Claudius Galenus Pergamenus, quo ex omnibus antiquis nemo plura, nemo magis accurata in Grammatica ac aliis reliquit disciplinis, multa in Hippocrate recensuit, transposuit, ac emendavit: spurios legitimosque libros annotavit,

ac distinxit : adversus editores ejus ac interpretes, Artemidorum, Capitonem, Dioscoridem, ac cæteros, cum cura disputavit. Sed præ cæteris, Theologorum antiquissimi, Grammaticam, Rhetoricam, ac Theologicam exercuerunt crissin. Omnem omnium industriam (nam de iis in quos postea prolapsus est erroribus non agimus) Origines excesserat. Cujus immortalem (nam eorum verbis utar) & beatam veteres naturam admirantur : cui accuratam Dialecticæ, Geometricæ, Musicæ, Rhetoricæ, præter Theologiam, attribuunt scientiam. Qui ex Platone, Aristotele, Ammonio, Plotino, Numenio, Apollophane, Moderato, Chronio, Nicomacho, omnibusque, etiam profanis sui temporis philosophis, immensam, ac prope ineffabilem hauserat scientiam : cujus, ad stuporem omnium atque admirationem, in collatione Sacri Codicis interpretum, certa atque indubitata edidit specimina. Quos ut in Heptaplis præsertim ac Octaplis inter se contenderat, sic ex iis unam, Septuaginta potissimum interpretes secutus, summo labore industriæque dedit : in qua post tot tantæque curas, quæ addidisset, quæque abundarent, varias scripturas item, asteriscis, obeliscis, ac lemniscis, Aristarchum imitatus, accuratissimè distinxit. Qui in Criticen hanc sic incubuit; sic totam est complexus; ut Cedrenus, & prandendi, & post prandium deambulandi, ocium fuisse illi neget: quod solis literarum studiis, ac conferendis etiam hoc tempore exemplaribus intentus esset. Cujus labore ac diligentia,

tiâ, vir eruditionis summæ ac industriæ, B. Hieronymus, ut, cum alibi, tum in Epistolam ad Titum, ipsemet testatur, ita usus est, ut ubique, in Commentariis præsertim, de varietate lectionum, ac interpretationum disputer. Neque videtur sanè, quomodo illi, qui hæc non traducunt modò studia, sed nec ullum in Sacris assignare illis audent locum; redire in gratiam cum eo possint, qui de variis pronunciare lectionibus, vitiosam accusare, pro meliori, etiam ex conjectura, aliquid adferre, de corruptela, ubi opus esse existimat, etiam receptæ vulgo, disputare, interdum & à Græcis ad Hebræa, vindicandæ quam tueretur lectionis causâ, provocare audent, quæ nova atque inusitata ijs proculdubio videntur, qui hodie tantum nati, antiqua nunquam consulunt, & damnant. Quis autem vel initium eorum, quæ ad primum ordine Evangelicam scripsit, obiter inspexit, cui hæc & similia non protinus occurrunt? Statim ecce ad istum capitis 2. locum, *Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἔτος γὰρ γέγονεν διὰ τὸ γεγενῆσθαι*, &c. Putamus ab Evangelista primum editum, sicut in ipso Hebraico legimus, *Judæ, non Judæa*. *Quæ est enim aliarum gentium Bethlehem, ut ad distinctionem ejus hic Judæa poneretur? Judæa autem idcirco scribitur, quia est & alia Bethlehem in Galilea. Lige librum Jesu filii Nave: Denique & in ipso testimonio quod de Michæa prophetia sumptum est, ita habetur: Et tu Bethlehem terra Judæ. Ibidem ad 13. caput, cum dicitur, Ὅπως ἀναγὰρ τὸ ἰσδιὸν διὰ τὸ γεγενῆσθαι*

ἐν τῷ λόγῳ τοῦ, Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στήμα μου.
 Hoc testimonium de septuagesimo septimo Psalmo
 sumptum est. Legi in nonnullis codicibus, & flu-
 diosius forte lector reperiet idipsum, in eo loco ubi
 nos posuimus & vulgata habet editio, Ut imple-
 retur quod dictum est per prophetam, dicentem,
 ibi scriptum, per Esaïam prophetam, dicentem.
 Quod quia minimè inveniebatur in Esaïa, arbi-
 tror postea à prudentibus viris esse sublatum. Sed
 mihi videtur in principio ita editum, quod scri-
 ptum est per Asaph, prophetam dicentem. Septu-
 agesimus enim septimus psalmus, de quo hoc
 sumptum est testimonium, Asaph propheta titulo
 inscribitur. Et primum scriptorem, non intellexisse
 Asaph, & putasse scriptoris vitium, atq; emendasse
 nomen Esaïæ, cujus vocabulum manifestius erat. De
 qua aut scribæ licentia, aut liberrima interpre-
 tis suspicione, quid nobis videatur, nunc non
 dico: satis enim, sit, si quid sibi hic permiserit
 antiquitas, exemplis talibus probemus. Idem
 ad ejusdem capituli 24. locum illum, Περὶ ἧς τῆς
 ἡμῶν ἐκείνης καὶ τῆς ὡς ἐστὶν ἰδεῖν, ἡ δὲ οἱ
 ἄγγελοι καὶ ἡ γενεὰ, οἱ μὴ ὁ πατὴρ μου μόνος,
 In quibusdam Latinis codicibus additum est, neq;
 filius: cum in Græcis, & maxime Adamantii &
 Pierii exemplaribus, hoc non habeatur ascriptum:
 sed quia in nonnullis legitur, edisserendum vide-
 tur. Habes lectiones varias, habes emendatio-
 nes, habes conjecturas. Ut infinitos ejus gene-
 ris omittam locos, quos accuratissimus ubique
 autor, ut anxie investigandi non sint, lectori
 sponte offert: de cujus, ut & aliorum qui has
 sibi

sibi vindicârunt partes, ut de antiquissimis autoribus sententiam pronunciarent, libertate, plura mox fortasse. Atque hic idem, qui in veterum Ecclesiæ scriptorum Indice ac Catalogo, de Clemente, Aristide, Egesippo, Theophilo Antiocheni, Tatiano, Modesto, Pantæno Stoico, Tertulliano, Lactantio, Apollinari, Didymo, ac cæteris, ita candidè sententiam exposuit, ac mentem, ut in eorum scriptis, non minùs vitia orationis, quàm doctrinæ nævos prodat: legitima à spuriis, hæc à spuriis discernat. Quos, in partibus, tum Isidorus, tum alii secuti sunt: quemadmodum in universa, omnibus, qui ante ætatem illam aut superiores extiterunt, palmam Patriarcha Photius præripuit. Qui de omnibus, imprimis autem summis maximisque, Christianis simul, profanisque autoribus, Philosophis, Historicis, Poetis, Oratoribus, sed maximè Theologis, ita accuratè ac exquisitè judicat, ut unus, eruditione variâ, cum omnibus quos legerat, legendi diligentia, cum maximis qui ante extiterant, commissus videatur: tam diffuso in his omnibus judicio atque accurato, ut non tantùm singula de quibus judicavit, penetrâsse, sed & omnia quæ sciri possunt, maximo successu didicisse videatur: tantâ autem fide, ut non Criticum in scripto, sed juratum judicem, in luce hominum de singulis sententiam pronuntiare existimes. In quo uno homine ad universum sese literarum orbem circulúmque Critice diffudit. Ut qui nihil in Grammatica Rhetoribus, nihil in dicendi arte Philosophis, nihil in utraq;

Poetis,

Poetis, nihil in minoribus scientiis ac artibus, Theologis ignoscat: opiniones autem parùm integras ac sanas, ut Theologus, proscribat: sic in omnibus versatus pariter atque absolutus, ut nec disciplinam ullam, neque partem ullam Critices, intactum sibi magnus vir relinquat. Nam nec eam quæ emendat, prætermittit: qui nonnulla, etiam in Sacris literis, à scribis aut hæreticis corrupta eo tempore ostendit: & in ea, quæ, ex genio & usu, de proprietate & possessione singulorum statuit ac sciscit, rarò admodum aberrat. In iis autem, quæ aut rectè, aut secùs ab aliis dicuntur, partem operis præcipuam consumpsit: de quo plura mox dicenda. Verum ità res se habet: Nec iudicium ab eruditione separabant, neque separatim aut seorsim scientias colebant veteres. Sed quemadmodum, ut cum Augustino loquar. *populus una est civitas, ex multis militibus unus fit exercitus*, ità ex disciplinis omnibus, conjunctim, unam eruditionem, unam fieri scientiam existimabant. Ex quibus, iis maximè utebantur, quas, quod tanquam instrumenta essent, optimè organicas dicebant. In quo censu ac numero, Grammaticam, Rhetoricam & Dialecticam habebant: quas ut maximè adhibet hæc nostra, ità circa omnes cæteras versatur. Quippe, cum & Criticæ non parva & peculiaris quædam pars, ad eloquentiam tralata esset, quam ad artem Rhetorum, ut Criticorum princeps Aristoteles, ità Cicero, Fabius, Longinus, Hermogenes, Demetrius, & Dionysius, qui & suum de autoribus iudicium, non

non sine causa Criticem inscripsit, maximo successu ac prope invidendo traduxerunt, quorum scripta qui non legit, nunquam in dicendo quod oportet obtinebit: nunquam rectè de antiquitate judicabit. Cæterum, in forum suum magni illi viri, non Poetas modo & artifices dicendi, sed & totum veterum philosophorum agmen, tanquam ad dicendam causam, evocârunt. Jam autem, cum vicina, ac (ut idem princeps eruditionis Aristoteles de ea loquitur) *ἀντίσποδ* Rhetoricæ sit Logica, quæ, præterquam quod de verbis, de quæ postea dicturi sumus, ac nominibus, ex instituto suo, quæ est instrumentum, agit, sed & ex principiis disciplinarum, verum quoque ac falsum distinguit, quis non videt ad *ὑπερθεωρίαν* ac normas utriusque deveniendum esse? Ad quas ea ars deducit, quam præclarè Græci, quibus nihil est negatum, partim à vocibus ac verbis, partim ab ipsa ratione, cujus sunt *ὑπερθεωρίαν* ac normæ, Logicam dixerunt: quæ in omnibus scientiis, in quibus locum habent instrumenta, ut in linguis, quæ & ipsa sunt scientiarum instrumenta, vim eandem habent. Idcircoq; ut linguas cum verbis, verba cum rebus, ita, instrumenta artium cum ipsis conjungebant veteres. Quam connexionem quæ interruperunt, chaos artium pro ipsa invenerunt: quemadmodum hæc nostra, à cæteris divulsa, in autorum levium, ac nulli sæpe rei, emendatione aut explanatione, sui decoris oblita, mistibus ineptiis immersa hac ætate hæsit. Cæterum, ex qua per omnes disciplinas, ea pars Grammaticæ quæ

enar-

enarrabat, se diffudit, iidem magni illi, de quibus ante agebamus, viri, qui in enarrandis potissimum autoribus tum versabantur, tres Grammaticæ fecerunt partes. Quarum primam Τεχνικὴν, secundam Ἐξηγητικὴν, (interdum autem & Ἰστορικὴν) tertiam verò Κερμανικὴν dixerunt. Quarum primam, quæ de literis, de lectione, scriptiōe, ac pronuntiatione, ageret, ut minutam ac Philosopho indignam, quod non sine causa pueris ac puerorum eam præceptoribus relinquerent, vix inter disciplinas quidam reponebant: quam litteriones, Grammatistæ, Παιδαγογὶ litterarii, Magistri litterarii (ita enim dicebantur) adolescentulos docebant: cùm, qui duas ceteras profiterentur, circa omnes disciplinas, cum autoribus, quorum interpretes erant, necessario, ut ante diximus, versari cogerentur. Nam quemadmodum Aratus, partem Astrologicam, quæ αἰὲρ τῶν ἀστρολόγων versatur, sibi sumpserat, ita de morborum curationibus Mūsæus, de Theologia, primâque sapientiâ, Παρμενίδης, Μελίσσιος, Ὀρφῆος, alique, de quibus passim agit Aristoteles, prope infiniti scripserant: quarum scientiarum in autoribus interpretes, τῶν ἱστορικών dicebant. Quod jam ante de Cratete interprete Homeri, dicebamus: qui, ut autor est Tranquillus, cùm à Rege Attalo legatus Romanam missus esset, plurimas subinde arduas fecit: quibus varias haud dubio scientias complectebatur etiam & Philosophus à Suida dicitur. Qui, cum apud Sextum Imperiū, inter

inter Criticum hoc interesse & Grammaticum pronuntiat, quod, ut munus alterius est proprium, interpretari linguas, quæ ad accentus eorumque rationem spectant, aliæque id genus, proficere, ita omnis disciplinæ liberalis (quæ ab illo λογικὰ dicuntur) gnarum esse Criticum oporteat, nemo eruditus dubitat, quin Technicum intelligat Grammaticum. Verba Sexti ita habent: Ἐοικαὶ δὲ Κρατήτειόν τινα κινεῖν λόγον, καὶ γὰρ οὐκ εἶναι ὅτι λέγει, διαφέρειν δὲ Κριτικὸν τῷ Γραμματικῷ. Καὶ δὲ μὴ Κριτικὸν πάσης φησὶ δεῖ λογικῆς ἐπιστήμης ἑμπειροῦ εἶναι, τὸν δὲ Γραμματικὸν ἀπλῶς γλωσσῶν ἐξηγητικόν, καὶ περὶ φωνῶν ἀποδοτικόν, καὶ τὰ τέτοις παρατηρήσεων εἰδημόνα. Παρὰ δὲ εἰοικέναι οὐκ ἔναι μὴ ἀρχαϊκῶν, τὸν δὲ Γραμματικὸν ὑποκρίσθαι id est, *Videtur autem aliquid movere, quod & à Cratete dictum fuit: qui differre à Grammatico Criticum dicebat. Omnis enim liberalis scientiæ peritum debere esse Criticum: cum Grammaticus linguarum sit interpret tantum, & accentus doceat, atque his similia cognoscat. Ità ut Criticus architecto, Grammaticus sit ejus similis ministro. Quemadmodum non dubitandum, quin ἐξηγητικὸν intelligat Fabius, cum libro primo capite 4. de Grammatico sic agit: Nec Poetas legisse satis est. Excutiendum omne scriptorum genus: non propter historias modo sed & verba, quæ frequenter jus ab autoribus sumunt. Tum nec citra Musicen Grammaticæ potest esse perfecta, cum ei de metris rythmisque dicendum sit. Nec si rationem siderum ignoret, Poetas intelligat: qui (ut alia mittam) toties ortu occasuque signorum, in declarandis autoribus utuntur. Nec*

ignara Philosophiæ, cum propter plurimos in omnibus fere carminibus locos, ex intima questionum naturalium subtilitate repetitos: tum vel propter Empedoclem in Græcis, Varronem ac Lucretium in Latinis, qui præcepta sapientiæ versibus tradiderunt. Eloquentia quoque non mediocri est opus, ut de unaquaque earum quas demonstravimus rerum, dicat propriè & copiosè. Quo minùs sunt ferendi, qui hanc artem, ut tenuem ac jejunam, cavillantur: quæ nisi oratori futuro fundamenta fideliter jecerit, quicquid superstruxeris, corrui: necessaria pueris, jucunda senibus, dulcis secretorum comes. & quæ sola omni studiorum genere, plus habet operis quam ostentationis: quemadmodum de Technico in iis quæ sequuntur agit. Ex quo pater, verum esse quod jam ante dicebamus: omnium disciplinarum plenam scientiam atque absolutam, in veterum interprete autorum, non sine gravi causa, exegisse antiquos. Nam ut singulorum artium consulti, sibi proprias tractare solent, sic interpretes autorum qui diversa profitentur, omnes artes ac scientias in his inveniunt quas tractant: tantum autem scire quemq; quantum quem interpretatur; nec ad unam linguam aut scientiam, sed ad artifices istius rei, siue unus sit, qui hæc præstare potest, siue plures, veterum scriptorum explicationem pertinere voluit antiquitas: quos non alio quàm eruditionis nomine ac judicii, Grammaticos ac Criticos dicebant: unde & Τριζες, ἑγκυκλιον πωδεῖαν, id est, omnium scientiarum orbem ac complexum, Grammaticam vocavit. Quâ notione Princeps omnis eruditionis

ditionis Aristoteles, Grammaticen instituisse à Dione dicitur. Ità enim Dissertatione quinquagesimâ ac tertiâ, quæ de Homero, Καὶ αὐτὸς Ἀριστοτέλης, ἀφ' ὃ φασι τὴν Ἀειπλίω τε καὶ Σεμιαπλίω, ἀρχὴν λαβεῖν. & ipse Aristoteles, à quo Grammaticen ac Criticem cepisse initium existimant. Quod & nomen sibi præstantissimus Philosophi interpret, qui Theologiam quoque (quamvis in quibusdam, ut observat Photius & Suidas, ὅτε ἑρμῆος,) professus est, assumpsit: qui Grammaticus ab universæ eruditionis contemplatione ac complexu dictus est, cùmque titulum non minùs Theologicis, quàm Physicis, ac Dialecticis operibus præscripsit: quemadmodum ætate sequiori, illustri facundissimûsque Danicarum rerum scriptor Saxo, plurimarum vir gnarus rerum, Saxonem Grammaticum se dici voluit: cùm & Grammatica Philosophi, & Philosophica, Theologica atq; alia, tractarent Grammatici: quod non magis admirandum sanè, quàm quod quidam, etiam ætate nostrâ Philosophicè Grammatica tractarunt. Inter quos & Cæsar Scaliger, vir summus, qui ex intima philosophia de Latinæ linguæ causis disputavit. Cæterum vix dici potest, quos qualésque ex veteribus, Theologiæ suæ mystas, ac interpretes habuerit Homerus. Quis enim, ut de cæteris nò dicam, Stoicorum fuit, qui non aliquam in hoc mustaceo aureolam quæssiverit? cùm vix aliam & Græci, & Latini, quàm poeticam Theologiam nòssent: unde & Physica nonnulli Theologicè, nonnulli Theologica, in quorum numero plerunque

plerunque Stoici fuerunt, Physicè interpretati sunt. Neq; inter eos qui Homerum illustrarent, ipse Aristoteles non fuit, qui Ἀπορρητῶν Οὐνεμῶν *Hamericorum Dubiorum* libros, si Laertio accedimus, sex scripsit. Cæterum, ut poetarum, ita Criticorum dignitati, magna tempestate Augusti facta est accessio: cum alteris, ut pro Republica, pro Principis ac omnium salute, apud Deos, more tum recepto, intercederent, permisum fuit: qui honos Flacco contigit, cum Sæculare carmen publica autoritate scripsit: alteros verò, ad Theologiam, ad inspiciendos libros Sacros mysticòsque, ad Pontificum Indigitamenta consulenda, contrectanda, ac interpretanda, plurimis indiciis, admissos constat: quod Varroni, viro tantis dignitatibus honoribusque functo, decem & sex libris, de Divinis rebus commentandi ansam dedit: illi, dico, qui & De Indigitamentis librum dicitur scripsisse. Ad eadem Pontificum arcana, & Virgilium fuisse admissum, ex commentatoribus apparet: qui ex iis nomina Deorum descripsisse initio Georgicorum docent. Eandem, Sibyllinos libros, qui Duum-viris ac Quindecim-viris commissi erant, inspexisse, quarta, cum divinæ providentiæ stupore docet Ecloga: quæ ad eos maximum imperii Romani ingenium admisit, ut tum nati pueri, qui & simul Deus esset, & in cuius nomine *omne genus flecteretur*, Natalicium cantaret. Porro huius artis, de qua agimus, necessitas ac usus, qui quantusque esset, ante ceteros Hebræi docent; qui successu summo, maximoque eam coluerunt.

Hoc

Hoc imprimis verò admirati semper sumus; quòd cum solum prope Homerum Græci colerent, quem humanis omnibus ingeniis præferre audeat Plinius, cui statuas non modò, sed & templa dedicarent, ex autoritate cujus, ut est apud Aristotelem, judicia ac lites quoque definirent, quem ob summam eruditionem, πολυπλάστου Antigonus; *multiscium & omnium peritum*; Apuleius; *patrem liberalium disciplinarum*, eruditissimus Tertullianus dixit, è cujus libris ipsam haurirent, ad quos & Philosophi ubique provocarent, ità emendari, aut corrumpi potius, ab imperitis passos esse, ut qui primo omnium à Criticis collectus esset, mille modis postea discerptus ab iisdem fuerit atque immutatus. Unde quidam, de Homericis editionibus interrogatus, eam omnium emendatissimam respondit, quæ aut non, aut minimè emendata esset: nam Homerum legere quàm Criticos malebat. Idem nè in Sacris scriptis fieret, cum in Judæorum gente Masorithas excitavit, providè occurrit Deus. Qui stupendo studio, industriâque, omnes Bibliorum literas ac voces numerarunt: à quo סופרים, *supputatores*, dicti; ut haud secus quàm in bene constituta domo, in qua ratio possessionis constar, ac cum summa cura omnia servantur, nihil eripi, perverti, aut mutari possit: unde &, *cum Legis conservatione*, seu præsidio, conjunctum esse hoc studium, Magistri Hebræorum meritò ac suo jure dicunt. Quod in Fœderis posterioris libris nemo inter Christianos æmulatus est, iidem, qui in literis majoribus minoribûsque ac

inversis,

inversis, iidem, qui & circa voces, in quibus lectionum varietates, quæ קרי וכתב, *lectio & scriptio*, ab illis dicitur, iidem qui & in distinctione versuum, iudicium exercuerunt. Iidem denique, nè quicquam aliorum diligentiae concederent, autorum scripta, ut Latini Critici ac Græci, inprimis autem illi, qui in Tetralogiis, è recepta in Tragædiis tum consuetudine, Dialogos Platonis distinxerunt, libros Sacri codicis disposuerunt. Interim, ut nihil non malignitatis, nihil non livori, quantumvis in illustri positum, calumniandi ansam præbet, inter eos quoque inventi sunt, qui Masorethas, בנכרי חובה, *sive, in rebus nibili, aut minime laudandis*, posuisse operam, contenderent. Porro ut ad Græcos ac Latinos redeamus, nihil iis, præter unicum, ut omnium scientiarum, ita maximum Theologię defuit subsidium. Linguarum dico instrumentum. Quod labore tanto, tantâ diligentia, Origenes, & senex admodum, B. Hieronymus (quæ animæ! qui viri!) sibi compararunt, qui ab histrionibus Grammatici nunc dicerentur, nisi illo tempore vixissent. Ego verò, linguas, magni animi atque omnibus scientiis instructi, summum culmen esse quo se supra plebem efferrat, existimo: neque fundamentum ædis summæ, sed pinnaulum. Quas contemnunt soli qui non didicerunt: non quòd pulchritudinem præclarę eruditionis ac perfectę non intelligant aut sciunt, sed quòd homines plebei, desperatione & invidia, quid non didicerint testari malint, quàm ut alios, qui neque cetera ignorant, & sic

eruditioni universæ ultimam coronidem impo-
nunt, eo nomine præferri sibi patiantur. Qui-
bus, meâ quidem causâ, nihil restat, nisi ut

Virtutem videant; intabescântque relictâ.

Nam qui eos, qui, cum Aristotele, Hippocrate,
Platone, Galeno, cæterisque veterum scriptori-
bus, à quibus hoc ubique factum est, è verborum
fontæ ac origine scientias, cum opus est, dedu-
cunt, quod in linguis his à quibus singulæ scien-
tiæ dependent, sæpe eveniat necesse est, Gram-
maticos, non more veterum, sed suo vocant,
cum hoc ipso maximam antiquitatis imperitiam
profiteantur, satis est, si tanquam histriones,
quales sunt, qui voluptatem ludis scenicis aut
epulis conciliant, ab iis qui severâ lege profectu-
runt, transmittantur. In quorum numero habe-
ri se si intelligerent, si veterum, quâ in docendo
uti solent illi, rationem vel consulerent, vel in-
telligerent, fors est ut tacere mallent, quàm ut
sapientioribus quàm ipsi sunt ludibrium cum ri-
su debeant. Nunc, quia sui similes ubique repe-
riri vident, quia cruda studia in forum ac Eccle-
siam propelli ac præcipitari sciunt, solo nume-
ro fatuitatem ulciscuntur, & auctoritatem à cala-
mitate ætatis suæ, non à veterum auctoritate ac
instituto, parant. Frustrâ sanè adversus eos, qui
ingenio & institutione supra factiones sunt, qui
soli, quod interpreti, quod erudito homini offi-
cium ac partes olim assignatæ sint, vix ignorare
possunt: multò autem minùs, quid quotidianus
usus, quid necessitas requirat. Quàm enim va-
num ac ineptum, disciplinas admirari ac scienti-

as, cùm earum instrumenta, hoc est, linguas, impudenter opprimas ac tollas? quæ supellex eruditionis, non possessio Grammaticorum est. A quibus tempestate nostrâ (ut hoc nomen vulgò aliter quàm olim usurpatur) nihil præter tirocinia seu rudimenta juventuti proponuntur. Non enim temerè cordatos homines reperiās aut magnos, qui linguarum elementa discant, ut hæc sola doceant, aut tantùm discant: quod abjecti & inertis animi ac mentis. Architectonicus enim magnus animus est, qui ad tales, hoc est, principes scientias ac summas, omnia referre solet. Itaque ut in bello imperator, cùm id usus exigit, exploratorem adhibet ut viam discat, lixam adhibet qui necessaria apportet; ità Oratores, Medici, Philosophi, Poetæ, ac Theologi, linguarum elementa discunt: non, ut quod instituunt omittant, sed ut urgeant quod agunt, & absolvant. Neque minùs instituti sui ac propositi desertor est, qui in Hebræis, quid sit Dages, quid sit Mappik, quænam Schevæ Quiescentis, quæ cognatæ ejus, ornatissimæ matronæ, Schevæ Mobilis, sint partes, quid in lectione Reges, quos Majores vocant, Silluk, Athnach, Rebhi-ah, Sakephkaton, ac reliqui, conferre soleant (qui in dignitate tanta multis famem ac pauperiem procurant) didicit nec ad ulteriora pergit, quàm qui in vocalibus Græcorum aut accentibus moratur. Non enim refert, utrum in Latina, an Hebræa, Syra aut Arabica id fiat, quia nihil aliud quàm Technicum professus est, qui ista tantùm docuit, nihil aliud quàm tironem

quæ tantum didicit : in quibus nec præsidia, nec incolumitas Sionis latet, vera autem eruditio non magis, quam in Græco Alphabeto Aristotelis præcepta, aut facundia Chrysostomi, & Sacri Codicis interpretationes, continetur. Nam nec absolute linguam tenet qui principia delibatur tantum, nec, qui peritus hanc didicit ac tenet, finem ejus adhuc assecutus est, cum sit tanti unumquodque, quanti finis ejus, cujus causâ discitur aut adhibetur. Princeps Græcæ Theophrastus, excelsi vir ingenii & animi, Reipublicæ gerendæ causâ linguam Persicam addidit. Philosophiæ causâ Cato senex Græcam scire voluit. Hebræam, ut in Sacris amplius proficeret, doctissimus Hieronymus. Cujus multi vel auctoritatem, vel exemplum nostro tempore secuti sunt. Quorum princeps, magnus ille litterarum restitutor Desiderius Erasmus fuit: qui, in conferendis, illustrandis, explicandis Sacræ paginæ codicibus, in emendandis, vindicandis, distinguendis spuris legitimisque Patrum scriptis, omnis eruditionis artiumque admirabili stipatus comitatu, more olim usitato, totam Criticam absolvit. Quorum alii ut fuerint Politici, alii Theologi, cum linguas nondum didicissent, postea non fuerint cum eas didicissent, mihi quidem persuaderi nondum potuit. Tum ut extollantur merito ac magni fiant, qui legationum, vel commercii lucrique causâ, aliquot vulgares didicerunt; nullo autem loco sint, qui eruditionis ac scientiarum causâ eruditæ discunt; mihi novum sanè, ac ridiculum videtur,

tur: cum hoc culmen omnium, ac fundamentum simul arbitrer, quo cætera perficiuntur. Qui Romanam discunt, usum spectant: Latine enim omnes eruditi ut loquimur, ita & docemus omnia, ac discimus. Qui Græcorum discunt, omnem eruditionem, omnes sibi disciplinas, & imprimis eloquentiam, proponunt: quæ divinitus, ac certâ quadam fati lege huic populo concessa est. Quam ambitionem verè honestam, ut tot alios omitam, solus cum Platone Aristoteles explere posset: nisi major fructus esset, qui ex Medicorum libris, major luculentiorque, qui ex Patrum scriptis & utroque Fœdere hauritur. Quorum alterum, quod jam negari amplius non potest, lingua Hellenistica conscriptum est: cujus, ex antiquo Fœdere ac diversis ejus interpretibus cognitio petenda: nam ex Græcis frustra illam petas, quia ad Hebræam aut Syriacam, & dictio & voces exigendæ. Alterum Hebræâ scriptum sanè ac Chaldæâ: quæ præterquam quod arcana antiquissima cum homine communicant, linguarum omnium origines ac fontes, omnis eruditionis fundamenta docent aut recludunt, &, quod maximum in illis usum habet, Hellenisticam, quæ harum optima interpres est, vicissim optimè interpretantur: ut sic disciplinæ pariter ac linguæ, Antiqui item Fœderis interpretatio ac Novi, mirificè conveniat aut potius conspiret. Quid quod nomina ac verba, sicut rerum notæ sunt ac signa, ita ipsas continent ac repræsentant? Quod cum sciret Plato, totum

hominis sermonem, quamvis Philosophicum, *ὀνόματα καὶ ῥήματα*, præclarè dixit: etiam enuntiationem, quæ ex illis constat & connecti solet. Ex cujus consuetudine ac more Flaccus, ut Eclecticum Philosophum decebat,

Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem Possis, & magnam morbi deponere partem.

& intelligit Moralem quam nunc dicimus Philosophiam. Quod cum traduces Platonis Stoici non ignorarent, viri nihil minus equidem quam contemnendi aut ignavi, totum de nominibus, ac verbis locum Dialecticæ adjudicârunt: quemadmodum, ex Stoicorum Logica, non pauca in Grammaticam, qui hanc profitebantur, derivârunt: ut non frustra, Stoicorum affeclas, Grammaticos, ad librum De interpretatione dixerit Ammonius. Hinc Chrysippi *Περὶ λέξεων, Περὶ στοιχείων λόγων*, hoc est, *De vocibus, & vocum elementis*, libri, à Laertio laudati. In quibus primò, unde ducerentur voces, hoc est, De origine, secundò, quot quibûsque modis unumquodque diceretur, tertio, quid rectum in oratione aut pravum esset, disputabant, ut, nec sine causa, scientiam verborum Dialectico, ex Stoicorum placitis sententiâq;, M. Tullius assignet: qui, quas Technicis eriperent Grammaticis (quos nè ad disciplinas quidem admisserunt) Artium *Εισαγωγὰς & Περιπαυσίδεσσι*, in Logicis constituebant. Itaq;, si vocem explicandam illis dares, καὶ τὴν ἐτυμολογίαν, ut dicebant, τόπον, sive ex Origine, de ea primò agerent: nullum enim esse nomen, cujus non exacta, teste Cicerone, reddi

reddi posset ratio, existimabant. Quod qui sine linguis primis, hoc est Orientis, quas ignorasse eos constat, vel in Græca, posse fieri existimat, nihil haftenus, aut parùm profecit. Eâ lege, ut secundò, ex Significatione, sive, *καὶ τὸ ἐπὶ Σημαίωντων τόπον*, eam explicarent. Hunc locum, locus de Ambiguo subsequēbatur, qui *ἐπὶ Ἀμφιβόλων* dictus: quem principium scientiarum Socrates dicebat. Qui, quod ignorare potest nemo, eximium in explicatione habet usum: notum enim est, quot modis à Philosophis, Jurisconsultis quoque, ac Theologis vox una sæpiùs accipiat: quod & Aristoteli persuasit, ut & ipse, *ἐπὶ τῇ ποσυχῇ λεγόμενων*, De iis quæ non uno usurpantur modo, librum daret. In eodem de Obscuritate agebant. Quò linguarum referenda est distinctio, ac vocum: quæ omnia non sine causa Definitioni præmittebant: nam quem admodum ex usu & significatione vocis propria, ab aliis jam separata, rectè atque ordine definiēbant, ità sine Ambigui distinctione, rectè definiri posse, aut dividi negabant. Hunc Definitio, seu *Περὶ ὧν τόπος* sequebatur. Et quia notiones involutæ, definitionibus aperiuntur, quæ, in Genera & Formas, sive Species, ab illis dividuntur, locum *ἐπὶ ἁμῶν* pariter *καὶ εἰδῶν*, De Generibus ac Speciebus, subjungebant. Quâ ratione à simplicibus ad copulata, ac conjuncta ascendebant: ità enim ad scientias, ac disciplinas pervenitur. Quod & nos sequendum arbitrati sumus: quemadmodum & Stoicorum rationem Augustinus sequitur. Sed & ipse magnus

noster Aristoteles, à vocibus quibusdam, ut Æ-
 quivocis, Univocis Denominatis, ipsam disse-
 rendi inchoavit artem. Ut omitтам librum De
 interpretatione, cui tantum tribuant interpretes
 antiqui, ut præ aliis, tanquam unice legitimum,
 ac verum Præceptoris sui scetum admirentur, à
 Nomine & Verbo inchoasse. Hic enim ille,
 quem cum scriberet, in ipsam intinxisse mentem
 calamum, ὅτι ἐς τὸ νῦν ἔβαλε τὸ χεῖλος, inter-
 pretes dixerunt. Ut ita necessarias sermo-
 nis primarii, qui verum enunciat aut fal-
 sum, quem ἀποφαντικὸν ipse, axioma dicunt
 Stoici, partes ostendat: quæ quem in ipso usum
 syllogismo habeant, intelligunt, qui certâ me-
 thodo ac ratione eo se deduci patiuntur. Jam
 cum ἐμπνεύειν, de qua ibi agitur, aliter Diale-
 cticus, aliter consideret Rhetor, nam & Phale-
 reus ἀπὲς ἐμπνεύειν, sive De interpretatione, scri-
 psit, utraq; de autoribus cum judicatur, locum
 quin habeat vix dubitari potest. Alter enim, quid
 convenienter ac propriè, alter verè quid dicatur
 ac falsò, spectare solet: ut qui voces simplices
 conjungit: qui subjectum considerat, ac prædi-
 catum: cujus loco esse apposita, sive attributa,
 aliis annexa nominibus, in quibus plurimum
 permittit sibi noster, fusè alibi docemus. Quid
 quod invenire & aptare rei nomen, non Gram-
 matici sed Dialectici est munus, ut in Cratylo
 pronuntiavit Plato? Quid quod cum scientiis
 divisæ pridem voces sunt, & quemadmodum in
 rebus hereticundis, singulis supellex sua cedit,
 ita singulis scientiis ac disciplinis sua verba esse
 &

& voces, earum præceptores voluerunt. Ideoq; & singuli quæ singularum essent, ut possessionem propriam ac suam, non qui alias modò profiterentur artes, sed & Medici, Theologi, ac Jurisconsulti, cum judicio seposuerunt sibi, ac tuentur. Nemo enim, nisi fallor, quid sit *θεραπευσις*, quid *λόγισσις*, *δικασίωσις*, *οικονομία*, quâ tot modis veteres Theologi utuntur, ut distinctione ante explanationem opus sit, quid sit *συνοχὴ λέξεως*, atq; alia ejusdem generis, Grammatico interpretandum dabit: ut nec Medicorum neq; Jurisconsultorum voces. Unde & in iis quos de Medicina scripsit libris, interpretationem vocum Hippocratis Galenus adjecit: idem, qui tot Lexica conscripsit. Etiam Jurisconsulti, qui & ipsi suas ac peculiares habent (nulli enim vocum studiosi magis, nulli eas diligentius exponunt) Titulum significationibus earum consecrârunt. Qui non rarò Leges sine iis integras intelligi non posse monent: ideoq; sæpe de obscuris, ac ambiguis præclara suggerunt præcepta. Qui & eum locum, inter primos, accuratè admodum tractârunt: inter quos Marcellus, Paulus, Ulpianus, Pomponius, Celsus, Modestinus, Pampinianus, Javolenus, Caius (quicumq; tandem is sit) Alfenus Varus, Africanus, cæteri q;: è quorum libris, integer ille qui De verborum vi, ac significatione agit, Titulus collectus nunc legitur: ut de Labeone & aliis nè dicam, qui origine & ratione vocum, ad plerosq; juris laqueos solvendo, ut antiqui monent, uti se profitebantur. Et quis dubitare auserit, quin Budæo, ac præ cæteris Cujacio, haud parùm debeat

beat Jurisprudencia? quorum alter, non Juris-
 consultorum modò, sed & Formulariorum voces
 ac dicendi genera tractavit: alter, præter maxi-
 mam Jurisprudentiæ peritiâ, ex Basilicis Græ-
 corum & deficientis linguæ usu, plurima ignota
 atq; inusitata, eruit, restituit, atq; emendavit:
 quemadmodum Theologi, inter quos & antiqui,
 de locis seu vocabulis Hebræis, libros ediderunt:
 quòd existimarent, nisi qui interpretationes vò-
 cum didicisset, definire, quod in Sacris opus est
 Theologi, non posse. Sua enim quisq; optimè
 sùt Criticus, interpretatur: qui à Logico hoc
 munus mutuatur: nam hoc instrumentum est, ut
 dixi. Et quid hæc commemoramus? Cùm nec à
 Scholasticis hoc prætermissum fuerit: qui, ut in-
 genti studio ad veritatem contenderunt, plurima
 accurè distinxerunt ac definiunt, multos, ut
 loquuntur ipsi, terminos ac voces novas primi
 omnium excogitârunt, ità quasdam, suas quoq;
 ac suorum, fuscè interpretantur ipsi. Quo Bona-
 venturæ ac Maronii Explanations, Scoti item
 Explicationes spectant: ut jam cæteros omittam,
 qui in his ut operâ ac studio vulgari, licèt non
 inutiles, quod Grammaticis obijciunt nonnulli,
 defunguntur, ità rem nonnunquam quasi de
 compacto sic gerunt, ut hoc unum, nè Gram-
 matici à quoquam dicantur, operam dedisse vi-
 deantur: quod & affectos Grammaticorum ne-
 mo negat. Ut cùm *maniam*, *iram manentem*, fa-
 cere definiunt: quam originem ac explicatio-
 nem, admiranda, sive in schola sive apud popu-
 lum, sequatur definitio necesse est. Quid quod
 regni

regni hujus Sacra pridem revelata sunt? Quo enim quisque terminos eorum, ut loquuntur ipsi, diligentius collegit, (quod hoc tempore nonnulli præstiterunt) ita magis docuit, verborum concertationes esse; propter quæ tam altè supercilia attollunt, propter quæ ex alto cæteros despiciunt, ac sua admirantur quidam. Quid enim aliud quàm novas fingunt voces, aut distinguunt, qui res soli sibi vindicant? Quas si quis in lexicon, quod à quibusdam fieri jam cœpit, cogat ac conjiciat, non pluris ea quam Grammaticorum sapientia jam stabit: ita enim omnis eruditio realistarum ac scientia, in voces, explicationes vocum ac distinctiones, evanescet: qui & eos tandem exitus, ni fallor, manet. Nunquam autem veram eruditionem, nunquam linguas tolerabunt, qui de verbis ipsi inter se rixari solent: quia, voce unâ Græcâ aut Hebræâ rectè intellectâ

*Hi motus animorum, atque hæc certamina tanta
Pulveris exigui jactu compressa quiescunt.*

Tota enim argumenta, totæ machinæ, quas molestissimè ac cum labore maximo instruxerant, repentè ac præter expectationē cadunt. Ipsi verò, cum ignotas linguas parùm comiter adversum se adduci vident,

Tacent, & ora pallor albus inficit,

Mentèsque percussa stupent.

si præsertim magna & præclara ingenia hoc agant: nam hic aliquid arcani latet. A quibus quoddam contemni se existiment, lenarum more (quæ impudiciam matronis honestissimis obijciunt) tales

tales ipsæ videantur) cū de verbis, quia linguas nunquam didicerunt, semper inter se contendunt, quod impingi sibi posse, ex conscientie sententia clam iudicant, ultro ac securè aliis intentant. Ea autem quæ in scholis ipsi didicerunt, ut propolæ merces suas, omni ratione extollunt: omni ratione, quasi sint venalia quæ habent, precium intendunt & annonæ suæ forum calefaciunt: nam hoc cacœthes animis plerumq; inhaeret. Timent quisque ac horrent

Quæ pueri didicere, senes perdenda fateri.

Contra, quisque non didicit, vel negligit vel premit. Ergo itaque eò jam deventum, ut qui formulariorum aut scholasticorum terminos, ut ipsi vocant, non intelligit aut tenet, nec Pragmaticus in foro, nec Theologus in Academia dicatur: qui autem Dei, Prophetarum & Apostolorum, sine quibus nihil intelligitur in Sacris, tangit vel intelligit, Grammaticus à pulchris illis pusionibus dicatur: cū Theologi antiqui neque definirent quæ non intelligerent, & prius sedulo exponerent quæ definirent: quia ante definitionem accuratam, de significatione ac usu iudicandum merito existimabant. Cuiusvis Gregorii Theologi libellus Ὁρων, ut inscribitur, παρρησιῶν, ab autore destinatus fuit: in quo pleræque non tam definit quam interpretatur. Interdum enim καὶ λέγει tantum, quod Grammaticorum proprium, definit: ut cum ὀργῆς, hoc est, iram, θυμὸν ἐμψύχοντα dixit quemadmodum, & καὶ μεταφασίαν nonnunquam: ut cū, τὸ ἀνέστην, πνεύματι βαλόντας definit.

definit. Summus quippe ac doctissimus vir ille, cui & Theologi haud sine causa nomen hæsit, tanquam artium majorum rudimenta ac principia, in quibus accuratæ definitiones exigendæ sunt, hæc scripsit. Nam ut sæpe minutissima ad intellectum Sacræ Paginæ haud parum conferunt; ità nihil tam exiguum in ea esse existimabant, quod non sedulò investigandum esset. Adeo ut, *quid in verbis singulis scripturæ lateat ac syllabis, rimari, nihil minus esse quàm ignavi hominis, sed qui vocationis suæ, ut oportet, vim intelligat*, non frustrà, Magnus Basilii, Proæmio libri De S. Spiritu, affirmet. *Qui & inter alia, Ἀβρᾶς, inquit, ἡ διδασκαλία ἀρχὴ λόγου ὃ μέρη συλλαβαὶ καὶ λέξεις ὥστε καὶ ἐξωσποῦ γίνονται τῶ συλλαβῶν ἡ ἐξέτασις. Sermo est initium docendi: sermonis partes sunt syllabæ & dictiones: ut præter institutum nostrum nè syllabarum quidem sit investigatio. Sed & eleganter, Τὸ ναὶ καὶ τὸ οὐ, inquit, συλλαβαὶ μὲν δύο, ἀλλ' ὁμοῦς τὸ κρᾶτισον τῶ ἀγαθῶν, ἡ ἀληθείᾳ, καὶ ὁ ἕχματος ὅρος τῆς πονηρίας, τὸ ψευδὲς, τοῖς μικροῖς τέτοις ῥήμασι πολλάκις ἐμπεριέχεται. id est, Ναὶ καὶ, quæ est affirmantis, vox item non, quæ negantis apud Græcos, duas simul syllabas conficiunt. Ex quod inter bona tamen præstantissimum est, veritatis summusque improbitatis terminus mendacium, his paucis sæpe continetur syllabus. Quæ duæ quidem syllabæ, tam in Theologia, quàm Grammatica, ad veritatem ducunt, imò continent hanc totam: per quas universam Criticem ad ipsam de Ideis disputationem Socrates perducit.*

ducit: Apud quem universa respondendi ratio ac consuetudo, in quærendi ratione ac artificio latebat. Ut non sine causa magnus ille Ecclesi-
arum Doctor ita judicaverit: qui eodem libro, gravissimam Aetii de Trinitate hæresin, ex paucis vocibus, ἐξ ἧς, δι' ἧς, ἐν ᾧ, ortam esse, ostendit. Quicquid sanè ad promovendam, commendandam, atque instillandam generi humano sapientiam, veræ venustatis, suavitatis, elegantiae ac leporis, in sermonem hominis ac mentem cadit, quicquid denique præsidii, ex disciplinis ac scientiis, ad eruendam ab homine sperari veritatem potest, (nam de Sacris nunc non agimus) in uno Socrate ejusque dissertationibus expressit Plato: qui, *Μαιδπην*, sive Obstetriciam, quod veritatem interrogando in lucem produceret ac respondendo, (unde & *Ἐλειθυα*, *Lucina*, *τόκος* item, sive, *partus*, eadem in Phædone dicitur) ita nuncupatam, ut & Dialecticam, quod disserendi ac disputandi aperiret viam, Criticam postremò, quod de vero rectè ac falso judicaret, adhibere solitus: unde & Simo Socraticus, suos *Περὶ τῆς διαλέξεως*, & *Περὶ κελσιος* Dialogos, ex præceptoris sententia conjunxit. Cum enim aliquid quod judicat, sed aliquid sit, inquiunt Platonici, quo judicatur, etiam ut aliquid, quod ex utrisque his fiat, sit, necesse est: quod & *κελσις* in hac disputatione ab illis dicitur: ut *κρίτης*, ipse judex. Quem aut Philosophum, qui ratione utitur, aut ipsam rationem, (sive, *τὸν λόγον*) esse volunt, per quam verum discernitur à falso, quæ & *ὁργασον*, sive instru-

instrumentum, illis dicitur. Ità, ut ad iudicandum, animo quidem, tanquam causâ princeps, ut iidem dicunt, ratione autem, tanquam instrumento, sapiens utatur. Ne quis admiretur, si eum, de quo egimus jam, librum, qui inter organicos illius, fundamentum quasi differendi est, à veri distinctione in enunciando ac falsi, inchoârit Aristoteles: cum eam quoque artem, quam sic instituerat, ut ad quæstiones rectè is responderet, quem interrogaret, à significatione vocum, teste Laetio, prudenter inchoârit Plato. A quibus primò omnium exorsus, ad reconditas de ente, de ideis, ac principio ipsius entis, qui est Deus, disputationes, per criteria, ut loquebatur, veritatis, quæ in mente reponebat, sensim, ac per gradus quasi, procedebat: ità, nempe, ut duas quæ nunc distinguuntur, (artem, dico, differendi, quam & Dialecticam nunc vulgò dicimus, eamque, quæ de ente, quæ est ens, agit, quam & Metaphysicam nunc dicimus) jungeret. Ut nec mirum sit vel ideò, idem Metaphysicæ ac Dialecticæ quodammodo subjectum à Plotino poni. Qui & veri falsique, sed per certas veritatis regulas distinctionem huic dedit: quæ τὸ ψευδὲς καὶ τὸ ἀληθὲς καὶ οὐ μὲν ἐκ τῆς φύσεως, *verum falsumque ex accidenti*, inquit, *cognoscit*. Neque dubitavit, ut omnis sapientiæ ità Critices dux Aristoteles, postquam Metaphysicæ subjectum ac partes, quæque huc spectant cætera, exposuisset, ipsa quæ omnibus communia scientiis sub ente continentur, diffusè ac commodè interpretari nomina: quanquam
de

de istis quid nobis videatur libris, aliàs dicturi forte simus. Hæc illi, cum ætate nostra belli, ut videntur sibi, iudices, ac Criticorum Critici, res sine verbis aut tractari posse, aut unius Grammatici, & quidem ipsi, hoc esse munus velint. Rectè ergo Magnus, quod dicebam, iudicavit ac pronuntiavit Basilius. Quis autem ille? quem vix ignorasse quicquam æqualis ejus Nazianzenus pronunciat Gregorius: qui præclarus maximusque autor, de Creatione mundi augusto acturus opere, id facturum se negat, *τοῦν ἐξέτισσε τιὼν ἐν τοῖς ῥήμασιν ἀκρίβειαν, καὶ διερρηνώσατο, ἡλικὴ καὶ μικρῶν φωνῶν τέτοιαι καὶ τὰ σημαίνοντα.* id est, priusquam accuratam verborum vim scrutatus, & quid minima in sacris significant vocabula, rimatus esset: antiquos, nempe, in primis autem, quem in primis coluit, Platonem secutus: qui, docendi instrumenta esse nomina, isque essentias distinguere, dixit: quia, & interpretari hæc & definire, primum Logici existimabat munus. Cyrillus (quantas autem in tractandis controversiis!) in gravissimo ac summo Trinitatis occupatus argumento, à cæteris nonnihil digressus, inter ἀγέννητον distinguendum sibi illic & ἀγέννητον, putavit. Ut alterum, quod non creatum, si non geminetur litera, alterum, quod non genitum, si geminetur, scilicet, designet. Cæterum, quotidie atque ipso usu observamus, neminem nocenter minus, ac minori cum discrimine insanire, quam qui medico commissus, aut ad proximos, quod talem esse omnes sciunt, ablegatus est: & qui, ut poeta loquitur,

morbum

morbum vultu incessuque faterur.

cui furor ipse aut error, eorumque omnium qui sanâ mente utuntur, iudicium commune & consensus, morbi ac calamitatis veniam concedit: cui denique opponi rectè possunt, qui ἀνοήτως ἁπαντῶν à magno Hippocrate in Prorrhetico dicuntur. Nam qui ea, quæ Hebraicè, vel Hellenisticè, quod & eodem pene recidit, conscripta sunt, sine ullo vel linguarum usu vel peritia, intelligi, doceri, definiri, dividi, distinguere posse arbitratur, quin & de dogmaticis, quæ singulis ex locis eruenda sunt, in erudito auditorio differere audet, nec linguarum singularum vires, adde & usum ac proprietates vocum, distinguere à vicinis aut diversis, secum vel à præceptore didicit, quamvis sanè ἐν τοῖς ἀποδαιόις, quod aiebat ille, λέων ἀτυχῆς, ferendum tamen dicam: quia forte aut ingenio, aut aliis virtutibus hæc compensabit, & diversa Dei dona esse nemo nescit. Qui autem inter sanos ambulat, & hæc contemnit, qui præclarè secum agi, ut nonnulli solent, arbitratur, si, quæcunque nunquam didicit, Grammaticæ aut Criticæ, quarum nec scientiam nec usum habet, nomine traducit, & sic culpam posse elui existimat, non dubiè sed deploratè sanitatis esse existimo. In quo paradoxon esse amplius non potest *Omne stultum insanire*. Quanquam sanè sapiens hic rursus Stoicorum meminit: qui, humanam vitam nihil aliud quam scenam esse, in qua singulis personis, suum cuique munus assignatum esset, rectè aiebant, Neque enim idem Davi & Chremetis, Regis

Regis & mendici munus esse : sed & spinariis, & calvis scenicis, & lannionibus, in ea locum esse. Quos ut forte non lubenter spectat, ità tolerandos ac ferendos novit : neque crimen putat, si nonnunquam risum illis modicam de se indulget ac largitur. Et in studiis jam eò est deventum, ut cum imperitia tyrannidem conjungant, qui hoc regnum invaserunt : ut, quemadmodum ineptè, ità omnia severè cum aetatis suæ approbatione hostes literarum agant : quæ contemptu eruditionis & fastidio, effœta anus, seriò jam delirare cœpit. Quâ fiduciâ & Mimū quidam cum Tragœdia confundunt : soli enim judicant qui imperiti sunt : soli scire volunt omnia qui nihil didicerunt : soli denique pro tribunali sedent, qui nec jurisdictionem nec tribunal habent. Qui cum summos maximosque viros, & qui omnia docere eos possunt, per contemptum Criticos vocare solent, nondum eas artes illis, ea studia eripuerunt, quibus & ulcisci se præclarè ab iis, & quæ profitentur optimè tueri possunt. Monent maximi Politicorum, ut, si quem in Regno aut Republica movere loco velis, arma illi prius esse eripienda : ideòque & artes omnes, omnes disciplinas, quidam, & infelix Julianus, sustulerunt. Quare ergo non in hoc incumbunt, ut memoriam eorum qui hæc studia cum tot præclaris disciplinis conjunxerunt ac scientiis, ex animis mortalium vel deleant vel tollant? Cur non iis quicquid unquam didicerunt vel eripiunt, vel omnibus exutos aliquò ablegant? Cur non vetant hætenus aut interdicunt,

terdicunt, ne è Patrum scriptis, quos nec ipsi legunt nec qui sapiunt è manibus deponunt unquam, eruditionis suæ patrociniū ac causæ petant? Cur non Patrum præstantissimos sanctissimósque damnant? quos qui legunt, fieri non potest, quin industriam eorum ac exemplum imitentur. Cur iudiciū, ingenium, discendi studium, in iis superesse patiuntur quos oderunt? Cur eorum interdicta De possessione nondum legimus? Cur non prius prohibent ac cavent, ne facetias, ne risum, ne contemptum iis opponamus? Quare maiestatem suam non tuentur? Quæ si nulla est, si nihil præter ea quæ honesta sunt damnare possunt, si livori tantum ac malignitati sacramento dicunt, autor iis ero, ut vel aliter cum eruditis agant, vel ut ea prius scire incipiant de quibus sine ulla jam scientia pronuntiant ac seiscunt. Cæterum præclaræ artes. postquam ab antiquitate & veterum iudiciis discessum est, hunc postremò exitum fecerunt, ut, quo quisque in studiis ignorat plura, eo magis alium nescire velit quod ignorat: quisque hoc compendium scientiarum putet, ut, ne contemnatur, alium contemnat. Qui quandoquidem jampridem iudices adversus meliores & scientias & literas cum universa factione sedent ac pronuntiant, nos autem, si non eruditionis, quæ in nobis nulla est, conatus certè alicujus rei sumus, ad deprecatorem nobis video eundum esse: qui sic apud eos agat, sic sermonem supplex ordiatur ac instituat: Velitis jubeatis Patres, ut hi, qualescunque tandem sunt, quos Criticos vocatis,

catis, inter studiosos eruditionis habeantur? Non ad Sacros Sibyllarum quidem libros, aut Pontificum arcana, ut olim, sed ad Prophetarum ac Apostolorum admittantur scripta? Velitis permittatis, ut Originem, Theodoretum, Hieronymum, aliosque, qui ex literis ac linguis maximum ad Sacrae eruditionis cultum & intelligentiam momentum attulerunt, adeant subinde ac tractent? Velitis jubeatis, ut hi ipsi, quos, cum omni eruditione essent praediti, antiquos contulisse codices, corruptos emendasse, verba denique cum rebus, res cum verbis conjunxisse constar, aliquo sint loco? Quorum causam ut cum nostra jungatis, petimus ac supplicamus: eandem quippe de utrisque haud dubio sententiam pronuntiabunt. Ad quam timide, sed tamen ita respondebo: *Si quid est in me ingenii, Judices, quod sentio quam sit exiguum, aut si quae exercitatio dicendi, in qua me non inficior mediocriter esse versatum, aut si hujusce rei aliqua ab optimarum artium studiis & disciplina profecta, à qua ego nullum confiteor aetatis meae tempus abhorruisse, earum rerum omnium vos neque usum ullum nec peritiam habere, & scio & pronuntio. Est autem haec, Judices, (eiusdem enim oratoris verbis, pergam agere vobiscum, ut coepi) non scripta sed nata lex: quam non didicimus accepimus, legimus; verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus, Ne de iis quisquam, quorum nec scientiam nec usum unquam habuit, sententiam pronuntiet,*

pronuntiet: sed, ut æquum est ac decet, totum hoc aliis relinquat. Quosdam autem esse, qui perfectam eruditionem ac scientias hac tempestate, quâ non itur ad barbariem, sed jam præcipitatum est, vel non intelligunt vel non mirantur, vel subtilitates dicunt ac ineptias, non magis mirum, quam sub conticinium aut ipsam noctem, minus quam interdum lucere: esse autem, qui hoc profitentur, nec eorum qui de istis judicare possunt conscientiam formidant, cum eorum se ludibriis exponant, magis semper admirandum duxi: nihil enim habent quo se tueantur. Septuaginta Seniorum interpretatione etiam Apostoli nonnunquam utuntur: quam cum, etiam ut hodie habetur, pro incomparabili ac raro eruditionis antiquissimæ thesaurio habeamus, tamen illud quoque scimus, post supremam Origenis editionem, scriptum vix extare, in cuius usu, majore judicio sit opus: sive cum Hebræo textu, sive cum metaphrasi Chaldaea, quæ Sanctissimo Johanni plurimis in locis placeat, conferre eam velis. In qua quæ supersint alibi, quæ desint, quæ cum ipsa convenient origine, aut ab hac discedant, solus ille, de quo agimus nunc, Criticus videbit. Quis autem ille? qui, ad Hebræam, nisi fallor, provocare normam, ac de istis judicare potest. Et dederunt ingens documentum Græci Patres, omni eruditione ad stuporem omnium instructi, parum cætera sine isto posse. Quæ res sæpe effecit, ut de literis ac verbis inter se vel cum hæreticis certarent: ut cum tanto animorum motu, Proverbiorum

verbiorum octavo, de unius lectione vocis, sed quæ maximi momenti, inter se contendunt: quo loco, ad æternitatem Filii, ut solebat, oppugnandam, Arrius cum suis pertinaciter abutebatur. Ubi quidam, ΚΥΕΙΘ ἔκπρω (vel ἐκπρωτό) μαρτυρῶν ὁδὸν αὐτῆ εἰς ἔργα αὐτῆ, legebant, alii illud ἔκπρω με omnibus urgebant machinis: ita ut, quemadmodum ad vigesimum Esaiæ sextum B. Hieronymus loquitur, *quedam exemplaria, pro possessione, haberent creaturam.* Quod haud parum maximos sanctissimosque Ecclesiæ Doctores tum exercuit. Cum alii, ut Cyrillus, Gregorius Theologus, Gregorius Nyssenus, Athanasius, de humana id natura (quod hæretici non parum sugillabant) alii, inter quos & ipse Athanasius, de Ecclesia acciperent: essent & qui ad Ideam quandam, ad quam omnia creata fuerant, referrent: alii alia excogitarent: de verbis enim semper certant, qui sine illis expedire res non possunt. Quod ergo Critici hic manus? Nullius equidem negotii ac leve: quippe cum hic difficultas nulla, quæ in aliis haud parva. Primò enim facile mutari potuisse alterum in alterum videbit. Utrum autem alteri sit præferendum, ex Hebræa norma iudicabit: ubi קַיָּו, ἐκπρωτό, inveniet. Secundò ad illam B. Hieronymi, viri magni, observationem hanc ac regulam recurret: qui Aquilam Judæum, Christianè quædam; semichristianos contrà, Theodotionem ac Symmachum, Judaicè nonnulla transtulisse monet. Quod facillimum fuisse illis, facile videbit, qui in Paraphrasi Chaldæa, quâ

Asiana

Asiana utebatur *διαπορεῖ*, 'אֵלֶּיךָ *creavit me*,
 exstare cogitaverit: quod *generare* illis esse, qui-
 dam jam notarunt: ut de æterna ejus genera-
 tione accipiatur, qui ἐν ἀρχῇ ἦν, ἢ ἐκ τῆς οὐκείας.
 Quod quæ adduntur cætera, ita manifestè evin-
 cunt, ut ne quidem dubio sit locus. Præterquam
 enim quòd ibidem, ab æterno, *ante terram, ante*
montes, quòd, *cùm præpararet cælos*, fuisse dicitur,
 annon, *ὅτι ἦν ἐργὼν αὐτοῦ* (pro quo Hellenistæ
 vulgo nunc *εἰς ἐργὰ αὐτοῦ*) additur? Quod cum
 Symmachus non ignoraret, *ὅτι τὸ ἐργασίαι αὐτοῦ*,
 ut & Theodotio, Aquila autem ἀρχὴν οὐρανὸν καὶ ἔρ-
 γασμὸν αὐτοῦ, reddidit (qui & ἐκτίσασθαι
 dixerat): eā usi voce, quā qui steriles aut
 sine liberis non essent, felicitatem testabantur
 suam: ut cùm Eva, prole aucta, ἐκ τῆς οὐλῆς ἀνδρα,
 eodem vocis usu, hoc est, שׂוֹנֵי 'תְּנִיךָ, *possides*
virum, dixit: non ut initium notetur nascentis,
 sed felicitas sic auctæ ac jam possidentis. Erro-
 rem ergò sustulit Hieronymus, etsi fortè erroris
 fontem non perspexit. Quare aliud agamus.
 Non semel dedi operam ut scirem, quid sibi vel-
 lent Græci cùm scripserunt, 'Απὸ, πατὴρ, ἢ
 διδασκία χάρις. Item, 'Απὸ, ὁ πατήρ, ἢ πνεύ-
 ματι ἀγίῳ διττὴ ἐνέργεια. Id est, *Appho, patris,*
vel duplex gratia. Et, *Apphus, pater, vel, Spiri-*
tus Sancti duplex efficacia. Nam interpretatio-
 nem quidem esse, quam ex interpretum Theo-
 logorum commentariis Grammatici, ac inter re-
 liquos Hesychius, qui plenus talium, descripse-
 rat, res docet: quid autem sibi vellet, qui ante
 annos plurimos, adolescentes admodum, scri-
 ptorem

ptorem illum emendavimus, vera ac legitima ab alienis ac spuris distinximus, non semel anxie quaesivimus. Nam τὸ ἀφῶς quidem Græcam esse vocem, quæ & diminutionis forma patrem notat, quem sic blandientes liberi compellant, docere & Græci possunt: ut cum Syracusis Theocriti, Ἀφῶς δὲ πῶς φάσιν, puerorum imitatione dixit foeminat de quo Homeri interpretes Eustathius, πῆς ἢ καὶ τὸ ἀφῶς, ὑπεκρίμαται φασὶν Ἀθηναῖον· ὁ μὲν πῆς ἀφῶς πατρὸς Θεοκρίτου, πατρὸς κλησὶς, ὡς βεβήκει δὲν περιείποι πατρίδι, τὸν ἀφῶς ἴσον. qui à nonnullis inter Atticas reponi blanditias illud ἀφῶς ait. Ἀφῶς autem, vocabulum Theocrito esse, quo compellat patrem infans: ut sic quasi, ἀφῶς ἴσον, *de quo natus aliquis*, dicatur. Quid autem ἀφῶς? aut quid hoc ad Spiritum aut ejus efficaciam? tum quæ duplex ista gratia quam hic intelligit? Ad ipsum ergo quod respexit locum, Suidas digitum intendit: qui ex veteri Theologo sic notat: Ἀφῶς, ὁ σημαίνει τοῦ ἀποκρύφου, ἢ τῆς ἀποκρυψίνης. Ελισσὺς δὲ περὶ ἧς φησὶ, πῶς ὅστις ὁ Θεός· Ἡλίου ἀφῶς; ubi ἀφῶς in quibusdam, in quibusdam ἀφῶς legitur codicibus. Ipse autem locus, quem respexit, 2. Regum c. 2. vers. 14. ita legitur: Καὶ ἔλαθε πῶς μελεπῶν Ἡλίου, ἢ ἔπουν ἐπὶ τῶν αὐτῶν, καὶ ἐπάταξε τὰ ὕδατα, καὶ ὅππην ἔλισσας, πῶς ὅστις Θεός· Ἡλίου ἀφῶς; καὶ ἐπάταξε τὰ ὕδατα, καὶ διηρέθη ἕνθα καὶ ἕνθα, καὶ ἦλθε διὰ ξηρᾶς. Ad quem locum summus vir Theodoretus, Ἀφῶς, ὁ κρύπτει ἐκρυψίνης, καὶ πῶς ἐκδοσι τῶν ἄλλων ἐκρυψίνης. hoc est, ἀφῶς ab aliis occultis vertitur.

tur. Sed quid hæc ad locum illum, aut quo tam prodigiosa in divinitate vox & omnibus ignota, tum tot alii errores, quos Theologi, Grammatici, interpretes huc congefferunt? Cujus hîc præsidium vir eruditus implorabit? Vestrumne, qui sententiariorum, summulariorum, fasciculariorum, speculariorum, & aliorum id genus tantum elegantias, post tantam literarum lucem, adhuc somnatis, neque crapulam aut merum tot annorum hætenus edormivistis? Sane, quam tota res à levi admodum origine manavit,

Non tali auxilio nec consultoribus istis

Tempus eget.

Nihil hîc à vestra ope expectamus. Non si ad Bricotum & Holcotum, Magister quoque Henricus de Gandavo accedat. An vestram potius, qui, quanquam fortè ad ista nauseatis, tamen vix initiis Theologiæ & unius linguæ leviter imbuti, omnes cæteros qui plura sciunt, Criticos, festivo, ut videtur vobis, nomine insignire soletis? Sed hæc vobis nugæ sunt & apinæ. Nam quid Thargumistæ, verè eruditissimi, quid Seniores, quos Apostoli non semel exprimunt, quid Symmachus, quid Aquila, quid Theodotio, quid alii, ad veram verbi Dei explicationem conferant, non magis forsitan satagitis, quàm utrum

Empedocles an Stertinium delîret acumen.

Nos autem, cum Origine, Theodoro, B. Hieronymo, atque aliis, qui nunquam ista neglexerunt, paucos ex antiquitate, ac nè vos quidem, conferendos semper judicavimus. Igitur ad Criticum deveniendum erit: qui sic responde-

bit: Multos hic interpretum Græcorum, qui in Fœderis antiqui explicatione olim sedulo, subinde & perfunctoriè versati sunt, errores confluisse. Ipsum locum, ut videtur, hunc, ab Aquila desumptum: qui interpretis anxie Hebræas adumbrabat voces, & interdum nè mutabat quidem. In Hebraico contextu **אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵינוּ** *aph hu* legitur: quod $\chi\epsilon\ \alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma$, siue $\epsilon\tau\omicron$, Græcè dicas. Igitur, $\pi\alpha\tau\epsilon\ \alpha\pi\alpha\tau\epsilon\varsigma$, siue $\alpha\pi\alpha\tau\epsilon\varsigma$, **ἡλίου θεός** *ēdēw*. idem quod, $\pi\alpha\tau\epsilon\ \text{ἡλίου θεός} \chi\epsilon\ \epsilon\tau\omicron\varsigma$ *ēdēw*; ille ipse *Elia Deus ubi est?* Latine dicas. Hic qui Græcè sciens, & Hebraicè nescirent, nec de loci sensu cogitarent, quia $\alpha\pi\alpha\tau\epsilon\varsigma$ Græcum esset, idem $\alpha\pi\alpha\tau\epsilon\varsigma$ esse & $\alpha\pi\alpha\tau\epsilon\varsigma$ voluerunt, ideoque & *Patrem* interpretati sunt. Theodoretus verò cui soli omnes accurati laudes interpretis, tribuendas censet Photius, (nam ut Theologum illustrem, & in controversiis, si quisquam illo tempore, versatum, cum Cyrillo, ita Græcè pariter & Hellenisticè doctissimum fuisse constat) $\chi\epsilon\ \alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma$ interpretatus est. Quod ridiculè, qui linguam Hellenisticam non didicissent, Græci interpretes exposuerunt: non qui Græca enim, ideò & Hellenistica intelligit. Magnus autem vir ille, quia idem Hellenisticis esse $\chi\epsilon\ \alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma$ sciebat, quod hi $\phi\epsilon\lambda\omicron\iota\varsigma$ nonnunquam voce Hebraica dixerunt (Græcè $\tau\omicron\upsilon\varsigma\ \delta\epsilon\iota\tau\alpha$ diceret: quo uti solent, cum persona designatur, nomen non exprimitur,) vocem, $\chi\epsilon\ \alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma$ doctissimè adhibuit: quia is quem **פֶּלֶטִי** *pheloni*, interdum **פֶּלֶטִי** *pheloni almoni*, Hebræi dicunt, $\phi\epsilon\lambda\omicron\iota\varsigma$ contractè Hellenisticis dicitur: unde & **פֶּלֶטִי** *oc-*
cultum,

cultum, & quod non communicatur. Exemplum capite Rhut. 4. commate habes i. cum Declina, sede hęc tu talis, dicitur: quod non aliud jam quam *אֱלֹהִים*. Ubi cum *pheloni almoni*, in Hæbræo (ex quo contractum *phalmoni*) cum legeretur, Hellenistæ, *καὶ προσὺν ὡς θεὸν κρύψας*, dixerunt. Jam verò, quia nomen *φθιμυ*, religionis causâ nonnunquam ab his ponitur, ut Danielis cap. 8. ubi Sanctus, sive Angelus, loqui ad Phalmoni, qui magni consilii Angelus est, dicitur, quemadmodum ibi vocem *φθιμυ* (Græci enim, *καὶ εἶπεν ὁ ἄγιος τῷ φθιμυ* dixerunt) ita *hu* cum præcedenti hęc servarunt. Ut sic nota fiat nominis quod antecessit: *יהוה*, nimirum, sive ipsius Dei: cujus nomen *κρύψιον* omnino & occultum: quemadmodum de illis quæ dissimulantur, idem usurpatur: quomodo de nomine interrogatus suo Angelus, qui decimo Judicium, & tertio, natales nunciat Sampsonis, verbis paucissimis, *יהוה אלה*, *ve hu pheli*, hoc ipsum admirabile, aut occultum, aut *κρύψιον*, responderet. Sive quod non exprimendum judicaret, sive quod hominibus ignotum esset: unde *אֱלֹהִים* occultum, sive *κρύψιον*, exponunt Magistri: ubi, *hu* & *pheli* quemadmodum hęc *aph* & *hu*, conjungitur. Prævi-erunt autem Hellenistis iterum Chaldæi, qui precationem hęc instituunt: postrema autem verba, quæ Hæbræi habent, tanquam nomen Dei, non mutarunt. Pro enim illis, *πῦ δέσιν ὁ Θεός* *ἡλίστα πῶν*, Chaldæus, *suscipe petitionem meam, Domine Deus Eliah aph hu*, habet: quod est *κρύψας*, ac si in Hæbræo alia orationis forma *יהוה אלה*

attha hu, tu ille, invenisset. Quâ compellatione in precationibus perpetuò Hebræi utuntur: quales multas manu exaratas Judæorum habeo. Inter quas una, cujus initium, אַתָּה הוּא, qui es ante orbem conditum, אַתָּה הוּא, à quo conditus est orbis: quod sic deinceps in sequentibus aliquoties repetitur. Ex qua Græci suum ἄλλα fecerunt: quo majorem minor compellat, Unde illud Callim. Ἄλλα λέγον, διαβὲς με καλῶν γάμος. quod Eustathius cum non intelligeret, ἀνεπαύνητον esse dixit: quasi nec origo neq; ratio illius reddi posset: adeò Græci, quia omnium origines in lingua sua & ex ea quærunr, cum in multis peregrinam esse ignorent, sæpe nihil agunt. Porro quemadmodum hic הוּא, hu, ità זה, ze, hoc est, αὐτός vel οὗτος, Exodi 15.2. usurpatur, ubi cum זה אלי ze eli dicitur, הַקִּיבָה נִקְרָא זה, Deus Sanctus & Benedictus ze vocatur, notant Magistri: quamvis aliàs quo pacto usurpetur, nemo nescit. Cæterum, quid esset κρύψις, non magis quàm quid esset ἀπεῶ in- telligebant Græci. Ii autem qui Hebræum *pheloni*, Hellenistarum *φελωνι* huc trahunt, à Rabbinis quoq; confirmantur, qui זה הוּא, נִסְתָּר hoc est, κρύψις, quia tertiam, quam sic dicunt, notat personam, interpretantur. Quò & spectat, quod iidem ipsi Hebræorum, scilicet, Magistri, mandata ac præcepta Domini, in tertia persona, quod עַל דֶּךָ נִסְתָּר illis dicitur, proponi monent: qui & majores suos, benedictiones, in secunda persona ac tertia, reverentiæ causâ ordinasse notant: ut si dicas, *Benedictus sis tu, Domine,*

ne, qui sanctificavit nos præceptis suis: qui sanctificavit autem idem, qui יהוה, & הוה: hoc est, idem, qui ille excellenter dicitur. A quo nec Rabbinus recessisse procul is videtur, quem Cæsareæ vixisse ferunt: qui & Rabbi *Afhu*, quod est אבהו quamvis alia scriptura, tamen proxima, sic dictus. Quare autem eam vocolam servarunt? primo quia à Chaldæis factum id meminerant, ut dixi: tum quia nomini ἀνεκφωνήτω addi observant: etiam cum verbo substantivo redditur: quemadmodum Thren. i. 18. *Iustus יהוה יהוה*. Porro Κρύσιος, idem quod ἀποκρισεις, reverentiae nomen Hellenisticum est: ut hic Dei proprium, quod & cum nemine communicari solet. Unde autem dicat aliquis, τὸ ἀπφω, duplicem interpretati sunt gratiam: qui ridiculus est error. Quia enim Elisæus, capite eodem commate ibidem nono, duas Spiritus, seu gratiae istius quam Elias consecutus erat, partes sibi petit (quæ à Græcis διπλῆ χάρις ibi dicitur) hinc imaginati sunt, τὸ ἀπφω, quod omnino nihil notat, duplicem significare gratiam: unde & prodigiosa ac inepta ista veterum Interpretatio, Ἀπφω, πατρὸς, ἡ, διπλοῦς χάρις. Item, Ἀπφω, ὁ πατήρ, ἡ πνεύματος ἀγίου διπλή ἐνέργεια: quasi hic de ea ageretur gratia, de qua eo agebatur loco quo diximus: aut quasi Elisæus duplo maiorem Spiritum vel gratiam, quàm in Elia erat petiisset: quod enim ibi dicitur, שני חלקים, duas partes designare, interpretes notârunt. Hellenistæ autem ἡ διπλή τὸ πνεῦμα τὸ ὅτι σοι δωῶς ἐπ' ἐμὲ reddiderunt. Quod ut fortiter ac animosè tuerentur, ex-

riterunt, qui pro ἀπρῶ, ἀμρῶ, sine ulla ratione
aut sensu, legerent: quemadmodum & apud Pro-
cop. Comment. in librum illum: ubi scribitur,
Πῦ δὴ ὄσιν ὁ Θεὸς Ἠλίμ ἀμρῶ; Qui vir doctissi-
mus deinde addit, Μιμύμιος ἡ διδασκαλον, τῇ
μηλωτῇ ἢ Ἰορδάνῃ τὸ ὕδωρ ἐπὶ ταξὶν ἰδὲν εἰρη-
κῶς, ἰκανῶς ἢ νομίμως οἱ θαυματουργίαν ἢ κηλῶ-
τῶν τῶ ὕδατος ἢ ἰσχυρῶς, ἢ διδασκαλῶ
θεὸν καλεῖ, ἢ τοῖς ἀνθρώποις ἀδελφὸν καὶ ἀνέφρων
ἀμρῶ (imò ἀπρῶ) ἢ ὁ κρύφιος ἐρμηνεύει παρὰ
πῖς ἄλλοις ἐρμηνεύει τὰς. Ex quibus patet, non in-
tellexisse quo sensu summus vir Theodoretus τὸ
κρύφιος in hujus loci expositione esset usus. In
quibus omnib⁹, confusione mirā, Hebræum cum
Græco, Græcum cum Hellenistico, Hellenisti-
cum cum Græco confuderunt: ut è particulis quas
non intelligebant, Patrem, Spiritum, duplicem
Spiritus gratiam, ac nescio quid non, fecerint: lo-
cos deniq; diversos inter se confuderint. Quæ ver-
ba, quomodo ad populum aut apud lectorem, qui
nec scirent quid Hebræa vox significaret, neque
quid Theodoreti interpretatio veller intellige-
rent, rectè interpretari potuerint, non video: nisi
quod mira de Patre, mira de Spiritu, mira de du-
plici gratia ac efficacia, excogitaverint. Linguam
enim qui intelligit, rectè singula interpretatur:
qui singula interpretatur rectè, si distinctæ ac
divisæ sint significationes, dividit quæcunq; oc-
currunt ac distinguit, & de phrasi peregrina rectè
judicat: quod qui potest, bene res, bene dogmata
exponit. Cæteram quod Græcis, alibi in contextu
proprio accuratissimis, idem aliis in suo evenisse
sapienti-

sapius, quis dubitabit? Restat ergo ut non esse
 tanti interpretationem Græcam dicant. In quo,
 præterquam, quod ab Evangelistis ac Apostolis
 dissentiunt, quia eâ, quanquam magis emen-
 datâ, usi sunt, ex Hellenisticis, antiqui Fœde-
 ris interpretibus Novum esse intelligendum,
 nondum didicerunt. Cujus autores, Hebræa
 cum exprimerent, Græcis ea vocibus, phrasi di-
 versa, hoc est, quæ in Oriente usitata, interdum,
 imò & plerunquæ, ipsâ vocum notione, quæ
 recepta atque usitata ibi, expresserunt: unde &
 non raro, e re levi, maximæ nascuntur contro-
 versie. Unum nunc exemplum dabimus. Se-
 cunda Petri, cap. i. comm. 3. dicitur, Δια τῆς
 ἐπιγνώσεως τῆς καλοῦσαι ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀ-
 γαπῆς. Totus autem locus ita habet: Ὡς πάλιν
 τῇ ἡμῶν τῆς θείας δωρεᾶς αὐτῷ τὰ πρὸς ζῶντα
 καὶ ἐκείνῃ δὲ δωρεᾷ μὴ ἐκείνῃ, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς
 καλοῦσαι ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀγαπῆς. De quo
 loco qui acturus sit, necesse, ut quæ δόξα hic,
 quæ ἀγαπή, seu virtus sit, tum quales sint in
 Deo, doceat. Harere nobis eruditus vir vide-
 tur, qui hic notat, τῆς ἀγαπῆς nomen nemo non
 videt, quanto melius conveniat hominibus quam
 Deo, cui potius tribuitur δυνάμεις id est, po-
 tentia, seu potestas, vel κρᾶτος: neque usitato
 sanè modo accipi sic potest. Virtutem enim cō-
 stat esse habitum: quem propriè in Deo locum
 non habere, inter Scholasticorum quoque scita
 est: quemadmodum & singulas quæ ei tribu-
 untur, modo alio atque eminenter tantum esse
 in eo, ut loquuntur ipsi. Sed & Ethicorum
 K 4 primo,

primo, Deum propriè laudari posse, magnus
 Doctor negat: laudem enim propriam virtutis
 esse: ὁ μὲν γὰρ ἐπαινεῖ τῆς ἀρετῆς, inquit:
 quia, ut rectè ibi interpretes, idonei hac ipsâ ad
 præclaras actiones fiunt homines: quod in Deo
 locum jam non habet. Et in Magnis dicitur
 Moralibus, ὅτι οὐκ ἔστι Θεῷ ἀρετή. ὁ γὰρ Θεὸς βελ-
 τίων τῆς ἀρετῆς, καὶ ὁ κατ' ἀρετὴν ὅτι συνεσταύ-
 ρητο. *Deo non convenire virtutem: quia melior virtu-
 te est Deus, neque ex virtutē dici potest bonus.*
 Quare in Deo locum hæc non habet: non ma-
 gis quam hæc disputationes ad hunc locum, si
 præsertim apud populum sit exponendus. Quod
 eruditis interim persuasit Theologis, illa ut
 verba, τὸ καλέσαι ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς,
 qui ad gloriam ac virtutem nos vocavit, Lati-
 nè redderent: quod mirati certè sumus. Qui in
 Fœdere igitur antiquo, ex Græcorum versione,
 gnaviter versatus est, eò recurrendum judica-
 bit: ut intelligat quid Hellenistis, nempe, ἀρετὴ
 dicatur, cū de Deo usurpatur: qui inveniet
 id esse quod Hebræis לִּפְתֹּחַ dicitur: apud quos
 longè aliter quàm apud Græcos, Dei attribut-
 um esse: cujus potentiam sic dici. Hellenistis
 ergo, ἀρετὴ, δυνάμις δυνάμις. Hesychius, Ἀρετὴ
 δυνάμις δυνάμις. Hel'enisticè, non Græcè. Est
 enim Theologica, & Hellenisticæ non Græcæ
 vocis, interpretatio: quomodo & Habacuci 3. 1.
 accipitur: Ἐξήλυσεν ὁ ἐργαζὴς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ: &
 de Jesu Christo, Zachariæ 6. 13. Καὶ αὐτοῦ
 λήψεται ἀρετὴν καὶ ἐξήλυσεν αὐτόν: quam & non raro
 δόξα interpretantur. Unam igitur duabus ex-
 posuit

posuit Apostolus : quod non minùs Hellenistis
quàm Hebræis, quos exponunt illi, usitatum :
quia planè id כמשפת הלשׁון, *ex more lin-*
guæ, ut Rabbinii loquuntur. Nisi quis *gloriosam*
dici potentiam sic velit : quod ἐν δαὶ δυνάμει, vi-
delicet, nunc dicunt. Quæ sit δόξα, quæ de
Deo, etiam de Filii usurpatur persona, alibi,
nec semel, diximus : quæ potentia divina au-
tem, nemo nescit, & hic latus differendi ad po-
pulum campus. Quod fieri ab iis posse, qui de
quo agatur non intelligunt, persuaderi nobis
hactenus non potuit : & ubique talia occur-
runt. Igitur, ut jam dicebam, aliâ linguâ pri-
mò concipit quæ scribit, aliâ, quæ jam conce-
pit, Hellenista exprimit. Primò enim ad ori-
ginem ipsius linguæ respicit, quâ sua exprimit;
aut ejus sequitur interpretes. Et quia quæ diver-
sis concipi ac scribi solent, non conveniunt ubi-
que (nam ut literæ ac syllabæ, sic & allusiones
ac paronomasie, quæ singulis sunt propriæ,
transfundi commodè vix possunt) de his ipsis
ex interprete earum lingua ferri sententia ac
judicari potest : utrum, nempe, Hebræâ aliquid
conceptum fuerit an Syrâ : nam in eo, quod eâ-
dem scriptum ac conceptum, nulla difficultas.
Notant veteres, cùm de Historia Susannæ, inter
duos Criticos, Origenem & Africanum, age-
retur; Hebraicè conscriptam negasse Africa-
num : quòd allusiones vocum, חַיִּים & חַיָּו, *χ*
αῖν & *αῖν*, quæ in Græco extant, ut ab
Hebræa alienæ, ità Græcæ convenirent. Eo-
dem modo si quis ex me quærat, quânam linguâ
K 5 scripserit

scripserit Evangelista noster; Hellenisticâ scrip-
 sisse dicam. Si quis, quâ conceperit quæ scripsit;
 Syriacam fuisse dicam. Ad eam autem, quod
 est Hellenistis proprium, & voces & sermonem
 deflexisse Græcum: quare ad allusiones, non
 quæ extant, sed quas animo conceperat, eun-
 dum esse: nihil enim æquè atquè has amat O-
 riens. Statim initio, Καὶ τὸ πρῶτον ἐν τῇ οὐσίᾳ
 παύει, καὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ ἡ κατέλαβεν, dicitur.
 Quod si Chaldaicè aut Syriacè efferas, suavissi-
 mam allusionem, quam nec Græca nec Helle-
 nistica admittit lingua, proxinus agnosces. Nam
 τὸ **לָבַב** *cabbat*. est κατέλαβεν, **לָבַב** *cebal*
 autem ἡ οὐσία. **לָבַב** enim Thargumistis obscu-
 rari: quanto opere autem hos amaverit Evange-
 lista, passim jam ostendimus: de quo Syrus
 cum non cogitaret, aliâ hîc voce usus est. In
 capite decimo, quod legitur, 'Ὁ μὴ εἶσθε χόμην
 οὐδ' αὖτ' οὐδ' ἐγὼ εἰς τὴν αὐλήν', Syri suavissimè
 exprimunt, qui **לְכָל מְכַרְתָּא מְכַרְתָּא מְכַרְתָּא** dicunt:
 ubi omnes propè vel vicinas vel similium offici-
 orum literas habemus. Multum autem refert
 ut intelligas, utrumne Hebræa Hellenistes
 Græcè expresserit an Syra: Hebræum item
 textum, an interpretationes in animo habuerit
 Græcorum: quæ nisi omnia distinguat, ope-
 ram necesse est ut interpretes ladat. Nos au-
 tem, ut exiguae scientiæ, ita nullas, ut loquan-
 tur vulgò, conscientiæ existimamus, qui trans-
 ferre Sacra audeat nec de istis cogitavit. Eum
 porro nobis delegimus autorem, quem nec ve-
 terum scriptorum in Ecclesiâ auctoritas admi-
 sit,

fit, ut hic nihil haftenus adversus nos præjudicatum sit, & in quem immodicas ac invidendas penè laudes, nonnulli hujus temporis Theologi, & tota Criticorum, quasi facto agmine ac conspiratione, natio conguessit: qui haud dictu facile est, quo studio exceptus sit. Quippe cum multis ante annis hæc Metaphrasis in lucem prodixisset, opus alterum, quod postea vulgatum est, maximorum hac ætate hominum judicia ac commendationes antecesserant. Postquam enim Angelus Politianus, qui usus eo fuerat, mirificum Poetam, M. Antonius Muretus, eruditum ac grandilocuum dixisset, tandem præstantissimus vir exitit, qui publico hoc daret: tanta eruditione quidem, ut in optimis Græcorum, imprimis autem Poetarum, scriptis, totam egisset ætatem videretur: quod nemo melius quam nos testari potest, qui autores plurimos illius viri manu, summo cum judicio notatos vidimus: qui tamen nimius in eo fuit, quod quam produxisset mercem, ut non sine causa, ita sine modo commendavit. Quod cum multis persuassisset, maximo Scaligero, qui ad supremum eruditionis ac judicii pervenerat fastigium, cum paucis qui in his subacti essent nunquam persuadere potuit. Inter quos vir exquisitæ eruditionis ac ingenii Cunaus noster se opposuit: qui sophisticum dicendi genus, ex antiquis eloquentiæ magistris ac eorum scitis, annoravit, ipsūque, ex more veterum, in ordinem redegit. Nec propterea negari potest, in utroque extra haud pauca, quæ instruere lectorem possunt.

Nam,

Nam & antiquissimam primamque Græcæ eruditionis ac Sacrorum, à Cadmo inde, originem in Dionysiacis deduxit: in quo argumento multa sunt quæ & delectare eruditos & docere possunt: ut omittam plurimas historias ac fabulas, quas alibi requiras. In verbis quoque componendis, si non felix semper, neque semper contemnendus est: qui in aliis nonnullis, si non potuit quod voluit, plerunque tamen voluit quod pauci possunt; cum ad magna semper aspiraret. Versus celeres ac numerosos amat: etiam hiatus, cum paucissimis, præsertim nostri temporis, vitavit: & in hac Metaphrasi non pauca laudes. In qua antiquissimos nonnunquam sequitur interpretes, antiquus ipse. Sed & Origenem non rarò expressisse video: cujus hodie, ut pauca, ita, pauca inter ejus scripta, quæ illius sunt, habemus. Quare quin nonnulla laude digna habeat, ne quidem dubitandum: nam qui tales non sunt, ne censura quidem dignos arbitramur. Et cum hic, tum alibi, libenter Aristotelem audimus: qui cum Ethicorum primo, adversus maximum Platonem de Ideis sententiam dicturus, tribunal Criticum ascendit, præclara illa usurpavit verba: Δόξα δ' αὖ ἵσως βέλτιον εἶναι, καὶ δεῖν, ὅτι σωτὴρ αὖ τῆς ἀληθείας καὶ τὰ οἰκεία ἀναρθεῖν. &c. ἀμφοῖν γὰρ ὄντων φίλον, ὅσον περὶ μᾶλλον τὴν ἀλήθειαν. id est, *Fortè & veritatis conservanda causa melius videtur, imo oportere, sua quæque tollere aut refutare: quamvis enim ambo chari sint, prius tamen est sanctumque, pluris aestimare veritatem.*

tatem. Et Politicorum secundo, cum Platonis de Repub. sententiam, ut Criticus explorat: Καὶ τὸ μὲν οὖν περὶ τὸν ἔχουσι πάντες οἱ τῷ Σωκράτους λόγοι, καὶ τὸ κομψόν, καὶ καιομένον, καὶ τὸ ζητητικόν, καλῶς ὃ πάντα, ἴσως χαλεπόν. id est: nam & eruditionem, & elegantiam, & novitatem, & singularem in disputando dexteritatem, omnes Socratici sermones habent: ut autem equè omnia bene se habeant, forsitan difficile. Eum igitur autorem, iterum ad partes revocamus. Ac primò quidem de priori opere, sed obiter. Quia autem libri illi ultimæ antiquitatis argumenta continebant; capite uno καὶ τὸν ἐτυμολογικὸν τρόπον, cui plurimum ad eruendam veritatem tribuebant Stoici, quo & origines scientiarum ac antiquitatis optimè ad fontes suos revocantur, superstitionem quæ in illis continetur libris ac historiam, cum ipsis vocibus ex oriente prefluxisse ostendimus. Quam agendi rationem cum Grammaticorum imperiti propriam existiment, Rex Philosophorum tanti fecit, ut qui illud agunt, περὶ χάριμα τιῷ ἀλήθειαν σκοπεῖν, in Magnis dixerit Moralibus, neque exiguam gravissimarum disputationum partem eo illustrarit Cæsar Scaliger. Etiam de attributis, in quibus præ cæteris regnare autorem hunc nonnulli arbitrantur (quis quantum ad verum quoque faciant & falsum) καὶ δὲ λαβὴν primo egimus, deinde & sigillatim pleræque in Metaphrasi examinavimus: à quo ad interpretationem ejus & Evangelistæ verba venimus. Priori parte ut autorem, posteriori, ut interpretem:

tem, consideravimus: quâ occasione plurimos ac obscurissimos Sanctissimi Evangelistæ locos, in quibus alii satisfecisse minùs nobis visi sunt, interpretati sumus: in qua parte operam præcipuam ac studium posuimus. Sicubi vel in didicatione ac norma, vel in temporum descriptione aut locorum, sicubi, vel Hellenisticæ, vel Græcæ, vel Hebrææ linguæ, vel Philosophiæ imperitiâ peccavit autor, singula ad regulas eorum qui de his scripserunt, sine acerbitate ulla, obiter ac bonâ fide examinavimus: si quid contra pridem à veteribus de Fide Christiana approbatos canones, interpretatus est, si quid pro opinione sua, homo vix è paganismo, ut videtur, redux, καὶ τὸν τῷ Κυρίῳ ὀφείλει (quod cum multis eo tempore habuit commune) tantum ἀνέχεται, vel mutilavit, vel adjecit, candidè notavimus. Ubique autem exerceendi causâ ingenii, autorem, quem tam multi hac ætate nostrâ Græcè docti, admirati sunt, ex idiotisimis Hellenisticis, quos non intelligebat, elocutionem, non tam Græcam quam Græcanicam, quam nemo ex antiquis Græcis intelligeret, nemo eruditus intelligere teneretur, fabricasse sibi ac finxisse, si non planè evicimus, probare ex utilitate publica conati sumus. Et hæc quidem in scriptore illo, ex quo infinita in Grammaticorum hujus ævi observationibus laudantur: quæ cum noram mereantur, tanquam imitanda juventuti proponuntur. Ex quo plurimas qui Lexica scripserunt, voces, nihil minus alibi quam Græcas, aut, ut decuit, compositas,

positas, pro talibus securè obtruserunt. Ut cen-
 sorem aut ἀπογνώμον, hactenus ne metuisse
 quidem videantur: qui cum reddi rationem si-
 bi poscet, si munitus vi imperii ac potestatis,
 quæ hic eruditio iudiciūque est, tueri locum
 suum poterit, nihil restat quàm ut isti causâ ca-
 dant. Jam, quàm multa in eodem extant, quæ
 ab homine dicendi studioso, & in gratiam eo-
 rum qui his studiis se dediderunt, negligi non
 debent? In quibus Rhetores qui crisin profiten-
 tur, & exemplo & industria jam preiverunt no-
 bis: qui cum de sublimi charactere, quem in
 frigus aut tumorem, nisi exquisitum hic iudici-
 um accedat, ut plurimum abire docent. ante nos
 sententiam dixerunt, de hoc ipso simul iudica-
 runt. Quo & maximè ex parte spectant, quæ in
 Alcidamante, tertio Rhetoricorum Aristoteles,
 quæ in Leontino Gorgia, Callisthene, Clitar-
 cho, Hegesia, Matride, atque aliis, summus vir
 Longinus maximo iudicio notavit: quæ nec
 imperiti nec vulgares assequuntur animæ. Est
 enim, ut ingenii excelsi, ità, quod præclarè ab
 eodem dicitur, experientiæ suprema soboles, hæc
 iudicandi ratio. Porro, ut Philosophi, cum de
 Morali parte agunt, vitia virtutibus adiungunt,
 ità Critici sermonis, singulis illius speciebus
 aut generibus, excessus ac defectus, quæ sunt vi-
 tia, adiungunt. Dicendi autem genus, quo ubi-
 que usus est, quemadmodum ex instituto ejus
 grande ac sublime est; ità ex defectu, seu natu-
 ræ seu iudicii, (quod melius ἐλαττώμα, ab his
 magistris dicitur) in pleraque vicina vitia dege-
 nera-

neravit. Nam & voces partim audacissimè translatas (de quibus singulari cum judicio ac curâ disputavit Aristoteles) partim peregrinas, novas aut inusitatas, partim nimio molimine, & tamen sine cura, compositas (verè ἱπποβαμοναρήματα, ut loquitur Comicus) partim sensus, quos ἐνοσίαι dicunt Critici, interdum frigidos, interdum tumidos, neque aliud quàm splendor ampullas, nonnunquam adhibuit: qui character, optimè φλοισώδης, ψυχρὸς, ὑπερβολῆς, κομπώδης, ματρώρῃ, iisdem, quibus nunquam elegantia verborum ac translationum defuit, nec sine causa nuncupatur: quem id, quod puerile, vulgò, seu, μετρηκώδης, ut & illud, quod σχολαστικόν, seu pædagogicum, nunc dicunt, comitari solet. Jam, quàm multa in eodem extant, quæ Theologi nonnulli, magni quidem illi & præclari homines jam adduxerunt? quæ ut approbemus, nondum impetrare à nobis possumus. Magnus enim animus ac suæ spontis, longè aliter quàm vulgi fastidio, in studiis instituit quæ gerit. Nam & quæ ad elocutionem ac sermonem pertinent, ad veterum, qui ante corruptelam ac sophisticas ineptias scripserunt, imitationem revocat ac normam: quia, qua in parte, non auctores modò, sed & singulæ deficiant ætates, animo complectitur ac secum exigit. In consensum quoque Ecclesiasticæ antiquitatis diligenter innotuetur: ex quo veritatem, cum judicio quo potest, petit ac confirmat: neque cuiquam temerè adversus omnem credit. In quibus sedulò versari, & imprimis eruditam Sacræ paginæ senten-

tentiam rimari, si quid abditum in verbis, Judæorum ritibus, ac ipsis rebus latet, rectè interpretari, modò sine ambitione ac cujusquam obtreccatione id fiat, nunquam majus crimen aut momenti levioris duxi, quàm vel quæstiones ineptissimas movere, vel ineptiùs dissolvere quas quisque movet: (cùm plerasque neque Patres multò minùs Sacra pagina agnoscat, sed & qualdam, ἐθελοπρόβια nomine, inter quos & Epiphanius, proscripserint) quàm ἀεὶς ἑσθλῶν, quàm ἀλληγορῶν, quàm πικλεύοντα ἀέγχι δεινῶν, ut loquitur Apostolus: quàm ἀναγωγῶν καὶ διωρίαις, ut jam pridem eleganter dixit Photius, τὴν οὖν ἐρίαν, quàm vel Metaphysicorum notionibus vel terminis, Philosophiam primò, mox Theologiam intricare. Porro, cùm ab omnibus qui sua consecrant posteritati, cautè sit scribendum, tum imprimis ab interprete requiritur, ut argumentum quod tractandum sumit, penitus intelligat: ideòque & bene eligat. Quod ut fiat, diligenter

—quid ferre recusent

Quid valeant humeri,

quæ splendorem admittant, quæ fugiant, quæ aliter efferri debeant aut possint, quæ ab Ecclesia recepta sint, quæ non potuerint aut possint, tum & quare, cogitandum est. Quæ aut cuique in suo sibi opere, aut Critico Theologo, si ipse negligat, considerata sunt. Inprimis autem expendenda Dei nomina ac attributa: tum quæ singulis conveniunt personis, ut oportet, singulis attribuenda. In quibus nostrum, si quid judi-

co,

co, iudicium defecit: quod & locis suis annotamus. Ut cum Dei Filium æternum, quem *υἱος θυ* Scriptura dicit & Ecclesia, *πλὺτον* non rectè, ut cum primam in eadem Deita e Personam, non *πατέρα* sed *τοῦτον*, tertiam, non *πνεῦμα ἄγιον*, sed, *ἄγιον* dixit. Quemadmodum nec secundam, *πατέρα* *θεοῦ* potius quàm *ἄγιον*, facile dicam: plus Poetis enim quam interpreti concedimus: qui, quomodo loqui Scriptura soleat, ignorare non debet. Johannis certè tertio, *πνεῦμα*, non *εἰς* *πατέρα* *θεοῦ*, sed *εἰς* *ἄγιον* dicam: quod Sacre eruditionis ac scientiæ defectum illud arguat. Cùm enim in Matthæo, *ὁ παῖς μου ὁ ἡπίστους*, ex Esaiâ legerat, non cogitabat *Ἰσραὴλ* in Hebræo legi: quod, *נַפְשִׁי מִסְכָּן*, *servus meus Messias*, Chaldæus reddidit. Et sic capite sequenti com. 10. *Γένεθ μοι μάρτυρες, κατὰ μάρτυς, λέγει Κύριος ὁ θεός, καὶ ὁ παῖς μου, ὁ ἐξελεῖσάμεν.* ubi itidem Chaldæus, *ὁ Messias servus meus, quem elegi*: nè hic eos audiamus, qui servile nomen parùm convenire existimant: quemadmodum ad Esaiam sine dubio respexit Lucas, cùm Actorum 3; 13. 3, 26. 4, 30, ibid. 27. *θεοῦ παῖς* ab eo dicitur Servator. Quantum autem sit discrimin vide. *παῖς* plerunque Hellenistis, cum de Servatore usurpatur, idem, qui, *ὁ ὢν ἐν μορφῇ θύλης*, dicitur idem, qui *ἀνθρώπου υἱός*, (quod *נַפְשִׁי מִסְכָּן* Syris) dicitur: *ἀνδρῶσις*, ut veteres loquuntur Theologi, consideratus: quia Hellenistis *παῖς*, *Ἰσραὴλ*, *servus*, Græcis autem *filius*. *Ἰδὲ θεοῦ* igitur est *ὁ θεῖος ἄνθρωπος* in eo loco: qui, quâ al-
teram

teram assumpsit naturam, ipse ὁ ἐνανθρωπήσας,
 eā autem quam assumpsit, δούλου μορφή, & δου-
 λεία ἀνθρωπίνη, sicut ipse δούλος dicitur: quod
 & voce παιδός Hellenistæ exprimunt. Unde ad
 Esaia 42 Messiam à Propheta, πῦμα θεοῦ, καὶ
 πῦμα δουλείας τῶν ἀνθρώπων λέγει, veteres Theo-
 logi notârunt: siquidem & πῦς & δούλος ea-
 dem sunt Hellenistis. De quo tum non cogita-
 bat noster: non enim Hellenistica distinguit.
 Quod qui nondum didicit, incautè ac circum-
 spectè parùm, & interpretatur Sacra, & loqui-
 tur. Neque Petrus sanè in confessione illustri-
 sima Matthei 16, 16. Christum πῦμα θεοῦ, sed
 ὁὖν dixit: Σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τῶ ζῶν-
 τος: non ὁ πῦς τῦ θεοῦ: quod diversam χάριν a-
 pud Hellenistas habet; cùm præsertim, ὁ Χριστός,
 præcedat. Ego certè, nè Græcorum quidem mo-
 re, ubi de persona agitur, πῦμα θεοῦ di-
 cam; cùm vocare υἱὸν possim. Nam præter
 quam quod à vocibus receptis abeundum non
 est, nunquam tantum tribuendum est poesi, ut
 majestas Dei enervetur: quæ in Sacris sacra recta
 conservanda est. Quid quod, quæ urbana sunt
 in aliis, in illis aliquid vernile habent? ut cùm
 Plato Alcibiaden, Κλεινὸν πῦμα, Bacchum, *Se-
 meles puerum*, Horatius vocavit. Quare & non
 magis Dei Filium, æternum illum & qui rectè
 antiquus dicitur *dierum*, Græcè πῦμα θεοῦ quàm
 Latine, *Dei puerum*, in isto quidem loco dicam:
 quod fortasse levius videri posset, nisi ejus causā
 plura commisisset: ut cùm totum locum illum, Ὁ
 πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ζῶντος αἰώνιον ὁ ἴδιος
 θεὸς

θῶν τῷ υἱῷ, ἔκ ὅψεται ζῶν ἀλλ' ἡ ὀργὴ τῷ θεῷ
μῆναι ἐπ' αὐτὸν, ita reddit:

—ὅς δ' ἐκὼν εἶη

Ἡθεσιν ἀπλατέων ἀγαπῆα πῆσιν ἀέζων,
Ζῶν ὁψεται ὅτι, ἔχων υἱὸν ὡς πατέρα,
Σύλχθειον αἰῶνος παλιν αὐξίος· ὅς δ' ἐκὼν αἰνῆς
Παῖδι θεῷ ζῶντος ἀγλωρόων ἀπιδήσῃ,
Ἐρχεῖτο υἱὸς τοῦ θεοῦ πμῆος ὀργῇ,
Ἀρεθνα μασίζουσα.

qui ob rem tantillam, hoc est, vocolam, quam
imperare sibi passus est, cū aliter efferri posset,
fidei objectum, de quo hīc Evangelista agit, hoc
est, Dei Filium, priori parte omisit, posteriori
minūs rectē designavit: qui & non pauca aliter,
nec necessaria, adiecit. Quid, quod non, ὁ πνεύ-
ων ὁψεται πλὴν ζῶν, sed ἔχει dicitur? quia sic
ipsum habet Christum, ut Theophylactus loqui-
tur: qui (aut doctrina de eo) principium τῆς ὑπο-
στάσεως, seu veræ fidei, ut ad Hebræos loquitur
Apostolus: *In hoc enim cognoscimus quod in nobis
est, quia ex Spiritu suo dedit nobis*, ut loquitur
Johannes: quem locum commodē adducit hīc
Cyrillus. Ex quo patet (ad quæ semper Criti-
cus attendit) quā longē aliter εἰς τὸν Ὑιόν,
quā εἰς τὸν παῖδα, hīc dicatur: cū fieri non
possit, quin si quis, πνεύεν εἰς τὸν παῖδα, sive
παῖδα θεῷ, in tam gravi præsertim concione di-
cat, in quo nihil tam sublime, quod non Dei
tribuat Filio, qui & ὁ ὅτι τῷ ἑαυτοῦ ἐρχόμενος,
dicitur, mediocriter quoque eruditis contem-
ptum debeat aut risum. Quæ vitāsser, si sic lo-
cum extulisset:

— πᾶς ὃς θεὸς μ

ῥίει πνεύων, καὶ ἀληθεία πίστιν ἀέζων,
 Ζωὴν οὖν ἔχει· πᾶς δὲ ἀφραδίαν καὶ ἀπειδίαν
 ῥίει, πῶς ζωὴν ἐκ ὧσται· ἐνταυτῇ δὲ
 Αἰὲν ὀπιζέζουσα θεὸς πμήορος ὀργή,
 Ἀφροτα μασίζει καὶ ἀπειδέα.

quamquam & nonnulla sunt in quibus major
 venia debetur. Ut cum nomen Κύριος, quod
 Domino tribuitur, ut Deo, voce κοίραν & poetæ
 exprimunt: cum alterum terrenam potestatem,
 alterum plerumque nomen ἀνεκράτητον & Deo
 proprium designet: licet id non unâ ratione (ut
 inter cæteros notavit Photius) in Sacris usurpetur:
 quare & studiosè hoc, etiam cum τὸ ἀδυναί
 præcedit, Hellenistæ veteres servarunt: ut Ezech.
 8.1. καὶ ἐγένετο ἐπ' ἐμὲ χεὶρ ἀδυναί Κυρίου. Unde
 & κυριολογία vox, cum de Deitate agitur: ut &
 veterum Theologorum quæstio, Ἐπὶ κυριολογεί-
 ται τὸ πνεῦμα· quam libro De S. Spiritu adver-
 sus eos qui ineffabile illud nomen, quod vox a-
 lia non exprimit, Spiritui negabant tribuendum,
 Magnus Basilii tractat. quemadmodum & lo-
 cos, sive testimonia, in quibus ita nuncupatur,
 μὲν τυρία τὰς τὸ πνεῦμα κυριολογίας, iidem
 Theologi dixerunt: quomodo & Thomas Fili-
 um κυριολογεί, cum Κύριον & Θεόν eum vocat;
 qui in confessione illustri, jam fide illustratus,
 Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου, dixit. Prius enim
 nomen ineffabile est: quemadmodum ex Za-
 chariæ loco patet quem alludit. Coactus igitur,
 καὶ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης διωκόμενος, ut Critici lo-
 quuntur, ibi quoque noster dixit

Κοί-

Κοίταν & ἡμέτερον & ἄλλος δὲός.

quod est aliud, & tamen ei ignoscendum. Quis autem accusandos nos existimabit, si in homine qui Græcè loqui creditur, requirimus quod profitetur? Si in Sacrae paginae interprete requirimus, ut rectè & ex veterum sententia id agat? Si in eo qui autorem Hellenisticum interpretatur, ejus linguae quam interpretatur aliquam peritiam desideramus? nam quemadmodum interpretari linguam in qua hæreas non satis tutum, ita versus scribere ea quæ à Græca abire, aut vocabula illius immiscere Græcis, parum circumspecti: cùm & vorum usus & enuntiandi ratio vel alia sit vel diversa. Si in eo, qui ab omnibus nunc legitur, quem quidam docent, omnes hætenus in Sacris laudant atque adducunt, utrum orthodoxus fuerit, examinamus? In quibus omnibus si quidam nihil hætenus desiderant, quis legem nobis ponet, ut hic subsistamus? nam hæc quidem vis est. Quis vetare potest, ne Homerum, omnis eruditionis, nisi tota fallitur antiquitas, parentem, quem & solum Græcè loqui Criticorum princeps Aristoteles pronunciat ac sciscit, purius ac tersius credamus loqui, quam qui domo peregrinus, singulis propemodum sententiis hoc prodit? Adde quod in eum nunc incidimus autorem, qui ignarus hebraismi, ἑβραϊσμός: qui ignarus syriacismi, συριακισμός: qui Chaldaicæ ignarus, χaldaϊσμός: nam hæc omnia in Hellenistica inveniuntur, cujus saltem aliqua requiritur peritia; qui postremo Græcam cùm profice-

fireatur, cum Judæis Græcis, non cum Græcis.
ἐκκλησίαι : quæ fœcundam judicandi Critico
 materiam suppeditant. In contextu Sacro ab
 Interprete asserendo, reverenter; in locis sin-
 gulis, de quorum lēctione dubitamus, more Pa-
 trum, verecundè rem ubique gessimus: quan-
 quam quid de Græci contextus in quibus-
 dam locis corruptela, quid de vitiis scripto-
 rum, plurimi ex Patribus, quid de Latinis co-
 dicibus secundo De Spiritu Sancto pronuncia-
 verit Ambrosius, non ignoremus: ut nec illud
 Augustini, qui, *Ac si aliquid in eis*, inquit of-
 fendero literis, quod contrarium videatur veri-
 tati, nihil aliud, quam vel mendosum esse codi-
 cem vel interpretem non assecutum esse quod
 dictum sit, vel me minimè intellexisse, non am-
 bigam. Quod non magis in Latinis quàm in
 Græcis codicibus habere locum, sciunt, qui
 quid de scribarum negligentia, quid de erra-
 tis, quæ antiqui *ἁγροῦμα* adixerunt, SS Pa-
 tres, imprimis autem B. Hieronymus, tot locis
 conquerantur, non ignorant. Ne jam de cor-
 ruptis ab hæreticorum conspiratione locis hîc a-
 gamus: de quibus plurima Tertullianus alii-
 que. Inter cæteros Theophylactus, qui Nesto-
 rianos cap. 2. ad Hebr. pro *ἁγίου πνεύματος*
ἁγίου, legisse observat. Et Ambrosius, qui lib. 5. c. 7
 De fide ad Gratianum, *Primum veteres codices*
Græci non habent quod nec filius scit. Sed non
 mirum, si & hoc falsârunt qui scripturas inter-
 polare divina. Neque nostro defuit licentia,
 qui cum aliâ, tum illa 14. cap. v. 26. τὸ πνεῦμα
 τὸ

τὸ ἄλλοις ὁ πρέμει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματι μου, quasi non extarent, maxima securitate prætermisit: idem qui & alios, de quibus suo loco, vel mutavit, vel corripit. Ad contextum ipsum, cum religione semper, eâque quæ debetur illi, reverentiâ accessimus: in primis autem cum commiseratione eorum, qui hæc rident aut contemnant. Scimus enim, Atheismum, non tam vitium quam pœnam aut furorem esse: qui, ut cæcitate, itâ imperitiâ plerûmque constat: ad quam petulantia paulatim & ludibria accedunt: ut qui verbum Dei nunquam quo oportet animo legerunt, etiam traducere ac contemnere audeant quæ nec legerunt nec intelligunt. De quibus verè illud dici potest

Nemo repente fuit turpissimus.

Qua ratione, eo tandem devenitur, ut qui nec Latine eruditi sunt nec Græcè, & à vanitate aulæ aliquid traxerunt, ea maximè fastidiant quæ eruditi maximè admirantur. Nam verborum quidem elegantiam in scriptis Novi Fœderis aut veneres sectari, ejus est, qui nihil aliud spectavit unquam, nihil in futurum spectat: qui de fine eorum quæ ad alia nos ducunt nunquam cogitavit: nullam enim linguæ venustatem, nullam Attici sermonis suavitatem aut Græcismi puritatem vita novit quæ promittitur. Quippe ut linguæ olim ad discordiam pœnamque coelitus invectæ, postea à S. Spiritu in usum veritatis ac concordiae sanctificatæ sunt, itâ post hanc vitam, ea commendabitur præ reliquis, quæ creatorem suum optime

imè laudabit: quia ibi neque Babel erit, propter unanimitatem, neque multis variisque opus erit linguis, quia unus erit populus unusque omnium ac idem Deus. Porro, quemadmodum ex certa Dei dispensatione factum est, ut ineffabili facundia, ut summâ puritate Moses, quem Longinus, impii Porphyrii præceptor, & paganus ipse, virum in dicendo non vulgarem dixit, ut inimitabili ac nemini in posterum sperandâ, si quid judicare possumus, Prophetæ, inprimis autem Esaias uteretur; ita ab eadem factum est, ut Novi Fœderis scriptores, ejusque amanuenses gratiæ quam omnibus in Filio dilecto offert omnium creator, linguâ Hellenisticâ, immensum illud & tremendum ipsis Angelis mysterium vulgarent: cum & Græcis, quorum linguam omnes propè tum intelligebant, & imprimis τῇ Ἑλληνικῇ διακοπῇ, quæ tum latissimè patebat, sua publicarent: ut his gradibus arcana Dei se diffunderent. Vellicare autem aliquid in illis, aut desiderare, non jam eruditi, sed blasphemi hominis ac malè ferriati: ut qui nondum quæ humana sit conditio, multo autem, minùs quanta reverentia ac cultus cuncta dispensanti debeat Deo, intellexit: qui non judicem sed supplicem hic poscit. De quo præclare Hilarius, *Cum de rebus Dei erit sermo concedamus cognitionē sui Deo, dictisq; ejus pia veneratione famulemur.* Quanquam autem fieri non possit, quin de majestate rei aliquid detrabere illa lingua videatur, quæ nec Græca, si ad phrasin spectes, nec Hebræa, si ad voces; ea tamen

via rerum, ea majestatis ibi sese magnitudo offert, ut in illis pia ac erecta mens defixa hæreat, ac tota ejus fiat quem loquentem audit: neque potest, quin ad puritatem Hebraismi sæpe oculos convertat, de quo toties in istis admonetur. Inprimis autem in hoc nostro: cujus totum ferè Evangelium venusta parodia sunt, aut loci, qui ex Fœdere antiquo, ad illius maximo judicio, qui fundamentum utriusque est, dicta, facta, passionem, mortem, resurrectionem, cæteraque accommodantur: in quo & sæpius Chaldaicam Paraphrasim, quæ planius nonnulla, inprimis autem quæ de Verbo Dei dicuntur, explicat, ac illi viam mysterio jam straverat, adhibuit. Longe aliter quàm hodie Judæi, qui, ut מן פתחיהם eorum & interpretationes similes omnem, ad ineptas parodias ac verniliates, cum familiariter ad suos scribunt, totum Dei verbum traduxerunt. Qualia sunt, *Eloquia Domini, eloquia pura*, cum amici epistolam commendant: *ad edytum Sanctitatis tue*, cum amico blandiuntur: *nomini tuo psallam*, cum gratias se testantur: *cum exercitiis nostris non egredioris, Domine*, quoties desertum se ab aliquo queruntur: *in te speravi, ne confundar*, cum vehementer, etiam rem hibili, à suis petunt: ut cum ad conditum epulum, aut nuptias, amicum vocant: aliæque ejusdem generis, quæ veræ profanationes sunt. Cum autem locos alios ex Fœdere antiquo venustissime alluserit, ut dixi, alios adduxerit Evangelista, ex iis, licet pauci forte sunt numero, vix ullus est, qui non eruditos aliquid vel docet, vel de

de aliquo, quod scire eorum interest, si cum interprete præsertim conferatur, instruit. Ut cum, exempli causa, primo capite occurrat ille, Ἐγὼ φωνὴ βασιλῆος ἐν τῇ ἐρήμῳ. Εὐδύναντες τὴν ὁδὸν Kuein. Quem statim Criticus videbit quære Ἰδύναν seu, contractè, citatum: cum enim ἐπὶ μακάριον τὴν ὁδὸν Kueis, εὐθείας ποταμὸν τῆς ἡσυχίας, invenisset, id quod efficacius elegit: nam εὐδύναν, pro utroque dixit. Quod cum noster non assequeretur, ita maluit,

Οἱ μὲν ἐρηλοπορεύοντες ἰδύναντες περὶ βασιλῆος.

Καὶ οἱ ἐπορεύοντες περὶ τοῦ ἡσυχίου.

qui &, cum εὐδύναντες invenisset, ἰδύναντες reposuit: quod non cogitaret quantum ex Hebræorum usu, qui distinguunt conjugationes, hæc differrent: neque quisquam sane ἰδύναν τὴν ὁδὸν dicat, ut εὐθείας ποταμὸν intelligatur: quod Evangelista tamen voluit adde quod, εὐθείας ποταμὸν τῆς ἡσυχίας, Hellenistæ dixerant. Quanquam fortè ab interpretibus deceptus est, qui idem voce utraque interpretari sunt: quemadmodum Latini voce dirigendi id interpretantur: quod jam est ἰδύναν, nihil autem minus quàm εὐδύναν. Capite secundo locus ille exstat, Ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με. Quem ita exprimit,

Ζῆλος ἐμὲ ζαδίδια τοῦ κατὰ δαίμονα οἴκου.

ac si dicas, zelus domus tue me consumptus est: cum Propheta, confici se ac consumi, dicat. Capite sexto, extat ille, ἄπτον ὃν τὸ ἕρπονός ἐδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν ad quod noster non accessit, cum dixit,

Ἄφθαρτος ἄφθιτον ἕδωρ,
incorruptibilem ætheris cibum: etiam si de attributo, de quocalibi, nihil dicam; quod cum manne historia ac corruptione pugnat. Adde jam quod τὸ φαγεῖν vel addidit Evangelista, vel, in Seniorum versione invenit cum scriberet: quod nec in Hebræa nec Græca nunc reperitur: aliàs autem ex Originis præscripto, sic in Psalmis exprimendus esset: καὶ ἄρτον ἕραν ἕδωκαν αὐτοῖς φαγεῖν quæ cum voluptate à Critico considerantur. Primum autem munus, in his talibus præsertim, accurati est interpretis: ut locos omnes, qui ab eo quem interpretandum sumpsit adducuntur, examinet attentè ac secum exigat: summum enim in interprete iudicium requirimus ac crisin. Illustris porro est, qui 12. capite, v. 15. legitur nunc locus: In quo adducendo mira ratione usus est Evangelista. Nam cum Græcè sic legatur, Καί γε σφόδρα δύναμις Σιών, κήρυξε δύναμις Ἱερουσαλήμ· ἰδὲ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι, δίδωμι καὶ σώζων, αὐτοῖς ἀρετὰ, καὶ ὀπιθευκῶς ἐπὶ ἱεροζύβιον καὶ πῶλον νέον, præterquam quod λιπύτητα adhibuit, & quidem aptam, totum sic contraxit locum, Μὴ φοβῆ δύναμις Σιών· ἰδὲ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται, καὶ δίδωμι καὶ ὀπι πῶλον ὄν· quem si Hebraicè citassent Magistri, aliquoties, quod usitatum est illis, qui nonnunquam versus integros transmittunt, suum saltem illud 727 posuissent: multa enim prætermisit, ut ad rem, sive ad historiam, quam hic completam voluit (πῶ καὶ δίδωμι, scilicet, ut eleganter loquitur Chrysostomus, τὸ ὄν) sic veniret,

niret. Hoc modo igitur adduxit locum: *Ne time, filia Sion, &c. ecce Rex tuus venit, &c. sedens super, &c. pullum asini*: nam post singula quæ annotavimus, nonnulla, quod ad ultima Prophetæ verba properaret, prætermisit: quæ non aliter videtur adduxisse, ac si apud Zachariam, *equitans super asinum, super pullum, inquam, asine*, legisset: cum Prophetæ **רכב על חמור, וסע על עיר בן אתנן** *super asinum, & super pullum, filium asinarum, sive, asine*, dixerit: unum autem noster intellexisse videatur: de quo post Joannem, Marcum & Lucam, vix quisquam dubitaret: quemadmodum vix ex Mattheo aliud probari potest, qui Prophetæ verba cap. 21. ita reddit, *καὶ ἐπιβήσιν καὶ ἐπὶ ὄνον, καὶ πῶλον ἢ ἐπὶ ὑγιᾶ* (videtur enim eo sensu dictum, quo Græci, *ἐπὶ ὄνον, καὶ ἐπὶ πῶλον ὄνε*, id est, *in asino, in pullo, inquam, asine*, vel, *in pullo certe asine* dicerent) nisi idem cap. eod. v. 2. *εὕρησιν ὄνον διδευμένον, καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς*, ac deinde vers. 7. *ἤραρον τὸν ὄνον, καὶ τὸν πῶλον*, dixisset. Ex quo voluisse patet, prophetiam illam in duobus, non in uno asino. *δι' ἑργων & καθ' ἰσχυρίαν*, ut loquuntur veteres Theologi, exhibitam. Et disertè, *in asino, pulloque filio asine*, Chaldaeus dixit: unde & notissima de Judæis ac Gentibus allegoria: quam Chrysostomus, Euthymius, Theophylactus, Cyrillus, B. Hieronymus, Justinus Dialogo cum Tryphiodoro, & alii hic adferunt: quemadmodum non minùs diligenter quæ siverunt, quid sit factum asina, cum inveheretur pullo Dominus. Alii enim, modò huic modò illi insedisse,

alii insedisse huic, illam bajulasse vestes, alii postremò, quod plerisque placuit, cum Johannes insedisse eum pullo dicat, asinam secutam volunt. Quam sive glossam, seu conciliationis modum, ità ad Zachariam exprimit Cyrillus : ἰππὸν δὲ τοῦ πώλου χειρὶς ἐπιτόχε μὲν ἢ τι κούρῳ. *pullo enim infidebat Christus. sequebatur autem mater.* Theophylactus, *cum enim duceretur pullus sequebatur & mater: ἀποδοῦναι δὲ τῷ πώλῳ συνεκολλῆσαι ἢ ἢ μήτηρ.* Euthymius: *& pullus quidem Christum infidentem vehebatur, asina vero sequitur.* In quo loco noster multis modis, quanquam in tribus tantum versibus, parùm congruè se gessit, qui Evangelistæ locum ità reddidit :

Μητὴρ ὁ υἱὸς σου δὲ πατρὸς ἐμὸν δεῖδιαι Σιών.
 Ἡδὲ πικρὸν δὲ ἀναξτεὶς εἰς σὶ πρήσει,
 Πῶλον ἔχων ταχὺ γενονὸν ἀπὸ δεινόντα τι κούρῳ.

Præterquam enim quod Sionis filia (quæ obvio ubique hebraismo, ipsa Sion est) pro quo יְרוּשָׁלַם כְּנִישׁוֹן, cætus Sionis Chaldæus habet, (de quo suo loco) matrem dedit, nè id quidem cogitabat, attributis, quæ Messia tribuit Propheta, humillimam conditionem ejus denotari. Adeo ut vetustissimi Ecclesiæ Doctores, πρῶτος καὶ ἑσχατός, *pauper & mendicus* verterent: ut Judæos sic refellerent, qui καὶ πολλὰς φαντασίας, *cum splendore maximo ac plane insolito*, Messiam expectabant. Ubi illud יְיָ, sive παῖς, quod & *pauperem* vulgaris reddidit interpretes, quasi veheretur asino, quod equum sibi comparare haud posset, adeo offendit eos, ut alii de Ezra, alii de Machabæo id interpretati sint: vide igitur, an rectè

rectè πολυλόδοπος vocavit: quod est idem quod πολύδοπος: ideoq; opulentiam, vel liberalitatem, splendidissimi monarchæ notat. Vix tamen dubitamus, quin in Græcorum inciderit hic glossa, quæ Messiam, sive Christum Dominum, Sionis Regem diceret vocari, ἢ αἰς θάδε, ἢ αἰς ἐκεῖ βασιλεὺς πίζης τῆ Δαβὶδ, ἢ αἰς πολλά εὐεργετήσαντα αὐτῶν. vel ut Regem: vel ut ex radice David, vel quod multa dona, sive beneficia, in eum (scilicet Sionem) contulisset: quam Euthymii Latina nobis exhibet interpretatio. Interim iudicium quis satis admiretur? cùm interpretatiōnem, sive glossam, qua in Matthæi loco, in quo fortè difficultas aliqua, extricando, Patres usi erant, ad Johannem transtulit qui omni caret: cum de pullo ὁπιδευόντα τεκῶν, dixit: quod non ἀκριστὰν modò, sed & ignorantiam antiquitatis sapit. Adde quod ignarus, non diversum modò, sed contrarium ab illis dixit. Illi enim, ὅτι εἶπτο ἡ τεκῶν, quod mater sequeretur pullum, dixerant, noster, ὅτι εἶπτο τῇ τεκῶν, quod pullus sequeretur matrem, dixit: quasi asinam, animal tardissimum, & quod vix flagris expugnatur ut incedat, sua sponte præcessisse pullum, qui à vectore stimulis impellebatur, dicas. Quo pacto autem ταχύγενος, seu, *velox*, sive, *velox genibus*, pullus asinæ, aut asinus? Quis enim raram in hoc genere mortalium velocitatem unquam prædicavit? tum &, *velox* quomodo hic pullus, si & mater antecessit, & secutus dicitur hanc pullus? Quæ omnia vitâset, si hoc modo expressisset locum:

Ἄλλα μοι, αὐτὴν τεκῶν Σιών, μὴ δὲ δὶ δι θυμῷ.

Περὶ οὖν τοῦ ἡπτόδωρος ἀναξ τοῦ ἐρχομένου ἡδὺ,
 Πάλλω ἐφεζόμενος, τὸν ὄντα ταλαεργὸς ἔπλησ.

In quibus ut nihil hellenisticum, ita nihil quod cum Hellenistis, aut hebræo Zachariæ, aut cum Thargumistis, aut ipso deniq; Matthæo pugnet: qui non alia sed pauciora dixit. Locos cæteros, nè diffundamur, ultro prætermittimus: & de plerisq; suo loco. A contentionibus ac controversiis, de quibus eruditi tempestate nostrâ disputant, non sine causa abstinendum duximus: in quibus, post tot concertationes, nemini relictum esse locum puto, nisi cui adhuc velitari frustra libet: cum in proelio hoc tam diuturno, etiam triarios in acie stetisse videam. Adde, quòd ad contumelias ac contumaciam pugnatum est: quia non jam discunt, qui sic agunt inter se, sed irritantur: quod nisi contumeliis nonnulli ac maledictis probent, nondum se defunctos arbitrantur. Cæterum, cum apud veteres legissem, idem boni ac prudentis viri munus esse ac officiũ quod Aristarchi olim fuit, ut, sine ulla æmulatione aut malignitate, de scriptis aliorum liberè iudicium pronunciet ac ferat (quod in amicorum si fiat, candoris, si in propriis cujusq; constituti iudicii ac mentis, si in antiquorũ, præter illa, cum utilitate publica conjunctum est) Aristarchũ, nihil minùs quàm invidioso, ut fortasse vulgus arbitratur, nomine, hoc opus inscripsi. Quã invidiã vel Flaccus deprecabitur, cum inquit
*Vir bonus & prudens versus reprehendet inertes,
 Culpabit duros: incomptis allinet atrum
 Transverso calamo signum: ambitiosa recidet
 Ornamenta: parum clarus lucem dare coget, &c.*
 Fiet

*Fiet Aristarchus: nec dicet, Cur ego amicum
Offendam in nugis? hæc nugæ seria ducent
In mala, neglectum semel, exceptumque sinistrè.*

Sequitur autem,

*Hic dum sublimeis versus ructatur, & errat,
non aliter, quàm*

merulis intentus decidit auceps

In puteum foveamque.

quod hic locum habere dicas. Et nos igitur cen-
suras nostras, sine phaleris aut ornamentis, ut in
libro nostro sine ulla animi acerbitate annotatæ
fuerant, cum omnibus communicamus. Marci
Tullii exemplo, qui se Aristarchum, non Phala-
rin, probare in scriptis ait: quem & quanti fecerit,
non semel aliàs testatur. Idem, qui Lucretii præ-
claros de Natura libros, magnus Aristarchus,
emendavit. Idem, qui cum isto studio, non omnes
modo disciplinas, sed imperia ac primas dignita-
tes conjunxit: ut & Varro, vir incomparabilis:
qui tam insigni diligentia Plautinas, quod & ve-
teres notarunt, recensuerat comœdias, ut de
centum & triginta fabulis, quæ ejus putabantur,
unam & viginti tantum genuinas probaret, quas
Varronianas inde veteres dixerunt: quod sine ἀβ-
ρίσσι & multorum quæ in reliquis extabant repre-
hensione, fieri non potuit: cum omnes studii hujus
partes, tanquàm membra, inter se cohæreant. Quis
autem Varro ille? quem August. lib. de Civit. Dei
sexto, tam multa legisse ait, ut aliquid ei scribere
vacasse miretur: tam multa scripsisse, quàm multa
vix quisquam legere potuisse credi potest. Exercitia-
tiones itidem inscripsimus: vel quod in rimanda

veritate occupamur: vel quòd nihil temerè affirmamus; & interdum, nè hoc quidem: vel quòd eruditia hanc cognitionē ac iudicium deferimus: quos tam multa scire nobis constat, quàm nos ignorare semper profitemur. Sed & erunt fortè rerum omnium ignari, qui in nobis accusare audebunt, quòd vel in scriptore antiquo aliquid desideremus, vel in Sacro aliquid notemus. Qui cùm nos accusant, non, ut ait elegantia Latinæ princeps,

Nævium, Plautum, Ennium,

sed universam pariter antiquitatem, inprimis autem Christianam, ut jam diximus, accusant. Et si in scriptore antiquissimo id fieri non ferunt, ad Grammaticos, Philosophos, ac Rhetores, quos ante memoravimus, qui unum hoc egerunt, ablegandi erunt. Ut Laetium, Eunapium, inprimis autem, hominem & serium & maximi in cæteris iudicii, Plutarchum omittamus: qui non modò liberè de aliis sententiam pronuntiavit, sed, quo jure, quā injuriā, in auctore, ut ante dixi, summo, ac Comicorum lepidissimo (qui & ipse ad censuram, sed liberissimam, sæpe & dentatam, cùm poetas cæteros tum verò Tragicos, & quidem nominatim, citat) vitia non pauca, ut ἀσέβεια, κοινότης, ὄγκος, ὅρμηξ, ἀπαιρολογία, φλυασία, frigus denique & ineptias notavit. Quid autem? Nihil idem in Herodoto requirit, cujus libro integro malevolentiam taxavit? Nihil in Sophocle, Aristotele, Platone, aliisque, Halicarnassensis Dionysius requirit? qui in libello & ipse integro Pompeio;

peio, cui minùs dignè de Platone ipso judicasse videbatur, satisfecit: in quo, finem artis hujus veritatem esse, eam autem, ex virtutum, quæ reperiuntur in autoribus, ac vitiorum observatione, eruendam docet. Judex accuratus, cujus, neque semel, jam meminimus, Longinus, quem ab eruditione varia, πολυμαθῆ ac Criticum fuisse dictum, notat Suidas, quem, *Bibliothecam vivam, & obambulans musæum*, meritò Eunapius vocavit, inter cæteros Demosthenem, quem præpè ad invidiam extollit, in quibusdam tamen liberè notavit. Qui nec Xenophonti nec Platoni parcit: quos interdum, ut verniles, aut, ut Græci meliùs, μικροχαρεῖς, notare audet. Omnes denique antiquorum libri, vel judiciis de aliorum scriptis pleni sunt, vel quantum judicando de singulis tum sibi profuerint tum aliis: qui & Critices totius unicus propè ac supremus finis est. Sin à Christianis illud, & in Christianis fieri mirantur, ad hos rursus ablegandi sunt. Quis enim vel Tarsensem Diodorum, *quorum sensa imitaretur, eorum eloquentiam, propter secularium ignorantiam literarum, imitari non potuisse*, vel Victorini Pitabionensis episcopi scripta, *gravia sensibus, viliora compositione verborum fuisse*, vel Tiberianum Baticum, *summi sermonis* scripsisse, atque id genus alta nunc sciret, nisi B. Hieronymus id docuisset? Et quis Phorio objecit, quod vel Theodoro Antiocheni, qui adversus Eunomium pro Basilio scripsit, *secularium disciplinarum imperitiæ*, vel Sophronio, qui pro eodem scripsit, *negligentiæ*, ac dissolutum

solutum & supinum scriptionis genus, aut, ut ipse
 melius se exprimit, τὸ ἀσύνδιστον τῆ λόγου
 καὶ ὑπόλυτον, vel Gelasio, Synodico scripto-
 ri, humilem ac vilem elocutionem, quod po-
 stremo, Socrati, Theodoro, aliisque Ecclesiasti-
 cæ historiæ scriptoribus, partim triviale, partim
 audax ac inflatum tribuit dicendi genus? Quod
 de nostro veriùs dicatur: si enim quisquam, ve-
 re hic autor, ὁ θεόλογος, ut ejusdem summi Cri-
 tici ac viri verbis utar, καὶ ὡς αὐτὸς ἀπειροχέλας,
 ταῖς μεταφοραῖς ἐχρήσατο. Huc accedit, quod
 quo magis in Johanne τὸ κατὰ μίλητον, ut an-
 tiqui vocant Critici, seu, recepta dicendi ac fami-
 liaris regnat ratio (de phrasi enim Hellenistica
 non loquor) eo minùs paria interpretis cum eo
 faciat character: qui, ut idem summus Criticus
 de eo judicaret, οἷς τὸ λίαν ἐκδιδοῦσα μὲνται, κυ-
 ριολογεῖν ἐκ ἐπαυδασ μὲνται, nimium inflatur, ne-
 queis quicquam minùs quam ut propriè ac usitatè
 se exprimeret, egisse seriò videtur: ità quidem, ut
 non parùm, ὁ πῶν νομιμάτων (sic enim idem lo-
 quitur) γινήτωρ, eorum, qui excogitavit ista, au-
 tor ipse ac pater, (Evangelista, dico,) καὶ ὁ μετα-
 φρασάμενος, & qui hæc interpretatus est, hoc ip-
 so differant ac distent: Cujusmodi orationis ge-
 nus, idem Patriarcha, Philostorgio, scriptori Ari-
 ano quidem, sed non imperito, assignavit: cui &
 quod proprium est nostro, metaphoras ἐνίστοι-
 πλαι σὺν ἀποτετραμμένας, hoc est, à re ipsa nimium
 quam diversas, tribuit: unde & in merum frigus,
 aut, ut ipse loquitur, ψυχολογίαν καὶ ἀκαρίαν in-
 cidisse notat. Idem Epiphanius, eximium Ec-
 clestiæ

clesiz doctorem, ὡς τὴν φράσιν ταπεινὴν, καὶ τὴν
 Ἀπικῆς παιδείας ἀμαλήτηον, notavit. Idem, qui
 Georgium Episcopum Alexandrinum, qui
 Chrylostomi conscripsit vitam, non ut dicendi
 modò imperitum, sed & ὡς καὶ τὴν τὴν ὀνομασίαν
 οὐ ταξιν ἡκειωμένον, id est, ut qui nē in conscribē-
 endi quidem ratione satis accuratus esset, traducit.
 Quid quod nē in summis quidem maximisque
 paganorum quicquam prætermisit? ut cum in
 Galeno (quanto autem viro!) ἀκαταλόγηται, πα-
 ρελήψεις, περιόδους χαίνομενεις, id est, importunas
 dissertationes, digressiones. longasque nimis ac ex-
 tentas circumductiones, notavit. Neque majus
 crimen est, si Nonnū accusamus, quod de S. Spi-
 ritu, ac aliis quibusdam in Theologia, minùs re-
 ctè sentit, quàm quod quædam in Eusebio præ-
 clarus ille judex notat: ut cū Filium τὸ θεῶν τε-
 γον αἰών ab eo dici arguit: & quod Socratem, Ec-
 clesiasticæ historiæ autorem, ἐν τοῖς δόγμασιν ἑ-
 λίκων ἀκελεῖν, id est, in religionis doctrina minùs
 accuratum fuisse, censet. Idem qui Synesium, fa-
 cundiz ac venustatis Atticæ exemplum, cū
 adhuc de resurrectione dubitaret, ad Episcopa-
 tum pervenisse, annotavit: idem, qui de Hypo-
 typosis Clementis quid existimaret, nemo
 nescit: idem, qui in aliis Arianismi, quæ in
 Nonno passim observavimus, vestigia explorat.
 Quod & sine optimo & instituto ab antiquitate
 factum: quia, ut in vita moribusque ab eo quis-
 que sibi cavet quod in alio vel reprehendi vel
 notari videt, ita & in scriptis alieno quisque
 exemplo sapit: quisque illud vitat de quo in
 aliis

aliis monetur. Ut de illa parte Critices, quæ d' d'etæ, & singulorum vitia observat, illud Comici pronunciare de se quisque Criticorum possit:

*Inspicere, tanquam in speculum in libros omnium
Jubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi.
Hoc facito: rectè sane: hoc fugito: callidè:
Hoc laudè est: istæ res est: hoc vitio datur.
Probissimè.*

Nullam enim efficacem magis, nullam, quæ ad culmen optime scribendi pariter ac judicandi pervenitur, compendiosam magis esse viam, quam exempla aliorum, esse sciunt, qui judicio hic valent: quæ est illa *ἡ δὲ τὰ κατὰ ἐξῆς* monendi ac docendi ratio, quam in parente suo verè pariter ac eleganter Venustinus aliis commendat: qui

*insuevit pater optimus hoc me,
ut fugerem exemplis vitiorum quæq; notando,
Deinde,*

*sic me
Formabat puerum dictis: & sive jubebat
ut facerè quid, Habes autore quo facias hoc. Sic
Sive vetabat: An hoc inhonestum et inutile factum
Nec ne sit, addubites. flagret rumore malo cum
Hic atque ille? avidos vicinum sumus ut agros
Exanimat, morisque metu sibi parere cogit;
Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterrent vitium.*

Nam & culpæ hinc non rarò latent, quæ ut ab incautis imitando exprimuntur, ita vix sine opprobrio ab aliis leguntur. Planè ut autor

Græcus,

Græcus, qui De liberorum institutione scripsit, Patrum munus primum esse, exemplis, & ut ipse loquitur, *παρὰδείγμασι δεικνύντας*, instituere ac formare rudes, prudenter atq; ex usu monet. Atq; id ut fiat, liberè, ut virtutes ità vitia scriptorum annoranda. Quod iudicium ac libertatem, magni discipulus Chrysostomi, Pelusiota Isidorus eleganter descripsit pariter ac commendavit. Qui, *καὶ τὸ ἐκαστοῦ τὰ συγγράμματα δειδόν, πόνους καὶ χάριτας καὶ ἀπὸ χείρας ὅλα κροίττορα ἐν ἑαυτῷ συγγράμματος, καὶ πλὴν καλῶν καὶ πλὴν ἀποτλῶ εἰδέναι, καὶ τῇ μὲν ὑποφύσσει, τῇ δὲ μέμνηται.* Oportet illum, qui aliorum rectè exploraturus scripta sit, supra favorem simul esse ac odium, singulorū quoque & vitia cognoscere & virtutes autorum, ea lege, ut album alibi, nigrum alibi apponat calculum. Quanquam autem minimè ignoremus, minùs esse solœcismi apud Criticum quàm majestatis postulari apud judicem, neq; sine risu Pomponium Marcellum, veterem Grammaticum, legamus, solœcismum in advocatione factum, tanquam crimen arguisse in adversario; haud ideo hanc curam in autoribus prætermittendam ducimus: nec Pyrrhonios audimus: qui, ut apud summum illius sectæ legimus autorem, nihil esse barbarismum aut solœcismum, exercendo forte ingenio, aut *καὶ τὸ ἀεὶ ἀπαυλίσαι λόγον*, inferebant non magis sanè quàm Judæos, qui, ut parodiam aliquam aut elegantiam ex Sacro codice lucrentur, utrum sermo stet an cadat, parùm sunt solliciti: fortè ut etiam hâc parte filios *דוריתן* se probent. Ut ut est, minùs hic molesti exactores

exactores sumus, quàm Athenienses olim : qui cum æris publicè egerent, sumere id ab eo recusarunt, qui vocabulum, quo id facturum se receperat, non satis Atticè aut emendatè extulisset : & Demetrium trecentis ampliùs medimnis solœcisum ab iisdem redemisse, veteres testantur : neque Cleomedem piguit, è cœlo propè & astris, ad inferiora hæc redire, ut Epicuro, qui scientiam ac eruditionem omnem fastidiret, solœcismos ac ineptias objiceret. Quòd si dicant, peregrinos esse, qui de Græco homine sententiam feramus : ne id quidem admittemus, qui non minùs illum, in Ægypto natum, quam nos Belgas esse scimus, & utrumque, quòd ad Hellenismum, esse *ἑλληνισμός*, ut veteres loquuntur : in illud autem incidisse tempus hunc autorem, quo Sophisticæ ineptiæ & tumor, puritatem linguæ non jam vitiarant tantùm, sed affligerant. Neque dubitavit vir divinus Cæsar Scaliger, nonnulla passim in eorum scriptis emendare, qui, quò tempore ad summum culmen ac fastigium imperii Romani splendor ac ingenia pervenerant, præ cæteris excelluerunt. Et quàm multa idem in Lucano, quem tantopere admirata est antiquitas, desiderat, emendat, castigat ? Cujus nec filius Josephus, domo Græcus fuit : qui in Dionysio Catone, Græcum hominem Planudem, in aliis quibusdam, Theodorum Gazam, omniur Græcorum sui temporis doctissimum ac primum, Græcè loqui docuit. Idem, qui, cum alia, tum Publii Syri Mimos, cā venustate ac puritate,

ex Latinis Græcos fecit, ut adversus omnes veteres interpretandi palmam suo merito tueri possit. Neque eruditus quisquam dubitabit, uter elegantius, hic, 'Decimam Maronis Eclogam expresserit, an Quartam, vel Eusebius, vel quisquis is est, à quo, libro De vita Constantini quinto, hanc conversam exhibet Eusebius. Idem heros, qui cum olim nos, adhuc adolescentes, id dare operam videret, ut & Græcos, sed purissimos, quemadmodum oportet, imitari ac exprimere autores, sed & rectè de iis judicare possemus, haud temerè hæc ad nos tum scripsit: *Si adesses, vitia, & ἀνεργλοῖαν ejus scriptoris, quatenus legendus & quantum amplectendus, ostenderem, immane volumen censoriarum notarum surgeret. Fui tamen (de Dionysiis jam loquitur) infinitis eum locis: quia etsi non est imitandus, legendus tamen est: tantum abest, ut quod omni destitutus hic judicio ac sensu, quid sequendum in autoribus, quid fugiendum, qui ex iis præferendi cæteris, ac quare, ad utilitatem omnium notare, cum invidia conjunctum aut malignitate existimaret: quæ opinio sententiæque animis eorum qui antiquos nunquā salutârunt, aut præcipuam fuisse hanc illis curam, nondum didicerunt, eximi vix potest. Ejus autem parens, ut sic accuratum lectori suo eximiûmque in poesi judicium formaret, nè Homerum quidem, Græcorum ut autoritate primum, ita antiquissimum, censuræ eximendum judicavit. Unum restat, quod propemodum effluxit: De ætate auctoris nostri, parùm inter eruditos convenire.*

venire. Nam ut ille fuerit hic Nonnus, quem in nomine *Salustius*, Demosthenem edidicisse sexies, nec minus ideo infantem fuisse in dicendo, notat Suidas; nulla suadet ratio: quamvis inter characterem hujus, & divinas oratoris maximi virtutes, eximiam inprimis illam atque omnino consummatam, quam *δευότῃτα* dixere, quid quantumque intersit, non ignorem. Idem & Ausonii Sophistæ meminit: quem Epistolas atque alia scripisse ad Nonnum quendam, ibi notat. Et Synesius de suo, cujus mentionem fecit, Nonno, Sosenæ cujusdam Patre, nihil, è quo certi quicquam hac de re constare nobis possit, usquam prædedit, quod sciam. Nonni, vel Noni, Edessensæ Episcopi, viri præclari, his verbis meminit Nicephorus: *Εκκλησίᾳ* *verò* *Εδεσσηνᾷ* *divinus ille præfuit Nonnus*: quem & D. Pelagiam lucrificasse Christo notat. Locus autem, qui & Græcè nunc Historiæ Ecclesiasticæ libro 14. legitur is est: *Τῆς δ' ἐν Ἐδέσῃ ἐκκλησίας Νόννῳ ἐκεῖνῳ περιεσχέτῃ ὁ Θεόφωτος ὅς τιν' ἀφ' αὐτοῦ ἦν ἐν Ἀντιοχείᾳ μανδύων λόβοις ὑποκαζών, καὶ ἀφ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα ἔλαβεν, οὐ μόνον ἀγορεύων περὶ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ Μαργαρίτης, Πελαγίας καὶ τοιοῦτους. Εδεσσηνᾷ* *verò* *εκκλησίᾳ* *divinus ille præfuit Nonnus*: qui primam in urbe *Antiochena* manadem, verbis persuasam, Deoq; præter opinionem consecratam, sponsam illi purissimam adduxit: quam & pro Margarita Pelagiam vocavit: neque tamen ullam διακριτικὴν scriptoris hujus notam exhibet, aut operum illius usquam, nisi fallor, mentionem fecit. Et Episcopum

scopum fuisse, nihil minùs quàm hoc scriptum nobis hactenus persuasit. Nazianzeno Gregorio, Theologo, posteriorem esse, aut vidisse illius saltem scripta, imitationes, quas non uno loco observavimus, persuadent. Sic, cùm apud hunc legisset

Ἐκὼν ἀρχαῖο πρῶτο, φύσις ἡνιότητι ἴση,
ex eo suum Ἰσοφύης ἡμετέρως fecit. Ità enim sub initium Evangelistæ nostri :

Ἰσοφύης ἡμετέρως ὁμιλικός, υἱὸς ἀμύτωρ.
quemadmodum & cùm

Ἀυτοπάτωρ, ἀλόχατος, ἀμύτωρ ὅστις ὁκοῖ-
νος

Theologus dixisset; ille υἱὸς ἀμύτωρ, in eodem dixit carmine: quas non esse *συνεμπλώσεις*, sed *μυμνήσεις* aut *ἀποτυπώσεις*, verus Criticus facillimè videbit. Quod si dogmata explores ac excutias, eo vixisse apparet tempore, quo de Spiritus ex Filio processione, nihil definitum fuit: sed & minùs rectè quàm plerique ex Græcis, quos tot sæcula in eo fluctuasse novimus, de eo sensit. Et sub Theodosio concilium à centum & quinquaginta Episcopis Constantinopoli fuisse celebratum constat: in quo ut doctrina de Sancto Spiritu uberius tractata, ità nihil certi de processione ex Filio conclusum aut determinatum fuit. More itaque Gregorii interdum loquitur. Nam ut ille

Πνεῦμα δ' ὁ πατὴρ ἐστίν οἱ σι,

ità capite 15. noster, Πνεῦμα διορνύμενον ἡμετέρως. Jam de Domino cùm dicitur ὅτι ἐνέβει-
μύσκειτο

μῆσατο τῷ πνεύματι, præterquam quod interpretatione parùm orthodoxa, de qua suo loco agimus, interpolavit locum, etiam

Πνεῦματι πατρὶω ἑδωρημένος

dixit. Quo, nisi aliud tum egit, Spiritum, vix Filii esse Spiritum, innuere videtur: quod ex illis tamen quidam concedebant, qui ex solo Patre Spiritum per Filium procedere affirmabant: utut sic, tuendæ de processione ex solo Patre opinioni aut sententiæ, de suo, ut non semel aliàs, Evangelistæ verbis addidit quod voluit: qui illius fortè temporis errores sunt. Quamquam neque circumspectiùs de Filio locutus est: ut cùm, ubi de divinitate ejus agitur, ἦθος illi, sive mores, Patri similes assignat: quasi aut ut homini sic Deo, rectè possit tribui τὸ ἦθος, aut ἔδει ὁμοίως τῷ Πατρὶ satis tutò dicatur Filius. Ad illum quippe Evangelistæ locum, ὁ Πατὴρ μὲν ἔως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ ἐργάζομαι, in quo καὶ τὸ αὐτοκτείνε τῷ υἱοῦ agitur, ut ibi notat Chrysostomus, ità dixit noster;

Ἐστὶν νυνὶ γένεσις ἐργάζεται ἡ δαδὶ κόσμῳ,

Ἡ δὲ σὺν ἀντιτύποις καὶ ἐγὼ πάντες ἐργεν ὑφαίνω.

Cùm candidè ac simpliciter reddi sic posset;

Αἰεὶ πολλὰ Πατὴρ ἐργάζεται· ἀλλὰ καὶ ὁ υἱός,

Αἰεὶ πολλὰ, καὶ ὁ δὲ Πατὴρ, ἐργάζεται ἐργα.

ubi quomodo ἡ δαδὶ κόσμῳ dicatur, quem item locum habeat, eruditi videant. Sed & qui ἦθος quoque Deo tribuit, quid obstat, quo minùs profectum illi, sive προκοπῇ, attribuat? quæ secundo Lucæ, naturæ alterius respectu, & ut loqui solent Patres, οἰκονομικῶς Filio tribuitur.

Similem

Similem ergò Patri fecit Filium, de quo postea: τὸ ὁμοίος autem, tegendo Arrii veneno, in conciliabulis, seu Synodis, quæ ἀτακτοὶ B. Athanasio dicuntur, vel excogitatum, vel admissum, idem notat: de quo cùm alibi non semel, tum in Examine earum quæ Arimini Seleuciæque celebratæ sunt, sanctus idem ille vir agendum sibi judicavit. Sed ad rem. Quemadmodum Nazianzeni scripta, qui tum stricto sermone, tum soluto, neque pauca & præclara dedit, vidisse & expressisse alibi vix dubitamus Nonnum: ità Chrysostomi commentarios vix legisse persuasum habemus. Cui enim verisimile videri potest ab interpretationibus scriptoris tanti, qui commune & maximum Ecclesiæ oraculum tum erat, tam abhorruisse, ut vel nusquam iis uteretur, vel in contrariam ut plurimum sententiam abiret? Quod, cùm ex infinitis propè locis, tum vel è primo Evangelistæ capite non semel patet: ubi, exempli causâ, in eo, ἐμπροσθεν μου ἵστησιν, ὅτι ὁμολογῶσιν μου ἦν, longè à divini ejus viri interpretatione abit. Idem magnus scriptor, verba illa capite eodem, καὶ ἐν τῷ πληρώματι αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, ità accipit, quasi non Baptista sed Evangelistæ essent: ità enim scribit, καὶ συνήρην τὴν αὐτῆς μαρτυρίαν τῇ Βαπτίστῃ. τὸ γὰρ ἐν τῷ πληρώματι αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. ἢ τὴν προδεδόκεν, ἀλλὰ τὴν μαθητῶν. quæ noster cum superioribus conjungit. Eodem capite, ad Nathanaelis confessionem, summus ille vir quaerit, Quare Petrus, post confessionem illam, quæ Matthæi decimo & sexto extat, *Tu es*
Christus

Christus Dei vivi Filius, tantopere extollatur
ut Ecclesiam suam super hac confessione (verba
sunt Chrysostomi) edificaturum sese, dicat Do-
minus, cum Nathanaeli, nihil præter illa, Ma-
jora his videbis, respondeat. Respondet autem
ipse, Ὁ γὰρ Πέτρος ὁ μολόγησεν ὡς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὡς
δοκίμασθαι ὁ γὰρ, ὡς ἀνθρώπου φίλον id est, quod
Petrus Dei Filium, ut Dominum verum, Nathanael
eundem, ut hominem confiteretur videtur. Sed &
addit, Εἰπὼν γὰρ, Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐπήγαγε,
Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ. ὁ γὰρ τῷ Θεῷ υἱὸς, ἔ-
στι τῷ Ἰσραὴλ ἐστὶ βασιλεὺς μέγας, ἀλλὰ καὶ τὸ δυνα-
μὴν ἐπίσης, id est, Postquam enim dixit, Tu es
filius Dei, addit, Tu es Rex Israel: Dei autem
Filius, non Israelis tantum, sed & orbis totius
Rex est. A quibus longè abest noster, qui con-
fessionem eam sic expressit:

— αὐτὸς Θεὸς ἐκείνους,

Ἵδὲς αὐτὸς αὐτὸς Θεὸς, λέγει.

Deum enim esse, & Dei Filium, imò & λέγει,
conficetur: quod à Chrysostomo negatur. Sed &
illum cap. 5. locum, Καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν εἶδεν αὐτὸν καὶ
κρίαν ποιῆσαι, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν, longè aliter
Chrysostomus distinxit. Jam verò, capite septi-
mo, cum dicitur, Τὸ πνεῦμα ἔειπεν ὡς τῷ πνεύματι
& ἐμβλεῖν λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. ἔπειτα
γὰρ ἡ πνεῦμα ἄγιον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐδίδαξεν, εἰδὲν
πρᾶξαι, & ut solet magnus ille interpres, verba
illa, ἔπειτα γὰρ ἡ πνεῦμα ἄγιον, quæ Origenistis,
Arrianis, Acatianis, Macedonianis, Aetianis,
Fenis, aliisque horrendi horroris ac blasphemiz,
non rectè intellecta, occasionem præbuerunt,

hic

sic interpretatur, ut τὸ δὲ δὲ intelligat: atq; ita nondum fuisse datum significet. Οὐπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἁγίον, τὸ τίς δὲ δὲ, inquit; illud autem de effectis S. Spiritus donisque, quæ initia Ecclesiae nascentis excellenter data ac liberaliter effusa sunt, interpretatur: quæ δὲ ψαλῶς ἐκ χειρὸς αὐτοῦ ibidem dixit. Noster, quasi in alium delatus orbem, nondum animis infixum fuisse humanis ait. Christum vicinam Patri occupasse sedem.

Ἔστι φησὶ διακρίων ὁ πνεῦμα ἁγίου αὐτῶν
Πνεύματος, ὅτι πρὸς ὑμᾶς πνεῦμα δὲ δὲ δὲ
δύναμις

Πλὴν πολλὰ πρὸς τὴν μαρτυρίαν πνεῦμα ἁγίου γὰρ ὁ δὲ δὲ.

Οὐπω γὰρ βραβείον ἐσθλὸν ὡς ὁ δὲ δὲ δὲ

Χριστὸς ἀγαθὸν γὰρ τὸ πνεῦμα ἁγίου αὐτῶν ὡς ὁ δὲ δὲ δὲ

De multis autem pauca quid notamus? cum ex collatione utriusque, eximii illius viri commentarios vix inspexisse videatur. Quod si verum, facile erit, saltem probabiliter, quod quaeritur hic, Critico rimari. Sub Theodosio igitur cum discesserit Gregorius (cujus cum scripta in quibusdam locis expressisse diximus) sub Arcadio autem, post annos circiter octodecim, ad beatam translatus vitam fuerit Chrysostomus, cum ejus scriptis vix commercii quiesquam fuisse ei patet, pro quo & ut diximus, non raro expressisse Origenem videtur; minùs forte errer, qui, sub Theodosio ac primis Arcadii temporibus vixisse dicat: qui in ultimum sanè Justinianum, cui sequenti deinde Justinianus successit, rejicere eum malunt, nescio an à parachronismo satis tueri se possint. Nam quod Agathie auctorita-

toritate hinc se muniunt, videndum erat, an ut co-
zvi meminisset. Verba ejus quarto Historiarum
hæc sunt; Καὶ Νόννος, ὁ ἐκ τῆ Πανδῆς τῆ Αἰγυπτίας
ἡρώδης, ἐν πινὶ τῶν οἰκίῶν ποιημάτων, ἀπὲρ
αὐτῷ Διονυσιακῶν ἐπὶ πᾶσι, ἐκ δὶδα ἐφ' ὅτῳ
ὀλίγα ἄλλα τῷ Ἀπόλλωνος πίει ἀφηνεαίμηνος· ἡ
γὰρ τῶν περὶ ἡρώδης ἐπὶ πᾶσι ἐπιμέμνηται· εἴτα
ἐπ' αὐτῇ

Ἐξ ὅτε Μαρσύας θνητὰ χερσὶν αὐλὸν ἐλέγξαι,

Δίωμα παρῆρσεν οὐτῷ, κολῶνιδιον αἶραι.

*Etiam Nonnus ille, Panopolites Ægyptius, in po-
emate quodam suo, quod Dionysiaca inscripsit, post-
quam nonnulla, nescio quâ occasione (non enim
precedentium satis memini versuum) ita subjecit:*

*Ex quo Marsya rebellem Deo tibiam cum ar-
guisset,*

Pellem ejus ex arbore suspendit sinuatam ventu

Locus autem ipso operis jam dicti legitur initiós;
quo, aversari tibiam se ait, quod Apollini, ex eo
tempore, quo notissimum de Marsya, qui hac
usus esset, supplicium sumpsisset; invisa hæte-
nus fuisset. Jam autem primo imperii sui anno,
Arianos proscripsisse, eorúmque publicasse bona,
Principem Justinianum constat. Ut tum iis qui
hæretici effugere suspicionem vellent, cautius
scribendum esset: quemadmodum superioribus
temporibus, minùs vel circumspectè loqueban-
tur, aut in quibusdam fluctuabant orthodoxi.
Qualia non pauca illi exciderunt: sive quod sic
senferit, sive quod haud multum (nam hæc olim
suspicati sumus) in Sacris profecisset; sive quod
partis utriusque gratiam captaret: sive quod ver-
sutiā

futiam hæreticorum, aut quàm cautè propter il-
 los tum loquendum esset, nondum intelligeret.
 Quod non paucis ex præcipuis Ecclesiæ Docto-
 ribus imposuit. Adeo quidem, ut hæreticorum
 causâ, quædam etiam in suis castigarent aut mu-
 tarent, sed nec paucis abstinerent: neque enim,
 & quomodo, & quando singula scribantur, pa-
 rum interesse existimabant. Quarum autem
 noster fuerit partium, vereor nè quisquam dubi-
 tare possit, qui vel Metaphraseos initium cum
 cura (quod in iis præsertim scriptoribus, qui in-
 firmæ juventuti vel proponi solent, vel ab ea cu-
 pidè leguntur, faciundum arbitramur) ac judi-
 cio, secum ipse expendet. Totum porrò Drama
 Arii, si constitutionem ejus ac progressum spe-
 ctes, sed & blasphemias excipias, Mimam aut
 Comœdiam; sin exitum ac virus, funestam, cum
 auctori tum terrarum orbi, Tragœdiam fuisse,
 dicas. Evangelistæ initio quid planius? qui, 'Εν
 ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος', inquit. Ut illud, scilicet, prin-
 cipium, à quo creationem suam magnus Judæ-
 orum Legislator inchoarat, sic respiciat: qui ἐν
 ἀρχῇ omnia creata dixit. In hoc igitur prin-
 cipio, ἦν ὁ λόγος inquit. Ut non aliâ (de quo
 & suo loco diximus) distinctione hic aut at-
 tributo opus sit, neque aliud, nisi, *non cœpisse*
tum existere sermonem cùm initium creandi fecit
Deus, sic dicatur. Ariani, qui perpetuò hoc age-
 rent, ut *simile suum*, quod urgebant, clam indu-
 cerent, ipsi autem semper dissimiles sui essent
 (unde & facetè ἀνόμοιοι ab orthodoxis diceban-
 tur) suam de Filio Dei cùm exponerent senten-
 M tiam,

tiam, vel dubiè initio, vel ità ut quæ dicerent le-
nire viderentur, loqui solebant. Cup rei insuper
& voculas, quas *ἀρχὴ* & *πρῶτος*, venustè antiqui
dicunt, callidè excoquârunt. Si quis igitur, ex-
empli ergò, utrùmne *κτίσμα*, sive creatura, esset
Dei Filius, quod hîc negatur, quæreres; illi,
creaturam quidem, non ut è cæteris tamen unam,
κτίσμα, ἀλλ' ὡς ἐν τοῖς κτίσματι τῶν, vel (ut
apud Nicephorum est) *κτίσμα ὁμοειδὲς τῶν*, *creatu-*
ram, sed *eximiam*, sed & *κτίσμα τέλειον*, *perfe-*
ctam dicebant *creaturam*. An *ποίημα*, sive opus
esset; inquit, *ποίημα, καὶ ὡς ἐν τοῖς ποιήματι τῶν ἐν*,
respondabant; eodémque modo si quis utrùm
esset *ἀναρχος* ex illis scire vellet. Jam, quis *ἀνα-*
ρχος, sive immunis esset principii, si quæreres;
Deum vel *μόνον* vel *μονοτῆτος* dicebant. De Fi-
lio si quæreres; *Ἀχρόνιον* dicebant: quam vocem
tandem *ἀεὶ ἀπαράκλητον*, aut amuletum, ut ex
eorum quæ veteres adducunt Theologi, frag-
mentis discimus, in ore & calamo habebant.
Ipse, cùm liberè, ut docet Athanasius, senten-
tiam exponeret, *ἀρχὴν τῷ Θεῷ ἔχειν*, *existendi*
principium habere, Filium aiebat: quemadmo-
dum eodem teste, solum *ἀρχόντων καὶ ἀναρχόν* di-
cebat Patrem: quem lubentius tamen, ut sit
Filiq̃ opponeret, Deum dicebat, Nè quis dubi-
ter, ipsa Epistola ad Alexandrum, *καὶ ὁ Θεὸς*
αἰὶνος πᾶν πᾶντων τῶν ὄντων, ὅτι ἀναρχος καὶ
πᾶσι ὁ Θεὸς ὁ Θεός, ἀχρόνως ὑμνοῦνται *καὶ τῷ Πα-*
τρὶ: Deus quidem, qui omnium causa est, solus
planè principii est expers: Filius verò *ἀχρόνως*
(quam unice amabat vocem) à Patre generatus.

Ibi.

Ibidem paulò post, ubi magis tamen fraudem
 abusumque detegit vocabuli, Οὐκ ἦν πρὸ τοῦ γεν-
 ῆσθαι, ἀλλ' ἀχρόνως πρὸ πάντων γενέσθαι, &c.
 addit autem, ἔστι γὰρ ὅστις αἰδός, ἢ σωμαῖδός.
 Priusquam gigneretur non erat (non enim sem-
 per erat) sed ἀχρόνως, sive extra tempus, ante
 omnia genitus, &c. nec aternus enim aut coeter-
 nus est: quemadmodum & apud Athanasium
 Epistola De iis quæ Arimini Seleuciæque ha-
 bitæ sunt Synodis, Filium à Patre, ubi voluit,
 ἀχρόνως καὶ ἀπιδώς, genitum, testatur. Ἀχρόνως
 igitur, hoc est, cū vellet, non, ab æterno. Erat
 enim, inquit, cū non esset: quemadmodum ἀ-
 χρόνως genitum hic ait, quem fuisse æternum
 negat. Ut omitram, in ejus ad Eusebium Epi-
 stola, quam dedit Epiphanius, ἀχρόνον sive πρὸ
 χρόνων (ita enim ibi ille) genitum ab eo dici,
 qui & ibidem æternus ab eodem negatur: à qua
 voce tamen, quæ in promptu semper illis, ubi
 de æternitate Filii ageretur, opus suum inchoa-
 vit noster. Alterum, & quidem vel in primis hic
 notandum, quod in Patre, & alii & illi, tan-
 quam in principio, αἰς ἐν ἀρχῇ, Filium loca-
 rens ἀχρόνον. Quem Patrem, (ne quis hic deci-
 piatur, aut captare nubes nos existimet.) eādem
 voce, & eodem quidem loco, imò & eodem car-
 mine, usus noster, ἀρχόντων, ut illi dixit. Audia-
 tur Socrates, qui ὁπ' ἀρχόντος ὅστις ὁ Πατὴρ τοῦ
 Υἱοῦ, Filio ἀρχόντων esse Patrem (epitheton hic
 nostri nota, nihil enim fingimus) sensisse eum
 vult: ἔτι γὰρ τελείως, inquit, ἔτι ἀκριβῶς γινώ-
 σκει ὁ Υἱὸς, ὅτι Πατὴρ ἐστίν, ἔτι ὁρᾷ τὸν δυνάτα.

neq; enim plenè, aut accuratè, Patrem cognoscit, aut hunc videre potest, Filius. Sed & apud Athanasium ipse Arius, συνήδυνε εἰπεῖν, τῷ Τιῷ ὁ Θεός, inquit, ἀρχήσος ἀρχῆς. *Filio Deus (Pater scilicet) compendio ut dicam, est, ἀρχήσος* Quem & ἀλακτον dicebat: sequitur enim ibi, ἐστὶ γὰρ ἑαυτῷ ὁ θεός, τῷτ' ἐστὶν ἀλακτος: *sibi enim est quod est, hoc est, ineffabilis.* Sed & in voce ἀρχῆς perpetuò ludebat: nisi quod interdum exprimeret quod vellet. Quemadmodum apud Epiphanium, eâ, cujus suprâ meminimus, ad Eusebium Epistolâ, ubi, ἀρχὴν ἔχει ὁ Τιός, ὁ ὃς Θεός, ἀρχὴς θεῖν: *principium habet Filius: principio autem caret Pater.* Causam autem nè quis quærat, paulò antè, ἀναρχῶς πρὸς ἀρχὴν, *ante Filium, sine principio, fuisse Patrem* (ut Filii, in quo esset, principium) præmiserat. Ità ut ἐν ἀρχῇ, sed ἀρχῇτῳ (eâ enim utebatur voce cùm de Patre ageret) eum esse diceret: quo tota simul & τῷ ἦν, & τῷ ἐν ἀρχῇ ἦν, quod hîc dicitur, vis perit aut infringitur: quia, ut disertè in Nicæna Synodo, qui convenerunt ibi Patres, πρὸς ἀρχὴν πὸ τὸ ἦν ἔκ ἔχει *quod præcedat ἦν non habet.* Qui &, Ὅτι τὸ ἦν τὸ ἐκ ἦν ἀεὶ ᾤεται. *cum, erat dicitur, non erat tolli, contra eundem dixerunt: cùm suum illud, ἦν ποιεῖ ὁ θεὸς ἐκ ἦν, perpetuò cantaret.* Cui si instares, ut illius, quem ἀρχεγον dicebat (à quâ voce noster opus inchoavit suum) principium, quo esse in Deo cœpit, saltem definiret; exceptis effugiis nonnullis, nihil jam restabat, nisi ut id ἀκατάληπτον, hoc est, *tale ut comprehendi animo non posset* (quod ἀκίχνητον hic nos-

ster

ster dixit) fateretur. Omnia itaq; ac singula, quæ antè dixi, versu unico representavit, cum sic opus suum inchoavit:

Ἀχρεὸς ἦν, ἀκίχμος, ἐν ἀρχῇ τῷ λόγος ἀρχῇ.
 Adde jam quod *πρὸς τὸ Θεόν*, aut *σὺν τῷ Θεῷ*, fuisse semper Filium, negabat idem. De quo ipsa apud Athanasium illius verba habes: ubi ἦν ὁ λόγος, inquit, ὁ Θεός, καὶ ἔκ ἦν ὁ λόγος σὺν αὐτῷ. erat enim Deus primò solus, nec cum eo erat Sermo: qui deinde apud Deum, aut in Deo, tanquã in principio. Quo tempore (quod tamen ante tempus,) cum conderetur, nempe, Filius, cum antè *μονὰς* esset (itã enim loquebatur) *δυὰς* esse cœpit. Solus enim antè, ut aiebat ille, erat Deus. Quid Evangelista autem? Postquam dixit, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, statim addit, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸ Θεόν. quod hic prætermisit noster: qui postquam non, ἐν ἀρχῇ, sed ἐν ἀρχῇ τῷ ἀρχῇ, fuisse τὸν λόγον, dixit, statim subjungit Ἰσοφυῆς ἱερεῖος ὁμιλικος, ὕδς ἀμύλωρ Idem Evangelista, ut ubiq; deitatem Filio, itã δόξαν, sive gloriam, quã deitas exprimitur, tribuere illi solet: quod θεολογεῖν τὸ ὕδν & θεολογεῖν Græcorum Theologi dixere. Aliquamdiu autem, ut quod res est dicam, admiratus fui, quænam esset aut excogitari causa posset, quare cum cœlestis nostra Aquila, ubiq; δόξαν Dei Filio tribueret, ipse vocem δόξης non admisit, etiam cum nihil, ac ne ipsa quidem (quamvis puerile id in re tanta) carminis obstaret ratio: imò cum & ἰσοσύλλατος vox orthodoxa esset. Statim ecce primo capite disertè dicitur, καὶ ἐσταπύμεθα τὸ δόξαν αὐτῷ. quod ibi bonâ fide Patres, inter cæteros The-

ophylactus ac Chrysostomus, *θεότητα*, exponunt: qui & quatenus id factum, pluribus ibidem docet: ità ut & suprà omnium Archangelorum gloriam, hanc *δόξαν* ponant. Quid hic Metaphrastes noster? Eà lege Sacram receptamq; eiecit vocem, ut pro hac diversam, omnibúsq; communem hominibus, *κλέθ* nempe substitueret. Audiamus ipsum:

--- *κὶ κλέθ αὐτῷ*

Ἐίδωκεν ἀνδρομίαν ἐν ὄμμασιν.

quod nihil aliud quàm *fama* aut *existimatio*; cum ut *κλέθ* ἐδλδν in poetis, *φύμνω ἀγαθῶ*, interpretet, inter quos Eustathius, exponunt. Sequitur eodem commate, *δόξαν, ὡς μονογενῆ πατρὶ Πατρὸς*. Ubi noster,

--- *ὅτι τε πμὴν*

Τιοῦ μονογένοιο παρ' ὑψίστοιο πατρὸς.

cum servare *δόξαν* posset. Ab eodem Evangelista de illustri illo quo in vinum mutat aquam Dominus miraculo, præclare dicitur, *ταύτῳ ἐπίησεν πλὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὃ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆ Γαλιλαίας, καὶ ἐφανερώσεν πλὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ὅτις δὲ οἱ αὐτὸν οἰμαδινοῦται αὐτῷ*. De quo Augustinus, *Mirum id solis iis visum non esse, qui fecisse id Deum scirent: item, Ipsum gloriæ fuisse Regem, qui ut Deus, elementa mutavit*. Cui ipse Origenes subscribit: qui ad eundem hunc locum, *καὶ πρὸς τὸ ἐκτίσματος, ὅστις μεταβαλεῖν, creatoris esse, non creature, (quod ibi factum) substantiam mutare*. Ubi iterum noster

Ἐβραίοις δ' ἀνέφηκεν ἐν ὑψίστῳ χενα πμὴν.

Hebræis, inquit, non maiestatis suæ gloriam, sed honorem exhibuit suum. Ad ea autem quæ sequuntur, *καὶ ὅτις δόσαν εἰς αὐτὸν οἰμαδινοῦται αὐτῷ*,
summi

summi florant Theologi, Credidisse quidem an-
tè, infirma tamen fide: quem Messiam, tum, &
quidem qui denunciatus esset, esse credentia ac
scirent. Quæ mihi quidem fides non exigua vi-
detur: quam tamen nihil aliud fuisse quam *βε-
βαιωσιν*, seu confirmationem fidei aliquam, Ori-
genes voluit: qui *ἐπιστάτης*, *ἐκτετακένοντα* exa-
ponit: additq; nihil aliud fidem sibi quam *βε-
βαιωσιν* fuisse. Noster, quod jam antè diximus,
interpretis illius mirè studiosus, nihil aliud
quam *πιστῶσιν* hoc esse voluit. Ità enim ille:

— *ἀποσταλλῶ ὃ μόνον*

Ἦθειν ἀλλήλοισιν ἐπιστῶσιν μαθηταί.

Quod licet tanti fortè non sit, quanti cætera de
quibus adhuc agimus, fieri non potest tamen,
quin de Zonara hic cogitem; qui, Arianæ sectæ
principem primūque autorem, non tam Arium
fuisse, quam Origenem affirmat: quod & cogita-
re noster debuit. Pergamus tamen. Iterum ca-
pite Evangelistæ nostri 17. commate 5. in divina
illa Domini precatione cū dicitur, *Καὶ νῦν δό-
ξα σοί με, σὺ Πάτερ, ὡς σὺ αὐτῷ τῇ δόξῃ ἣ ἔχον
πρὸ τῆς κτίσεως* *ἢ παρὰ σοί.* ubi *δόξαν*, *τὴν ἐν
δόξῃ δόκηται*, scriptores antiquissimi; Didymus
τὴν προκρίσιον τῆς Τριῆς τοῦ Θεοῦ δόξαν, *gloriam,*
quam ante mundum Dei habuit Filius, interpre-
tatur: imò ità dici λόγον ipsum posse ait: quem
& *κλειον* & *βασιλεία* & *δόξης* ibidem vocat. Et
tamen noster,

Καὶ σὺ με νῦν κύνειν τεῷ Πάτρι ἡθάρπην,

Ἦν παρὰ σοὶ πρόρσειχον, ὅτε ζάδην παρὰ μύθῳ

Οὐπω κτισμένοιο θεμέλια πηγνύτο κόσμῳ.

quasi gloriosa Dei, atque ineffabilis majestas (quam θεότητα, seu deitatem, interpretari solent Patres) & quam ante orbem conditum, fuisse suam ait Dei Filius, nihil aliud quam honor esset: quem virtutis esse præmium, nec ultra, dixit Aristoteles: aut quasi Dei Filius, κείνος τῆ πμῆς, βασιλεὺς τῆ πμῆς rectè dici possit. In eadem divina precatatione, inter alia Servator petit, Πάτερ, ὃς δίδωκας μοι, θέλω, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγώ, καὶ κείνοι ὡς μετ' ἐμῶ· ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν ἐδωκας μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου· ubi δόξαν, illam quā Deus est, interpretatur Augustinus: cū nē hīc quidem eam tollerarit, sed ut solet, immutarit noster; qui

Πάντες ἐσαθρήσωσιν ἐμὴν ὑψίστην ἀρχήν, dixit. Quod si loco uno immutatum, alterove esset, aliud agendo fortè id factum crederent, qui quicquid possunt, in antiquis libentissimè excusant: si præsertim nihil sit, cur malè suspicari de aliquo quisquam, vel in partes transisse, aut aliis aut sibi, persuadere vel cogatur vel debeat; de Ario adhuc loquor. Ille autem quid? Quēmadmodum Trinitatem admittebat, itā δόξαν propriē ac primò itā dictam, Deo tribuebat, hoc est, Patri, quo respectu & ὁμοδόξον negabat Filium. Itā enim apud Athanasium; Αὐτὸς γὰρ ὁ Θεός, καὶ ὁ δέσιν, ἀρρητος ἀπασιν ὑπάρχων· ὃς ἴσον ὃ, ὃ δὲ ὁμοιον, ὃ δὲ ὁμοδόξον ἔχει μόνος ὁ Θεός. Ipse ergò Deus, quā est, ἀρρητος sive ineffabilis est omnibus: qui nec similem nec ejusdē gloriæ participem habet solus. ubi rursus Deum, non Patrem habes. Adde quod & δόξας statuebat plures: quas

quas dissimiles volebar. Idem apud Athanasium, Ἡ γυν τριάς ἐστὶ δόξαις ἀνομοίοις &c. Ἡ ὑπόστασις μία τῇ μιᾷ ἐνδοξοῦται ἐκ δόξης εἰς ἀπειρον. Trinitas est ergo, gloria aut maiestate dissimili nec pari. Persona enim una, gloriosior, idque in immensum, altera. Ipsam autem δόξαν, sive δόξαν, Filio largiri Patrem: quem τὸ εἶναι, καὶ τὸ ζῆν, καὶ τὰς δόξαις αὐτῷ παραχρῆν, esse suum pariter, & vitam & gloriam conferre, Filium autem, εἰληγῆναι ταῦτα, accepisse hæc à Patre. idem apud Eusebium Epistola, de qua jam suprâ, ad Alexandrum testatur. Eandem δόξαν, de Filio cum ageret, χάειν, sive πῦλῶ, imò μῦδῶ, seu mercedem (quod disertè alterâ adversus Arianos disputatione Athanasius testatur) impiè dicebat: Qui, Ἐἵτα ἐπιφέρει, ὡς σοφὸν ἵε λόγον, εἰ διὰ τῆτο ὑψώθη, καὶ χάειν ἔλαβε, καὶ διὰ τῆτο καχάρισται, μῦδῶν τῇ προαιρέσει ἔλαβε. Dicere, inquit, tanquam magnum quid & sapientiæ occulta audent, ea quæ collata essent Christo (unctionem, nempe, & cætera) non aliud quam gratiam, bonorem esse, ac mercedem: ut sic præmiū τῆς προαιρέσεως haberet. Quare autem δόξαν Filio non tribuebat Arius? quod, nimirum, ὁμοούσιον negaret: quod sufficere illi πῦλῶ πῦλῶ existimaret. Qualem autem? etiam minorem, quam quæ deberetur Patri: & quidem adeò, ut Filium ἰσόπῃον negaret Patri. Verba Differtatione de Synodo Nicæna apud Athanasium hæc sunt: Ὅτι ἐκ τοῦ ἐστὶν ὁ υἱὸς ὁ ἰσὺς τοῦ πατρὸς: quia, quicquid habet, παρὰ τοῦ Θεοῦ ἔλαβεν, à Deo accipit, inquiebat ille. Apud eundem, ubi de ea, quæ

Arimini

Arimini Seleuciaque habita, agit, 'Ουδὲ γὰρ ἀν-
 σθεν ἀντὶς, ἢ Πατὴρ ἐστὶν, καὶ υἱὸς, καὶ ἀξίος, καὶ ὁμοῦς,
 καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τὸ Πατρὸς, μετρώμενος εἶναι. Ne-
 que est cui quisquam dubitet, bonore, dignitate,
 deitate, ut et nomine Paterno, maiorem esse Pa-
 trem. Ubi enim plura plura habes: quæ tanto-
 pere huic placet, & inquam Evangelistæ dōxan
 toties repetavit. Quid quod idem de quo agimus,
 dissimulatione usus nulla, quod in Ario damna-
 tum fuerat, *Filium imitari dixit Patrem*: quod
 enim quinto capite invenit, et γὰρ ἀντιθέτως
 ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ, ita extulit:
 Ἐρχεται εἰς τὴν πατρὸς καὶ Πατὴρ ἐμὸς ὁ παππὸς ῥέξει,
 ταῦτα δὲ διὰ τὸν υἱὸν μιμήμενος υἱὸς ἀνύσσει.
 Quam invisā Ario temporibus vox esset ὁμοίως,
 quis nesciat? ut non sine causa, inter cæteras, præ-
 cipuè hanc illi hæresin, quod Filium Dei, simi-
 lem Deo tantum diceret, Philastrius atque alii
 ascribant: quemadmodum & per contemptum,
 ἑκτονιστὰς orthodoxos ab Arianis dictos, idem
 notat: quā voce ut mox videbimus, inuito pro-
 pe ac recusante versu, uti voluit. Capite quinto,
 is Evangelistæ extat locus, Ὁ πατὴρ γὰρ ὁ Πατὴρ
 ἐργάζεται τὴν ζωὴν καὶ ζωοποιεῖ, ὁ υἱὸς καὶ ὁ υἱὸς
 δίδωσι ζωοποιεῖ. ad quem locum Cyrillus, Ὁ γὰρ
 τὸ ἐργάζεσθαι καὶ ποιεῖν τὴν ζωὴν ἀναβίωσιν,
 ὡς αὐτὸς ἐργάζεται καὶ τὸ ἐλαττον, ἢ πῶς αὐτὸς ἐργάζεται
 ἢ Πατὴρ λοιπὸν ἐτερόφυλος, ὁ πῶς αὐτοῖς δι-
 δάσκων ἐδιδόμασιν; Qui ipsis enim operibus, eti-
 am mortuis restituendo vitam, Patri est æqualis,
 nihil, quo sit inferior, habere potest. Quomodo au-
 tem quasi alienigena, seu, non ejusdem cum Patre
 sit

fit substantia, qui iisdem præditus proprietatibus? Eo enim impudentiæ hæreticus devenerat, ut (apage blasphemiam) ἕνον, καὶ ἄλλοτερον τῆς τῆς Πατρὸς οὐσίας, peregrinum, & alienum quasi, à substantia Patris, teste Athanasio eum diceret. Quid quod ad eundem, de quo agimus, Evangelistæ locum, B. Hieronymi præceptor Didymus, quem ille, cæcum licet, videntem suum dicebat, τὸ ὁμοῖον probavit? qui, Ἐπειδὴ ὁμοῖον ὦν ὁ Ὑἱς, ἀ χωριστὸν ἐνέργειαν ἔχει, καὶ πᾶν ὃ ποιεῖ ὁ Πατήρ, αὐτὰ καὶ χωριστῶς ἐνέργει ὁ Ὑἱς. Filius cum ejusdem sit substantiæ cum Patre, inseparabilem quoque ab eo vim agendi habet: omniaque quæ agit Pater, simul, nec separabiliter, perficit & Filius. Vitam enim reddere defunctis, cum solius Dei sit, quomodo qui vitam reddit mortuis, non Deus est? nisi & hic imitationem cum nostro quandam: aut ὁμοίαν, ponamus. In tam illustri igitur loco, quomodo loquatur, videamus. Ità ergo ille,

Ὡς ὡς γὰρ γένεσις νέκυας μὴ πότμον ἐγείρει,

Ζωήσας παλίπορον ἀκινήτων δέμας ἀνδρῶν,

Ὡς ὡς ἐξ ἐδέλης καὶ ὁμοῖον Ὑἱς ἐγείρει,

Ζωήσας φθιμύων παλιν ἐγείλει σώματα φθιτῶν

Ubi, quærat aliquis, quid opus fuerit, ut tam illustri loco, illo uteretur attributo, propter quod notatus fuit Arius (quanquam & præcipuo censori ejus excidisse id alibi non nesciam) cum τὸ ὁμοῖον ne versus quidem ratio excluderet: nisi magis fortè poeticum hoc dicās. Quid si autem sint, qui, non poetæ, quàm non orthodoxi esse malint? Quid si autem, poetarum causâ, vel

inprimis illud fuerat vitandum? qui non ea quæ similia solum, sed &, senectutem, bellum, contentio em, mortem, cæteraque quæ ingrata, imò malum ipsum, quod commune omnibus, κακὸν ὁμοίον, vocare solent: quæ ne quidem ὁμοία dicuntur. Et an solus ignorare potuit, in deteriore partem, τὸ ὁμοίον, Homero usurpanti, Apionem & Herodotum Grammaticos, notasse? Idem Arius, ut Filium, nihil aliud quàm instrumentum, aut subministrum, in creatione (quem ὑπουργόν dicebat) suis atque aliis fuisse persuaderet, perpetuò ad illum Solomonis Proverb. 8. recurrebat locum, Κύριος ἐκπύσσει με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, ὅς ἐργα αὐτοῦ. quemadmodum & noster, postquam Patrem, κόσμῳ τεχνήμονα, mundi artificem, illo versu dixisset,

Ἀνάψω σινέλαμπε Θεῶ, τεχνήμονι κόσμῳ,
Filium illi, tanquam instrumentum, sive architecti subministrum, addidit: quem ex eodem Solomonis loco, quo abutebatur ille, ἐρσοπόνον noster dixit, ex eodem quippe fabricatum esse hoc nomen patet. Non enim ità multò post

καὶ ἐργοπόνου διχα μύθε

Οὐδὲν ἐφύ τόπῳ ἔσκε.

de quo plura suo loco. Adde, quòd ut noster Deum Patrem hic τεχνήμονα, ità Arius, eadem usus voce, τεχνίτῳ eum dixerat: de quo ità Disputatione adversus Arianos III. B. Athanasius:

Ὡς ὁ πατὴρ διδασκάλῳ καὶ τεχνίτῳ μαμάθηκα τὸ δημιουργεῖν. Sermonem, tanquam à magistro & artifice (Deo scilicet) creandi artem didicisse, ajunt. De Sancto Spiritu quàm paràm reverenter

reter & sentire & loqui Arius soleret, idem, neque uno loco, B. Athanasius probavit. De quo & videndus in Nicæna Synodo Gelasius : qui Arianum quendam, simulque (quod Arianis non minùs rectè quàm aliis tribuitur hæreticis) *πνευμαλογόχον* inducit Philosophum : quam & causam arbitramur, quare attributum illi proprium, quantum potest fieri, ubique declinarit noster. Ità capite primo, pro eo quod, *ἦτος ἐστὶν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ*, Evangelista dixit, ille,

Ἐν πνεὶ βαπτίζων καὶ πνεύματι.

Sed & septimo, cùm, *ἦπω ἡδὲ Πνεῦμα ἅγιον*, dicitur, non attributum modò prætermisit, sed & aliud omnino dixit: qua de causa & cum maxime urgeretur, eundem Spiritum, non *ἅγιον*, sed *ἁγὸν πνεῦμα*, dixit. Ad illa, quidem certè Domini & Servatoris nostri verba, quæ cum tanta vi ac efficacia ab eo dicta capite vigesimo leguntur, *Ἀλάβετε Πνεῦμα ἅγιον*, antiquus notat Theologus, *δι' ὃν ἐμφυσήσας ἔδωκε τὸ πνεῦμα, ἔδειξεν ὅτι ὁμοούσιον αὐτῷ ἐστὶν. eo quod inflando contulit Spiritum, ejusdem esse secum substantiæ ostendit.* Metaphrastes autem quid? Ille verò

Ἁγὸν πνεῦμα δὲ ἡδὲ.

Quasi Dominus nihil suis præter castitatis Spiritum reliquerit : aut quasi S. Spiritus, qui Deus dicitur ac Dominus (quod, *θεολογείτω καὶ κειρολογείτω*, antiquis dicitur Theologis) ut omnipotentiam, ut quæ tribuuntur illi jam omnittam cætera, non aliud quàm *Πνεῦμα ἁγὸν*, castitatis Spiritus, dicendus sit. Quod vix Angelis Archang-

Archangelisve suis Græci tribuant, qui eorum laudes, ut Michaelis sui Pantaleo, scripserunt: cui autem sic sanctificatio ascribitur? Cur non igitur,

Πνεῦμα ἄγιον δεχόμενος

dixit? Eandem autem quis non suspicetur causam, quod in illustri loco illo, ὁ ἅγος πατριάρχης, τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον, ὁ πέμψεν ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματι μου, vocem πατριάρχης expressit, cætera, in primis attributum, prætermisit? Capite decimo, Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑαυτῷ, dicitur. Ad quem locum Græci Theologi ἐν γὰρ εἰσι τῇ οὐσίᾳ, unum enim sunt essentiâ. Ubi Metaphrastes,

Ἄυτὸς ἐγὼ, αἰδέων τὸ Πατὴρ ἐμεῶς, ἐν γένος ἐσμεῖν
Ego & Pater, inquit, meus, qui regit, seu gubernat omnia, unum genus sumus: quasi solus omnia gubernet Pater, & non Filius, atque hic discriminem sit: aut quasi filius quicumque non ejusdem sit generis cum patre. Sed & quasi non de Deo quoque hominibusque Aratus

Τὸ μὲν καὶ γένος ἐσμεῖν,

quo loco ipse usus est Apostolus, olim dixerit: quia Deus, nempe, pater omnium: aut quasi denique idem genus sit quod εἶσα. Eiusdem, de quo agimus, Evangelistæ cap. 14. dicitur, ὅτι ὁ Πατὴρ μου μέγας ἐστίν. Pater enim meus major me est. Ubi veteres, inter cæteros Ammonius, εἰ τὸ μέγας εἶναι ἢ Πατρίαν, ἐπὶ τῶν οὐσιῶν ποιεῖ: non quod major sit Pater, alterius eum efficit essentiâ. Metaphrastes

Οὐκ ὅλων μεθ' ὧν γένος ἐμεῖν πλεονεκτήσας
quæ omnia plusquam suspicionem nobis movent

vent ac injiciunt, earum partium fuisse quas commemoravi. Et profectò, licet ista circumspiciè ac providè, nè ex antiquis quidem Patribus, scripsisse omnes sciam, ut non alibi, vel *ἄλλοις ἰστορίαις*, & incogitanter, vel aliis intenti, antequam de statu præsertim controversiæ constaret, iisdem usi sint nonnunquam vocibus, quibus abusi sunt Ecclesiæ hostes; qui easdem tamen, iis præcipuè in locis, quibus maxime vel *οἱ ἑσπεύοντες* vel *οἱ ὁμιλοῦντες* abutebantur, mutatis in contextu jam receptis, ita cumulet, ut de compacto quasi ac lubenter ita loqui videatur, utrum extra omnem sit suspensionem, neque saltem cautè ac cum judicio legendus sit, alii videant. Nos, ut non vel iis vicinum fuisse temporibus, vel non iis ipsis scripsisse existimemus, de quibus alibi antiquus doctor, *Totum orbem Ariannum semiratum esse, ac verè tunc ingemuisse*, nondum obtinere à nobis possumus. Si quis tamen, vel incogitantia, vel tirocinio illius qui à paganismo recens adhuc esset, hæc ascribi malit, modò ne autoritate ejus abutatur, Christianæ omnia libenter charitati indulgemus: qui & inter cætera, non procul à paganis abfuisse in quibusdam Arium, non semel monuisse virum, in his verè exercitatum, B. Athanasium, meminimus: sed & conscriptam ab eodem Thaliæ non ignoramus. Cujus ut profanam inscriptionem, ita characterem, dissolutum ac lascivum, neq. Socradem dissimilem poësi, vel è Socrate scriptore Ecclesiasticæ didicimus Historiæ: cum præsertim neq. eos reprehendi videamus, qui in tot antiquos

Patres

Patres vel censuras hæc enus dederunt, vel eorū
nævos, Tertulliani inprimis, Lactantii ac Cy-
priani, ut alios omittam, cum omnibus commu-
nicarunt: ne de iis dicam qui Antidota scrip-
serunt. Quanquam neq; fieri interea non potu-
isse sciam, ut, quod multis ante ac postea evēit
aliis, in meliorem ac Regiam reversus viam sit:
ut ut sit, nunquam nos & hęc & alibi pro ortho-
doxis, ex autoritate eorum qui has olim contro-
versias tractarunt, fortiter steterisse pœnitebit.
Cæterum, cum artis de qua agimus nunc hu-
jus partes singulæ ac membra, finem suum ha-
beant aut spectent; finis tamen omnium est ve-
ritas: Nam & ea, quæ, quid admirandum in an-
tiquis sit vel fugiendum, docet atq; observat, ut
& ea quæ corrupta à librariis ac sciolis emendas,
finem utraque habet id quod optimum. Sed &
quæ adjudicat abjudicatq;, ac suum cuiq; tribuit,
aut alienum demit, verum respicit aut falsum:
quod commune ità esse omnibus potest, ut id
quod optimum præponderet. Quanta ergo hu-
jus, siue studii siue artis, sit utilitas, apparet. Ne-
mo enim rectè scribit, nisi qui antiquitatem imi-
tatur: nemo rectè imitatur, nisi qui virtutes tan-
tùm imitatur: quod non potest nisi qui & vitia
intelligit. Sed & vitia cum dico, ea quoque quæ
corrupta ab ætate, aut ipsis Criticis, intelligo.
Quemadmodum, cum Maro, post tot Critico-
rum agmen, qui Homeri corpus lacerum col-
legerant, digesserant, interpolant, recensue-
rant, ac emendarant, divini, quo inprimis ex-
celluit, judicii secutus normam, opus nobis
dedit,

dedit, quod *ῥόθωσιν* Homeri, vel censuram, dicas: qui ad accuratam & ubique sui similem scribendi formam, & Romanam majestatem, omnia redegit. Ità autem semper judicavimus: Æneidem, non minùs Critici, quàm maximi auctoris, maximi Poetæ opus esse. Qui ipse, quamvis non tam Poetarum quàm scriptorum omnium sit norma, non evasit tamen, quin, quod morte imperfectum, ut existimabat ipse, opus reliquisset, Varius & Tucca, Critici ætate illa celeberrimi, Augusti jussu, emendarent: cùm & Varius, ut quidam volunt, etiam librorum in quibusdam immutarit ordinem. Sed & C. Julius Hyginus, Augusti libertus, *παραρρήματα* divini viri, sive *ἀπορρηξίας*, & *μνημονικῶς ἡμαρτημῶνα*, annotasse fertur. Nam Herennium, qui vitia, Petilium, qui furta, aliòsque ejusdem generis ac styli, sycophantas potius quàm Criticos habemus: quia alterum ingenui ac liberalis, alterum infesti & *ὀλέα* animi est opus. Nec profectò malè Zoilum Homero-mastigem, idem Ptolemæus, qui amplissimis Aristophanem muneribus, Vitruvio autore, ornavit, esurire jussit: quem nonnulli, ut testatur idem autor doctissimus, cruci affixum, alii obrutum lapidibus, alii vivum in pyram conjectum, tradiderunt: hoc, nimirum, Criticus & sycophanta interest. Neque dubitamus, quin Homerum priùs recensuerit Virgilius quàm scripsit. Quòd, tum viris maximis peculiare, etiam ab Aristotele, etsi non hoc fine, factum est: quemadmodum suavissimum, neque satis commendatum hætenus poetam,

Cointum

Cointum Calabrum, multa de industria, quæ in Homero/sciolorum aut Grammaticorum cor-
ruperat licentia, vitasse, semper arbitrati sumus.
Cæterum, ut quisque accuratius eandem hanc
conjunxit artem, ita in scribendo longius à cul-
pa abfuisse, certum est. Quid enim vel Apol-
lio exactius ac pressius? vel Callimacho amœ-
nius, tersius, castigatius? qui judicium, quod in
scribendo maxime requiritur, in alienis, ante-
quam in suis adhiberent, prudentissime forma-
rant ac subegerant. Ætate nostrâ iterum se Cri-
tice commovit: cum qua duo tresve summi hac
ætate viri omnes prope conjunxerunt discipli-
nas: plerique unam modo partem calidè amplexi
sunt: quæ in corruptis, nempe, veterum auto-
rum locis, aciem ingenii exercet. In qua, judi-
cium summum, nec vulgaris sed eximia cum re-
quiratur eruditio, facto simul agmine in eam
tempestate hac nostrâ, magno universæ deho-
nestamento, involarunt.

Ἡ βουλὴ τῶν κριτικῶν ἀπορροὴν ὑλῆς ἐστίν.

Grex pusionum vesticeps, mentis minor,
ut antiqui dicerent. Cùm eam veteres potissi-
mùm excolerent, quæ circa τὴν ἀδύτην, sive,
in notandis autorum vitis, versatur: quam in
alienis plurimi cum Aristarcho, omnes ferè in
suis adhibebant. Sic Platonem ad octuagesi-
mum usque ætatis annum, emendare sua, & quâ
voce hic Critici utantur, *βοσφυλάειν* solitum,
antiqui notant. Ejus ergò artis, de qua hætenus
à nobis dictum, à qua una omnium disciplina-
rum antiquarum, si, ut deber, in autoribus ad-
hibeatur,

hibeatur, restitutio speranda est, finis est veritas: argumentum, aut subjectum, ὅλη ἀμύδιος, sive, omnis, ut antiquis placuit, scientia. Ad utramque vel inprimis linguarum requiri scientiam, res ipsa, quæque hætenus à nobis dicta, satis probant: cum sine his neque cæteræ in reliquis scriptoribus scientiæ, neque in Sacris, qui ex Oriente profluxerunt, codicibus, scientiarum princeps omnium, tractari, ut oportet, Theologia possit. Quare, ut Romanam Græcæque, ita cum Hebræa ac Chaldæa, Hellenisticam requiri, ipsa ratio ac usus evincit. Inter quas ut multis Hellenistica blanditur; ita paucos ad examen & interiora hætenus admisit. Ut, cum plurima in Novo Fœdere à summis maximisque præstita sint viris, haud minima, si verum volumus fateri, superesse adhuc pars videatur. Hebræa, quippe, Chaldæa, ac Syra, ad summum jam profectus apicem ac incrementum, maximorum hominum auspiciis pervenit. Inter quos nuperrimè fatalis ille Orientis in Europa restaurator Thomas Erpenius fuit; datus orbi simul & ereptus. Cujus ut jucundus olim amor, ita nunc funesta nobis est memoria. Et quis post clarissimum summumque virum, ut nunc alios omittam, quos hæc ætas extulit, Buxtorfium, aliter pronuntiare audeat? Qui ut nihil olim reliqui ad exornandas eas fecit literas, ita ipsas ad majora contulit jampridem ac propevit. Idem, qui nè cætera commemorem, non modò opus Biblicum, cum priscis Interpretibus ac Targumistis, quos labore maximo restituit

ac

ac emendavit, sed & præstantissimum De crisi
 Hebræorum opus dedit. Cujus instituto magnæ
 eruditionis, summæ expectationis vir Sixtinus
 Amama succedit: à quo multa sibi orbis spon-
 det, quia plurima jam habet. Pergite animi præ-
 clari, qui non ignoratis, verum esse illud רומים
 החכמים בארץ למאורות בשמים: *id*
quod cæli lumina in cælo, hic in terra sapientes
esse: quod de vestri similibus vestri pronunciant
ac dicunt. Pergite, ô animi præclari, rebus
literarum afflictissimis adesse. Audete ab hoc
sæculo ingrato ad posteritatem, ab hominibus ad
Deum, à livore ac æmulatione, ad laboris vestri
conscientiam ac publicam utilitatem provocare.
 Nam qui linguas eruditas, qui historiæ Eccle-
 siasticæ scientiam ac eruditionem, *ἀπὸ τοῦ ἁγίου*
τῶν in Sacris separare audent, nihil obtinere
 possunt, nisi ad tribunal proprium appellent:
 quibus nemo nostrum hætenus cognitionem
 causæ defert. Non enim, nisi pro tyrannide
 quam pessimè affectant, nisi pro barbarie, quam
 summis viribus defendunt, qui hanc solam am-
 plectuntur, sententiam pronuntiare possunt: à
 qua eruditi semper provocabunt. Quò autem,
 nisi ad illustres nobilesque provocabunt ani-
 mas? quales Theologos antiquitas, nostro tem-
 pore Academia hæc habet: ut doctissimos, ac
 omnium scientiarum linguarumque ad exem-
 plum peritissimos, ità summos barbarorum ho-
 stes. Nam cum imperitis frustra in certamen
 venias: qui, ubi omnes machinas adversus ma-
 gnos ac præclaros homines produxerint, si causâ
 cadant,

cadant, aut ab iis repellantur, uno axioma de-
fungi solent, *Nihil ad farinam hac conferre*:
quod nunc omnium qui eruditionem negligunt
intercalare carmen est. Et profectò, nec scien-
tia nec eruditio (fatendum enim est) ad fœ-
num quicquam conferunt, quo boves, aut ad
carduum quo asini pascuntur: ut non mirum
sit, si tales, non in scientia ac ratione fructum
vitæ, sed in cibo finem ejus pariter & fructum
ponunt: quod nè belluz profiteantur, nihil
præter linguam obstat. Et tamen, tanta fuit
veterum simplicitas, ut T. Livius, bovem locu-
tum esse, inter prodigia non semel posuerit:
cum non rarò similes hoc tempore loquantur.
Quas voces ac opiniones contumeliæ in erudi-
tos ac contemptus comitatur. Quæ calumniæ,
quæ Furiz, qui contumeliarum Acheron, Reu-
chlinum, cùm de Græcis Hebræisque literis re-
stituendis primùm cogitavit, exceperit, cum qui-
bus monstris conflictatus sit, quis est qui ne-
scit? Donec ad Leonem provocavit: qui has
factiones, eruditionis in Europa instaurator, fe-
licissimè composuit, ac furiosos impetus seda-
vit. Accessit liber lepidissimus, sive ab illo,
quod nonnulli volunt, sive ab alio conscriptus,
qui, ut risum cæteris, ità sycophantis silentium
indixit. *Nam risu amæno res amænior nulla est.*
neque quicquam plus adversus istos potest. Ac
nè nobis quidem in conflictu desperandum est.
Tantum hilari ac magno animo est opus. Quem
majorem esse hac tempestate oportet, quia ante,
animi in literas propensi tantum, nunc con-
stantiæ periculum subitur. Eò enim jam de-
vca-

ventum, ut vel eruditio ac virtus, tanquam clypeus, abjicienda, aut pro iis fortiter pugnandum sit. Porro, ut in acie afflicta aut à cæteris deserta, qui postremus omnium tuctur locum, robur partis, summæque meritò virtutis exemplum habetur; quia animos ab hoste, à calamitate sumit vires: ità hac ætate plus meretur qui non cessat, quàm superioribus qui aliquid cum multis laude dignum præstiterunt. De quo cogitare nunquam desinemus: qui si fugientes toto orbe literas & eruditionem sistere ac retrahere non possumus; sequemur, & post eas libentissimè expirabimus. Nam, ut ille ait,

Bix totique divites cunctantes.

Inter cætera & cura nobis fuit, ut, cum à doctissimis summisque viris alibi dissentiamus, ratò nomen, &, ubi faciendum fuit, cum honore exprimamus: neminem, quo morbo plurimi laborant, traducamus. Ut cum alii ad eruditionem provocare audeant, nullum nobis præter hæc modestiæ asylum, quò confugiamus, sit relictum: quod turissimum in omni scriptione ac prope sacrosanctum, semper arbitrati sumus. Nam qui sponte maledicit, scurræ proficetur: qui respondet maledictis, sponte infamiam, quam adversarius meretur, in se transfert: si modestè aut cum risu, auget, & ætatem ejus nemini inquit. Neq; aliter cum Non negimus: à quo & ex utilitate publica dissensimus. Quod qui nobis non concedit, è Senatu illud receptissimum, QUA ALIA OMNIA; ex animis quorum, qui hic nobis præverunt, & scriptis & è vita, omnem judicandi libertatem tollit.

D. HEYNSII

Exercitatio Critica.

INter ceteros scriptores, quos vel celebres accepit, vel ad aliquam celebritatem nostra hęc evexit ætas, sine dubio & Nonnus est. In ejus Bacchiæ tum emendandis, tum Latine explicandis, cum non poenitendam, quod nonnulli testantur, operam jam olim Utenhovius, vir nobilis Gandensis, posuisset: tandem ea magno cum favore eruditorum ac applausu, Gerartus Falkenburgius in lucem dedit. Nam Metaphrasis, de qua hic agimus, jam pridem factum est, cum eruditis se probavit. Porro, cum in omnium autorum lectione, ut, quis scopum affectus sit, quis item, in dicendo ac interpretatione, sive mentis suæ, quæ est eloquentia ac emendata ratio dicendi, sive alterius quem explicandum sumpsit, minus affectus sit, quod debuit, compertum quisque habeat, haud parum interesse ad solidam scientiam ac eruditionem videatur; idem alios docere posse, erecti est ingenii ac artis; Critices, videlicet, unius opus. Non istius, quæ hac tempestate celebratur, sed quam inter veteres præ cunctis Aristoteles tractavit: qui in præclarum ac verè heroicum hoc studium, cum passim, ubi de singulis Philosophiæ agit partibus, tum præsertim in libello de Poetica, cujus sola jam fragmenta extant,

extant, omnes animi intendit nervos. Quod hoc tempore, eo diligentiore nobis cura ac labore revocandum erat, quanto illis promptius hoc fuit, qui & plures quam nos hodie autores superstites habebant, & ingenio majori ac doctrinâ huic rei incumbabant. Sed nec quisquam erat, qui utilitatem ejus, cujus finis erat veritas, vel non videret, vel non æstimaret. Et profectò, quemadmodum qui priscos vel contemnunt, vel nè tangunt quidem, negligentes aut imperiti sunt: ità qui eodem loco omnes habent, aut in uno aliquo mirantur omnia, aut imitanda arbitrantur, commiseratione dignos arbitramur: quibus dissimiles, de posteris non optimè mereri tantum, sed & leges ferre cæteris: quas si assequuntur, veteres vel rectè imitari, vel cum his contendere accertare queant. Ego quidem, quamquam omnibus antiquis tantum arbitror deberi, quantum illis meritò debetur qui ad omnem eruditionem tanto cum successu præverunt nobis, longè tamen meliùs de studiis, non hujus tantum ævi, verum & posteritatis universæ arbitror mereri, qui antiquitatis scripta cum judicio examinant, quæ laude digna, quæ in illis fugienda sint, observant; quam qui infinitos in scriptore antiquo locos felicissimè emendant. Ut vivendi enim, ità & scribendi norma est judicium, ac lex suprema. Quo ut quisque acrius in terris pollet, eò magis alios obstringit: inprimis autem eos, qui, cum cæteris excellent, hoc destituuntur. Duo autem noster scripta cum vulgaris; alterum eorum, prout voluit, formavit ac disposuit,

disposuit, alteri non dedit dispositionem, sed invenit. Nos priusquam, quod propositum hic nobis, de Metaphrasi, in qua versamur nunc, sive Sacro hoc opere, agamus, quædam de priori, de quo alii nonnulli jam sententiam dixerunt, præmittenda judicavimus. Ipsum enim Bacchicorum opus, quamvis fabulosum, ut est, esse videatur; vix dici potest, quantum eruditionis ex antiquitate, & imprimis Oriente, argumentum hoc admittat. Cum in eo primum quoque Cadmi in Græciam descripserit adventum: à quo res humanæ ibi ac divinæ, sed & lingua pariter & disciplinæ, quas non rectè vindicare sibi solent Græci, ortum ac natales acceperunt: Illud ergo deplorandum, hominem ex Oriente oriundum, cum historiam easque res susciperet, quas multi è Græcorum gente sic tractassent, ut vix quicquam nobis præter fabulas ac tenebras dedissent, ita eas descripsisse, ut originem ac veritatem, quæ ex solo Oriente, ubi omnia hæc nata sunt, petenda fuit, vix aut levissimè attigisse videatur. Nemo enim dubitare debet, totam Bacchi fabulam, cum universa ejus gente, è Phœnicia deductam: nemo dubitare potest, ejus linguæ in ipsis quoque vocibus ubique ductus ac vestigia nunc superesse. Cujus planè ignari cum essent Græci, minùs mirum, id in mentem iis non venisse. Cadmum quidem certè, à quo voces suas pariter cum Sacris acceperunt, Phœnicem plerique tradunt: quam ad Syriam, & alii, & Ptolemæus, refert. Eundem in Bœotiam venisse primum, nemo est qui nescit: à quo omnia pro-

N

pemodum

pemodum locorum nomina, originem vel acceperunt ac servarunt, vel ad eam facile à perito revocari possunt. Nam de ipso dubitare nemo potest, qui quid *cedem* sit, & *cadmon* non ignorat. de quo eruditi. danda enim opera, ne actum hic agamus. Illud dicam, vero simile videri, primo quidem vocem *Cadmi* ita usurpasse Græcos, quomodo, cum de incerto homine loquuntur, ipsi suum *Δαίμων*, Hebræi suum *אלמני* *pheloni almoni*, quod Hellenistæ *δαίμωνι* dixerunt, usurpare solent. Quemadmodum τὸ *cadmoni*, cum de autore dubitant, plerunque adhibent Hebræi: qui, ut Græci, ac Theocritus præsertim, cum parcemiam adducit, *ὡς σοφὸς εἰμι*, ut dixit *sapiens*, ita, ut proverbium antiqui dicit, nonnunquam dicunt: ejus nempe cujus reticetur nomen. Quod *אמר משה הקדמן*, *amra is apxais eim napouia*, esset: ubi τὸ *cadmoni* habes. Qui eodem nomine inventorem quoque singulorum ac autorem dicunt: qui & initium cujusque rei, quod Græci *ἀρχή*, voce ejusdem originis exprimunt: ut cum Chaldo Deus *בקרמין*, quod Hebræi *בראשית* *apxh*, omnia fecisse Moysi dicitur. Thebas condidisse Bacchum, nemo est qui nescit: qui fundatam aut constitutam jam urbem, ita dixit. Quid autem *תבת*, *thabat*? *stetit, constituit, permansit*. Ominis igitur causa, cum jam staret, ita dicta. Quod Ovidius, vel sorte, vel à perito linguæ monitus, ad verbum expressit: qui, *Jam stabant Thebe: poteras jam Cadme videri Exilio felix*. Ipse Bacchus, non est dubitandum, quin à *בכח* *baca*, quod

quod est *ululare*, aut *lamentari*, dictus sit. Unde **וְכִי** *Bocim*, locus flentium, Jud. 2. ubi ab Angelo, seu nuncio, monitus idololatriam cum lachrymis detestatus est populus: qui locus **Κλαυθμῶν** Hellenistis dicitur: quemadmodum eadem voce de Bacchabus etiam Latini uti solent. Virgil. *Æneid*, 7.

*Assi alie tremulis ululatibus æthera complent,
Pampineasque gerunt incinctæ pellibus hastas:
ut & ejulandi.* Idem,

Ejulat, & natam frondosis montibus abdit.
Quemadmodum Græci **ὀλοῦζεν** de eodem.
Unde Bacchus ipse in Euripidis Bacchabus,

**Πρώται ὃ Θίνας πῖδα γῆς Ἑλλωίδος
Ἀρωάουσα, νεβελῶν ἐξέλας χροῖς.**

ubi **τὸ ὀλοῦζεν** habes: ululatibus enim primò Thebas implevisse se ait. Sed & insanientes Bacchas flebiles dedisse voces, usitata iis acclamatio, **τὸ εὐαῖ**, sive, *euohe*, evincit. Quod profectò, non ab **יו**, quod est *chaois*, sicut aliarum imperiti linguarum volunt Græci, sed ab Hebræorum voce quæ calamitatem notat, sive **חַטְלִיָּאִיָּה**, deductum. Non enim cogitabant, **עוֹי**, Hebræorum **וְכִי**, hoc est, *avoi*, sive *evoi* esse: quod & vino sapiens attribuit, cum ait, **וְכִי נִי אִי נִי**, cui *ve*, cui *evoi* &c. *in qui immoventur vino*, Prov. 23, 29. Quem locum cum sæpe aliàs de vino, tum & ad codicem Sanhedrin adducunt Gemaristæ: unde & **עוֹי** pariter & **אִיֹּוֹי**, quæ lugentium sunt acclamations, deduxerunt. Unde **εὐαῖ**, *Euan* &, quod obvium ubique in nostro, **Εὐιος**. Quid autem Bacchus, idem qui & **Ὀῖρις**,

nisi verè lachrymosus Deus? cui luctuosa Græci quoque inscribunt. Qui cum omni sua sapientia, eorum quæ fecerunt ipsi, rationes hætenus docere nos non possunt. Ut cum Baccho suo Tragicum poema consecrarunt: quemadmodum, *poema lachrymosum*, Tragœdia à Flacco dicitur, qui

Ut propius spectes lachrymosa poemata Pæppi.

Sed & histriones Tragicos, *πυλῖτας Διονύσου*, Bacchi artifices, dictos; etiam ipsis Dionysiis, seu Bacchanalibus, repræsentatas Tragœdias, quis nescit? Et quis dubitat qui veteres inspexit unquam aut consuluit autores, quin cum Baccho idem sit Osiris? Quem eundem quoque cum Adonide fecerunt: qui non sine causa *δακρυόπιμος* ab Orpheo, hoc est, si Hebræam respicias originem, Bacchus dicitur. Nam Osirin quidem alium non esse à Baccho, vix è Græcis ullus est qui non confiteatur. Inter cæteros inprimis noster: qui non rarò sacra utriusque ac mysteria confundit: qui & Osirin Ægyptiorum dixit Bacchum, ac disertè Cadmum primò omnium Osiridis, Ægyptiorum Bacchi, Sacra celebrâsse notat.

καὶ Ἀργυπλῖς Διονύσου

Ἐν ἱερῇ ποιεῖται ὁ Ὀσίριδος ὄργια φαίνων.

Quæ cum ululatu celebrari solita ac fletu, nullus tyro est qui nescit. Notum enim illud

Et quem tu plangens hominem testaris Osirin.

Quemadmodum Osiridis vicissim expresse runt nomen, cum hunc ipsum Bacchum, *αἰδοπα*, sicut *αἰδιόπαιδα* Anacreon, dixerunt. Sed & Bacchum frustillatim à Titanibus discerptum ac cum lachrymis quæsitum, nemo est qui non com-

memoret:

memoret : ante omnes verò noster. Atque hinc immanis ille luctus ac ploratus : de quo Firmicus : *Lugete Liberam, lugete Proserpinam, lugete Alyn, lugete Osirin, sed sine nostræ contumelia dignitatus.* Refert in Phœnicum Theologia Eusebius, verustissimos ex illis, terræ fructus utilissimos, Deorum instar coluisse, ac deficientes, quod sit certo anni tempore, cum lachrymis ac ejulatu prosecutos. Ἑλεον δ', καὶ δίκλον, καὶ κλαυθμὸν, βλαστήματα γῆς ἀπόντι καὶ διέρειν: qualem κλαυθμὸν ipsi linguâ propriâ Phœnices βάρχον dicebant. De quo quidem nomine, non est quod disputemus, cum Hesychius, in quo non Græciæ totius modò, sed ex parte & Orientis eruditio conclusa jacet, & Phœnicum vocem esse, & ululatum, seu ploratum, denotare, observet: qui, Βάρχον, κλαυθμὸν, inquit, φοίνικας. Confirmat id & antiquissima quæ extant Hebræorum scripta. Sacræ literæ nimirum. Apud Ezechielem sanè fœminæ, quæ Thammuz, sive Adonin (quem eundem cum Baccho volunt esse Græci) celebrant, מֵבַחְכוֹב, mebachcoth, id est, Bacchæ, sive βακχεύουσι, dicuntur: ubi iterum τὸ baccha habes. Ex quo patet, ea Sacra, etiam in Oriente primùm ac potissimum à fœminis fuisse celebrata. Quod ut Ἑλεός, ità Ἑλελεός confirmat: quâ non minùs Tragici, in primis in Prometheo qui extat, Æschylus est usus: unde & Eleleus eadem prorsus ratione ab iis dictus est hic Deus: ut in illo

Nyctiliúsq; Eleleúsq; parens, & Iacchus, & Euan
Quare ne hic quidem ità turpiter nugari debuerunt.

tunt. Quippe ἑλκεος, quod non viderunt, Hebraeorum *חֶלֶט*, *helitu*, quod, *ululare* est: quo, eodem plane sensu, & Prophetæ passim usi sunt. Ipsum verò Dionysum, cujus nomen operi inscripserit, unde dictus sit, juxta quidem cum ignarissimis existimo. De quo dici equidem vix potest, quæ & quàm nugacia excogitarint Græci. Ipse sic à Sicala deducit voce:

Κεκλήσκων Διδύμον ἐπεὶ ποδὶ ὄρθρον ἔειρων,
ἥ τις χολαίων Κρονίδης βίβει δὲν μιν ῥῶ.

Nūtos ὅτι γλώσση Συεγκροτῶδι χολος ἀκούει.
Quasi ὁ Διδύμοσι, à νῦτος quod est claudus, ita dictus sit, quia claudicaret Jupiter, cum eo esset gravidus: & hic, si Dis placet, qui mendacem Græciam ac fabulosam aliquoties vocavir. Quem admodum autem nemo nescit, usitatum id veteribus fuisse, ac præsertim Græcis; ut heroas omnes, Deo aliquo, inprimis Jove, genitos existimarent (unde Castorem cum fratre, excellenter Διδος κόρυς, ac paulatim unâ voce Διδος κόρυς nuncuparent) ita vix dubium, quin hunc, quicumque fuerit, heroem, Διδος υἱόν, ac deinde, unico vocabulo, Διδος υἱόν, tandemq; quod in talibus, quæ nimis manifesta sunt, plerumq; fieri videmus, immutatis aut adjectis in pronuntiatione literis, Διδύμον vocarent. Sicut enim à Theophilo præclare ad Autolyicum notatur, à Diis veterum familias originem traxisse, (quippe, qui ab Hercule Ἡρακλεΐδου, qui ab Apolline Ἀπολλωνίδου καὶ Ἀπολλωνίοι, qui à Neptuno, inquit, Ποσειδωνίοι, qui à Jove Δῖοι, καὶ Διογενεῖς;) ita qui ab eodem oriundi, Διδος υἱοί, quod paulatim factū est, Διδύμοσι dici potuerunt.

Unde

Unde tot à Cicerone ac aliis hoc nomine comemorantur: unde tot de Nyfa fabulæ ac trix, quâ in India locarunt: non alia de causa, nisi quod, ut fabulam plerunq; trahit fabula, vixisse in India, eamq; ex cõmuni Græciæ opinione, quam tot libris noster prosecutus est, virtute singulari debellasse intellexissent: quod, ut cætera ignota Græcis, originem ex Oriente habet. Saba, hoc est, **שָׁבָא**, Hebræis, quod *σινωπλυσεν* à Græcis (ea enim voce senes Sacti hanc interpretantur) hoc est, vino se ingurgitare dicitur: unde *sobe* **שָׁבָא**, *sicera*, aut *vinum*: quemadmodum & Hesychius, *Σαβαζεν, σινωπλυσεν, βακχευεν*, exponit. Idem *Σάβας, βακχεύς*. Saba rursus, sive Seba, hoc est **שֵׁבָא**, inter Chusii filios Gen. 10, reponitur. Unde **שֵׁבָא**, media inter maiorem ac minorem India. Ut Indorum dominator ac ebriosus, idem sit vocabulo & ortu. Ex utroque autem Græculi *Sabasium* (quod Bacchi apud illos nomen est) sinxerunt: atq; hinc illud, quod, ut noster, sic autores reliqui de præliis in India, ejusq; regionis debellatione, tradunt: quod auctori nostro, ut jam dixi, tot librorum, quos Dionysiacos inscripsit, materiem suppeditavit. Jam Iacchum Mÿsticam, de quo tam multa noster, primi à Bæotis acceperunt Attici: qui & ipsi nomen ab Hebræis trahunt: quibus **אֲטִיכִים**, *attikim*, quo maximè hos gloriatos notum est, antiqui dicuntur. Nam divino nomini, ut rectè nuper observavit vir doctissimus, quod *Jah* Hebræis, quasi *Jach*, non aliud quàm terminationē addiderunt: in quo sibi placuit diabolus: qui hoc ubiq; nomen transtulit, aut ipse invasit. Cæterum hunc

Deum, ut, quod est præcipuū, addamus, celebra-
tum in conviviiis, non est quod quisquam dubitet:
cūm Judæi, Deum vulgò suum, quem ut nomine
usitato, quod non efferunt, ità Jah dicunt, tanquā
vini repertorem, etiam hoc tempore omnibus in
mensis usitata ista forma celebrent, **כרוך אתה**
יהוה אלהינו מלך העולם כורא פרי
הגפן, *Benedictus tu, o Domine Deus noster, Rex*
mundi, fructus vitis creator. Cui veteres haud du-
bio notissimum ἐφύμνον *halelu jah*, addebant.
Quod Justinus, seu quicumq; auctor est libelli, qui
nunc, *Quæstiones ac Responsiones Orthodoxæ*,
inscribitur (postquā serio quid sibi vellet ἀλλήλεια
quæsit) tandē, *ὡς μέλεις ὑμῶσαι π' ὄν*, exponit.
E quò *halelu jah*, suum illud apud Græcos ἐλέλυ
ἱαχθ, in contumeliā divini nominis transtulisse
generis humani hostis videtur: quo ubiq; in Dei
hujus celebratione, ac præsertim temulenti, ute-
bantur: de quo jam prolixè suprà: nam diverso
modo, ea acclamatione utebantur. Quemadmo-
dum hoc tempore Judæi, nunquam magis *halelu*
jah illud suum, quàm in Pascha, ubi strenuè ine-
briantur, ut ex formulis quibusdam patet, canere
consueverunt: unde & hoc festum ab hilaritate, le-
pida mutatione, **נחפצ** dicunt: quemadmodum
& apud nostrum alibi in Evangelio, *εὐδίζον πα-*
χα dicitur. Et vox ipsa, de qua agimus, *hillel*
nempe, à Sacris literis, de choris Bacchicis, hoc
est eorum qui per petulantiam calcabant uvas,
usurpatur. Locus Jud. 9. 27 illustris est. *Καὶ ἤλθον*
οἱ ἀρχοὶ, καὶ ἐβύγηνται τὸν ἀμπελῶνα αὐτῶν, καὶ
ἐπάτην, καὶ ἐποίησαν χερσὶν ὁι χροὶ, οὐλῶν
dicuntur.

dicuntur. Unde in Sacris Bacchi, & in Comœdia Tragoœdiaque, quæ ei sacræ, adhuc Chori: omnia quippe antiquitatis pristinæ vestigia retinuerunt Græci. Sequitur ibidem, Καὶ εἰσῆλθον εἰς οἰκίαν Θεῷ αὐτῶν, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον, καὶ κατεπόιντο τὸν Ἀβιμέλεχ. *Domumque*, inquit, *Dei sui ingressi, comederunt, biberunt, ac malè Abimelecho dixerunt*: ubi proprium illius Dei, ac Comœdiarum, maledicta habes & convicia. Etiam Chaldaeos illud *hallelu jah*, in epulis ad Deos suos transtulisse, Daniel propheta docet: qui, Ἐπιον δινον καὶ ἤνεσαν τὰς Θεὸς τὰς χευσῆς. ubi יחבש in contextu ipso: quod pro *hallelu*, etiam in Psalmis, à Chaldaeis ponitur: quibus יחבש, נהלל quod *aiueĩte* & *Kύειον*, Hellenistis: Græci natum esse è femore hunc pusionem tradunt. & quas non de eo quoque ineptias excogitarunt! ut & noster, qui initium ipsius operis ab his deduxit. Qui autem Orientem salutarunt, vocem יר, hoc est, *femur*, honestè, pro honesta parum parte viri pariter & mulieris poni, non ignorant. Ac de viri quidem, ut, cum aliquoties (nam infiniti prope loci sunt) posteritas Jacobi femur ejus dicitur egressa: ut *Exod.* 1. v. 5. ubi, αἱ ἐξεληθῶσαι ἐκ Ἰακώβ ἰσχυαί, quod, οἱ ἐξεληθῶσαι ἐκ τῶ μηρῶν αὐτῶ, *Gen.* 46. 26. Hellenistæ dixerunt. Pro mulieris autem: ut cum ea pars, jam ad conceptum minus apta, μερὲς διαπεπλωκός ab iis Num 5. 21. dicitur, Eo modo, scilicet quo διαμμεῖσαι in obscœnis apud Græcos: quamquam vox primaria per se honesta. Et tale aliquid Procopius videtur audivisse, cum notavit,

ὁ γὰρ μνηστὴς τὸ ἀνδρῆμα δὴ λῶϊ, *pro semine usurpari femur*. Itā natus igitur ē Jovis femore, ex Orientis more dictus ille Deus: cui *prodire ē femore alicujus*, nihil aliud quam filium esse alicujus, aut ex eo genitum. Ut cum de Gedeōne, cū plurimi fuisse filii dicuntur, οἱ ἐκ ποδὸς ὀστέου δὲ ἀνδρὸς αὐτοῦ, ὅτι γυναικας εἰ καὶ πολλὰς, dicunt Hellenistæ. Et Sibylla, cujus fragmentum ad Autolyceum commemorat Theophilus, 'Εἰ γυναικὸν ὄλως καὶ φθὴν πέται, εἰ δὲ αὐτ' ἀνδρὸς. Εὐ μνηστὴς γὰρ τὸ θεὸς τὸν ποδὸς εἶναι: ubi *femur* est in viro, quod in fœminā est *matrīx*. Quod cum ignorarent, lēpidē εἰς ἐπιότῃς nōmen & similia ex cogitavunt: quasi, ut ē Jovē nasceretur, insuendus femori illius esset. In patēte illius Semelē, quis vocem **ΣΜΕΛ**, *semel*, protinus nō videt? quod idoli pariter ac dæmonis in Oriente nomen, etiam Prophetis notum est. Cæterum ut erudire in sua sibi schola Græcos nunc pergamus: Non est dubitandum, veteres in Oriente sapientes, cū in viro matrē quandam ac eximiam utilitatem observassent, Dei nomen merito dixisse: qui ab illis **Ἦ**, sive **Ὀζών**, Græcis autem, **Ζωὸς** vel **Ζῶν**, eadem voce dictus est: unde & illius Dei filium dixerunt: cæterum, cū fructus quos nunquam edit, & ab usum, lævo ac sinistro ascripsisse Deo. **Λεῦα** quippe **ΛΕΩΔ**, *semel*, & **ΝῆωΔ**, *semel*, Chaldæis dicitur & Syria. Unde **Levum** nūmen, quem diabolū dixerunt Græci Christiani, **Sammael** Chaldæi dicunt: quem & posteriores Judæi noverunt. Atque quoque Bacchus ex eodem Oriente habet Thyrsus

Thyrus enim manifeste est **תיר**, *thirza*. quæ vox pinum denotat: quam pampinis ac ferro induebant. Unde summæ ac profundæ eruditionis Grammaticus Hesychius, **Θύρσοι, κλάδοι, λαμπάδες, λύχνοι**. Nam e pinu optimæ fiebant lampades ac tædæ. Quare & Baccho pinum, hoc est **πύκνω**, in Sacris chorisque, & ex ea tædam, assignarunt. Euripides Bacchabus,

Ὁ Βακχὺς δ' ἔχων
Πυρσῶν φλόγα πύκνης
Ἐκ γάρθῃ αἶσται,
Δεύμω καὶ χοροῖς ἐραδίῳ πανάτας,
Ἰαχῆς τ' ἀναπαλλων,
Τρυφερὸν πόδαμον οἷς αἰδέεσθαι πίων.

Item, Ἐτ' αὐτὸν ὄψαι καὶ πὶ Δελφίῳ πέτραις
Πινῶντα σὺν πύκνῳ δορυφόρον πλάττω.

Ex eodem sacerdotes quoque habet: quas cum Græci Mimallonides dixerunt, & easdem **שמוע** dici voluerunt, neque minùs primam prodixerunt, adversus se ac sua testimonium dixerunt. Cum in prima vocis scheva sit, non chirec (brevis, imò omnium brevissima, si sic dicenda sit, vocalis) & **ממלל**, *memallelin*, à strepitu loquaculi ac garruli Chaldaeis dicantur: quæ vox & clamorem notat. Unde & Memallonides à voce aut clamore. Ut omittam vocem Thyadum, quæ protinus originem ostendit: **תעד** quippe Hebræis *taba*, quod & **תעד** (quamvis hæc subtilius distinguant quidem) oberrare ac vagari; mente etiam, ut Thyades, ac corde; unde & sacerdotes Bacchi, eo, quem jam dixi, loco, Euripides *πανάτας*, *errones*, ad verbum

bum dixit. Quid quod etiam de ebriosis usurpatur? ut cùm **וְנָשְׂכָר** Esaias dixit. Ubi Hellenistæ: Ουτοι γὰρ οἶνον πεπλανημένοι εἰσὶν: ἐπλανήθησαν διὰ τὸ σκαρδαῖρεν καὶ περιφρήτης ἐξέστησαν διὰ τὸ οἶνον. ἐσεῖδυσαν ὑπὸ τῆς μίθης τῆς σκαρδαῖ, ἐπλανήθησαν. Thargum **וְנָשְׂכָר מִיָּנִי עָרָב**, vino veteri errarunt Sed & Amoli cap. 2. 12. (ubi, ὑμεῖς ὅτι ἐπιτίθετε τὰς ἡγιασμένους μὲν οἶνον, Hellenistæ habent) etiam hac voce utuntur Chaldæi. Thyades ergo μεθυδαιδής, ut Græci loquebantur: quæ, vel vino tactæ vel furore, vagabantur. Quod poeta sic expressit:

Ut quas pampinea tetigisse bicorniger hasta

Creditur, huc illuc, quæ furor egit, eo.

Quid quod eam quoque vocem, primo in Bæotia, ut cæteras, à Cadmo oriundam, innuit Pausanias? qui, de Delphis cùm agit, Οἱ δὲ Κασάλιον τε ἀνδρα αὐτόχθονα, καὶ θυγατέρα Ἰθάκην αὐτῷ γυναικὶ Θυίαν, καὶ ἱερᾶ δαί τε Θυίαν Διονύσῳ πατρὸς, καὶ ὄργια ἀγαγὼν τῷ Θεῷ ἀπὸ παύσης δὲ καὶ ὑστερον ὅσαι τῷ Διονύσῳ μαίνοιντο, θυιάδαι καλεῖται σφαῖς ὑπὸ ἀνδράπων. qui, Castalio ibidem nato homini fuisse uxorem ait Thyam, quæ & Sacra primùm Bacchi inflixerit: à qua sacerdotes ejus, quæque insania illius rapiuntur ac furore, Thyadas fuisse dictas. Nam in fabulis ubique Græci ignorantia subsidium, aut quærunt, aut inveniunt. Illud sanè docet, vocem ibi natam: nam & θυῆν de furore, ex eodem fonte: quemadmodum fortasse & de Sacris. Unde & Cyprii, pars olim Syriæ ipsius, θυᾶ, teste Hesychio, ἀρώματα dixerunt: sed

sed & *Βυάρπαξ*, quæ vox ibi legitur corruptè, ὁ ἱερόσυλος. Eisdem sacerdotes etiam Bassaridas dixere: quod ex Lydia aut Thracia Grammatici deducunt: quos nunc non refuto: Illud dicam: Simplicissime ab ea voce, à qua ipse Deus, dictas sic videri: qui à Flacco aliisque, *Bassareus*, quod notum est, vocatur. Est autem *Βασιπυς Διόνυσος*, εὐαγγέλιος Διόνυσος. ut à *ܠܫܠ*, *bassar*, sive, *bisser*, vel Chaldo *ܠܫܠ*, deducatur: unde apud Thargumistas *ܠܫܠ*: quod *εὐφημείτε*, aut *εὐαγγελίζετε*, non malè dicas: notum autem quid in Sacris Ε Τ Φ Η Μ Ε Ι Τ Ε Π Α C Ο Λ Ε Ω C. Itaque ut ab *belilu* (à quo & *Elelu*, & nomen Dei *Eleleus* fecerunt, de quo antè) sic & *Bassareus* à *bassarv*. quod in illo Flacci manifestum vel imprimis,

non ego te candide Bassareu

Invitum quatiā.

ubi nostrum recensere non est, quid Grammatici, & quidem operosè, moliantur. Nam quid possunt nisi ad ignotas provocare linguas, qui nec has nec ullam, præter suam, didicerunt? Satyri sodales Bacchici haud dubio à *ܠܫܠ*, quod ab aliis jam observatum, hoc est, à latendo, dicti, quod ferarum instar in speluncis ac nemoribus laterent. Notum porrò, vel ex Diodoro (quem doctissimum Eusebius Græcorum dixit) aliisque, excelæ homines stature, ac Gigantes, Bacchum comitatos esse. Unde suum & Maroni dicas nomen: qui non comes tantum Bacchi, sed & inter primos expeditionis comites à nostro, inter filios illius Dei, ab Euripide Bacchabus ponitur:

ubi,

ubique autem turgida ac magna, ut afflati Pac-
chico furore solent, apud hunc eructat. Vel ab i-
stis ergo, vel à corpore excelsò, מַרְוֹם *Marom*,
& mutato, more usitato Græcis, elemento, *Ma-
ron* dictus est: quemadmodum Hebræis ea vox
in libro Repetitæ legis, de excelsæ hominibus
staturæ, & qui ad Gigantes proximè accederent,
à Mose usurpatur. Ne quis admiretur, quod è
sanguine Titanum noster oriundum velit. ita e-
nim li. 19. *Οὐδὲ ἰσὺ δία γέρον πτωχόν αἰμαχο-
μῶν*. Nam de eo vocem hanc eandem à Pro-
pheta Regio non semel usurpari, nemo nescit:
qui ab alia sublimitate, *Deus Marom*, dicitur: ni-
hil enim aliud Diabolus sic egit, quam ut Dei
nomina, ad mystas suos, per ludibrium transfer-
ret: quod perpetuò in istis observamus. Ità *ma-
ran*, Syris est ὁ κρείττος quo nomine & honoris
causâ, sacerdotes dicebantur. Primus porro o-
mnium Bæotiam, quemadmodum cum reliquis
observat noster, Cadmus accessisse existimatur.
Unde & Pythonem protinus se contulisse, idem
notat. ut Apollinis, videlicet, oraculum adiret.
De cuius, ut de cæterorum nomine, quàm mul-
ta quàm intoleranda commentantur Græci! In-
ter quos nonnulli, ἀπὸ τοῦ πυθάρου αὐτοῦ, à consul-
tatione, dico nonnulli, ἀπὸ τοῦ πυθάρου τῆς ἀπὸ κοῖτης,
τὸν ἀπὸ τοῦ Ἀπιδάου ἀναπαύσας, πυθάρου, quòd
serpens, ibi ab Apolline sublatus, computruerit, sic
dici volunt: quæ hoc putido serpente multo for-
sitàn putidiora sunt. Minori enim opere à Pytho-
ne ipso deduxissent: nisi quod & hic hæere a-
quam sibi facile viderent: nam si locus à Py-
thone

thone, unde Pytho, à quo nomen loco? Quasi non Hebræis *petben*, פֶּתֶבֶן, species serpentis: à quo Pytho, quod serpentis genus: atque ab eo, locus Pytho. Porro notum est, Hebræos ex serpentibus, vasserrimo in tētris animali, divinationes olim plures, & auguria instituisse. Unde *nichas*, sive, *nachas*: quod, quemadmodum serpentem, ita divinare aut augurari, denotat in sacris. Quod nec male Græci οἰωνὸς ἑίδου verterunt; qui serpentes ipsos, οἰωνὸς dixerunt. Abyssus eruditionis veteris Grammaticus Hesychnus: Οἰωνὸς, ὄφης ὀμνικῶς ᾧ λέγονται ἐς τὰς καὶ σελῆς τὰς ὀφείας ἔχον, ἔς ἃς οἰωνὸς ἐλέγον. Quemadmodum pedestribus auspiciis serpentem quoque annumerant Romani: planè eodem modo, quò Hebræi voce eadem *néchastim*, serpentes simul & auguria, (ad verbum οἰωνὸς) dixerunt. Primus sanè qui hanc vocem, apud antiquissimum scriptorem Moſen, usurpavit, Laban Syrus, antiquissimus idolatra fuit: quod vel ex idolis ejus, sive *theraphim*, appareret. Primus, qui ex Oriente, ut cætera, hoc tranſtulit, Homerus est; apud quem hoc divinandi genere Iliados secundo usus augur antiquissimus, de summa rei, sive, Ilii excidio, Græcorum principem confirmat. Draco enim ἐν τῷ τῷ δαφονίδος, quæ est vera circumscriptio τῆς *nachas*, adhibetur; quem à notis, quæ in tergo sunt serpentium, è quibus inter cætera illius animalis divinationes ac auguria captabant, ita dictum voluere. Ut non dubitandum sit, quàm Pythius Apollo, hoc est, spurcus ille spiri-

Spiritus, quem *Ob* & *Abaddon* Hebræi, Ἀπολλύωνα ad verbum Hellenistæ, cæteri Ἀπόλλωνα dixerunt, sub hac forma, qua miseriam humano olim generi invexit, primò cultus sit in Græcia: qui & *peten* dicitur Psalmo 91. 3: ubi אֵל שְׁחֵלּוּפָתָן תִּרְדּוּ תִרְמָס כַּפִּיר אל שחלופתן תירדו תירמס כפיר *Leonem & aspidem calcabis, catulum leonis & draconem concutabis.* Hellenistæ βασιλίσκον, Chaldæus, פִּיחָנָא, *pitna*, vel *fitna*: unde & פִּתּוּנִי, Hierosolymitana lingua, id quod *malum*: impuro illi & Apostatæ proprium. Quemadmodum & Pherecydes Syrus, principem malorum Dæmonum, Ophioneum dixit: qui de hac Theologia, librum, teste Eusebio, conscripserat. Unde & Apollini, Minervæ, Æsculapio, ac aliis, serpentes consecrarunt: ac Apollini in hoc imprimis templo, in quo, oraculis credulitati hominum illudit: quasi ab hoc, veteris serpentis hospite, ac fraudis instrumento, boni pariter ac mali, quod persuasum fuit primis nostri generis parentibus, scientia petenda esset. Quod & Principes ac Reges crediderunt. Quibus maxima felicitatis hinc, aut gloriæ antiquitus petita fides: quod de Alexandro Magno, Maximino, Commodò, Severo, ac Aureliano, aliisque, antiqui notant: quo Psyllorum item ac Marforum pertinet religio ac efficacia. Ante omnes tamen scelestissimus ac vere detestandus Ophitarum cultus ac opinio. Sed præ cæteris Phœnices, quorum princeps Cadmus, multum cultui serpentum tribuisse, primo de Præparatione Evangelii Eusebius ostendit:

ostendit: qui, Τὴν μὲν ἐν τῇ δράκοντι φύσιν, καὶ τὴν
 ὄφιν αὐτὸς ἐξεδείκνυσιν ὁ Τάαυτος· καὶ μετ' αὐτὸν
 αὐτὸς Φοίνικας τε καὶ Αἰγύπτιοι. Et, postquam ejus
 rei rationem reddidit, Φοίνικας ἢ αὐτὴν ἀγαθὴν
 δαίμονα καλεῖσι. qui in se convertebatur & æter-
 nitatem sic repræsentabat, Unde, eodem teste,
 καὶ τὸν Ἄgyptii dicebant. Ὁμοίως ἢ καὶ Αἰγύπτιοι,
 καὶ τὸν, inquit, ἐπονομάζουσιν quemadmodum Ara-
 bibus τὸ *canaf*, κυκλεῖν, sive *circuire*, est. Addit,
 & in templis consecrassē, votaque ac sacra ei
 Pœnos persolvissē: quod in eo loco haud dubio à
 Cadmo factum. Neque alia est causa cur dra-
 conem, cujus nomine pro omni quod notissi-
 mum, serpentis specie utuntur, & inprimis, quare
 Boreæ quod in Eliacis notatur à Pausania, ser-
 pentum caudas loco pedum jungerent. Notum
 enim malum omne, & diabolium inprimis, A-
 quilone seu Septentrione, ab Hebræis designari:
 qui & inter scævos, sive lævos Deos, ipsis quoque
 Græcis fuit: unde Βορεασμοί, Sacra, quibus læ-
 vum ejus avertēbant numen. Hesychius, Βορε-
 ασμοί, Ἀδελφὸν οἱ ἀγνοῦντες τὴν Βορέα ἑορταίς καὶ
 δοίταις, ἵνα οἱ νότοι πνέουσιν· ὀκαλεῖντο ἢ Βορεασ-
 μοί. Nam de Hellenistis quidem planum est: qui
 Βόρρην, sive Aquilonis nomine, infestum illum ge-
 neri humano hostem denotare solent; illud Jere-
 miæ scilicet securi, ἀπὸ Βόρρα ὀκαυδήσεται τὰ
 κατὰ ἐπὶ πάντας τὰς κατοικεῖντας τὴν γῆν, Hesy-
 chius, Βόρρας, ἀνέμου ψυχρὸς, παχὺς καὶ σκλη-
 ρός, ὅς τε ποπολογεύεται σκαυδὸς καὶ ἀπόπομπος
 λέγεται, ὅς σημαίνει τὸν διάβολον· παρὰ ἢ τῶν
 ἀσθεῶν ἐπιδεδίκαται. Respexit autem locum So-
 lomo-

Iomonis, ut putavit, Βορέας σκληρός ἀνὴρ, ὁρμαίνῃ ὅτι Νεῖς χαλεπὴ, cum omnino nihil tale Hebræi in hoc loco legant. Adde quod vox ipsa quoque, Hebræa origine videtur: ab ea quæ celeritatem tam in cursu notat quàm in fuga: quemadmodum & fugitivum eum Attici, cum Orithyam rapuit, fecere. Quæ enim ipsi de origine adferunt, vix sine risu legi possunt: cum tam diligenter, neque secus quàm familiare numen, ac domesticum ab Atticis sit cultus; ut inprimis noster alibi ostendit: idem cum Serpente, generis humani hoste scilicet. Ità gravis scriptor Iobus, Dominum, serpentem בִּרְיָאֵךְ, *bariach* aut *boriach*, condidisse ait: voce eadem à qua Boreas est dictus. Quem præclari viri Hellenistæ, ὁράκοντα πλὴν ἀποσώτῳ, serpentem qui defecit, id est, diabolum interpretati sunt: à velocitate, vel quod cuncta penetraret. Unde de Borea libro Transformat. 7. divinus poeta

Idem ego cum subii convexa foramina terre,

Suppositusque ferox imis mea terga cavernis,

Sollicito Mænes, totumque tremoribus orbem.

Quemadmodum & ei filium, à voce *cal*, quod velocitatem notat, Calain dederunt. Huic ergo etiam serpentem addidit. Locus Paulaniæ Heliacis iste est: Τέταρτος ὁ ἐπὶ τῇ λαρυάκι ἐξ ἀειπερᾶς αἰώνων Βορέα δέιν, ἡρπάζων Ὀρίθυαν ἢ ὅθεν ἀπὸ πειθῶν ἐστὶν αὐτῷ. Quartus super cista, à sinistra si circumteas, Boreas, qui Orithyan rapuit: pedum autem loco serpentes habet. Unde & fortasse Draco Arcticus, seu Borealis, ab Astronomis in ea parte est collocatus. Inter

prima

prima ad quæ Cadmus venit loca, in Bœotia, fuisse Ascram, patriam Hesiodi poetæ, nomen intulit: vix enim dubitandum, quin ex Orientis ibi ritu lucum consecravit (quod tantopere in Sacris Dominus abominatur) qui ab illis *asche-ra* vocatur: quodque, ut cætera, ex Orientis superstitione expresserunt Græci. Ità pius Rex Josias, postquam jam idola, quæ non frustra abominationes dicuntur, removisset, lucum sive **אשרה** *asche-ra* succendisse dicitur: quemadmodum & absolute in Repetita Lege **אשרה לא תעשה**, non plantabis tibi lucum, & quidem quarumcunque arborum apud altare Dei, dicitur. Unde & ubi de Judæis apud Josephum Hecatzus agit, ἀγῶμα ἔκ ἐστιν αὐτοῖς τὸ ἀσχεραν, ὅτι οὐτὸν ἔδεν, ὃς ἀλωῶδες, ἢ πτοῖς τὸν· qui nec imagines, nec plantas, quales sunt in lucis, coluisse aut quid simile, ait. Græcis enim illud usitatum quoque, unam arborem aut plantam ut colerent, eamque uni heroi vel heroinæ consecrarent, vel Deo: qualis illa plantans Theocriti, quæ Helenæ sacrata cum inscriptione illa fuit, Σέβε μ', Ἑλένας οὐτὸν εἶμι. Neque dubitandum quin Homerus, qui ut fortè brevi ostendemus alibi, ex Oriente omnia deprompsit, Helenam quoque ipsam, superstitione hinc hausserit. Chaldæis enim *ilana* est arbor, & ut verisimile est, Dearum, quibus arbores & lucos consecrabant, una: quales Dryades Græcorum. Sic Ezechielis sexto, cùm de cultu idolorum dicitur, **אשרה** *asche-ra* τὸ δένδρον σουκίης, καὶ **אשרה** *asche-ra* τὸ δένδρον δασειας, **אשרה** *asche-ra* elahabes. In quo Græci,

Græci, & imprimis ipse Apollodorus, nos confirmant: qui ἐν ἄλσσι, hoc est, in lucis sive in sylvis, ovum Helenæ inventum notat: cujus mater *Leda*, quod est, לֵדָה, illud autem partus: nè ex ovo quanquam fingeretur nata, sine partu nata crederetur. De Ascre Cadmi in Bœotia jam diximus. Pergamus. *Oni* & *haoni* est navis; unde Aoniā fecerunt: quod in eas partes nave Cadmus fuerit advectus. Nam de Helicone ac Parnasso, Orientis vocibus, jam alii egerunt; quemadmodum de Musis, quanquam parcè, nec sat plenè. Noster, Cadmi nuptiis interfuisse Musas, cæteros secutus ait. Veteres Hebræos porrò, primam quæ ab illis *musar* dici solet, disciplinam, Legem, scilicet in monte latam tradunt: planè ut Græci disciplinas suas, quas & ipsi Musas dicunt, in monte natas voluerunt: quia more gentis suæ, sacra in excelsis edisisque tantum locis celebravit Cadmus, Quod cum Dei populus, ut & cætera expressisset, offendisse Deum, בבמותם in excelsis suis, à propheta Regio, & passim dicitur. A *bom* vel *bama* enim, quod excelsum notat locum, vocem suam βαμὸς Græci expresserunt: in qua, ut & cæteris, mirificè nugantur ipsi: neque parùm cautè, voce βουδς, quæ vel montem denotat, vel collem, id Hellenistæ reddiderunt. Quemadmodum ad montes Apolinarius id transtulit, qui

Ἀθάναν τον κορυφῆσιν ὀρεσις αὐτῆς ἐπέδοντες.
Isti partes Legis decem, illi novem celebrarunt Musas. Etiam Judæi, Ethicam doctrinam, *musar*, peculiariter dixisse videntur; unde & hoc

tempo-

tempore liber notissimus, *Scpher musar*, sive *Lib-
er disciplinae*, illis dicitur: quemadmodum ab
ea statim voce, *Gnomas suas* *Solomon* orditur:
qui se conscripisse eas **וְהָיָה כְּחֵם וְמוֹסָר**
ut sic sapientiam, ac *musar*, sive *disciplinam* in-
stillaret, testatur: cujus præsides in Græcia sunt
Musæ. Adde, quod *Theognis* *Gnomas suas*
Ethicas sic inchoavit: qui hoc ipsum, quod de
Cadmo noster refert, ejus nuptiis interfuisse *Mu-
sas* obiter adjungit;

Μῦσαι καὶ Χάριτες κῦραι Διὸς, αἱ περὶ Κρόνον

Ἔεις γάμον ἤλθῃσαι καλὸν αἴουσιν ἔπειτα.

carmen *Ethicum* nimirum, quod subjungit,

Ὅππῃ καλὸν φίλον ἔστι, τὸ δ' ἔκκαλον ἔκ φίλον ἔστι.

quod *Bacchabus* tribuit *Euripides*: quemadmo-
dum ipsius *Bacchi* *Sacra* in Græciam advexit
Cadmus: quemadmodum *Hesiodus* *Bœotus*, *E-
thicum* libellum *Opera ac Dies*, à *Musarum* in-
vocatione inchoavit. Neque est, quod quenquam
ut jam antè dixi, terminatio, quæ paulatim, &
ab utriusque linguæ parum gnaris immurata
est, hic moveat: quod & illis, si quid aliud, per-
petuum. *Socer* *Cadmi*, *Ares*, hoc est *Mars*, ab
iis dicitur: quem eundem Græci, more, ut *Ma-
crobius* observat, *Orientis*, faciunt cum *Sole*: qui
ab iis **Ἄρης**, *cheres*, aut ut *Hellenistæ* nomen
hoc legerent, *Ἄρης* dicitur. Unde cùm octavo
Judicum redisse *Gedeon* è bello ante ascensum
Solis dicitur, **ἀπὸ ἀνακτοῦ Ἀρῆος**, id illi red-
diderunt. Ubi *Ἀρης*, sed dissimulata aspiratio-
ne plena: ut cùm *Hebræorum* **הר'סן** quod est
ciconia, *Hellenistæ* *asida* dixerunt, quamvis re-
ctius

Etius ab **בָּרַח** *baras*, quod *deservere* ac *vastare* est, deduci *Agne* posse videatur. Quia autem ad illius nuptias vocarunt *Musas*, Harmoniam ejus conjugem dixerunt. In qua vocem **חַרְמוֹן** *armon*, sive **חַרְמוֹן** *harmon*, à sublimitate & proceritate dictam, quæ palatium, sive ædificium designat, sed & fundamentum, seu *ὑμῖνος* Hellenistis exponitur, jam vides. ominis nimirum causâ; quod in nuptiis spectabant. Quamquam & alia sit causa, si Rabbinis stamus, quare à palatiis & ædificiis uxoribus imponant nomina Hebræi: quod in foemina, videlicet, creatione, *edificandi* voce usus fuit Moyses: qui **בָּנָה** & *edificavit*, ibi dixit: unde multa de similitudine cum ædificio quam habet uxor, argutantur illi. Quid simplicius, ac sine argutiarum tricis, liberorum, quibus ab ædificatione in hac lingua nomen est, vocabulum evincit; quemadmodum & maronæ, steriles cum essent, ac marito alienam pro se supponerent, ædificari se ab hac dicebant. Unde illud; ut *edificer ab illa*, quod Græci *ἐκ τῆς μητροῦ* *ἐκ τῆς*, decimo & sexto Geneseos, ut alibi non semel Harmoniam in Samothrace, ut cum Diodoro refert noster, uxorem sibi duxit Cadmus, Ubi Cabirorum sacra: qui ut nomen arguit, ex Oriente eò sunt translatis ubi i idem Casmili celebratus nomine Mercurius, ut Varro docet: quem cum Cadmo Boeotius fuisse eundem Tzetzes notat; unde illud apud nostrum:

Ὅθεν μὲν τὴν Καδμῆος ἀείδεται· ἢ γὰρ ἴδω
Μορφήν μῦθος ἀμειψά, καὶ εἰ σὶν Καδμός ἀνέ-

Qui

Qui *Cadmelus*, *Casmius*, *Camillus*, eadem existi-
masse videtur; cum longè aliud sit *קדם* *cadam*,
à quo *Cadmus*, aliud sit *קמיר* *camar*, à quo *Ca-*
mirus fecerunt; sicut *camil* quoque magis aptè,
quanquam alia significatione notum est Hebræ-
is: quæ antiqui manifestè confuderunt, non for-
tasse alibi cum cura distinguemus. Ergò *καβει-
ροι* Dii magni ut præclare Magnus Scaliger,
qui *Diros* potes vocat; quippe *ק'ר'ב'ב' מ'ג'ל'ו'י'*
cùm ministros potius Deorum esse velint. *Ca-*
miri etenim ministri, sive sacerdotes, aut minores
Dii, qui aliis ministrant (ut *Mercurius*) qui *ce-*
marim in Oriente. Noster contra τῶν καβείρων,
administros sive sacerdotes libro dixit 3.

Μυστοπολὸν ἀλαλαχμὸν ἐμμένει το καβείρων.
Ex eadem officina, quod ut quidam alii, *Cabiros*
filios *Vulcani* fecit, lib. 29.

Θρηκίης ὃ Σάμοιο πνευδαίης παλῆται,
Λημιάδος δύο παῖδες ἐβαλχέοντο Καβείρης:

Ἡφαίστος ὃ πικρὸς ἐρδρὸ μὲν πρὸς ἀτμῶν

Συλφείας ἀνιδύρας ἀνιχόνηζον ὀπωπαί.

cum id potius *Camiris* conveniret, qui ab igne
aut colore ejus atro, ita dicti. Neque semel
idem autor Græciam invidioso satis, quanquam
merito fortasse, quod non modò falsum amet,
sed & veritatem Orientis tot anilibus ineptiis
involvat, *μυδοτοκον* dixit. Oraculum ex tripode
post hanc censuram ac res Græcis omnibus
ignotas in hoc argumento expectares; quod,
qui ita loqui gaudet, obligare se ut bonâ fide ve-
rum scribat, aut in veritatem sedulò inquiret, eo
ipso videatur. Quomodo excuses tamen eum,
qui

qui in Oriente natus, plures quàm alius Græcorum fabulas immiscet, ac vix usquam vel interpretationem fabularum quas accusat, obiter alludit, aut adjungit; quod facillimum cum hac prærogativa, viro erudito & in Græcis optimè versato, vel aliud agenti, esse poterat. Quo labore, quo ut maximo in partu, nisu ac conatu, quanquam irritò, originem Athenæ, seu Minervæ suæ, Græculi investigarunt! quam Ἀθῶνῳ, Ἀθῆνῳ, Ἀθῶνῳ, & Ἀθῶνῳ, quasi alludendo ad originem dixerunt: qui Ἀθῶνῳ quasi, modò ἀπὸ τῆς αἰθερῆς, quod cuncta videat, modò à privativa, & θῶ id est, θῆλυ, quod nullius uber suxerit, è patre nata sine matre, ità dictam voluere. Quo ipsius operis initio respexit, cùm dixit,

— εἰπὶ δὲ φύτλῳ

Βάκχε Διωπτόκοιο ἢ ἐκ πυρὸς ὑγρὸν αἰεὶ
 Ζεὺς βρέφος ἡμιτέλειον ἀμειύτοιο τέκεσσι,
 Φειδὸ μῦθαις παλάμῃσι τομὴν μερῶ οὐ χαρῆσαι,
 Ἄρσιν γαστρὶ λόχῳ, πατὴρ κὶ πότνια μήτηρ.
 Ἐν εἰδῶς τέκον ἄλλον ἐπεὶ γούρῳ περὶ κρήνῳ,
 Ὡς πάρος, ὄγκον ἄπυσον ἔχον ἐγκύμονι κόρῳ
 Τεύχεσιν ἀσπράτυσαν ἀντηρόντηζεν Ἀθῶνῳ.

In quibus nihil nisi quod insulse Græculi professi sunt, nos docuit; qui in suas ipsi leges & analogiam, quoties etymologias ac origines venantur, sæpenumero impingunt. Qui cùm per nubem quasi quandam accepissent, Dei Sapientiam, quæ ejus quoque Sermoni dicitur, è Deo, quem Δία, Patrem item Deum hominùmque dicunt, natam esse, tot ineptias ac sordes hic excogitarunt.

Nemo

Nemo autem harum literarum gnarus nescire debet, quid Chaldaeis **תנא** *tibena*, quod *studere*, aut *discere* est; quod passim in eorum scriptis obvium; sed & Magistris usuratum illud **תנן**, sive **תנן תנן**, *tradiderunt doctores nostri*: quos (Thalmudicos praesertim) **תנאים** *tannaim* dixerunt. Non enim dubitandum, quin ex antiquioribus Chaldaeis haec servarint; unde **תנא תנא** *tibenaa*, doctrina: quo nunc paulo aliter usuntur; cum articulo *Hatibenaa*, **אדנאא**, *Adnāa*. Quibus vocibus jam ante veteres Chaldaeos passim usos, dubitandum non est; de hac quidem minime: cum hac significatione sit illorum. Jam & illud patet, in exprimendis Orientis vocibus interdum, ut in *ros*, à quo *hateros*, *beros*, expressisse articulum. (*Ros* autem *primus* vel *precipuus*: quod & familiarum principibus ac patriarchis tribuunt Hebraei: de quo ut cum de heroibus suis agunt, quàm ridicula excogitarunt Graeci?) quem in aliis quibusdam, neque paucis, ut res ferret, insuper habuere. Haec autem vox ea, quam tam curiosè & veteres Romani, & ante eos Graeci quaerunt ac scrutantur. Sed & mira vel philosophia vel poetice, quæ Iridis natales ex Indorum finibus arcessit, ubi rarissime, ut omnes norunt, pluit. Solos sanè æstivos imbres Plinius & Eratosthenes in India agnoscunt: cum à Pattalena, si Strabone stamus, ad Hydaspem usque nunquam pluat. Ζητή, πῶς, inquit, οἱ μεταξύ τῆς πατρὸς κατοικεῖν; ὅτε γὰρ ἡ Θηβαία μέχρι Σουλῆνης καὶ τῆς ἐν τῷ Μερῆνι, ὅτε τῆς Ἰνδοῦς τὰ ὅτι τῆς Πατταλίνης μέχρι τῆς Τ-

δαῶν. Noster verdò, mirum ni in iis locis natam Irim voluit, qui fratrem ei dat Hydaspem. Iià enim,

Ἐκ λεχέων θαύματος ἐσεῖνατο δ' ὕζυα φύτλην,
Ἥλ' ἔρη ῥοδῶπι χυρὸν δινέης· ἥς ἀπὸ λέκτρων
καὶ ποταμὸς βλάστησ', καὶ ἄγγελος ἐργαίωνων,
Τεῖς ἀέλλεσσι, καὶ ὠκυρέεθρος Ἰδοάωνης.

Quæro autem, quomodo in iis locis, qui cum ratione ejus ex adverso pugnant, genita fingatur Iris? Nam cùm nubes, in qua generatur, sit & rorida, talis, ut mox solvi possit, quæ est Iridis materies & quasi mater, quomodo in iis generata potissimum, aut nata, terris dicitur, in quibus minimè omnium, matrem aut materiem, ac quasi conjugem, è qua producere eam possit, Sol habere creditur? Bene interim quoddam ἄγχιον vocavit: ità enim optimè expressit vocem, de qua minimè, ut reor, cogitabat. Nam Grammatici ab ἀρωτὸ ἀγγέλλω, Irim deduxere: manum enim istis abstinere nefas habeat, & è lingua sua per vim ea, quæ ab ista sunt diversa, quærunt. Quidam interim ab εἶς, quoddam contentiones nunciet in Poetarum scriptis aut componat: quæ enim summa est tyrannis, cùm tacere nequeant, quod omnem superat absurditatem, fidem etiam in iis adhiberi sibi postulant, quæ nemo sanus, ac nè ipsi quidem credunt: nemo enim nescit, ab Homero ipso adhiberi aliis plerunq;. Quemadmodum Iliados octavo, Palladem è bello, ac Junonem revocat ac sistit. Et in quinto, Venerem à Diomede parùm comiter exceptam, benignissimè è prælio abducit. Et in decimo

cimo & quinto, ut ex mente ac mandato Jovis arma ponat, imperat Neptuno Et in ultimo, (nam singula enumerare piget) Thetin, ut crudelitatem nimiam Achillis ac furorem sistat, ad se vocat: ut omittam ibi & lætissimum de redimendo Hectore, ad patrem nuncium ab ea apportari. Cæterum, ut omnia ex Oriente maximus poeta hausit, ita Iris, quæ ab illo *Ἰρις ἄγγελος*, Deorum nuncia, vocatur, à Chaldæa voce *יְרֵי* *Ir*: unde Danieli *Ir*, angelus vocatur. At enim, *יְרֵי יְרֵי*, *ἄγγελος* & *ἄγιος*. Pro quo Hellenistæ, *εἰρ* & *ἄγιος*. qui *ἐδιδόκεν*, inquit, *ἐν ὁράματι τῷ νυκτὸς, ἐπὶ τῇ κοίτης μου, καὶ ἰδὼν εἰρ* & *ἄγιος ἀπ' ἐναντίας τέθειται*. Hesychius, qui plurimis in locis Sacros eruditè codices interpretatur, *εἰρ*, *λαίλαψ*, *tempestas*, inquit: quia Iridem hæc sequitur nonnunquam: vel quod in Daniele eam vocem alii sic accepissent. At verò Scholion ad Danielelem, *τὸ ὅτι εἰρ ἐδὲν ἔταρσεν ἢ ἐξηγορὸς καὶ ἀρχυπὸς ἐρμηνεύεται*. Item, *ἀντὶ τῆς εἰρ ὅτι μὲν ἄγγελοι ἠρμηνεύουσιν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐξηγορὸς* hoc est, pro voce *Ir*; Septuaginta voce angeli, alii autem vigilis sunt usque. è quo sanè, sæpius interpolatam eam versionem, quæ nunc Senioribus ascribitur, apparet. Et hæc causa, quare *ἐξηγορὸς* angelos vocârit Clemens. Verùm de his plura aliquando, cùm de iis quæ Homerus (quod ad ceremonias, ad res, ac voces) Orienti debet, disseremus: in quibus plusculum videre noster debuit, qui inter ipsos fontes, ubi pleraq; Homerus hausit, natus est. Iris *ἄγγελος* perpetuò vocatur ab Homero. *Ἔῖρ* est *ἄγγελος*, & sic Chal-

dæis usurpatur: quibus *Iris* ἰρις, & quidem
 qui ministrant Deo. Ut hæc causa sit, cur mini-
 steriorum sit, præfecta Iris: frustra enim ejus
 rei causam ἐν τῇ οὐρανῷ (quomodo à philoso-
 phis vocatur Iris, quæras.) cum ex usu vocis, nec
 à Græcis, sed ab Oriente sit petenda: ipsum quip-
 pe *ἰρις*, ut Latinis, sic Hebræis ac Chaldæis,
ἰρις dicitur. Venerem è Libano, seu Libaniti-
 dem, pluribus commemorat in locis: quæ & illi
 paginam utramq; facit: cum ipsius rei rationem
 ad originem, vel nusquā explicet, vel animo non
 sit complexus. Veteres, Orientis homines præfer-
 tim, stellas salutandas esse in montibus, (quam
 idololatriz hujus quoq; sedem propriumq; lo-
 cum, *Sacra* pagina ubiq; ponit,) existimasse, quod
 oriri ibi primum viderentur, certum est. Itaq; in
 Libano, quod ut excellissimo in monte, ortum e-
 jus optimè ibi observarent, eam colere: quod de
 Oeta etiam Latini observarunt. Neque alia est
 causa, quare *Ἀποδυτιν* dixerint: nisi quod Lu-
 ciferum aut Venerem, maris unda, ut poeta lo-
 quitur, persulam, ibi mane salutarent: unde &
Frutinal Romanis, ut & *Frysi*, quæ est ipsa *A-*
prodite. At quàm multa, quàm inepta Græculi
 δόξα *ἰριδος* suæ quæ est eadem cum *Ἀποδυτι*
 sive *Ἀποδυτι*; quam ex mari, sive ἐκ τῆς ἀποδ
 prodeuntem, more Orientis, primò salutârunt,
 & hinc eo nomine haud dubio dixerunt. Nos, ut
 ineptos etymologistas, qui hoc unum prætermis-
 sis cæteris, & ineptè quidem agunt, minimè ex-
 cusamus ac facete explodimus, ita vocum, ut plu-
 rimum, origines, rerum esse origines, atq; in iis
 sum-

summos quoq; hac & pristina ætate viros veritatis fundamenta quæsiuisse, interdum & invenisse, non ignoramus, ut exemplo maximi. Platonis vir divinus Cæsar Scaliger, qui & ipse ad formam principis philosophorum, tempestate nostra veram Criticem redegit. Jam de Veneris origine, quàm putida quàm frivola prognati hæc Æneadæ excogitarunt! vel ipsum mihi Cicero nem vide: cum venustas sive gratia, Hebræis לְיוֹפִיּוּת quod & in Origenis editione Hebræa, Græcè expressa ē, quod est לְיוֹפִיּוּת scribebatur. Id autem cum Æolico digamma Φεϋ, Romanis Ven. Ut Εἰς Φεϋ, Φεϋ, vestrena. "Εντερον, Φεϋ, venier. Quanquam illud sæpe integrum servabant: ut in *fercus, fordenm, fariolus*; quod est, *hircus, bordeum, bariolus*. Ità Εϋ, Fen, Ven. & si terminationem addas, *Venus*. Quam quia masculam fecerunt, barbaram quoq; antiqui coluerunt: unde & *Dens* testibus Grammaticis, Maroni dicitur; quanquā illud quoque potius ex ritu Orientis. Hebræis autem עֵו, ac Pœnis sine dubio, venustas oris ac formæ elegantia. Cui comitem Oriens Adonin dedit; qui Hebræis pariter ac Pœnis *Adon*, hoc est, אֲדֹנַי. Hesychius, "Αδωνις, ὁ κύριος τοῦ οὐρανοῦ, hoc est, אֲדֹנַי. Pro quo blandientes *Adoni* קִוְּיָא dicebant; qua voce Solem salutabant. Adonem autem, sive Adonin, solem esse, etiam Macrobius testatur; qui & Adon לְדֹנִי dominus, iisdem dictus. Idem Hesychius, "Αδων, τὸν Ἀδωνι interpretatur. Adon igitur est *Adon sehem*: Dominus Sol: idem nempe, qui *Baal sehamaim*, Dominus cœli, Phœnicibus est dictus. De

quo ex Phœnicum, quam Sanchuniathon descripserat, Græcè Philo Byblius converterat, historiâ, ita lib. De Præparatione 1. notat Eusebius; Ἀνχμήν ὃ ἡμοῦσίων, τὰς χεῖρας ὀρέγειν ἐς ἑβανὺς, πρὸς τὸ Ἥλιον· τὸ τοῦ γάρ, φησι, Θιδὸν ἐν ὀρμίζον· μὲν οὖν ἑβανὺς κύειον, βελυσσάμεν καλῶντες. Siccitatis autem tempore extulisse in cælum manus ad Solem. Hunc enim solum, inquit, Deum existimabant: quem & ideo cæli Dominum, sive Beelsamem, vocabant: in quibus precibus haud dubio, Adoni, Adoni, ingeminabant. Quia autem Venus, quæ Magistris Hebræorum Νόγα dicitur, σύνδεσμος planeta Scis, cumq; comitatur, hujus & Adonidis amores Græculi excogitarunt: unde Adonin, ministerio horarum uti, solūmq; ex heroibus occidere ac oriri rursus, Siculus poeta dixit: qui,

Ὅσον περὶ Ἀδωνιν, ἀπ' αἰνάς Ἀχέροντα
Μὴν δὲ δωδεκάτῳ μαλακαὶ ποδες ἀγρον ὦραι,
Βάδισαι μακάρων ὦραι φίλαι quia cursum
nempe annum duodecim absolvit mensibus. Ac
deinde,

Ἐρπης, ὃ φίλ' Ἀδωνι, καὶ ἐνθάδε, καὶ εἰς Ἀχέροντα,
Ἡμῶσι, ὡς φανί, μονώτατος ἔτ' Ἀγαμέμνων
Τὐτ' ἐπαθ', ἔτ' Αἰας, ὁ μέγας βαρυμάνιος ἦρως,
Οὐθ' Ἐκτωρ, Ἐχέας ὁ γοραίτερος εἰκαππαίδων,
Οὐ Πατερκλης, ἢ Πύρρος, ἀπὸ Γερίας ἐπαυγδών.
quamquam & aliam ejus rei causam alibi reddidimus. A luctu autem quem in Sacris ejus exhibebant, quod κινύρεθ ab illis, voce quæ & ipsa originem Hebræam habet, dicebatur, patrem ejus Cinyram dixerunt. Et quia simulachrum
ejus

ejus myrrhâ exquisitissimâ præ aliis plerunque odoribus imbuebatur, aut quod myrrham ei more Orientis patrio offerrent, Myrrham eidem matrem dedere: omnes quippe originis Hebrææ voces sunt. Porro ■ pergamus, quemadmodum *Adoni, Adoni*, ita & *Eli, Eli*, 'אל 'אל, *Deus mi, Deus mi*, cum Orientem salutarent solem, haud dubiò dixerunt: unde Græci suum Ἥλιος, qui Sol est, fecerunt. Cæterum, quàm multa noster de Saturno memoret, quem cum Græcis Κρόνον dixit, sciunt qui in opere hoc versati sunt. Jam verò, Κρόνον nihil aliud quàm Χρόνον esse, nemo nescit: cujus genitor ac autor quasi, Sol ipse: eundem, nempe, quem Saturnum Romani dixerunt. Qui nunquam magis ridiculi, aut sui immemores, quam cum de origine nominis illius agunt, nobis videntur. Quis enim ferat, aut à σάδω, quod pudendum notat, ita dici aut analogiæ rationem ullam hîc agnoscat? à *satbe* enim, quomodo Saturnus: nisi quod qui illud volunt, Græcam originem agnoscunt? Videatur interim Macrobius, qui ab eodem Satyros, de quibus supra nos, deduxit: nè hîc de Fulgentio nunc dicam: cui ex autoritate antiqui scriptoris, quasi *sacer vñs*, dictus videtur. Neq; minus festivè idē, ac Tullius; qui à *saturando*, aut *quod annis saturatur*, ita dictum volunt. Porro, eundem cum sole Saturnum, nè quidem dubitarunt ex antiquis pleriq;. Inter quos Onomacritus, qui in Hymno ejus,

Ποικιλόβηλ', ἀμείων ἴε, μετὰ δένεσ, ἀλκιμα Τηλέν.
Macrobius: Saturnus ipse, qui autor est temporum,

¶ ideo à Græcis, immutatâ literâ, *Κεῖνος* quasi *Κεῖνος* vocatur, quid aliud nisi Sol intelligendus est? Qualis autem? jam occasus nempe. Unde & infausum Saturni nomen: de quo imprimis duo commemorant antiqui: quo propemodum & cætera referri possunt. Primum, quod Jovem fugerit; hoc est aerem, quod fit, cum occidit, & horizon-tem hunc excessit. Secundò, quod latuerit, unde & Latium ab eo dictum voluere. Notum poetæ illud,

—*Latiumq; vocari*

Maluit: his quoniam latuisset totus in oris.

Plutarchus specum, de Luna cum agit, in quo lateat, ei tribuit: planè quemadmodum Mithræ suo, sive soli, specum dedicasse Persas, Græci tradunt: cujus milites in spelæo sive specu, initiatos olim, Tertullianus notat. A latendo autem dictum, quasi *πατερονεισότης*, ipsi etiam Romani, vel ex Oriente ipso, vel iis qui ibidem nati, didicisse videntur. Nobis dubitandum vix videtur, quin quemadmodum surgentem verbis iis quæ jam diximus persequeremur Solem, ita occidentem, sed diversis, ac inærentes, prosecti sint. Ut si, *LATET, FUGIT*, dicas: quod post discessum ejus, rerum simul omnium conspectus visusq; pariter ac usus tollatur. Unde & à Romanis Græcisq; etiam Hebræis, in Sacris, Sol occidisse illis dicitur, quæ votis aut frustrantur, aut desperant. Notum illud Siculi poetæ,

Ἦδη γὰρ ὀπδὸς ἡ, πλεῖσ' ἄλλοις ἀμυνεῖ δεινόν.
ut & illud Jeremix, *occidit Sol ejus dum adhuc dies est*: de quo alibi. Illud autem, *LATET, FUGIT*, *בן תתס, satar nas*, cum Oriente di-

cas,

cas: ut τὸ Ἡδ, pro Ἡδ, de eo qui abscondit vultum, dicatur. Unde jam patet, cur Saturnum, cur Adonin, fugere, & ad inferos, hoc est occasum, abiisse dixerint poetæ, uterque enim Sol est. Neque causa alia, cur apud Bionem fugere Adonin dicat Venus: quæ

Φεύγει μακρὸν Ἀδωνι.

Quo autem fugit? Sequitur,

καὶ ἔρχαι εἰς Ἀχέρωντα.

in *Acherontem*, inquit, sive *Occasum*, fugis. Quis autem dubitat, quin Ἀχέρων quod Ἰνῆ, *Achæron*, Hebræis, de occidente usurpetur? cum mare Occidentis, mare Ἰνῆ dicatur Mosi. Ergo Φεύγει Ἀδωνι, ad verbum Ἰνῆ Ἡδ. *satar adoni*, vel, *satar nas adoni*: quod est, *lateet Dominus meus*, Sol nempe: lateet, aut fugit: eo sensu quo jam dixi. Verum de Græcorum Sacris fabulisque, quæ ex isto fonte profluxerunt, erit aliquando major, ut speramus, ac commodior dicendi locus. Hæc sunt, quæ cum instituto nostro facere videntur. Plura qui desiderat, eruditissimum eximiique satis unquam commendati Johannis Seldeni De Diis Syrorum Syntagma adeat: ubi plura de Adonide & aliis. Eruditè idem noster, operis initio, ignarus tamen, Proteum, ut qui à Baccho non alienus esset, adhibuit. Ità enim ibi:

Στίσαιτέ μοι Πρωτῆα πολὺ τροπον, ὃ φεγγαρεῖη
Ποικίλον εἶδος ἔχων, ὅτι ποικίλον ὕμνον ἀρῶσιν.
Sane Hebræis *cadam*, est πρωτεύειν. sive ad ætatem, sive ad sapientiam, aut alia id referas: unde *cadmoni*, πρῶτον, πρῶτον. Πρωτεὺς

dicas: de quo miror neminem ex eruditis : nisi
 quod defuisse hactenus videtur, qui ad Orien-
 tem diligenter Græciam exigeret ac pressè exa-
 minaret. Ægyptium quod Protea fuisse ex Poe-
 ta dicunt, cui Ἀδάνατος Πρωτεύς Ἀιγυπτιος,
 dicitur, non est quod nos hic moretur ; idem e-
 ni n & de Cadmo Diodorus, Κάδμωον ἐν Θη-
 βῶν ὄντα τῶν Ἀιγυπτίων, χυνῆσαι σὺν ἄλλοις τέκ-
 νοις καὶ Σεμέλῳ. Tò ergo, *cadmon*, vel, *cadmoni*,
 cum primum in aliquo, eumque qui ex Orien-
 te coniundus sit, eâdem voce notet ; alteram sig-
 nificationem, quod solent Hellenistæ, usurpa-
 runt Græci. Ac Neptuni quidem Protea mini-
 strum, prudentissimè autor antiquissimus Ho-
 merus dixit : quia nempe & navigandi arte &
 astrorum inter primos fuit ; quo eodem nomine
 à nostro Cadmus celebratur. Atque huc Poetæ
 illud spectat, ὅτε θαλάσσης Πάσης βένδεα δίδει.
 Idothea, quam illi filiam fuisse volunt, eruditi-
 onem arguit, ut literarum inventoris In omnia
 quod sese elementa, ignem præcipue atque a-
 quam vertit, eo dicitur, quòd primus vires re-
 rum naturalium, ac principia, quæ elementa,
 vulgò dicunt, atque earum causas, publicè o-
 stendit ; nam interpretationes, quas Gramma-
 tici adferre solent, animum erectum propè ad
 veritatis desperationem agunt. Dicent, multis
 annis ante Proteum in Græciam venisse Cad-
 mum ; quasi certa temporum in fabulosis ratio
 haberi possit : aut Homerus Protei ætatem ur-
 geat : ac non potius, ut jam relatum inter De-
 os, celebrarit, quod & forte Cadmi meritis
 debere

debere se existimabant Græci. Et sic quidem opinamur : nam & conjecturis, ubi nemo sapit, locus esse debet. Cætera & alii notarunt, & nos olim in iisdem libris quædam, ac non pauca quidem quæ adversione digna videbantur. Inter quos & verè alter parens noster, & incomparabilis præceptor, magnus Scaliger : qui & solæcos aliquot, ad oram sui codicis, quem penes nos habemus, annotarat. Quod nos aliis relinquimus : nisi quod nonnulla alia, in quibus leges vel dicendi vel poeticæ transgressus est, ex nostris ad Metaphrasin jam peti possunt : in qua quædam ejus generis ex usu publico notamus : quem propositum fuisse nobis, non ambitionem, affirmare possumus. v

F I N I S.

Σφάλματα Typographica sic restituuntur.

Pag. 26. l. 12. πανσφόρων. p. 54. l. 6. ἦλθε
p. 77. l. 2. degener. 22. οδ. 6. χαμῶδι. p.
78. l. 10. ἰθότοι. p. 89. l. 6. quam. p. 118.
l. 9. genuit. 26. Latini. p. 142. l. 25. δινί-
ζοντο καὶ ηκ. p. 151. l. 7. ἄνῃρ. p. 167. l. 6.
inastum. p. 186. l. 12. quæq; quod. p. 192.
l. 5. modicum. p. 219. l. 3. ἀρεσδύων. p.
242. l. 9. minis.

Index rerum & verborum, quæ in tri-
plici hoc tractatu continentur.

A bstinentia ab ani-	'Αλεκτροφορῶνία	72
malibus 74	Amicitia	93
Acheron 303	'Αμολῶς	80, 81
"Αχλαῦστοι qui? 123	Anacreontis locus E-	
'Ακρίθεια 238	mend.	66
"Ακρον, non extremi- tis, sed remissionis nota 75, 76	'Αραδήματα	23
'Ακροθιγέξ 75	Anchora sacra	71
Actium pro passivo 19	Aonia unde?	290
Adonis 299, 300, 301	'Απλῆν ἀντὶ κληπικῶ 14, 15:	
Ægeum 17, 18	Apulstre	98, 99
'Αἰξην, τὸ ἔχειν 107	Apollo unde!	286
Agathia locus 246.	'Απονί-λασται	109
quem sic redderem.	'Απφῶ, 'Απφῶς unde?	
Etiam Nonnus ille	200, 201, &c.	
Panopolites Ægypti- us, in quodam libro operis sui; quod Dio- nyfiata inscripsit, post- quam nonnulla, nescio qua occasione de A- polline narravisset; (non enim preceden- tium satis memini versuum) ita subje- cit.	"Αφλασα	98, 99
Alcai locus restitutus	'Αφροδίτη	298, 299
99, 100	Aquila	114
	Ara antiquis πᾶσαι ἐξο- χῇ	144
	"Αρης unde?	291, 292
	'Αρθμὸς, φίλια	93
	Artemidori locus resti- tutus	57
	Asra Hesiodi civilis	
	289	
	'Ασπίς	16
	Attici unde?	271
	'Αδώνη	294, 295
	Avium	

Index.

<i>Avium in auspiciis usus</i>	53	<i>Christi deitas</i>	248, 249
<i>Bacchus unde?</i>	271,	<i>Chōn</i>	124, 125, 127
273, 275. <i>ē Jovis</i>		<i>Citatio V. T. in N. quo-</i>	
<i>femore quare?</i>	279,	<i>duplex?</i>	224, 225
280. <i>viti praefectus</i>		<i>Coma voluta</i>	146
278		<i>Kōla</i>	9
<i>Barbari derisi</i>	267	<i>Crista pro galea</i>	55
<i>Bassareus</i>	283	<i>Critici & Grammatici</i>	
<i>Belus</i>	4	<i>discrimen</i>	169, 170
<i>Bibendi mos</i>	104, 105.	<i>Cupidines unde?</i>	107
<i>Cui affinis upā mo-</i>		<i>Kυγλόν de fluctu</i>	18, 19
<i>nike dam</i>			
<i>Βορέας</i>	288. <i>Βορεασμοί</i>	<i>Derisi barbari</i>	267
287		<i>Διδυμοί unde?</i>	276
<i>Bēs nummus</i>	143, 144	<i>Domūs partes</i>	140, 141
<i>Βεωός</i>	290		
<i>Kάθερι</i>	293	<i>Eclipsis lune</i>	90
<i>Kαχόν de beneficio</i>	90	<i>Ἐκατόμην unde?</i>	117
<i>Cadmus unde?</i>	272	<i>Ἐκχύμων</i>	130
<i>Cæcum</i>	60	<i>Ἐλελεῦ</i>	275, 276, 278,
<i>Callimachi locus resti-</i>		279	
<i>tutus</i>	14	<i>Ἐμφύχων ἀποχή</i>	74
<i>Catulli locus emendatus</i>		<i>Ennii imitatio</i>	118
106		<i>Ἑσία</i>	74
<i>Καταχάσσειν</i>	104, 105	<i>Ἐχάραι</i>	38
<i>Καρηκαρής</i>	25. <i>quod re-</i>	<i>Etymologi locus restitu-</i>	
<i>stituimus pro σερ-</i>		<i>tus</i>	7, 99
<i>καρής corrupto</i>		<i>Evangelii locus, καθή-</i>	
<i>Κίλασμα</i>	68, 69	<i>μωός ἐπὶ πῶλον ὄν,</i>	
<i>Centenarius numerus in</i>		<i>explicitus</i>	226, 227,
<i>sacris</i>	117	228, 229	
		<i>Εκβολή</i>	

Index.

Z ubuli locus restitutus	76	15, 17, 87, 95, 143.
E ui & unde?	273	ejus laus 285, 275;
F abiorum cccvi cla-		pag, 29. ita lege, Ἀμ-
des	37	βλήδην, ἀναβολάδην
F amulus & Genius ut		ἀπὸ προοιμίου, ἥμα-
differunt ? 120, 121,	122	τὰ ὁλοθυμῶ ἀνα-
F agere, Silere	149,	βάλλον.
	150	H omeri cum Virgilio
F los, eximium	128	Collatio 91, locus re-
F ranorum usus vide		stitutus, 142. etas
habenæ. iis equus a-		132
uescendus quo modo?	78	H ieronymus criticus,
F urtum, de concubitu,	80	164, 165
		H orret 57, 58, 105
G allicinium	72	H umatus 26, 27
G enius loci, 34, 35,	120, 121	J acchus 277, 278
Γ οργὸς	94, 97	Ἰεθὼν, τὸ μέγα 84
Γ υμνὸς pro αἰνός	13	I gnis incantatio 7, 8
G utta	73, 74	probationis 62, 63
H abenarum usus Xu-		I magines 84
midis nullus, 46		I ncantatio ignis 7, 8
H eynsius 24, 91, 130,	133	I ris 296, 297
H esperus	81, 102	J udei Scripturis abu-
H esychii locus restitutus		tuntur 224
		J uramentum 1. tactis
		avis 6. ἐπὶ πρῶτον 9
		10
		L audare, nominare
		101
		L eda 289
		L e-

Index:

<i>Legitimatio liberorum</i>	16	<i>Montium nomina magnitudinem exprimunt</i>	116
<i>Leonida locus</i>	93	<i>Musa</i>	290
<i>Libationes</i>	75, 116	<i>Musica mollis fracta</i>	112
<i>Libros Bacchus</i>	4	<i>Navis tutela, & ἡ δόνημον.</i>	136
<i>Λυκοῦ ἀδελφῆς unde?</i>	115	<i>navium nomina</i>	138
<i>Lunæ Eclipsis</i>	90	<i>Nili pictura</i>	108
<i>Lustratio somniorum</i>	86	<i>Noctis vigilie, φυλακαὶ καὶ</i>	71, 72
<i>facie ad orientem solem</i>	124	<i>Nonii locus emendatus</i>	67
<i>Macrobii locus</i>	33	<i>Nonnus emendatus</i>	15
<i>Magnum ἱερὸν</i>	84	<i>91, 111 Arrianismi</i>	
<i>Παρνάσσου</i>	116	<i>reus</i>	235, 242, 243
<i>Ἀττικῶν</i>		<i>257. &c. ad</i>	260
<i>ὑπερβίου, superbū</i>	101	<i>Nudum pro solum</i>	13
<i>improbū</i>	131	<i>Numerus Centenarius</i>	
<i>Μαίεσσαι, χαίρειν</i>	28	<i>sacer</i>	117
<i>Manes quomodo placari solent?</i>	33	<i>Oceanus Homero quid</i>	131
<i>Manus leva</i>	113	<i>Ὀϊωνίζεσθαι.</i>	285
<i>Mala de venefica</i>	90	<i>Orbitæ</i>	286
<i>Maronis nomen unde?</i>	283, 284	<i>Ὀρχιον, & ὄρχια τέμνειν</i>	10, 11
<i>Μελίωσις</i>	127	<i>Orientem aspiciiebant</i>	
<i>Μελίχρηστος, e melle, lacte & vino</i>	124, 125	<i>lustrantes</i>	124
<i>Mentiri, imitari</i>	36	<i>Orphei locus restitutus</i>	6, 112
<i>Mercurius somni præses</i>	41	<i>Ori.</i>	
<i>Mimallonides</i>	281		
<i>Minax</i>	13		

Index.

Origenes 252, 253

Ostris 274, 274

ΠΑράσημον 136, 137,
138

Perjurium 2

Permutatio realis 143,

Φάντασμα 3. 97

Phavorini locus restitu-
tus 99 143

Φιλότησις 104

Φείσσει πεπύκνωται 57

Photii laus 166, &c.

Φυλακή 72

Pinius 62

Plautine fabula 231

Poculum primum sani-
tatis, secundum hi-
laritatis, tertium so-
mni 76

Pollucis locum emenda-
tum 78. ex ipso au-
tere sic habet; Καὶ τὰ
χείλη δ' ἀπαμύντω
ὅπως ἴδ' χαλινῶ συν-
ίη ἀπαμύνει δ' τὰ
χείλη χειρῶν τελευτῇ,
καὶ ὕδατος χλιαρῶ
περὶ σολῇ, καὶ ἐλαίῳ
πότε ἀλοιφῇ. Deinde
Ἦν ἔδ' ὁ καλινω-
μόνον ἀγει, ὕδ' ἐν αὐ-

τῷ παραμῶ· ἦν δ' αὖ-
χαλινωτον, κημῶν δ'
ἱππον. Ὁ δ' κημῶς
ἐν δ' ἀκρὸν ἔδ' ἐκ ἐα,
ἐκ πῆνιν δ' ὕ καλύει.
Aliter reperiri apud
Heynsium, nolui ta-
men quicquam im-
mutare.

Πομπεύειν 13, 14

Pana propriè ἀντίκποις
32, 33

Præbium committendi
mos 135

Probatio 16

Prodigium 5

Propertius emendatus
20, 85

Propinandi mos 103

Proteus 304

Ψαῖσι 75

Pueros Saturno sacrific-
abant Carthaginien-
ses 59

Πυρρίχη 48, 49

Pygmæus 107, 108

Pythop, & Pythius un-
de 284, 285

Retrospicere in qui-
busdam sacris non
licebat 42, 43, 44
Σα.

Index:

Σ Αἰῶνες, & αἰῶ- σος 277	Tesseræ militaris 79
Saturnus unde 301. ei pueros immolabant	Tibæa unde 272
Carthaginienses 59	Theocriti locus illustra- tus 31, 70, 140.
Satyri 283	ὅτι ἔνεστι καὶ διῆ ejus laus 133, 70
Σαλῶντος lapis 88, 89	Thyades 282
Sepeliunt erectos Ægy- ptii 129. Bellatores	Thyrus unde 281
promiscuos 123. & ὅν ἐρπον 131	Timor, proveligione 39
Serpens, infigne 26.	Tumulus 144, 145
Genium repræsentat	Tutela navis 136, 137
35. ejus oraculum	
285. cultus 286, 287, 288	Venus 298, 299
Somnium 44, 45. ejus expiatio 86, 87	Vibrare 19, 20, 55
Stephanus Henr. casti- gatus 99	Victores laurum depo- nebant in gremio Jo- vis 141
Strata è pellibus 77, 78	Vinum in quibus sacris vetitum 125
Sudor imaginum 4, 86	Virgilius collatus cum Homero 91, 92. in- spexerat Sibyllinos li- bros 173. ejus locus illustratus 3, 61, 62
Suida locus refutatus 76, 105	Vitis Latia 119
Σωέστοι ab ἑστία. 74	Ἐπὶ τῶν μύθων 101
Ignis communis usus familiā denominat, ut aque pagū, & πῖν.	Ἐπὶ τοῦ ἐν βιβλίοις 77
Supercilia cōtrahere 92	Xenophon emendatus 105
Τῶν ἀξελῶ 123	Ἐὐα 84
Terminus 21	Ζεὺς unde 280

FINIS.

LECTOR; nè detur vacuum, hem tibi
Bullam verè auream; Quæ nunc
primùm audet in apertum aerem.
Argumenti certè non ità dissimilis, seu
* P. 73. crepundia respicias, seu Heinſii * guttu-
lam. Quid enim aliud Bulla, quàm pue-
ròrum ornamentum, aut guttulæ com-
mentarius? Tam nil quousque intumu-
it! Huic autem libro assuendam cura-
vimus, nè à sociis suis derelicta (reli-
qua enim ejusdem Poetæ nuper prodiê-
re) ludibrium ventis & deberet, & sol-
veret.

Bulla Ri. Cr. Cantabrigiensis.

Quid tibi vana suos offert mea Bulla tumores?
Quid facit ad vestrum pondus inane meum
Expectat nostros humeros toga fortior: ista
En mea Bulla, Lares en tua dextra mei.

*Quid tu? quæ nova machina,
Quæ tam fortuito globo
In vitam properas brevem?
Qualis virgineos adhuc
Cypris concutiens sinus,
Cypris jam nova, jam recens,
Et spumis media in suis
Prompsit purpureum latus,
Concha de patria micat,
Pulchròque exillis impetu.
Statim & millibus ebria*

Ducens

*Ducens terga coloribus
Evolvis tumidos sinus,
Sphæra plena volubili.*

*Cujus per varium latus,
Cujus per teretem globum
Iris lubrica cursitans
Centum per species vagas,
Et picti facies chori
Circum regnat; & undique.
Et se Diva volatilis
Jucundo levis impetu,
Et vertigine perfida
Lasciva sequitur fuga,
Et pulchrè dubitat: fluit
Tam fallax toties novis
Tot se per reduces vias,
Errorésque reciprocos
Spargit vena Coloribus,
Et pompa natat ebria.*

*Tali militia micans
Agmen se rude dividit:
Campis quippe volantibus,
Et campi levis æquore
Ordo insanus obambulans
Passim se fugit & fugat,
Passim perdit & invenit:
Pulchrum spargitur hic chaos,
Hic viva, hic vaga flumina
Ripa non propria meant;
Sed miscent Socias vias,*

Com-

Communique sub alveo
Stipant delicias suas.

Quarum proximitas vaga
Tam discrimine lubrico,
Tam subtilibus arguit
Juncturam tenuem notis,
Pompa ut florida nullibi
Sinceras habeat vias,
Nec vultu niteat suo:
Sed dulcis cumulus, novos
Miscens purpureos sinus,
Flagrat divitiis suis,
Privatum renuens jubar.

Floris diluvio vagis
Floris sydere publico
Latè ver subit aureum,
Atque effunditur in sue
Vires undique copie.
Nempe, omnis quia cernitur,
Nullus cernitur hic color;
Et vicina contumax
Allidit species vagas.
Illic contiguis aquis
Marcent pallidule faces.
Unde hic vena tenetula,
Flammis ebria proximis,
Discit purpureas vias,
Et rubro satit alveo.

Ostri sanguisum iubar
Lambunt lactea flumina.
Suasu carulei maris
Mansuescit seges aurea,
Et lucis faciles gene
Vanas ad nebulas stupent.
Subque uvis rubicundulis
Flagrant sobria lilia.
Vicinis adeo rosis
Vicine invigilant nives,
Ut sint & nivee rose,
Ut sint & roseae nives;
Accenduntque rose nives,
Extinguuntque nives rosas.

Illic cum viridi rubet,
Hic & cum rutilo wiret
Lascivi facies ebori.
Et quicquid rota lubrica
Caude stelligere notat,
Pulchrum pergit in ambicum.
Hic cæli implicitus labor,
Orbes orbibus obui.
Hic grex velleris aurei,
Grege pellucidus ætheris;
Qui noctis nigra pasqua
Puris moribus atterit.

Hic, quicquid nitidum, & vagum
Cæli vibrat arenula,
Dulci pingitur en joco.
Hic mundus tener impedit

Sese

Sese amplexibus in suis ;
Succinctique sinu globi
Errat per proprium decus.
Hic nictant subite facies,
Et ludunt tremulum diem :
Mox se recipiunt, sui et
Querunt tecta supercili,
Atque abdunt petulans jubar,
Subsiduntq; prœterviter.

Atque hæc omnia quàm brevis
Sunt mendacia machine !
Currunt scilicet omnia
Sphæra non vitrea quidem,
(Ut quondam Siculus globus,)
Sed vitro nitida magis,
Sed vitro fragili magis,
Et vitro vitrea magis.

Sum venti ingenium breve.
Flos sum scilicet aeris :
Sidus scilicet æquoris,
Naturæ jocus aureus,
Naturæ vaga fabula,
Naturæ breve somnium,
Nugarum decus, & dolor,
Dulcis, doctæque vanitas,
Auræ filia per fide,
Et risûs facili parens,
Tantum gutta superbior,
Fortunatius & lutum.

Sum fluxæ pretium spei,
Una ex Hesperidum insulis,
Formæ pyxis, amantium
Clare cæcus ocellulus,
Vana & cor leve gloria.

Sum cæcæ speculum Deæ.
Sum fortune ego tessera,
Quam dat militibus suis.
Sum fortune ego Symbolum,
Quo sancit fragilem fidem
Cum mortalibus ebris,
Obsignâtque tabellulas.

Sum blandum, petulans, vagum,
Pulchrum, purpureum, & decens,
Comptum, floridulum, & recens,
Distinctum nivibus, rosis,
Undis, ignibus, aere,
Pictum, gemmeum, aureum
O sum, scilicet o nihil.

Si piget, & longam traxisse in tædia pompam
Vivax, & nimium Bulla videtur anus:
Tolle tuos oculos, pensum leve defluet, illam
Parca metet facili non operosa manu.
Vixit adhuc, cur vixit? adhuc tu nempe legebas;
Nempe fuit tempus tum potuisse mori.

F I N I S.